

4978
VCM
in - 8°
SORBONNE

DE
NATURA
HOMINE
1865

UNIVERSITÉS DE PARIS
BIBLIOTHÈQUE DE LA SORBONNE
13, RUE DE LA SORBONNE - 75257 PARIS CEDEX 05
TEL : 01 40 46 30 27 - FAX : 01 40 46 30 44

Inv. :

SIGB bibl. :

SIGB ex. :

SU ppn :

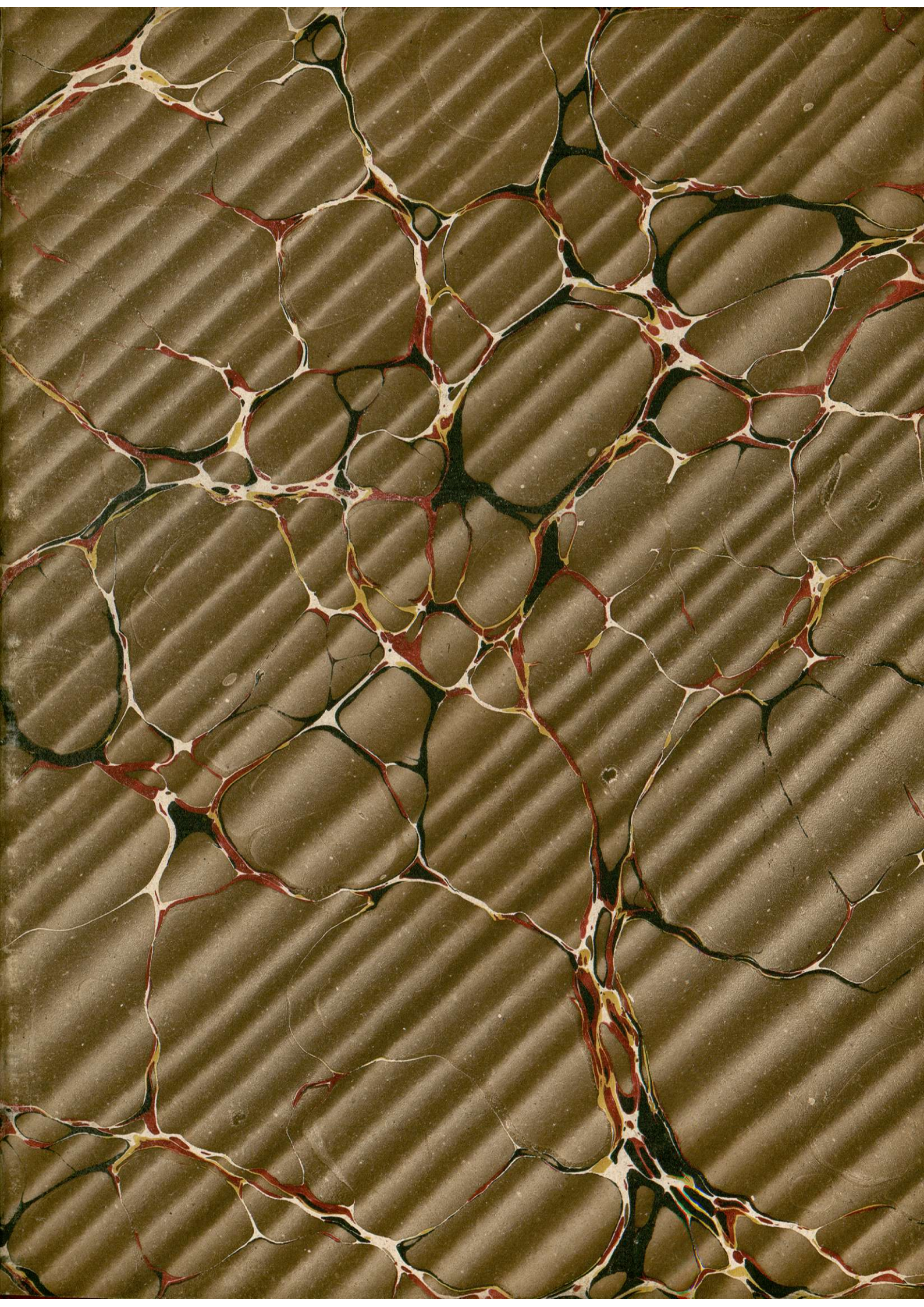
SU epn :

Cote : VCM 8 = 4978

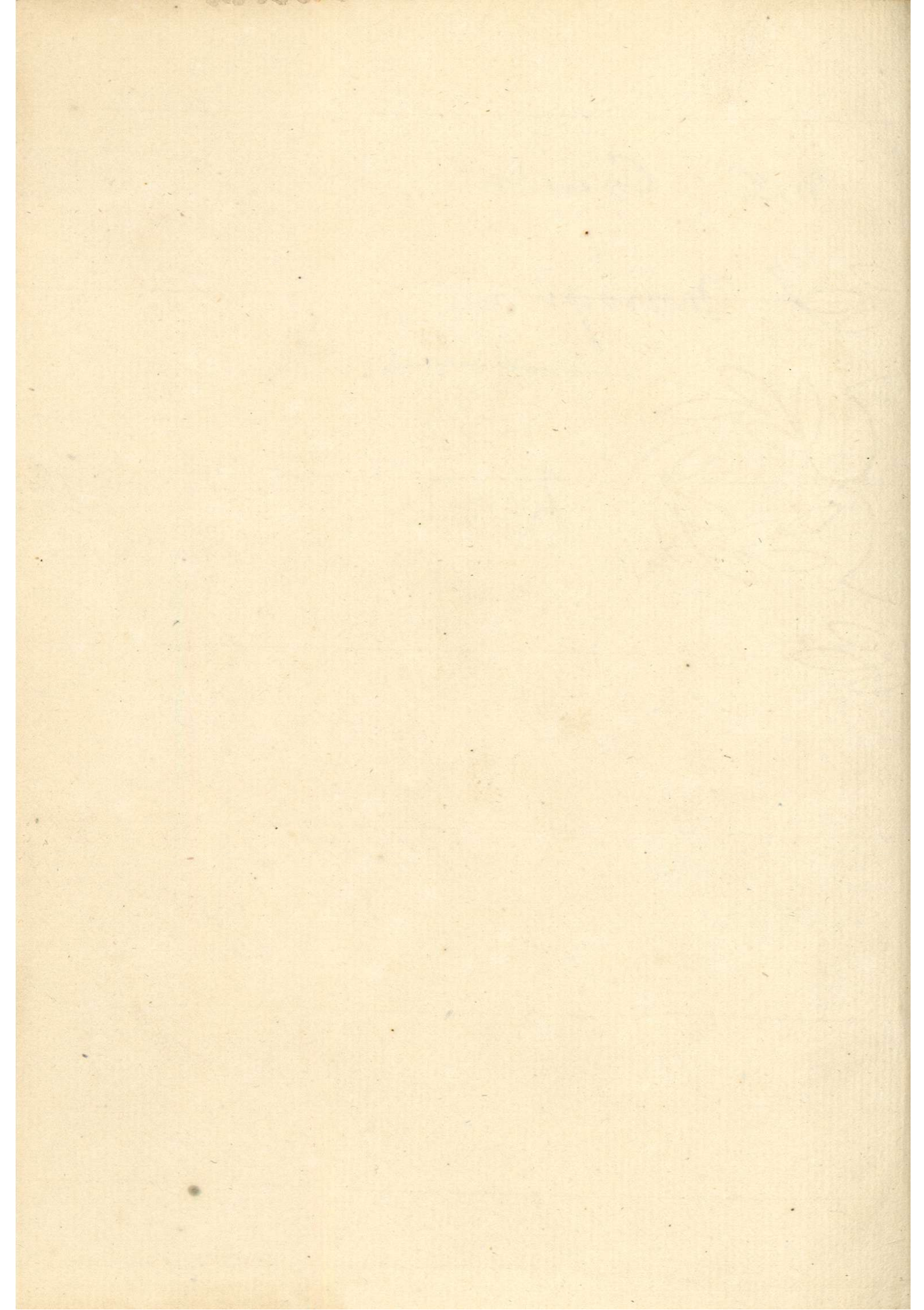
1158895851

BERNARDINI TELER

CONTRAT

1875

398

ROSE

1875

1338

BERNARDINI TELESII
CONSENTINI

DE NATVRA IVXTA PROPRIA
PRINCIPIA LIBER PRIMVS,
ET SECVNDVS.

AE T E R N A

F I T

Q V I B V S,

BIBLIOTHÈQUE

de

MR COUSIN

4978

R O M A E.

Apud Antonium Bladum Impressorem Cameralem;
Anno . M. D. LXV.

BERNARDINI TELESI
CONSENTINI

DE NATURA IVXTA PROPRIA
PRINCIPIA LIBER PRIMVS
ET SECVNDVS.

AE T E R N A

LIBRVS

LII

BIBLIOTHECA

de

M. COUSIN

498

ROMAE.

Apud Antonium Bladum Impressorem Censuralem.
Anno, M. D. LXXV.

NVLLI, quod mihi contigit, euenisse vnq̃ reor, vt qui
 mortalium omnium minimè ambitiosus, & minimè gloriæ
 appetens, animoq; maximè remisso, & si quis alijs vnq̃,
 vnus cognitionis gratia, nullius amplius rei, philosophiæ stu-
 dijs vacarim, omnium ambitiosissimus videri queam, tumi-
 dissimusq; & vel honores, vel etiam diuitias aucupari; qui
 non contentus Aristotelis doctrina, quem tot iam sæcula
 numinis instar hominum genus vniuersum veneratur, &
 veluti à Deo ipso edoctum, & Dei ipsius interpretem, summa audit cum admiratione,
 & cum religione etiam summa, nouam ipse inuenerit tentem. sed qui nostra perleget fa-
 cile is, quod re vera est, intelliget spero, non alterius rei cupiditate ab Aristotele me descii-
 uisse, quem & ipse nullo forte minus multos annos colui, suspexiq; , sed veritatis tantum
 gratia, & ipsum in hoc sequutus Aristotelem, veritatem rebus omnibus præhonorandam
 prædicantem, & veritatis gratia amicum etiam, præceptoremq; suum incusare nihil ve-
 rentem. Non siquidem minima quædam, aut abstrusa, occultaq; præuè Aristotelem do-
 centem, & quorum ægrè cognitio haberi queat, culpantem me videbunt, sed in vniuer-
 so ferè naturali negotio sensui, & sibi ipsi repugnantem, in plerisq; igitur non à nobis
 primùm oppugratum, damnatumq; , sed iamdiu & ab alijs longè plurimis, longèq; clarif-
 simis viris, & à suorum etiam multis, & longè præstantissimis, & à nullo defensum sa-
 tis. Vt nisi vel laborem aliam indagandi viam pertæsi homines forent, vel veluti præsti-
 gijs capti, vel, quod de multis suspicari etiam licet, non sapientiæ gratia, sed se ipsos osten-
 tandi, venditandiq; philosophati, contenti igitur Aristotelis, vel Platonis verba senten-
 tiasq; proferre, & Aristotelis præsertim nominis fulgore mortalium oculorum aciem p-
 stringere, non igitur ratione vlla, nec, quod magis etiam oportebat, sensu vllò propria do-
 gmata firmantes, at sola Aristotelis auctoritate, iamdiu defecissent ab homine reor om-
 nes, & nouam hanc, sensum sequi, indagassent viam, quæ sese omnibus manifestasset,
 & multò quàm nobis promptius, acutiore præditis ingenio, & quibus ab ineunte ætate in
 magno ocio philosophiæ vacare licuit; nam nobis, crassiore, tardioreq; , vt ingenuè fate-
 mur, datis ingenio, non nisi inclinata iam ætate id facere permissum est, neq; extremum
 hoc, nec diuturnum vitæ tempus liberè, nulloq; impedimento, sed plurimis, molestissimisq;
 implicitis occupationibus, in maximas angustias inaudito illorum scelere coniectis, à qui-
 bus summè amari nos, coliq; , & foueri oportebat maximè. At, vt dictum est, vnus sa-
 pientiæ gratia philosophantes, nequaquàm Aristotelis dictis, vbi rebus non consentiren-
 acquiescere potentes, quæ præsertim sibi ipsis dissentirent, suos itaq; perpetuò inter se di-

sceptantes, digladiantesq; intuentes, & longè diuersissimis delatos uis, at quibus omni-
bus ipsum sequi videantur Aristotelem. Nullam certè rem, quam tractarent, in aperto,
& veluti in luce ponerent, & sensui offerrent, quod oportebat maximè, sensiles edo-
centia res, sed rationes tantùm continentia, quæ veluti mentem ligarent, repugnare illis
ignarâ, at assentiri nolentè, nequaquam sensui consentientes, quales esse oportere, quæ ueri-
tatem continent, ipse in primis admonet Aristoteles. Et neq; propterea tot sua tenebris
occultantem illum existimare potentes, quò, ut suis placet, ignauos deterreret, quibus
nimirum pulcherimarum rerum inuideret cognitionem, non eadem omnia obuoluentem
caligine videntes, at obscuriora, abstrusioraq; quæ sunt, quæ igitur illustranda, aperien-
daq; essent maximè, adeò profunda, ut linceus nullus superare, & peruadere illam
queat, aperta magis, & quæ penitus innotuisse visa sunt, nulla plerunq; valdè exili
interdum, ut suspicari liceat, propterea id esse ab eo factum, ut ne sui penitus dissimilis
in dissimilium traditione visus, non æquè omnium sciens videri queat, est & quæ in ni-
mia ponere velit luce, ut suis etiam ambitiosius circa quædam reuolui videatur, sua osten-
tans, & pluribus quàm opus est firmans illa rationibus. Tum neq; ignauis modò sua inui-
disse Aristotelem intuentes, sed summè etiam strenuis, & summè industrijs viris, tot iam
igitur sæcula, tot non inquam viri, sed nationes illius scripta perscrutata, rimataq; nul-
la ferè in re, quæ fuerit hominis sententia inspicere potuere, digladiantur itaq; ut dictū
est, inter se Peripatetici omnes, non in duas diuisi partes, sed in longè plurimas, & nullus
illius dicta explicans reliquis placet, adsunt qui nullum è tot interpretum milibus non da-
mnent, & ne Græcos quidem ipsos, ipsumq; Aphrodiseum Aristotelis mentem latuisse nõ
contendant. & non hoc modò, sed nullum sibi ipsi in Aristotelis scriptis explicandis sa-
tis placentem videntes, & propriæ expositioni omnino acquiescentem, quam nimirum nul-
lus angustijs omnibus liberam, & vel alijs Aristotelis dictis, vel rebus etiam ipsis non re-
pugnantem videre queat, sed perpetuò anxios omnes intuentes, hærentesq; & quotuis
solutis nodis, ab alijs tamen retentòs. Nequaquam igitur id voluisse Aristotelem suspi-
cantes, ignauos nimirum, & cæcutientes homines à suis repellere, tenebris illa obuoluentè,
& veluti spinis sepiem, qui nulli innotuit vnq; & neq; innotescere posse vlli videtur,
sed vel æquè omnibus rerum cognitionem inuidisse, quo nihil inhumanum, impium nihil
fieri queat magis, & nihil ab Aristotelis etiam ingenio alienam magis, propria bona, pro-
priamq; pulchritudinem nequaquam obtegentis vnq;, neq; hominum existimationem con-
temnentis, at summè etiam illam ambientis, qui igitur si rerum causas, & res ipsas inspe-
xisset omnes, libens reor illas hominibus patefecisset omnibus, ut summè illum amarent,
& colerent etiam omnes, solum rerum naturam intuitum, & manifestantem ipsam
omnibus, vel quod verisimile fit magis, nequaquam proprijs positionibus contentum,
& nequaquam illis confisum, sedulo, quod alijs faciendum præceperat, fecisse, quæ
scilicet

scilicet non penitus innotuerant, summis illa obuoluisse tenebris. id volentem omnino, non ignota nimirum sibi illa fuisse homines suspicari, sed abstrusiora, quam quæ omnibus innotescere, & manifestari queant omnibus, se ipsos igitur damnare omnes, illum admirari semper. Hæc suspicantes, & nequaquam quod prius feceramus, Dei ore loqutum fuisse Aristotelem amplius iudicantes, potuisse itaq; & ipsum errare, & in multis omnino errasse illum. & in maximi momenti maximèq; sensui expositis rebus Galenum addò aperte demonstrantem videntes, vt qui vltimus Aristotelis sententiam tueri in illis velit, non pernicax modo, & positionis tenax, sed stupidus etiam videri queat, ommissis Aristotelis decretis, placitisq; , diu multumq; rerum naturam, & ipsas intuiti res, alio & quæ prima Aristoteli videntur corpora, & reliqua ferè omnia, sese habere conspeximus, quam quo ab Aristotele posita erant pacto; & illud itaq; necessario est visum, vel non ab illis principijs prima constitui corpora, vel non ab omnibus. A calore porrò, & frigore omnia fieri intuiti, nequaquam in hoc ab illo dissentire visum fuit, in eo igitur quod reliquum erat, non scilicet ab humiditate itidem, & siccitate, vt agentibus causis, quas præsertim non se ipsas generare, constituereq; , nec se ipsas mutuo corrumpere, sed à calore, & frigore fieri, corrumpiq; , & videbamus ipsi, & alibi Aristotelem edocentem audiebamus, & illud itaq; insuper necessario, duo nimirum prima esse simpliciaq; corpora, & cælum ex ijs alterum, omnia è cæli in terram actione constitui videntes, & summè rebus omnibus terræ oppositum cælum, & nequaquam necessariam, & neq; firmam Aristotelis rationem intuentes, qua cælo calorem abnegat, sed mille labefactari aptam modis; tum & pacto nullo calorem à cæli motu, quo Aristoteli placet pacto, fieri posse videntes. His positis, firmatisq; , mirū quam nullo ferè tēporis momento, quam nullo negotio, nulloq; labore, et rerū aliarū omniū, & animæ ipsius substantia, atq; operatio innotuerit, multos iam annos, & laboribus vigilijsq; multis quesita in Aristotelis libris, & inuenta nunq; ipsa sese vltro conspiciendā nobis obtulit anima, & sua manifestauit omnia & effectū insuper aliorū omniū causa, ijs positis principijs, visa est assignari posse pulcherrimè, quæ in Aristotelis doctrina perrarò conspecta est satis. Quod igitur nunq; in animū induxerā prius, nihil à me monumentis dignū inuestigari posse credens, cogitationes & ipse meas litteris mandare constitui, nefas putans, veritatē, quæ inuenta visa fuerat, abdi, cælariq; , multo igitur labore iam inde à pueritia intermissum scribendi munus repetitū est, & integrū naturale negotiū conscriptū, & ad ea deuentū particularia, quæ nec attingere antiquiores, et neq; attingere, reor, sperarūt vnquā, nusq; à positis, ne transuersū quod aiunt vnguē, discedēti principijs, & nihil asserēti vnq; , quod non necessario à principiis manet, fluatq; . At neq; adhuc mihi confusus, cui, vt dictum est, extremum modò vitæ tēpus philosophari

licuit, & nequaquam in magno ocio, magnaq; animi tranquillitate, neq; in publicis incli-
tisq; Italiae Academys à præstante aliquo viro edoceri, sed in magnis plerunq; solitudi-
nibus, molestissimis oppresso impedimentis, Græcorum monumenta euoluere, Latina non
satis percipienti, ignotis referta vocibus. Facile igitur suspicari, vereriq; potenti, & re-
uera suspicanti interdum, verentiq; deceptum me, neq; enim fieri posse, vt tot præstan-
tissimi viri, tot nationes, atq; adeò humanum genus vniuersum, tot iam sæcula Aristote-
lem coluerit, in tot errantem, tantisq;. Madium Brixianum adire, & consulere visum
est, quem & in philosophia excellere videbamus, & cuius mihi iamdiu animi ingenuitas
innotuerat, vt si à præstantissimo viro cogitationes meæ non improbatæ forent, nequa-
quam supprimerentur illæ, sin minus, errores intuitus meos, quod reliquum vitæ esset, &
ipse Aristotelem suspicerem, venerarerq; ; Brixiam itaq; ad Madium profectus, & iti-
neris mei exposita ratione, nequaquam ille, quod multi fecerant, & quod facturū & il-
lum minitati fuerant, inauditum reiecit, at summa diligentia plures dies, quibus apud il-
lum fui, & summa cum animi tranquillitate & audijt, & perpendit omnia; principia
nihil improbauit, & quod non è principijs flueret, videre nihil potuit, Aristotelem in nul-
lis certè satis defendere est visus; damnauit etiam illum prima constituentem corpora, ne
quaquam res ipsas in uitum, tot illum, taliaq; posuisse affirmans, at proprias sequutum
positiones, neq; igitur talia esse illa, qualia Aristoteli ponuntur, & ipsius positiones ab
innumeris, ijsq; inexplicabilibus excipi difficultatibus, quas, à suis descriptas, ostendi no-
bis curauit. Vir videlicet genere quidem nobilissimus, at multò animo magis, & nihil ni-
si ipsam colens, suspiciensq; veritatem, nihil, quem ipse interpretabatur, cui igitur velu-
ti iuramento obstrictus videri poterat, veritus Aristotelem, quin, vbi, parum placeret,
oppugnaret illum, & damnaret etiam defendi impotentem. nihil itaq; ab illo audiens,
quod vel nostra labefactaret, vel quod Aristotelis positiones à nobis oppugnatas, tueretur,
stabiliretq;, & neq; ab alijs vllis, quibus cum multis Romæ & eximijs quidem viris com-
municare, vel differere illa licuit, et à multis, vt mea æderem impulsus, nihil id facere am-
plius veritus sum. At à multis reiectus impedimentis, quæ me vsq; adeò retardant, vt
quod Mathematicorum affirmant multi, suspicari interdum liceat, quæ nimirum haud con-
temnenda bona, benigna nobis pollicentur sydera, retardari à maligno, quæ non interci-
piuntur, omnia, nec comentarios reliquos ædere licuit, nec integrum de natura opus, sed
primos tantum libros, eosq; non satis perpolitos, at tales etiam ædere visum est, vt quid
de illis sentiant homines videam, & quæ etiam obijciant, iterum & reliquos, & hos etiam
politiores æditurus, si nihil, quod nostra labefactet, obiectum fuerit. Neq; enim si hi stete-
rint libri, & fundamenta in ijs posita, ne stent reliqua omnia, verendum est quicquam,
his innixa omnia. si ruerint hæc, nihil opus est alia ædi, ex his fluentia, manantiaq; ; vt
si etiam perpolita essent omnia, ædenda haud videãtur tamen. Reliquum est, vt omnes

orem

orem, atq; obtestor, qui mea legere non grauabuntur, ne inimico hæc inspiciant animo, ne ue ut reiecturi qualiacunq; sint, veluti iuramento Aristoteli obstricti, sed amplexuri, si arriserint, ut veritatis amantes decet, & illam sectantes solam. Tum ne cursim ut legant, & veluti vorent, sed perpendant singula. Et illud imprimis, num quæ cælo calorem dantes, & cælum, terramq; prima ponentes corpora, & è cæli in terram actione cætera generantes omnia, & cæli motus causam exponentes, quæ omnia in primo posita sunt, explicataq; comentario, rectè solutæ sint, quæ nos excipere videntur difficultates, & num ijs, quæ sensu percipiuntur dicta nostra consentiant omnia. Tum quæ hæc facientem premunt Aristotelem angustiae, in secundo expositas commentario. sic enim visum est, nostra prius ponere tum aïena refellere, prius videlicet, quo res constitutæ videantur pacto, edocere, tum alio esse non posse declarare; Hoc qui fecerit, rectè is iudicium de vtriusq; ferre posse videtur, qui enim minora subierit incomoda, is veritatis proximior videri debet, at nondum tamen veritatem adeptus, quæ nullas patitur angustias, difficultates nullas, nec sibi dissentit vnq; sed penitus sibi ipsi cohæret, & vna efficitur omnis, tum vel ignauissimis, crassissimisq; hominibus aperit, manifestatq; quæuis omnia, omnia sensui exponens apertissimè; huiusmodi nulli reor Aristotelica videri queant, nostra ne sint, ij rectè iudicabunt, qui illa, quod Aristoteles faciendum præcepit, non ut aduersarij, sed ut iudices, arbitriq; legerint, considerauerintq; religione, qua erga Aristotelem obstricti videntur, exoluti, & tantisper illius positionum, decretorumq; obliti. Si qui nostra opugnare voluerint, id illos insuper rogatos velim, ne mecum, ut cum Aristotelico, verba faciant, sed ut cum Aristotelis aduersario, neq; igitur sese illius tueantur positionibus, dictisq; vllis, at sensu tantum, & rationibus ab ipso habitis sensu, quibus solis in naturalibus habenda videtur fides. Tum ne ut nobis notas illius afferant distinctiones, terminosq; quas ingenuè fateor percipere me nunq; satis potuisse, propterea reor, quod non sensui expositas, nec huiusmodi similes continent res, sed summè à sensu remotas, & ab his etiam, quæ percæpit sensus, quales, tardiore qui sunt, crassioreq; ingenio, cuiusmodi mihi ipsi, & nulla animi molestia esse videor, percipere haud queant, quæ igitur contra nos afferent, exponant oportet, & veluti in luce ponant, tarditatis meæ si libet commiseriti, & rebus agant, non ignotis vocibus, quæ nisi res contineant, vanæ sunt, inanesq; illud pro certo habere omnes volumus, nequaquam peruicaci nos esse ingenio, aut non vni us amatores veritatis, & libenter itaq; errores nostros animaduersuros, & summas illi gratias habituros, qui, quam solam quærimus, colimusq;, patefecerit veritatem.

BERNARDINI TELESII CONSENTINI
de natura iuxta propria principia

LIBER PRIMVS.

BERNARDINVS Consentinus
hæc cogitabat; Entia lōgè inter se diuer
sissima, lōgèq; apparent dissimillima.
at quæ in se se mutuò agētia, et mutuò
à se ipsis patientia, mutuò in se ipsa in
uertatur omnia, talia autem quæ sunt;
contraria dicuntur, contraria itaq; in
ter se apparent entia. at neq; penitus

contraria tamen, neq; enim à contrario contrarium suscipiatur, serue
turq; sed ab altero usque quaq; interimitur, corrumpiturq; alterum, id
itaq; superesse uidetur, è subiecto nimirum eodem, & materia eadē
constituta ut sint entia, at à contrarijs agētibus principijs, naturisq;
quæ propterea perpetuò pugnant, et decertant inter se, seseq; mutuò
deturbant, depelluntq; quòd esse, conseruari igitur, & sese amplifi
care appetunt; esse autem absq; subiecto non possunt, at neq; simul
esse, longissimè ipsorum deffidente natura, cui itaq; non idem pro
prium conueniat, proximumq; subiectum, sed longè illud appetat di
uersissimum, & longè diuersissimò disponat, afficiatq; modo, quæ
itaq; de subiecto non contendunt, quæ scilicet uel idem non appetūt,
uel in eodem simul esse possunt, nullam pugnandi, & sese inetrimen
di habentia occasionem, nihil inter se pugnant, decertantq; nihil, &
neq; inimica omnino sunt, ueluti neq; homines nō idem appetentes;
de subiecto itaq; agētium Naturarum pugna, et decertatio, alteraq;

superante depellitur, & interimitur altera. Id scilicet agit agens quodcunq; materiã nimirum, & subiectum in quod agit, occupare; & alterũ se ipsum generare in illo, & cõstituere contendit, depulso inde eo, interemptoq; à quo occupatum erat, quodcunq; igitur immutatur, & quodcunq; corrumpitur, in id immutatur, & in id corrumpitur, à quo patitur, & à quo corrumpitur, superantis uidelicet, in te; i mentisq; naturæ subiectum id fit, è quo contrarium eiecit, non temerè nullaq; occasione, at ob id illud deturbans, ut eo potiaz tur subiecto.

Cap. 2 .

Tria igitur apparent rerum principia, Materia quæ pati uidetur, quia uarias dispositiones, et uarias suscipit formas, tum contraria quæ agunt, & suscipiuntur. Materia porrò unica, & contraria non plura duobus, satis enim materia una, è qua fiant omnia, & contraria duo agere, et constituere satis omnia. At neque in omnia inuertantur omnia, nisi ab unica omnia effecta sint, constitutaq; oppositione, non si quidem ab alio pati, immutariue, aut in aliud uerti potest quicquam, sed à contrario tantum, atq; in contrarium, nec plura uni contraria. In uena præterea natura, & genere uno, unica tantum Aristotelis testimonio, prima est oppositio, & neq; plures esse queant, neque enim uel à duabus simul formis una detineatur materia, uel diuersarũ oppositionum quasi per uices materia eadem, aut eius portio subiectum fieri unquam queat, quantumuis proxima facta, & imminuta quantumuis, non si quidem forma, à qua detinetur ab alia, at à contraria tantum patiat, eaq; unica. Quoniam igitur generatilis, naturalisq; substantia, cuius principia quærimus, unum genus, et materia una, à duobus tantum necesse est occupetur & ipsa, detineaturq; primis cõtrariis, & eò etiam amplius, quòd in illa præcipuè contrariorum operatio generatio, corruptioq; fit maximè, et quòd uidere in illa nihil est,

quod

Primo phys.

T. 56.

quod non in reliqua inuertatur omnia, aut inuerti saltem non queat, quod nimirum omnia ab unica effecta sint, constitutaq; oppositione, neq; enim, ut dictum est, ab alio, aut in aliud immutetur quicquam, at à contrario tantum, atq; in contrarium. Nec uerò à duplici oppositione, & ab altero oppositionis utriusq; contrario constituta uideantur entia, quæ itaq; singula in reliqua omnia inuerti queant, altero saltē cuius opposita principio, qualia prima Aristotelis uidentur corpora, nō siquidē ens ullum unum à principijs duobus, duabusq; constituatur naturis, quod nimirum, & unum uideri queat, & non unum.

In natura porrò quauis, summè quæ sunt contraria, longissimè à se ipsis posita uidentur, & ueluti extremas illius occupasse partes, uigent itaq; in illis pura, sinceraq; atq; integra, & nihil imminuta, passa nihil, in medijs non pura apparent, at ueluti sibi ipsis commista, & remissa, languidaq; à se ipsis mutuò passa, imminutaq; quod nimirum proxima ubi existunt, sese assidue oppugnant, oblæduntq; contraria, è communi materia sese mutuò deturbantia. Multò in substãtia magis à se ipsis summè abesse oportet, summè quæ sunt contraria, quod summè sese mutuò oppugnant, oblæduntq;, et illorum agere cessat nullum, donec alterum penitus subiecto depellat, interimatq; alterum, periculum itaq; immineat, nisi summè à se ipsis absint, & certas etiam habeant sedes, è quibus deturbari, detrudiq; nullo queant pacto, ne uel altero interempto, ab altero occupentur omnia, & omnia unum fiant, uel sibi ipsis commistis, cōfusijsq; principijs, nihil sit unum, nullaq; adsit quies, & permanentia entibus. Et in substãtia igitur summè à se ipsis abesse oportet prima contraria, ijs itaq; inexistere corporibus, quæ summè à se ipsis distant, in illorum medijs remissa ipsa esse, imminutaq;. Si igitur extrema, & remotissima quæ sunt, uniuersi intueamur corpora, & quæ in illis agere uidetur

naturas, prima rerum intueamur principia, & prima rerum corpora, à primis, summisq; illis, atq; integris constituta, & impermistis, quæ in horum sunt medio ab iisdem, sed imminutis, remissisq;. At longissime à se ipsis Cælum distant, & Terra; et summus Cælo inesse apparet calor, tam longè igitur distans est ubi uel ipsam exurat Terram, cui contra frigus inexistere uidetur summum, ubi igitur à Sole non reprimitur, retunditurq; ipsius uis, & maria ipsa, quæ uel Aristotelis testimonio plurimum habent caloris, gelat, compingitq;, summo igitur calore præditum, & calore agens, à calore constitutum uideri debet cælum, neq; enim alia ipsum constituat, aut ei insit omnino forma, quàm quæ agere uidetur, & neq; summè agens, summèq; potens calor, non proprio insit subiecto. Tum qualia cælestia corpora, & ipse præsertim apparet Sol, talia fiunt quæcunq; summus occupat, constituitq; calor. Albæ igitur flammæ omnes, lucidæq;. At & quæcunq; summum inuasit frigus, longissime etiam à Terræ natura dissidentia, in terram crassescunt, & terra tandem fiunt.

2. Meteor.
Cap. 3. &
.3. de gen.
animal. Cap.
11.

Cap. 4.

Calor itaq;, frigusq; prima apparent agentia rerum principia, à quibus nimirum integris, extrema uniuersi occupata, & constituta uideri queant corpora, ab imminutis, passisq; media omnia, omnibus itaq; inexistencia, & agere in omnibus, et constituere, immutareq;, et corrumpere uidentur omnia, quæ propria tantum, aut contraria queat forma. At et sola à nullis oriri, neq; à se ipsis mutuo, et cetera constituere uidentur omnia, quæ et ipsa omnia primis inesse oportere principijs, et uidentur, et uideri debent omnibus, neq; enim principia sint ab alijs manantia, nec uere à se ipsis mutuo, sed principia, et non principia, at neq; prima, neq; agentia, nisi agant, constituentq; omnia. Quæ igitur sola sibi ipsis opposita existunt, contra-

riaq;

riaq; sese mutò oppugnantia, interimentiaq;. Et quæ sola à nullis exorta, neq; à se ipsis mutuo, entia constituere uidentur omnia, extrema quidem integra ipsa, uigentiaq;, imminuta media, passaq;, sola prima appareant agentia rerum principia.

Et cælum igitur, terraq; sola prima appareant, simpliciaq; corpora à Cap. 4. summis illis constituta, et nihil passis imminutis nihil. Neq; enim primum uideri queat, & simplex corpus, quod ab imminuto constitutum est principio, & in quo igitur non summa apparet propria uis, propriaq; natura, remissio enim omnis, uel per cōtrarij fit admisionē, ut Peripateticis placet, uel per cōtrarij actionē, propterea scilicet imminutum apparet cōstituens principium, & non integris, summisq; proprijs præditum uiribus, quod uel contrario est admistum, uel à contrario passum, imminutumq;. Et propterea non prima apparent, simpliciaq; corpora, sed secunda omnia, compositaq;, in quibus non summæ propriæ insunt naturæ, sed imminutæ, debilitatæq;, quod uel ab utroq;, & simul inexistente, ut Peripateticis placet, constituta sunt principio, uel ab altero tantum, at passo, imminutoq; ab altero, & quæ igitur ueluti utriusq; actione effecta uideri queant, qualia reliqua omnia uidentur, remissis omnia proprijs prædita uiribus, quæ summæ in solo igne, cuius naturæ existit cælum, & in sola uigent terra, & terra igitur sola, & solum cælum prima appareant, simpliciaq; corpora, ab integris, atq; impermistis constituta principijs, & è quorū alterius in alterum actione, & ueluti complexu, cætera constitui uidentur omnia, & ipsum primorum maximè proprium corporum.

Oportuit autem in altero contineri alterum, sphericum itaq; fieri uniuersum, non in longum constitui, directumq;, & in altera ipsius extrema parte cælum locari, terram in altera, nisi enim ab altero retine

atur, coerceaturq; alterū, quo factum uidemus pacto, sese mutuò auer-
sentur, aufugiantq; opposita sibi ipsis existentia, contrariaq;, neq;
igitur fiat, quæ è terra à Sole facta uidemus, uel non ex uniuersa, neq;
unus existat mundus. Fortè, & neq; moueri queat cælum, nullum
habens immobile, circa quod circumuoluatur, aut per inane feratur,
à firmo, stabiliq; retentum nullo. Et non iisdem uniuersum, nec ma-
gnis dari oportuit uiribus cælum, quòd nimirum terram undiq; ambi-
ens, & usquequaq; uniuersam, & eodem inalterans pacto, unum mo-
dò educat, & exurat illam, perdatq; tandem, nullum illi se ipsam resi-
ciendi, restaurandiq; præbens spatium, summa igitur dandum tenui-
tate uniuersum fuit cælum, per quam diffusus langueret calor, certis
tantum collectum, & robustius factum in locis, quibus in terram uel-
luti per uices agens, inuertat illam, & non penitus perdat tamen, de-
perditas sui partes, atq; in aliam actas naturam, in propriam restituē-
di facultatem illi præbens, spatiumq;. Et neq; igitur adeò sibi ipsi co-
pulatam, unitumq; esse cælum, ut unum penitus uideri queat, sed uelut
in plures diuisum, distinctumq; orbes, & non super iisdem omnes
polis, neq; eadem moueri uelocitate, & stellis igitur reliquis, & ipso
longè maximo, longèq; lucidissimo, atq; unico distinguendum fuit
Sole, à quo illustrarentur omnia, & omnia etiam uiuificarentur, &
longè plurima c terra uniuersa educerentur, et longè etiam pulcher-
rima, nusq; illa, & neq; ulla illius parte penitus exiستا, corruptaq;
tamen, à longè uelocissimo alieno circumuoluto motu, & huc illuc
actò à proprio, nusq; igitur diu in easdem agente terræ partes,
& nulli directo imminente nimis diu, et à nullis nimis absente, re-
motoq; diu nimis.

Cap. 7.

Ab oppositis porrò contrariisq; naturis, cælum, terraq; constituta, sum-
mè sibi ipsis dissidere oporteat, & dissidere uidentur. Ita q; ut cælū

summi

summi caloris opus, omnibus superstat, & supereminet, & summè est tenue, transpicuumq; , & summè album, & summè lucidum, & summè deniq; mobile, sic Terra contra, à summo constituta frigore, omnibus subsidet, subiacetq; , & summè est crassa, atq; opaca, & summè nigra, & summè obscura, & summè deniq; immobilis. Et tenuitas itaq; , & albedo, & lux, & motus longe calidissimi cæli, atq; ipsius propria uisa ignis, caloris uideri debent propria, frigoris his opposita, frigidissimæ et ipsa uisa propria Terræ, neq; enim ens ullum habere uideatur quicquam, quod non ab eo habeat, à quo effectum est, constitutumq; . Contraria porrò principia contrarijs gaudent materiæ dispositionibus necessarium uidetur, & contrarias proprijs subiectis indant affectiones, & contrarias operentur operationes. Id tantum commune utriq; datum oportuit, sui nimirum conseruandi, & sese amplificandi appetitus, et propriæ destructionis odium, & cognata igitur, similiaq; & contraria, dissimiliaq; dignoscendi uis, & fugiendi hæc, & sectandi illa studium, & datū id utriq; uidetur; Neq; enim iners artifex Natura, quæ quæ constituit seruari negligat, neq; propriæ conseruationis, & proprij boni, neq; propriæ destructionis, & proprii mali, sensum illis indens ullum, aut ullam facultatem præbens, quò auersari hoc, amplecti illud queant, contraria præsertim cum statuisset, & in sese mutuo agentia, & mutuo sese ipsa corrumpentia. Et entia igitur quæuis contraria, alienaq; uitare, & ad similia deferri uideas, cognataq; , quòd nimirum fouentur, seruanturq; à proprijs, similibusq; , ab alienis destruuntur, ac dissimilibus, & recedentia insuper sectantur, quòd eorum contractu, quo gaudent, fouenturq; , priuari nolunt. Natura itaq; uacuum, atq; inane pati haud posse uidetur, eoq; & hoc, & illud studio, ut propriæ interdum naturæ inferant uim, & moueantur, quæ immobilia

existunt

existunt, & mobilia si quidem naturali, insueto certe motu, quòd nis-
 mirum & agentia sentiunt, & recedentia, neq; enim nisi sentiant,
 uel hæc sectentur, uel auersentur illa. At & ipsum per se uidere est
 calorem, & ipsum per se frigus, alterius alterum robustioris aduen-
 tum, exhorrens, atq; actionem, sese intrò recipere, & sibi ipsi colligi,
 uniriq;, quò se à præpotente aduersario tueatur, sensui hoc expositum
 apertissime, nihil alijs quibusuis, quàm nobis uidetur minus. Aris-
 toteli certè in ambiente calido propterea a nubes in aquas cogi, &
 in grandines etiam gelari uidentur, quòd proprium illarum frigus, am-
 biente reformidans, aufugiensq; calorem, sese intrò recipit, colligitq;
 robustius itaq; factum propriam materiam compingit, & gelat etiã.
 Et propterea & Aristoteli, alijsq; omnibus, altero robustiore aduen-
 tante, alterius debiliore intendi interdum uidentur uires, quòd colligit
 sese debilius, robustioris exhorrens actionem, quam igitur percipere
 utrunq;, negare haud queat, fortè & nec uelit Aristoteles, qui itaq;
 propriæ conseruationis, propriiq; boni appetitus, sensusq; dari oportu-
 tuit principiis, datus esse apparet. At summè contrariis, longè da-
 tus est diuersissimus, & qualis utriq; dari oportuit, potuitq;. Calor
 uidelicet longè exquisitissimus, ut uidebitur, ut qui tenuitate gau-
 dens, & in tenuitate existens, multò patiatur promptius, & multò
 promptius malum declinet, & quem seruari etiam oportebat magis,
 longè, ut itidem uidebitur, obscurissimus frigori, & longè ignauiss-
 mus, à densissimo satis munito, defensoq; subiecto, & malum aufuge-
 re longè ineptissimo, & quòd etiam seruari oportebat minus, quòd
 igitur stupidum uideri queat, & demortuum, propria immobile na-
 tura, & longè obscurissimo datum sensu.

Primo Mete
 or. Cap. 12.

Cap. 8.

Nec uerò, quòd non, ut animalia, sensuum organis corpora alia data uis-
 dentur ulla, nulla sentiendi data uideantur ui, non si quidem, sentiend-
 di

di facultatem animalibus præbere uidentur organa, & neq; uel mo-
 dum ullum, uel ullum etiam facilitatem, quod artificum faciunt instru-
 menta, sine quibus igitur operari illi haud queant, uel multo operen-
 tur ægrius, at id tantum, ut suo amplius expositum est loco, quòd sensi-
 lium admittunt actionem, uel non ualenter ipsam repellunt, ueluti igi-
 tur uicæ, atq; aditus patefacti uidentur, quibus externarum rerù actio
 ad inexistens, & uerè sentientem deferatur spiritum, neq; enim
 sensus fiat unq; nisi in spiritum ipsum sensibile agat, & ipse igitur pa-
 tiatur spiritus, sensus omnis, qui in animali fit, auctor, & qui ipsum
 existit animal, ibi itaq; exquisitissimus fit animali sensus, ubi multus
 adest, minimèq; contegitur spiritus, longè obscurissimus, ubi modicus
 adest spiritus, & obtegitur maximè, nullus penitus ubi spiritus adest
 nullus, quantauis ibi passio fiat, quòd nimirum non spiritus ibi, &
 ipsum itaq; patitur animal, sed spiritus tegumentum, aut organum,
 cuius passiones quasuis nequaquam percipiat spiritus, nihil illas pas-
 sus ipse. Alieno uidelicet in loco, atq; inter contraria, & multo ro-
 bustiora genitus, nullo itaq; ab illis extinguendus negotio, non bene
 tectus, & non ualenter ab illis defensus, & elapsurus etiam non res-
 tentus, & neruis, & corpore in super contegendus, & retinendus
 fuit spiritus, at non undiq; occludendus tamen, neq; in imo reconden-
 dus uniuersus, ubi ambientis iniurijs expositus minus, minus obledas-
 tur, & elabatur etiam minus, inclusus magis, sed in extremo uniuers-
 so esse illum oportuit corpore, nam sentire uniuerso, uniuerso opus
 habentem, & oblædi illo potente uniuerso, at ualidas tantum caloris,
 frigorisq;, & percutientium rerum percepturus actiones, atq;
 ictus, quæ in spiritum agant quouis contactum, defensumq; pacto,
 & neruis, & cute contegi potuit durioribus, ibi attenuatis utrisq;
 magis, ubi exquisitius sentire oportebat spiritum, in extremis uideli-

et digitis, & multò etiam in lingua magis, ubi nimirum languentes,
 penè & demortuæ percipiendæ erant ciborum qualitates, longè
 igitur ibi molliſſimis inditus eſt neruis, & longè laxiſſimæ carni.
 At ſonos percepturo, externi uidelicet aeris motus, non attenuanda
 tantum fuit continens, & contegens pars, ſed aures itidem attenuas
 tæ cuti circumponendæ, quæ nulla ipſæ ſonos, aut aeris motus perci
 piendi ui præditæ, exciperent delatum ad ipſas aerem, & ſeruarèt
 etiam unum, diffundi, dilabiq; prohibentes, nam qui diffluit, diſſipa
 turq; neq; ipſe unus ſeruari poteſt aer, & multò ipſius motus minus,
 non igitur niſi in concauis, concluſiſq; locis fit eccho, & ſolidis etiam,
 læuibusq; ut ſuo amplius declaratum eſt loco. Lucem uerò, eiſq; aſa
 fectiones, paſſionesq; percepturum, quaſi in aperto eſſe oportuit, tuni
 cis tantum obſæptum, atq; humoribus, at quas nullo pertranſeat lux ne
 gotio, quod nimirum obſcuretur lux, ſi profundiora ſubeat, quæ præ
 fertim non ualentiffima eſt, qualis neq; ſemper præſtò adeſt, &
 qualem ægrè noſter ſuſtineat ſpiritus, nimio eiſ fulgore diſgregatus,
 diſfuſuſq; at quem tamen nulla offendat frigoris uis, humoribus, ut
 dictum eſt, obſæptum, tranſpicuis quidem, at non tenuiſſimis, &
 multò præditis calore; Quem autem odorare, aeris uidelicet ſentire
 affectiones quaſcunq; nullis illum neruis, cute nulla, & nullis etiam
 occludi oportuit tunicis, quas nimirum nullus pertranſire queat aer,
 nec languentes, debilesq; eiſ affectiones, qualitatesq; quæ non in
 aliam agant rem, & in tenuiſſimum modo ſpiritum, ad ipſum itaq;
 ab aere deferantur oportet, nullo intermedio impediante, patens igi
 tur relictum eſt iter ſubeunti, & inſpirato aeri ad cerebri uſq; uen
 triculos, ad ſpiritus ipſius ſedem, & ſpiritum ipſum. Talia igitur ſen
 ſoria uifa ſingula, ut quæ illis admittenda ſunt, admitti queant pul
 cherrimè, uicè, ut dictum eſt, atq; aditus uideri debent, quibus ſenſi
 lia

lia ad inclusum, & sentientem deferantur spiritum, non organa,
 quorum ope operetur ille. Huiusmodi porrò animalium corpori inexistere spiritum, in cerebri uentriculis, ut in principe sede, contentum,
 & per corpus uniuersum diffusum, neruis inclusum, fibrisque, & suo
 amplius expositum est loco, & per se patere uidetur apertissime,
 neq; enim temerè illos constituerit natura, nec spinalis medullæ cauitatem,
 nec poros itidem, qui in uisorijs conspiciuntur neruis, per quos manifestè in oculos effunditur spiritus, lætitia itaq; affecto, & sese
 effundente spiritu, longè grandiores, & longè etiam fiunt splendidiore,
 neq; enim alio in reliquis operetur spiritus pacto, uel alia à spinali medulla,
 et ab ipso etiam cerebro ratione differant nerui quiuis, quàm qua plantarum radices,
 stirpesq; ab ipsarum differre uidentur ramis, ueluti uidelicet enascantur è cerebro, & è spinali medulla
 nerui, & duriores etiam progressu fiant, at eiusdem illis sint omnino substantiæ,
 & eundem omnes contineant spiritum, & neq; uel non latum iter tenuissimo spiritui inuisibilis etiam præbeat meatus,
 qui in demortuo animali obstringitur etiam magis, Aristoteli certè spiritum neruis inesse necessariò est affirmandum, semen spiritu asserenti plenum,
 neq; enim seminis molem, corpusq; & semini inclusum spiritum nullam fieri fætus partem persuadeat Aristoteles unq;,
 at anima è menstrui sanguinis potentia, eius opera educta, exire, aut in halitum abire utrumq;,
 ut suo amplius declaratum est loco, ne declarandum quidem, manifestè enim è semine ab uteri caliditate arefacto,
 exiccatoq; constitutus uidetur, effectusq; neruus, externa tenuitate emuncta,
 interna in spiritum uersa, & non elapsum à corporum retentum crassitie,
 illius itaq; quasi uniuersitatis continendæ cerebri, ut dictum est, facti uidentur uentriculi,
 & spinalis medullæ cauitas, At neq; nisi huiusmodi insit animalium corpori substantia, calida uis
 delict,

delicet, tenuisq; , & propria mobilis natura, & ad cælum, ut ad propriam tendens uniuersitatem, uel motus ratio explicari unq; queat, uel cur demortuum animal longè uiuo existat grauius. Solum autem sensus, qui in animali fit, auctorem esse, si non satis declaratum est, id manifestare queat, quòd solæ è semine constitutæ sentiunt partes, propria ipsæ natura terrestres, & stupidæ etiam Peripateticis uisæ, at quibus solis ipse inexistit spiritus, & quæ & ipsæ sensu omni priuentur, si non amplius in ipsas in fluat spiritus, quouis obstrictis casu, et multò inspirati odores amplius, qui manifestè à substantia percipiuntur in cerebro existente, & à quibus & summè oblectari, & nullo temporis momento uiuificari animal uidetur, & prosterni etiam, & exitio dari, qui igitur ipsius animæ substantiâ, atq; animam ipsam attingant necesse est, & longè illam tenuissimam, quæ adeò à qualitate patitur aeri insidente; continens ipsam cerebrum quouis contactum, contrectatumq; , & incisum pacto, nullum animali suæ passionis præbet sensum, quòd nimirum in illius contentum uentriculis, tegumentis passionibus haud sentit, nisi ad ipsum itidem delatas, spiritus itaq; solus sensus, qui in animali fit auctor uidetur, sensoria id præstare solum, quòd ad spiritum iter, atq; aditum sensilibus præbent. Nequaquam igitur entibus reliquis non dandus uideatur sensus, quòd sensuum careant organis. quæ nimirum in proprio existentia loco, atq; inter cognata, nullo igitur indigentia tegumento, tegumento data fuere nullo, & quibus igitur nulla tegumenti attenuanda, uel patefacienda fuit pars, quàm reliquis sentiât magis, æque igitur uniuersa à cognatis contacta, contrarijsq; , æque sentiunt uniuersa, sensu omnia habentia opus, ueluti & animalia, quò & ipsa contraria auersari, cognata

amplecti

amplecti queant, et facere id uisa omnia, nihilò ferè quædã quàm animalia pròptè minus, sensus itaq; inesse uideatur omnibus, nõ omnibus, quilibet, at longè communissimus tactus, cui non gustus modo, at & olfactus idem existit, & uisus, ut ex his, quæ dicta sunt, patere potest, reor, & suo amplius declaratum est loco.

At nisi principij utriusq; uel alterius proprius sit sensus, & motus itidem, & lux, & albedo, & tenuitas, & quæ igitur primo alteri, uel utriq; insint corpori, nusq; ex ipsis compositis indi queat ullis, quantumuis sese illa mutuo inalteret, immutentq; atq; inuertat, neq; enim, quod immutatur, inalteraturq; quid ab immutante recipiat, agenteq; quod ipsius proprium non sit, nobilius præsertim, præstantiusq;, quæ igitur & prima habent corpora, & ex his constituta, compositaq;, uel caloris uideri debent, uel frigoris propria, & nihilò Peripateticis, quàm nobis minus, ut .n. caloris expers, & caloris incapax sit Cælum, calorem modo ipsis largitur Coelum, aliud nihil, & non à propria illum substantia, qualis alterius forte rationis, & elementari præstantior uideri queat, diuiniórq;, sed in aere sublunari, à Coeli motu contrito, agitatoq; factum, qui igitur ex accidente factus, elementari etiã ignobilior, non alterius certè uideri queat rationis. Necessariò itaq; contrariorum alteri, & alteri primo corpori, quæcunq; composita quæuis habent, assignanda sunt omnia, non si quis dem utraq; utriq; assignet quis, contrariorum enim, si non materiam ipsam, at materiæ dispositiones, tum illorum affectiones contrarias esse oportet, & operationes, id tantum, ut expositum est, commune, sui nimirum seruandi appetitus, studiumq;, & intereundi odium. Et cognatorum igitur, similibumq;, & dissimilium contrariorumq; discernoscendi uis, at diuersa & ipsa, ut itidem expositum est.

At neq; ob id tantum, caloris propria & tenuitas uideri debet, & lux, & albedo, motusq; quòd Coeli uidentur, atq; ignis propria, & frigoris his opposita, Terræ & ipsa uisa propria, sed & nihilò etiã

minus, quod singula intuenti à frigore hæc constituta, & cum frigore enata simul appareant omnia, & quæ à frigore seiungi non possint, neq; à calore illa, & sensus amplius, à calore constituta, & cum calore orta. Attenuari igitur, uel molliiri saltem, tenuiora omnino fieri uideas omnia, in quæ quiuis ferè agit calor, & fumum, quæ summus occupat, uaporesq; & flammæ, longè uidelicet tenuissimas res, attenuat nimirum in quæcunq; agit, & quæcunq; occupare uult calor, quod tenuitate gaudet, & in tenui esse uult subiecto. At & à tenuitate seiunctus, nequaquam superiora petere potens uisus calor, nequaquam à tenuitate seiungi posse uideri debet, eòq; etiam amplius, quod nequè aperire non attenuans uideri potest, neq; enim quæ maximè propria uidentur caloris, à tenuitate seiunctus, & seorsum à tenuitate operari nequeat calor, nisi propria sit caloristenuitas, & sine qua perfectus haud sit calor. At neq; frigoris crassitiem neget quis, qui quæcunq; occupantur à frigore, & aquas etiam ipsas, & ipsum etiam mare, uaporesq; gelari, compingiq; & crassescere uideat à frigore, quod si à calore fieri interdum appareat, & illud appareat simul, ex accidente uidelicet fieri, non propria caloris actione, neq; enim attenuet, & cogat calor, contrarias itaq; ædat actiones, & quarum frigoris propria est altera. At & quæ crassa facit, & quod id facit pacto intuenti, uel ibi attenuare uedetur maximè, ubi maximè compingere uidetur. Ea enim compingit, & crassa facit tantum, quæ summa obluetantia crassitie nequaquam uniuersa attenuare potest, at quod ipsis humidum inest, seu crassum minus, id attenuat, educitq; inexistente igitur humiditate emuncta, & partibus minus crassis, quod reliquum fit, longe sit crassum magis, sensui hoc expositum apertissimè, nihil Aristoteli quàm nobis uidetur minus, Calor, itaq; inquit, è concretis humorem elicit, ex humore spiritum creat, densaq; omnia laxat, principio igitur concreta tepesciens, facit humidiora, tum spiritum ex humidis ducès,

diffundit

diffundit, & tumefacit, cumq; amplius calefacit, partem summam elaxat, ut uapor inde respiret, humorq; exiccatus facit, ut moles concidat, qua collapsa cutis omnium rugatur, & passim, quæ à calore exiccatur, propterea exiccari; affirmat Aristoteles, quòd egrediens calor, siue per se elabatur, siue ab externo educatur cum humore, cum proprio uidelicet elabitur subiecto, usq; quaqueq; igitur attenuare uidetur calor, & ibi etiam maximè, ubi compingere uidetur maximè, crassissima attenuans, durissimaq; frigiditatis itaq; crassities, caloris propria tenuitas.

4. met. tex.
23. & s. de
gen. animal.
Cap. 3.

Et lux itidem, ignis, Solisq; longè calidissimorum, maximè propria uisa corporum, & quæ uno cum calore summo oriri uidetur ortu, & occasu occidere uno, & fumus igitur, uaporesq; omnes maiore donati calore, luce itidem donantur omnes, non itaq; flammis tantum, sed rei sulfure illitæ proximior factus fumus, proprio scilicet à proximo sulfuris calore aucto, quocunq; demum calidior factus pacto, lucidus fit, flammaq; & longè nigerrimæ, longèq; obscurissimæ res, si summo donantur calore, lucidæ fiunt omnes, flammæq; & eò lucidæ omnes minus, quò & calidæ minus, tenuissimæ igitur flammæ, & languidissimè calefaciunt, & lucent etiam languidissimè, non scilicet per tenuissimam rem diffusus, aut ualens sit calor, aut propriam ualenter naturam, propriamq; manifestet substantiam, & calore extincto, uel etiam à contrario imminuto, lux quoq; extinguitur, & pro flamma fumus fit, pro lucida nimirum obscura res.

Cap. 11.

Lucem porro eandem esse albedini, quæ summa sit, & uiua, uigensq; & ualenter itaq; uisum commouens, & ueluti feriens, & in comentario de colorum generatione declaratum est, & inde patere potest, quod tenues, & puræ, quæ existunt flammæ, quæ scilicet à nulla obscurantur crassitie, fumo nullo, albæ uidentur omnes, & multò Sol amplius per nullos conspectus uapores, & non uigens itaq; nec uisum feriens albedo, nequaquam non lux, sed imminuta, & languida

Cap. 12.

uideri debet lux. Non lucidi igitur cælestes orbes, nec sublunaris, et multo minus qui nos ambit aer, at candidi omnes, quod nimirum in tenuissimis omnibus, & calor, & lux longe languidissima, & quæ ne mouere quidem queat uisum, non spissata, collectaq; non igitur nisi in spuma, & in niue inclusus, uisilis existit aer, & neq; orbes reliqui, at stellæ tantum, & lactea tantum uia, quæ si spissetur etiam magis, stella & ipsa Peripateticis quoq; fiat, neq; enim à reliquis orbium partibus, stellæ reliquæ, uel ipse longè lucidissimus Sol in alio differt, quam quod solidior, densiorq; apparet. Lux itaq; orbibus etiam inexistit uniuersis, at longè languidissima, & quæ ne uisilis quidem sit, propterea quod qui illam facit calor, languescit, per immensam diffusus tenuitatem, at qui si colligatur, & spissetur quid, uisum moueat, & feriat etiam spissatus magis, quod & sublunaris itidem aer facere & ipse uideatur. Albedo itaq; quæuis lux uideri debet, at languens, atq; imminuta, quæ non ualenter uisum mouet, & à calore cum tenuitate genita, quæcunq; itaq; uerè tenuia existunt, & quibus crassities admista est nulla, alba apparent omnia, & nigrescunt nunq; nisi uerè crassa facta, & aer itaq; albus apparet, uaporisq; atq; aqua, & his similia, & quæ ex his constituta sunt a nostro gelatis frigore, nix, glacies, cristallusq; quod nimirum in superioribus terræ partibus à Sole assidue immutatis, calefactisq; summum esse haud potest frigus, non itaq; tenuitatem in ueram inuertere potest crassitiem, ueluti illam ligat tantum, gelatq; neq; igitur nigra sunt, nec penitus opaca, quæ nostrum gelauit frigus, sed transpiciuitatis participia omnia, quæ tenuitatis maximè est propria, & quasi eadè tenuitati, quod nimirum, ut dictum est, nequaquam summum existens, tenuitatem non uerè aufert, nec uerè interimit, nec uerè crassa facit, quæ gelat, non tantum conspissans illa, condensansq; quantum ut uerè crassa fiant, oportet, modico igitur liquescunt calore omnia, à quo nigrescunt, quæ crassa sunt omnia, uerè tenuitatem educente ex illis,

lis,

a. de Cæl.
tex. 41.

lis, alba contra omnia, quæ uerè tenuia fiunt, ut amplius in dicto expositum est comentario.

Lux porro non alba, non pura uideri debet lux, sed à crassitie sædata, te
nebrisq; Et ignis igitur non usquaque est albus, at longe diuersissimis
praeditus coloribus, semperq; ab albo remotis magis, quò in crassiore
factus sit fumo, & ipse etiam longe lucidissimus, longèq; candidissimus
Sol, per longè tenuissimos conspectus uapores, puniceus, est ubi
& flauus etiam, & purpureus apparet, qui color ab albo diffidet
etiam magis, uapores uidelicet longè etiam tenuissimos permeans
potentissima Solis lux, non quidem languescit, nec debilitatur, nihilò
itaq; minus ualenter aut lucet, aut ferit, at ab illorum opacitate ipsius
sædatur color tamen, pro candida igitur punicea apparet, flauaq;,
& purpurea, nam à crassioribus, & magis sædatur, & debilitatur
etiam, penè itaq; obscura uidetur, nigraq; neq; enim ubicunq; existit,
magnus etiam calor, luceat ibi, at in tenuitate tantum, propria scilicet
caloris sede, propria itaq; calor apparcat lux, quæ à solo uidetur ori
ri calore, & à calore seiungi non posse, at quæ tamen non quemlibet
bet sequatur calorè, sed pura, quæ existit, uigensq; summū, uigentèq;,
et à nulla passum, sædatumq; crassitie, frigoris propria tenebrarūq;,
frigidissima igitur, & longe crassissima Terra, summè nigra, sum
mèq; apparet tenebricosa, & quæcunq; tenuitate omni educta, uerè
crassa fiunt, siccaq; nigra itidem fiunt, alba omnia, quæ uerè te
nuia fiunt, ut in eodem declaratum est comentario, & dum tenuia
existunt, spissata etiam in sese quid, coactaq; at non adèò tamen, ut
uerè crassa fiant, penitusq; opaca, nunq; nigra fiunt, calor itaq; pro
pria albedo, & lux, frigoris tenebræ, atq; obscuritas.

Sensum porro, motumq; proprios & ipsos esse caloris, si non frigidissi
ma Terra satis manifestat, minime sentiens & summè immobilis con
specta, cui igitur ab opposita natura constitutum corpus, & summè
sentiens uideri debet, & summè mobile, uel nullo etiam Cœli, & sub
lunaris

Cap. 13.

93

Cap. 14.

lunaris aeris conspecto motu, contrariorum enim, ut dictum est, & vires diuersas esse oportet, & contrarias operationes, & quod, ut itidem dictum est, sensus enti nulli, uel motus dari queat, nisi alterius principij proprij sint, & primorum igitur corporum alteri insint, & Peripateticis imprimis, quibus solus è Cælo delabitur calor, at si non satis ratio, sensus certe id manifestat apertissimè, à calore constitui illos, & calorem sequi intuens semper, & à calore seiungi non posse. In quacunq; igitur ingeneratur materia calor, crassiuscula quidem, & uiscositate alicuius particeps, è qua uidelicet elabi ingenitus haud queat calor, nullum è gliscro, tenaciq; corpore egressum nactus, statim animal fit, sentiens nimirum, & mobilis res, quod ingenitus calor sensu existit, motuq; præditus, & è exquisitiore, robustioreq;, quò maior ingenitus est calor, qui quacunq; imminuatur occasione, & sensus itidem imminui uidetur, & motus, & ubi penitus perit calor, & sensus, motusq; & uita penitus perit. Quacunq; igitur animalium genera, & quacunq; in generibus singulis calidiora existunt animalia, & sensu prædita exquisitiore, & mobilia uidentur magis, stupidiora omnia, & ad motum prompta minus, quæ calida existunt minus, & calidi omnes morbi, & medicamenta omnia calida, cibiq; sensum exacuere, & concitare motum, frigidi morbi omnes, & medicamenta, & cibi stuporem inducere, atq; immobilitatem, quoniã igitur cum calore sensus oriri uidetur, motusq;, & augeri, imminuiq; cum calore, & cum calore occidere, non modò calor proprij, sed idem uideri debent calori, & è amplius motus, non uniuersi modo cæli, Solisq;, & sublunaris aeris proprius, sed ignis cuiuscunq;, factus itaq; mouetur statim, & ignis existens moueri haud cessat unq;, & moueri prohibitus, nullo extinguitur momento. At & ubicunq; ad est motus, & calor itidem adest, calefcit igitur commotum quodcunq;, & accenditur etiam ualidè commotum, igiturq; non solum igitur calor proprius uidetur motus, sed idem penè calori, qui nimirum

rum à calore seorsum nullo esse uelit pacto. Nec uerò id nobis, quàm Aristoteli uidetur magis, Calor, ipse inquit, mouendi obtinet uim, frigus contra facit, ut res consistat, & contrahatur, & alibi, Calor dū integer, inuictusq; manet, causa animalibus esse uidetur, ut comouere se possint. Tum, cōstituenda, inquit, fuit Terra, ut firmum quid, atq; immobile, circa quod uoluatur, haberet Cælum. Terra autem cōstituta, necessariò & ignis constituendus fuit, si enim contrariorum alterū natura, necesse & alterum natura, eadem enim contrariorum materia, & prior est affirmatio negatione, ueluti calidum frigido, quies autem, & graue dicuntur iuxta leuitatis, & motus priuationem, superiora igitur petere, & assidue moueri ignis Aristoteli uidetur, quoniam à summo est constitutus calore, ad ima descendere, et immobilis esse Terra, quòd frigida existit, proprius itaq; calor Aristoteli uidetur motus, propria frigoris immobilitas.

At et sensus, uitaq; cum motu à calore constitui Aristoteli uidetur, et proprij esse caloris. Generantur, inquit, in Terra, humoreq; animalia, quoniam humor in terra, spiritus in humore, calor animalis in uniuerso inest, ita ut quodammodo plena animæ sint omnia, quamobrè consistunt celeriter, cum calor ille comprehensus, siue exceptus est, cōprehenditur autem, et humoribus corporeis incalescentibus, efficitur uelut bulla spumosa. Calor igitur aīa Aristoteli uidetur, at nō quilibet, sed in tenui, in proprio nimirum existens subiecto, qui igitur ubi in humido efficitur, retineturq; corpore, animal constitutum apparet, et omnia animæ plena, quòd spiritus, calidæ nimirum, tenuisq; rei, id. n. spiritus Aristoteli etiam uidetur, et non hoc modo, sed quòd calor animalis, propterea reor, quòd ut ipse innuere uidetur, nō tota spiritus moles, sed calor tantū spiritui inexistens, uideri anima poterat. Et nō è putri tantū enatorū animalium anima calor Aristoteli uidetur, sed è semine etiam constitutorū, maximeq; perfectorū, inest inquit, in omnium semine, quod facit ut secunda sint semina, quod calor uocatur,

2. de animal.
gen. cap. 1.
& probl. 5.
sect. 13.
probl. 40.
sect. 3.
2. de Cæl.
tex. 7.

Cap 15.

de Gen. animal.
1. 3.
cap. 6.

omniq. Idonq.
e. 339

de animalium
gen. 1. 2.
cap. 5.

id autem non ignis, nō talis aliqua facultas, sed spiritus, qui in semine, spumosoq; corpore continetur, & natura, quæ in eo est spiritu, proportionē respondens elemento stellarum, quamobrem ignis quidem nullum animal generat, at uerò Solis calor, & animalium, non modo qui semine continetur, uerum etiam siquid excrementi sit, quamuis diuersum à natura, tamen id quoq; principium habet uitale, animalem nimirum calorem, alibi itaq; putrefactis, inquit, facillimè ingenerantur animalia, quòd excreta caliditas constituit, & componit corpora, ipsa uidelicet anima, ipsa enim constituit Aristoteli corpora, siue igitur semini inclusus, & à Sole ingeneratus spiritus, animæ sit substantia, siue, ut Aristoteli forte placet, spiritui inexistens calor è menstruo fœmineo sanguine, & è putri animam educat, quoniam calorem modo è cuiusuis materiæ sinu quouis educere potest calor, aliud nihil, præstantius præsertim quod sit, diuiniusq; ne quaquam animale principium, atq; animam ipsam, calorem esse negare aut queat, aut uelit Aristoteles, at igneum esse, qui nihil illi generare omnino uidetur uspiam, quādo igitur calor anima Aristoteli uidetur, caloris proprii sensus uideri debent, & motus, quibus nimirum præcipuè ab inanimis distinguntur animalia, eòq; etiam amplius, quòd ipsi itidem quæ calidiora existunt animalia, & sensu prædita exquisitiore, & mobilia uidentur magis, stupidiora, quæ minus calida, & ad motum prompta minus, stolidi, ipse inquit Aristoteles, atq; ignaui, quibus multa inest, & frigida atra bilis, at perciti, ingeniosiq; quibus multa, & calida, & ad omnem insuper excandescunt, & cupiditatem propensi, & lymphatico etiam instinctu inferuescunt, ex quo Sibillæ efficiuntur, et Bacchæ, & omnes, qui diuino spiraculo inspirari uidentur, ubi id nō morbo, sed naturali accidit intemperie. Plus æquo uidelicet calido facto spiritu, adeo sensus, & ipse Aristoteli exacuitur intellectus, & concitatur motus, ut præceps appareat, furiosusq; omnia sentiens, temporis omnia lustrans momento, & sese continere,

probl. primo
sect. 3.

impotens,

impotens, Furentes inquit Gal. atq; iracundos caloris facit abundātia, Stupidos uerò, graues, & pigros temperaturæ frigiditas, neq; est quòd diutius immorer in recensendis uel Aristotelis, uel Gal. locis, in quibus sensus, motusq; caloris proprij, frigoris stupiditas, immobilitasq; utriq; uidentur, quod nimirum in utroq; uidere est passim, & quod si nullibi in neutro uideatur usq; , nihilo uideatur minus tamen, & ratione id nobis, & sensu, ut expositum est, manifestantibus aper-
tissime.

Nec uerò diuersus à cœlesti igneus Aristoteli uideatur calor, & propter
rea animalia generare ineptus, primum .n. non à propria substantia
calorem faciente Aristoteli Sole, sed propterea quòd sublunarem aerē
commouet, conteritq; , & ipsius partes segregat, detruditq; , nequa-
quam ab igneo diuersus à Sole factus uideri debet calor; Tum quan-
do spiritus in humido genitus, retentusq; in eo animal Aristoteli uide-
tur, quicumq; spiritum ingenerat neq; educit ipsum calor, animalium
generatiuus uideri debet, non igitur cœlestis, quàm igneus magis, mo-
deratus modo is sit, potens nimirum e tenuioribus inexistentibus par-
tibus spiritum conficere, at non materiam uniuersam attenuare, atq;
aperire, & ingenito igitur spiritui egressum elabenti patefacere;
Neq; enim cœlesti minus spiritum conficere aptus igneus uidetur, &
neq; igneo minus cœlestis educere illum, ualens ubi existit; Non itaq;
ab æstiuo animalia, uel plantas ualde exoriri uideas Sole, quòd nimis-
rum ualenter agens directus Sol, & tenuissimum ingenerat spiritū,
& patentem ingenito egressum præbet, uniuersam attenuans, atq;
aperiens materiam. Vsque quaq; hoc faciens magnus ignis calor,
animalia generare ineptus apparet, propterea igitur, quod cœlesti
uehementior, non quòd alterius rationis. At ubi, & ipse ijs agit uir-
ribus, quibus spiritum conficiat, at nequaquam educat animalia &
ipse, ueluti, & Sol generare uidetur, quantumuis igitur sæuientibus
frigoribus, & Sole amoto quantumuis, in locis ab igne calefactis, Solo

Cap. 16.

igitur igneo agente calore, nihilo ferè minus animalia è putri exoriri uideas, quàm ubi ipse agit Sol. Et pullos in ouis constituit moderatissimis agens ignis uiribus, quibus uidelicet spiritum ingeneret, at ingenito egressum non patefaciat. Et in Ciprijs fornacibus pyraustas longè etiam ualentissimus, quòd nimirum summus tantum diuturnusq; calor in densissimo ære spiritum ingeneret, at neq; is è cra'ssissima, uiscosaq; re educat illum. At & insecta uidere est quædam, aquæ immersa, penitusq; demortua, spiritu penitus extincto, at nequaquam corpore etiam corrupto, deprauatoq;, calidiore obtecta cinere, reuiuiscere rursus, in elapsi uidelicet, interemptiq; locum, alio à cineris calore ingenito spiritu, ueluti & animalia etiam nonnulla, & longè nobilissima, si non uita penitus functa, si scilicet non penitus interempto spiritu, at iam iam perituro, uitæ rursus restituta, spiritu à nobis in illorum os insufflato, qui nimirum ad cognatum delatus fouet illum languentem, ac uiuificat, est & ubi in demortui etiam locum alium generat, Nequaq; igitur diuersæ à cælesti, & ab animalium calore igneus uideri potest naturæ, eadem in omnibus, et eodè operari uisus pacto, qui igitur propterea animalia generare non uideatur, quòd magnis agens uiribus, non ingenerat modo spiritum, sed ingenito egressum elabenti patefacit, qui retinendus omnino est, si animal constituendum, quod, ut dictum est, ubi & ipse facit Sol, & ipse animal generare ineptus apparet, ueluti ignis, & moderatus ignis calor generare aptus, ueluti et Solis, uterq; igitur eiusdè uideri queat ratiois.

Cap 17.

Et tenuitas igitur, & albedo, & lux, & sensus, motusq;, itaq; & uita, caloris propria apparent, & frigoris his opposita, at non eadem tamen ratione omnia, sed tenuitas proprium caloris subiectū, & propria caloris sedes, propria caloris affectio albedo, & lux, potentia, & uis quædam sensus, propria operatio solus apparet motus, ut suo amplius declaratum est loco, eodemq; pacto his opposita frigoris propria existunt omnia.

Contrarium

Contrarium porrò terræ cœlum, & ipse præsertim longè calidissimus Cap. 18.
 Sol, assidue in terram agit, & terram inuertit assidue, illam si queat
 uniuersam in alterum immutaturus Solem, sed longissimè amotus, et
 momento in easdem agens terræ partes, uelocissimo, perenniq;, &
 semper uario delatus motu, & in repugnantem agens, obluçantēq;,
 non terram uniuersam, sed supremas tantum illius partes, & neq; in
 Solem, at in res uertit quæ terræ, Solisq; uideri queant mediæ, eò autē
 em ad illius naturam accedentes magis, quò ab illo constitutæ sunt,
 effectaq; minus passo, imminutominus, & si non unica, at pro-
 pria pleraq; constituit actione; paucas quasdam modica terræ ope.
 Non modo scilicet uapores è terra educit Sol, è quibus uario terræ
 frigore gelatis, compactisq; cætera constituentur omnia, sed omnia
 aut pleraq; è terra ipsa ipse constituit Sol, uarie illam immutans,
 inuertensq;. Aquas omnes, lapidesq;, & metalla, tum salsa, ni-
 trosaq;, bituminosa sulfurea, aluminosaq; cur enim in uapores ter-
 ram inuertere potens Sol, longissimè ab illius natura dissidentes,
 longè tenuissimos, & longè etiam calidissimos, è quibus itaq; sub-
 lunaris Aristoteli constituitur aer, non in ea illam immutet, quæ à
 terræ natura longè dissident minus, & quæ Terra uideri queant ca-
 liditate quadam, & quadam data tenuitate, uel cur quæ unica, ne-
 q; difficili fieri posse uidentur actione, pluribus illa fiant, & longe
 difficilimis? non magno enim negotio in dicta omnia terram inuertit
 Sol, longè in uapores ægrius, longè à terræ natura dissidentes magis
 ægerrime in lapides terra illos cogat, metallaq; uapores certè è qui-
 bus fluminum fluxus tanti fiant, terræ inesse non possunt, ut enim
 non è uaporibus tantum perpetuò emanent effluentes fluuij, sed è
 pluuijs, quas montes spongiarum instar excæpere, undiq; ex illis
 stillantibus, & in unum coeuntibus tandem, malos certè menses è
 uaporibus tantum Aristoteli fiant necesse est, in æstuosis præser-
 tim regionibus, & in quibus perraræ fiunt pluuiæ, & nullæ inter-

2. meteor.
 Cap. 4.

2. meteor.
Cap 4.

dum mensibus multis, est ubi & annis integris, eoq; in saxosis, densisq; montibus magis, quales nullas admittunt aquas, & quales pleriq; existunt; uapores, è quibus aquæ tantæ fiant, Platonis tantum Tartarus Aristoteli præbeat, non terræ inclusa stagna ulla, quæ iamdiu exaruisse oportuit, in tot soluta uapores, at neq; quo ibi facta sint pacto, docere Aristoteles queat, non è terra aquam generans, neq; è uaporibus è terra eductis, qui sicci illi uisi, ignem illi constituunt tantum, non aquas, neq; aërem, Quamuis autem haud celeriter in aquam crassissima, densissimaq; immutetur Terra, nunq; tamen aquarum cessant effluxus, dum siquidem terræ partem in aquam inuertit Sol, in proximas etiam agit, & inalterat proximas, & in res immutat, quæ parum ab aquæ absunt natura, ut igitur semel fluere cæpere, fluunt semper, & nunquam cessant, nunq; uel materia deficiente, uel agentis actione. Non uidentur autem maiores æstate aquarum effluxus, quales esse oportere uideri queat, maioribus Sole agente uiribus, propterea quòd non in aquas tantum, at in uapores etiam terram inuertit ualens Sol, & ipsam etiam eductam aquam, fortè & copiosiores aquas educit æstiuus Sol, at maiores apparent hyme fluij, non ex aquis tantum facti à Sole eductis, sed à descendentibus itidem pluuijs à terra, ut Aristoteli etiam placet, exceptis, uisi certè sunt fontes in longè maximis squaloribus non modo imminui nihil, at ualde etiam augeri, quod nimirum ualentior magis inuertat Sol; E terra igitur, & fluiorum aquas, & reliquas omnes educere uidetur Sol, & quæ in cæli, terræq; sunt medio, terram ipsam in illa omnia inuertens, immutansq; etsi non unica, at propriu pleraq; ut dictum est, actione.

Cap. 19. Longè autem plurima, longèq; diuersissima entia è terra constituit Sol, q; longè ipse diuersissimus, et in diuersissimam agit terram, directus nimirum maximè, longè igitur potentissimus, maximèq; itidem obliquus, longè igitur debilissimus, est & ubi, diuturnus ubi temporis fere immoratus

moratus momēto, et in terrā agit, primū nō belle sphericā at perpe-
 tuis ferē distinctam tumulis, montibusq; et ob id uarijs expositam Soli
 modis et non eadem uniuersam crassitie datam, densitateq; sed longē
 diuersissima, & nō in supremas tantū ipsius agit partes, sed in mul-
 to etiam profundiores, multo igitur obluētantes, repugnantesq; ma-
 gis, a supremis occultatas, defensasq; at in quas tamen non à Sole
 tantū assiduē emanans agat calor, sed his etiam, qui illis ab eodem
 iamdiū est impressus Sole, ad superiora, cognataq; euolare impo-
 tens, nondum ea tenuitate nactus subiectum, quo euolaturus opus
 habet, calidiores itaq; profundiores terræ partes, hyeme presertim,
 nam in supremam illius superficiem, magis ipsius expositam actioni,
 longē agit robustius Sol, & uapores igitur ingenerauit tenuissimos,
 & patentem illis egressum prebuit, suprema igitur terræ superficies,
 elaspō eo, qui ingenitus fuerat calore, ubi nihil ab obliquo calefit Sole,
 propriæ restituitur naturæ, densatur itaq; durescitq; & riget etiā,
 gelaturq; quam igitur uehiculum etiam nactus internus calor, per-
 transire nec queat, nec uelit, à præpotente contrario exitium per-
 horrescens.

Diuersum porrò calorem, eandem etiam rem in diuersa immutare, & ni-
 hilo non uniformem minus, declarari haud oportet, quod nimirum ipsis
 passim intueri licet oculis, at neq; in terram modò, terræq; diuersas
 agit partes, sed in ea etiam, quæ ipse idem constituit Sol, nondum
 penitus propriæ effecta similia, cognataq; substantiæ, quæ & ipsa
 mutuò in sese agunt, & mutuò à se ipsis patiuntur, & à puriore
 terra omnia, quæ non solū deperditas sui partes recuperare, et quæ à
 Sole effecta sunt cōstitutaq; demoliri, corumpereq; cōtendit, sed omnia
 in propriam uertere naturam, alterat igitur assiduē, immutatq; om-
 nia quantum potest, non nulla itaq; ab altero quasi cæpta, perfecta
 uideas ab altero, non nulla ab utròq; quasi per uices agente, consti-
 tuta apparent, effectaq;.

Cap. 20.

Cap. 21. In quibus tamen non utriusq; ingenium simul appareat, & uis, non si quidem quantumuis imminutus calor frigori coeat ulli; quorum nimirum odia nequaquam ullo imminui queunt pacto, aut cessare actiones, diuersis itaq; inexistentia rebus, maxime etiam remissis, debilitatisq; uiribus sese mutuò assidue oblædunt, opugnantq; tamen, eò igitur decertent magis sibi ipsis colligata, atq; unita, & alterum, robustiusq; stius præsertim, ualensq; subiecto deturbet alterum, soli sibi illud comparans uniuersum. Non igitur in ente ullo simile quod sit, & uerè unum utriusq; appareat uis, & natura simul, at utriusq; in non nullorum constitutione, & utriusq; in non nullis actio.

Cap. 22. Non scilicet usquequaq; exuperans alterum, iuxta omnia exuperat, quæ propria ipsius sunt, non igitur in summè crassam agens rem magnam etiam, & diuturnus calor, inexistente frigore penitus interempto, deturbatoq; omni, attenuat etiam illam, quin uehementior compingit etiam quædam magis, minus crassa, quæ insunt, attenuans, & educens, egressum illis patefaciens apertissimum, & temporis momento, quo crassiora neq; attenuari, & neq; mollescere queant, crascescunt igitur, durescuntq; assidue magis, assidue attenuatis, elapsisq; minus crassis. Quæ remissius agens calor, et lentè, & non ualde attenuans, nec patentem egressum, quo opus habent, patefaciens, nequaquam educit unquam, sed crassioribus, quæ emollit interea, aperitq;, immiscet, ita ut uniuersa tandem simul, eodemq; attenuet pacto, nusq; egressum ingenitæ patefaciens tenuitati, quam præsertim non summam facit. & sibi ingressum occludens nunq;, atq; hoc factum uidetur aurum pacto, quantumuis igitur ab igne liquefactum, aut nihil, aut insensile quid imminuitur, non tenax modo ipsum, uiscosumq;, quale sui elabentes retinere queat, effugente sq; partes, at summè sibi ipsi simile, cuius itaq; partes nullæ seorsum ab aliis pati queant quid, huiusmodi à moderatissimo maximeq; uniformi factum calore, At non libens in non tenui immorans subiecto calor, nequaquam
illud

illud crassum perpetuò esse finit, sed attenuat assidue, & cum tenuitate facta elabitur assidue, nequaquam in alieno esse uolens loco, talia igitur longè tandem crassissima fiunt, & longè itidem frigidissima, è summè itaque arefactis lignis, è quibus scilicet calor omnis, omnisque cum calore effluxit tenuitas, & in quibus igitur neque a ualente etiam calore tenuitas ingenerari ulla amplius queat, nulla Aristoteli flamma, fumus educi uidetur nullus.

Quoniam igitur crassioribus interdum rebus inditur calor, propterea calida quæ existunt, si quidem tenuitatem educentia, non id operantur, constringendi uero prædita apparent interdum, neque enim penitus iners materia, demortuaque; at ab altero quoquo modo affecta, dispositaque; principio, illius quoquo assumit uires pacto, alia ratione ens nullum, uere unum quod sit, & simile, contrariarum formarum actiones cedere potest, quæ nimirum simul esse nullo uelint pacto, At neque exuperans frigus iuxta omnia, quæ frigoris propria existunt, exuperat usque; quaque; neque; enim quæcumque; occupat, crassa etiam siccaque; facit, summa repugnantia tenuitate, & quæ non nisi à summo ipso, ac diuturno compingi, & crasseffere queant, & aqua igitur magno etiam data frigore non crassefficit tamen, nec uapores insigni dati tenuitate in aquas, multoque; minus in grandines ab ullo coguntur frigore, & multo ipse minus longe tenuissimus aer, calori scilicet nusquam; coeat frigus, nusquam; itaque; alteri commistum sit alterum, non cum illo pugnantis, decertansque; , at alterius subiecto tantisper interdum insideat alterum, non adeò exosum illud habens, ut extinguere excedens malit, quam seruari in illo immoratum, quod præsertim immutare tandem, & proprium facere non desperet, Non ob id igitur tantum à Solis, terræque; actione conflata uideri possunt corpora reliqua omnia, quod nullum integris alterius præditum apparet uiribus sed imminutis omnia, remissisque; sed quod multa uidere est insigni etiam data calore, nequaquam tamen tenuia facta, at longè etiam crassissima

Cap. 23.

lima, & multa itidem magna simul frigiditate, & magna prædita tenuitate, longè igitur diuersissima, quæ è terra constituit Sol, quòd nimirum non in indiuisibili ipsorum uires, & quòd diuersus Sol, & in terram agit multis, diuersisq; modis repugnantem.

Cap. 24.

Quæ corrumpuntur autem in quatuor uocata elementa corrumpi uidentur, quòd nimirum propterea corrumpantur omnia, quòd inexistens elabatur calor, neq; enim libens alieno in loco, atq; inter contraria entia immoratur, egressum itaq; assidue moliens, assidue attenuat calor & cum tenuitate facta elabatur assidue, at longè diuersa, neq; enim omnia, neq; semper æque attenuare potest, quæ igitur & aqua uideri queat, & aer, & ijs tenuior, crassiorq;, atq; inter hæc media quod reliquum fit calore omni elapso, & tenuitate educta omni, longè frigidius, & longè effectum crassius, terræ simile, et terra uideri potest.

Cap. 25.

Quæ igitur in terræ existunt, cœliq; medio, & quæ uel in terræ superficie uel in profundioribus etiam terræ partibus, & terra omnino non sunt, è terrâ educta uidentur, constitutaq; omnia, ab uniuerso quidè cœlo, præcipue tamen à longè potentissimo Sole, uariè inalterante, & uariè terram uincente, uariè uidelicet à repugnante terra passo, imminutoq;. Quæ itaq; à uincente magis, & a magis integro effecta sunt, & minus passo cœlo, ad illius naturam accedunt magis, & illi proximioribus occupant locum. Aer itaq; sublunaris si non & ipse æternus, ingenitusq; a maxime directo, maxime igitur robusto eductus Sole, uel multis tandem absolutus concoctionibus, à minime igitur imminuto constitutus calore, & calidus, & tenuis, & albus, & mobilis, & cœlo proximum occupauit locum cœlo simillimus, cognatusq;, non excrescit autem, nec maior assidue fit, locis nanq; occupatis omnibus nouo illabente spissetur oportet præexistentis pars, uel etiâ deorsum deuoluatur, in inferioris omnino transeat naturam, qui à minus directo genitus Sole, et actione breuiore, à calore omnino imminuto

magis, à cœli igitur natura, quam superior remotus magis, minus itaq; proprio ingenio calidus, & minus tenuis, & minus albus, & mobilis minus, & à proxima assidue affectus terra, multo etiam minus, & qui frigidus etiam fiat, & in aquas crassescat interdum, immobilis uideatur usq; quaq;.

Mare autem, ut in proprio declaratum est comentario, è profundioribus erutum terræ partibus, è re igitur oblucente magis, & à magis passo Sole, minus etiam quam aer, propria natura calidum, & minus tenue, minusq; album, at calidum omnino, à non ualente quidem, at diuturno eductum Sole, & crassum, tenaxq;, cui igitur, & multus indi potuit calor, & è quo ingenitus haud facile elabi, aut extrudiqueat, non penitus igitur demortuum, atq; immobile penitus apparet mare; Aquæ reliquæ è superioribus quidem eductæ terræ partibus, è re igitur repugnante minus, & à magis robusto Sole, marina tamen calidæ minus, breuiore confectæ actione, & longè marina pauciores, quoniam non aquas modo è superiore terra educit Sol, sed & uapores itidem, ualentius in illam agens, & quoniam ingenitas etiam, & non dum elapsas aquas in uapores soluit, id enim, ut expositum est, rationi congruere uidetur magis, aquas nimirum à Sole è terra educi prius, quæ à terræ natura haud ualde abesse uidentur, non uapores, longissimè ab illa dissidentes, neq; igitur è terra emanantes aquas è uaporibus fieri in illius concavis à frigore compactis, sed uapores è facta aqua educi, ex ampliore præterea terra extractum uideri potest mare, non è subiecta modo eductum, sed è profundiore uersa, & è magna Terræ altitudinis portione, in quam debiliter, lenteq;, at diu agens Sol, haud ualdè tandem exili calore, at modica donet tenuitate, in calidam igitur, salsamq;, at non tenuissimam inuertat rem, marinam nimirum aquam, quæ igitur necessario longè copiosior uideri potest facta, at & consultò nihilo minus, id enim maris crassities præstare uidetur, caliditasq;, quòd terræ retundit,

Cap. 26

atq; imminuit frigiditatem, quam foueat aqueum existens, atq; au-
geat, non itaq; proximas modo oras, sed uniuersum fortè terræ glo-
bum, eo afficiat frigore, quod animantium ferre haud queat genus,
quod inde patere potest, quod humillimæ terræ partes, quales tepidiores
existere à Solis luce è proximo reflexa maximè calefactas,
& rationi congruum, & sensui patet, quia tamen ad lacum,
uel ad paludem, uel ad fluiuium, ad aquam deniq; longè exis-
tunt frigidiores, licet enim terra longè sit quam aqua sui natura frigidior,
quia tamen impressum à Sole calorem retinere, & conseruare
potest, longè apparet calidior, at quæ contra mari circumfluuntur,
uel abluuntur, longè existunt tepidiores, calidius nimirum propria
natura existens mare impressum à Sole calorem retinere & ipsi
potest, longè aqua crassius, fortè & aer uniuersus, longè quam
ad animantium oportebat salutem crassior existat, è tenuibus eductus
aquis, quæ nimirum ingenitis uaporibus, quamuis nactis tenuitatem,
patentè præbèt egressum, at nō mare crassum, tenaxq; è quo ut exi-
lire, atq; euolare, & elabi uapores queant, insigni dandi sunt tenui-
tate, ex ijs itaq; constitutus marinus aer tenuis uniuersus, purusq;
at non lacustris usq; quaq;

Cap. 27. At non hæc modo, quæ prima omnia Aristoteli uidentur corpora, è terra
educit Sol, sed quæcunq; ut dictum est, è terra fiunt, lapides, metalla
q; omnia, & salsa, nitrosa q;, & sulfurea, bituminosa q;, & plâs-
tæ insuper, & animalium genera multa, ut suo declaratum est lo-
co, & uapores itidem, at non è sola elicit hos terra, sed ex aquis
etiam omnibus, ueluti et aerem, sunt autem uapores aliquanto, quam
aeris est natura, crassiores, qui itaq; siue ad eam sublatis aeris regio-
nem, quæ minimè lucis gaudet reflexu, ab illius itaq; compinguntur
frigore, crassescuntq; magis, seu plures effecti, collectiq;, & spissati
inter se, quacunq; omnino ratione crassiores facti, in aquas coeunt, et
in gran

in grandines crassissimi, quilibet ferè in niues à præpotente gelantur frigore, tenuiores gelari, compingiq; & crassescere impotètes per aerè delati uèti apparent, ut in proprio expositū est comentario.

Et Plantæ igitur, & animalia è putri enata, & quæcunq; è Terra à Sole constituuntur, à simili, taliq; actu genita nobis, constitutaq; apparent, qualia oportere esse, & uidetur, & uideri debet omnibus, neq; enim aliud agentis ullius in aliud uideri potest actio, quam propriæ substatiæ in patiens immissio, & neq; aliud passio, quam patientis in agens trāsmutatio. Neq; igitur aliud agat agens quoduis, at propria natura, propriaq;, in quæ agit, donet substantia, & neq; patiens pati aliud queat, at in agentis transeat naturam. Visum hoc, placitumq; omnibus, & in longè plurimis fieri conspectum, inquirere omnes impulit, à quò nam simili fiant, quæ è putri nascuntur animalia, ob hoc uel imprimis Idæas commentus uidetur Plato, rerum uidelicet formas in mente diuina existentes, à quibus singulis singula constituantur entia, remotissimam, obscurissimamq; rē, minimeq; naturali enuntiandam, cuius cognitio à sensu pēdet omnis, cui itaq; asserendum omnino sit nihil, quod uel non ipsum, uel ipsius simile percepit sensu. Iure igitur passim ab Aristotele reiectam, ex plosamq;, longè ipse proximius, apertiusq; & quod penè oculis intueri licet, à Sole omnia generari affirmat, solo quidē quæ è putri, et à calore āplius semini incluso, quæ è semine oriūtur, at quæ sit rancæ ad Solē similitudo proxima, neq; explicat ullibi Aristoteles, et neq; explicare unq; queat, qui nihil cum sublunaribus cōmune habere uelit Solē, calor is itaq;, quo agit expertē, nō propria agere natura, propriaq; substantia, sed ueluti ex accidente, aerem commouendo, conterendoq; cui itaq; ex accidente uniuersalissimum agere uideatur agens; & ab accidente in super nobilissimæ constitui substantiæ. Neq; igitur suis placet omnibus, & quibus placet, propterea placet quòd alijs displicet

Cap. 28.

Alxe. &
Auer. 12.
Metaph. cō.
18.

Them. i. de
anima C. 24
et Alex. teste
Auer. 12,
metaph. 2
T. 18.
Auicena.

magis, alij; & longè quidem clarissimi illius positionibus acquiescere omnino impotentes; quæ nimirum et multis premi uidetur angustis, et nequaquam, ut dictum est, è putri enata à simili genita manifestet, uel uniuersalem, atq; unicam inundo indidere animam, quæ animam materiæ indat cuius suscipere ipsam aptæ, uel intelligentiam comēti sunt, clarius id esset mirus, formas nimirum rebus indere, mirari utrosq; licet, & animalium animas, & reliqua, quæ fiunt omnia, à calore constitui uidentes, et ipsum insuper, quem uenerantur, audientes Aristotelem, à calore constitui omnia, & omnia animæ esse plena, quòd calor, calore omisso, aliam indagasse substantiam, quæ animalibus animas, & rebus reliquis indat formas, & longè illam sensui ignotissimam, obscurissimamq; & ab ipso etiam reiectam, exploratamq; Aristotele. Antiquiorum igitur nullus, ut uidetur, à simili taliaq; actu, quæ fiunt, fieri explicare uidetur satis, summè omnibus uisum necessarium, & summè inquisitum ab omnibus, quod apud nos uel ipsa clarius, ni fallor, intueri licet luce. Calidus nimirum, tenuisq; & summè sentiens, summèq; mobilis Sol, propria in terram natura, & propria agens substantia, propria illam natura, & propria efficiens substantia, si diu in easdem agat terræ partes, aut non adeo obluetetur contraria terræ forma, terram uniuersam propria donet natura, in alterumq; inuertat Solem, at momento tantum agens, assidue, uelocissimèq; commotus, & in repugnantem, ut dictum est, agens, obluetantemq; neq; uniuersam, & neq; in Solem, at supremas tantum illius partes, & in res uertit, si non penitus sibi similes, non adeo certè, ac terra existit, dissimiles, calor igitur, tenuitatisq; & albedinis, lucisq; participes, est & quas exquisitior sensu donet, et motu, longè certè omnes quàm terra est, & frigidas & crassas, & obscuras, nigrasq; minus, & minus etiam stupidas, et immobiles minus, quæ igitur à Sole constituuntur, à simili con-

stituta

stituta uidentur omnia. at à cōtrario passo, imminutoq; , non itaq; penitus genitori similia, cognataq;, at quæ illius tamen naturæ partici-
 pia sint substantiæq;.

A simili igitur, taliq; actu quæcunq; natura sunt, fieri manifestum sit, si & ignis, qui motu, & durorum attritu fit corporum, ab huius modi constitui uideatur, inquiretur itaq; & hoc, & per se inquire dignum, & quod inuentum, cur motus calorem generet manifesta-
 re queat, pro principio hætenus ab omnibus habitum. Motus, ut di-
 ctum est propria existit caloris operatio, ea porro substantiæ ad pro-
 priã cognatio est, & connexio operationem, ut separari, seiungi-
 nullo queant pacto, non igitur propria operatio substantiam se-
 qui uidetur magis, q; substantia operationem, ut igitur statim, atq;
 ignis genitus est, mobilis uidelicet substantia, moueatur necesse est,
 & moueri prohibitus, nullo extinguitur temporis momento, sub-
 stantiæ scilicet summè mobili immobilitas, contraria uidelicet o-
 peratio, mors est, sic & è contra, siquid uel summè frigidum, ua-
 lidè, diuq; commoueas, agitesq;, calefcet, & in ignem transibit tan-
 dem, siquidem motus calidæ operatio substantiæ, alterius esse non
 uult, plumbeæ itaq; sagittæ per aerem uiolenter delatæ liquefiunt,
 in ignis nimirum naturam transire incipit plumbum, dum ualenz-
 ter mouetur, dum uidelicet ignis operatur operationem, calefcit,
 itaq;, & tenue fit, Aer igitur ualentissime à duris commotus, con-
 tritusq; corporibus, ignis nimirum operatus operationem, in ignem tra-
 sit, & nullo temporis momento, à quo non longissime aberat, &
 maiore datus tenuitate, proximior etiam factus, & summè ut id fit
 at necessarium uidetur, propria siquidem operatio non cognata tan-
 tum, connexaq; uideri potest substantiæ, sed unum, idemq;, non
 igitur calidæ operatio à frigida ædi potest, quod si cogas, in cali-
 dam abire etiam cogas, uelle igitur terram ignis operationem ope-

Cap 29.

rari, ignem fieri est uelle, dum siquidem illius operatur operatio-
nes, uim, & naturam illius assummat necesse est.

Cap. 30. Et ut eo redeamus, unde digressi sumus, si ea prima uideri debeant, sim-
pliciaq; corpora, quæ ab impermistis, integrisq; constituta sunt prin-
cipijs, & in quibus igitur summæ propriæ uigent naturæ, cōtrariæ
nihil commistæ, nihil à contraria passæ, imminutæ nihil, & summè
sibi ipsis oppositæ, contrariæq;, & quæ igitur in extremis posita sūt
locis, & quorum propriæ operationes oppositæ existunt, contrariæ
q;, & e quorum mutua actione, & quodam complexu, com-
plicationeq; cœtera constitui omnia, pura ipsa, & impermistia
uideantur usquequaq;, non siquidem non talia constituta pri-
ma, simpliciaq; corpora, aut constituenda imaginari queat quis, &
neq; talia existere, qualia, constituta, aut constituenda fuisse uidē-
tur, at immutata quicq; quæ si se tota oblædant quid, in chaos abeat
pulcherima uniuersi cōstructio, neq; enim integris prima corpo-
ra prædita uiribus, sese mutuò immutarint, & mutuò à se ipsis passa
sint, debilitata, atq; imminuta patiantur nihil, at in propria se, quod
integra facere non potuerunt, seruent natura, & non sibi ipsis con-
fundantur, commisceanturq;, & unum omnia tandem fiant, seu pe-
nitus exuperante altero, seu utroq; mutua actione passo, imminuto-
q;, & uno tandem, eodemq; factò, neq; enim, dum id fiat, agere
unquàm cessent, contrariis prædita uiribus, & sese contingentia, et
quæ in sese mutuò agere cœperunt. & sese mutuò immutare, quæ
igitur, ut dictum est, nisi agendi uim exuantur, unum tandem fiant
omnia, hoc si euenturum non placet, & qualia expositum est pri-
ma oportet esse, simpliciaq; corpora, haud alia, quàm cælum, terraq;
illa appareant, at neq; plura à duobus constitui queant principijs, cæ-
tera omnia media loca, mediasq; sortita naturas, ab illis manare, et cō-
stitui uidentur ab illis, diuinitus itaq; prolatum uidetur, Cælum,
terramq; in principio à Deo glorioso constituta esse, effectaq;.

Aeternum autem utrumq; agens principium, atq; utrumq; primum corpus, contrario etiam nō carens, quale quod est, corrumpi uidetur omne, calor quidem, & ab ipso constitutum cælum, quod longè maximū, et longè potentissimum, longissimè à minima, & debiliore abest terra, quæ propterea æterna & ipsa, & neq; à reliquis diuinis corporibus, neq; ab ipso tota corumpitur Sole; quòd longè ut dictum est, remotissimus, perenni; & uelocissimo, semperq; uario delatus motu, haud diu in easdem agit terræ partes, non itaq; uniuersam immutare potest terram, at supremam illius superficiem, quæ tamen & ipsa perpetuò apparet eadē, uariis restituta modis, quibus à Sole spoliata est partibus

Nec uerò aliter suadeat Aristotelis ratio, qua & uniuersam corrumpi contendit Terram, & sublunaria omnia, propterea quòd communem omnia sortita sunt materiā, quæ igitur formas suscipere apta omnes, ab una perpetuò detineri nec queat, nec uelit, uel nulla igitur contraria in inexistentem agente, sola materiæ appetentia, potentiaq; deturbare illam, atq; eicere satis Aristoteli uidetur, & sublunaris itaq; aer à nullo ipsi uisus pati contrario, corrumpi uidetur tamen, materia in illa perpetuò acquiescere nolente forma, at & alias, quas suscipere potest appetente, & susceptura omnino, neq; enim frustra quid possit, Inexistere uidelicet materiæ uniuersæ, & cuilibet materiæ portioni formæ omnes, qualitatesq; Peripateticis uidentur, at non omnes semper actu, sed unica tantum, reliquæ potentia, non agentes nimirum, at ueluti stertētes, quæ igitur nisi actu interdū, & æterno tempore quasi per uices fiant, frustra ibi à natura inditæ uideantur. nam præterq; quòd rem ponunt, quam nulla concipere queas imaginatione, multo illam excipiunt angustia, primum. n. si, ut Peripateticis placere uidetur, materiæ insint formæ, qualitatesq; multas, & summè etiam contrarias simul inesse oporteat, neq; enim summè contraria usquequaq; existit altera, sed mediæ plerūq; nec uerò quòd non actu existant, at potentia tantum, simul esse posse

se dixerint contrarias omnino existentes, & contraria appetentes,
 & quarum utraq; potentia existens tantum, actu existentem con-
 trariam, uigentemq; subiecto deturbare uidetur Aristoteli, Mirum
 præterea si quæ actu existentē, agētēq;, et repugnantem deturba-
 uit, interemitq; demortuam iam, aut uelut in altissimū deiectā soporē,
 & omni agendi ui exutam, non penitus eyciat, & interimat con-
 trariam omnino, & assidue ipsius interitum appetentem, molien-
 temq;, & quam sibi exitio futuram sciat tandem. Nisi nihil mate-
 riæ natura existat, at formæ tantum, qualitatesq; in potentia, nullus
 itaq; materiæ, & subiecti ad rerum constitutionem sit usus, sed so-
 læ formæ, solæq; sufficiant qualitates, quod Aristoteli placere haud
 potest, materiam, subiectumq; imprimis ad rerum generationem nec-
 essarium, longèq; illius naturam a priuatione diuersam iudicanti, &
 à formis, qualitatibusq; in potentia, quæ forma, qualitasue con-
 trariam actu existentem, uigentemq; deturbauit, & repugnantem,
 nequaquam potentia, aut ullo ibi sinet esse pacto. Caliditas nimirum
 quæ aquæ, uel terræ frigiditatem uigentem in illa, & actu exi-
 stentem deturbauit, interemitq;, nequaquam in materia, quam pez-
 nitus occupauit, & in qua uiget ipsa, regnatq;, uel potentia, uel
 alio quouis modo esse uolet, uel ullo uiuere pacto, nec repugnare po-
 tentem, nec sese occultare, nullas uidelicet subire latebras, in quibus à
 caliditate penitus omnia permeante, occupanteq; non deprehēda-
 tur, et deprehensa nō exitio detur. At & illud mirum, atq; adeo ini-
 imaginabile uideri queat, materiæ nimirum uniuersæ, & singulis
 quotuis ipsius portiunculis easdem inesse potentia formas, nam et
 hoc oportet, nunq; eadem permanente materia, at diuisa passim,
 dissolutaq;, forma itaq; actu unica à contraria interempta, & mate-
 ria, cui inexistebat discerpta, dissipataq;, in mille abit formas poten-
 tia, tot nimirum potentia fit, quot materiæ partes, in illis itaq; sin-
 gulis actu fieri potest. est ubi & fit ex unica igitur actu, mille

potentia, è mille rursus potentia, actu unica, coactis rursus, unitisq; matericæ partibus, At neq; corrumpatur omnino forma, q ualita sue ulla unq;, nec generetur itaq; unquam ulla, sed quæ interim uidetur, corrumpiq;, ueluti in soporem deiciatur, ueternumq;, expergesiat ubi generari uidetur, perpetuo eadem existens, at modo actu, potentia modo, modo nimirum uigens, agensq;, stertens modo, agendi uigilata, nec forma tantum, at propriæ itidem formæ qualitates, è matericæ sinu Peripateticis educi uisæ & ipsæ, ueluti & formæ, formarum itaq;, qualitatumq; eductio omnis, non illarum generatio, at expergesfactio sit, aut resurrectio, in eadem materia perpetuo forma eadem remanente, id tantum à se ipsa differente, quod non perpetuo uigilet, atq; operetur, stertens, ut dictum est, interdum, ac deses.

Quæ omnia quando uel ipsis etiam longè absurdissima uideri queant. Peripateticis, nō propterea potentia matericæ inesse uideri potest, quod formæ insint perpetuo omnes, at non agentes, neq; actu, sed potentia, sed quod à qualibet occupari queat, deteneriq;, at iners ipsa, per se & non ens, si quid appetit, formam modo appetit, at non hanc, quam illam magis, detinente usq; quaq; contenta, lætaq;, neq; ullam eicere expetente unq;, & quod semper ab aliqua occupata sit forma, nusq; igitur forma omni denudetur, non ipsa in causa est materia, quæ per se iners, demortuaq;, ferè & non ens, operari nihil potest, sed harum natura substantiarum, quæ proprijs subiectis non contentæ, ulterius sese diffundunt, & se ipsas, amplificant, quoad possunt, & utraq; occupare cōtēdit omnia, & occupet utiq;, nisi ab altera reiciatur, deturbeturq;, deturbari ipsa, interimiq; nolens, repugnansq;, quæ igitur nisi ab externa agente, & robustiore deturbetur, atq; interimatur, perpetuo ibi uiuat, uigeatq;, matericæ appetentia neglecta, contemptaq;, & superata potentia, non scilicet, uel propriam salutem matericæ post habeat appetentiæ, uel actu ipsa existēs, uigensq; à stertente, demortuaq;, eiciatur, supereturq;. Non igitur

Cap. 33.

ut hoc etiam hoc examinetur loco, quæ constituuntur formæ, non generantur, sed præexistantes, ut Peripateticis placet, & in materia delitescentes, educuntur ex illa tantum, & ueluti expergesunt, materia tantum ab externis similibus agentibus formis parata, & concinna illis facta, propriaq; quam naturæ per se illæ eluceant, & in opus exeant, quod alioquin, & obscurissimam uidetur, & longè plurimis scatens difficultatibus, ut expositum est, & aptiore amplius exponetur loco, sed uerè generantur, præexistentes nihil, ab externis se ipsas, ut dictum est, amplificantibus, multiplicantibusq;, & propria natura, quæ possunt proxima afficientibus omnia, & se ipsas in quibus possunt generantibus omnibus, quod mirum Peripateticis uideri haud debet, omnium maximè naturale asserentibus opus, quale ipsum generare, non præexistens nimirum facere, non quidem è non ente, uel non ens omnino, sed è præexistente materia, eaq; nõ penitus informi, sed cui externæ, agentiq; contraria inexistat forma, quia deturbata, interemptaq;, forma agens materiam subit, occupatq;, non quidem præexistens, quasi igitur è subiecto migrans in subiectum, sed se ipsam, ut dictum est, amplificans, multiplicansq;, & in alijs produciens, generansq;, inalterans illa, & propria afficiens natura, quod proprium formarum, qualitatumq;, agentium omnino naturalium uideri opus queat.

Cap. 34. At neq; ut ad institutum redeamus, nobis tantum, sed neq; ipsi firma propria appareat Aristoteli ratio, si siquidem quod potentia est quid, necessario id futurum sit actu, Terra uniuersa ignis potentia, actu uniuersa futura sit ignis, neq; enim ita potentia est ignis, quod ipsius pars modo, posterius altera, sed uniuersa simul in ignem uerti potest, igitur & uertetur, uel uerti saltem poterit, neq; ipsa tantum, at & sublunaria omnia, omnia ignis potentia, & non esse etiam iuxta Aristotelem poterunt, quod enim potentia est, inquit, potest non esse, at mundi, quam uidemus, constructionem dissolui, aut immutari impossibile

12. metaph.

30.

impossibile uidetur, non igitur potentia materiae inexisteris, qua scilicet pati ab alio potest quid, necessario ad actum ducenda est, nequaquam uere propria, & ex se, absolutaque, & libera existens potentia, sed ueluti agentis, patientisque communis, & sub conditione, si scilicet agenti coe at patientis, debilius uidelicet robustiori, quae nimirum coire non usque quaque est necessarium, in quae igitur quauis occasione contrarium, robustiusque agere non potest, aeterna appareant illa, & corrumpantur nunquam, & ea tantum potentia, non ad actum modo ducatur oportet, at actui semper infixa sit, & unum omnino actui, qua iuxta propria naturam operari possunt entia, quae nimirum singulis inexisteris, & singulorum propria, nullo externo ad proprium indiget opus.

At age rebus etiam ipsis, quibus melius multo elucet ueritas, & quibus positiones nostras accommodare conuenit magis, quam positionibus illas, placitisque nostris, num uera sit Aristotelis sententia, intueamur, quando quodcumque patitur, atque immutatur a contrario tantum patitur, & a contrario immutatur tantum, terra si passura est, a calido patietur, uel ab humido iuxta ipsos, & omnino a Solis pati uidetur calore, Sole itaque illam calefaciente, & illius immutari uidetur superficies, & in longè plurima, longèque, ut dictum est, diuersissima ueritientia, At & fluij, lacusque ex ipsa orti, atque aquae omnes terram madefacere apparent, sed nihil horum, neque ipse longè potentissimus Sol, in uniuersam agere terram, & uniuersam ipsius profunditatem, quae stadiorum 28000. perhibetur esse, calefacere, atque immutare uideri cuiquam poterit, qui nullum fere illarum subiens stadium, longè sentiat frigidissimam, nihiloque hyeme, quam aestate minus, neque enim uel terrae proprius, uel in ualde profundum penetrare calor uideri potest, qui in frigidis constitutionibus sub terrae sentitur superficie, qui nimirum ab aestiuo ibi est impressus Sole, & non elapsus, a subiecti, ut dictum est, retentus crassitie, quod non dum tenuè fecit, & a suprema insuper terrae superficie, quae a Sole attenuata magis, pa-

Cap. 35

tentem assidue egressum in ipsa genito præbet calori, elabi apto magis, à robustiore Sole subiecto dato tenuiore, & quæ igitur calore nullo inexistente, ubi non amplius à directo calefit Sole, propriæ restituitur naturæ, densaturq; , & riget etiam interdum, quam igitur in inferiore factus terra calor, pertransire nec queat, nec uelit, at ab accedente Sole rursus calefacta, & attenuata, elabitur uniuersus, gelida igitur per æstatem subterranea loca, quæ per hyemem calent, quæ nimirum non proprio calebant calore, qui à cognato, similiq; foueatur, atq; augeatur, quantuscunq; porro is sit, & quantumuis immoretur, nequaquam ualde profunda subire queat, longè interno, & proprio Terræ frigore debilior, à Sole genitus longè remotissimo, & momento in easdem agente partes, & in repugnante factus, oblectanteq; re, qui itaq; nullo ab illo reijciatur negotio, & interimitur etiam tandem. Non itaq; terra uniuersa, at supremæ tantum ipsius partes à calore calefieri apparent. At neq; ab humiditate madefieri ulla, cui si aditum præbeat terræ densitas, unum fiant terra, & mare, oportuit nimirum, quò perpetuò qualis existit mundi constructio permaneret, & ipse igitur mundus, æternum esse utrumq; agens principium, utrunq; igitur è communi materia, quasi propriū sortiri subiectum, è quo nullo unq; ab altero extrudi, expelliq; posset tempore, in illo itaq; ueluti in propria, & tutissima regnaret arce, summè igitur loco illa distare, & non perpetuò, nec diu in easdem alterius agere alterum partes, Solem igitur, cui agendi uis inesse uideatur maxima, non proprio tantum deferri motu, sed ab alio etiam rapi, & longè quidem uelocissimo, qui nimirum diu in easdem agens terræ partes exurat illas, & terram deniq; omnem, nam si undiq; deturbari utrunq; , aut alterum etiam queat, periculum, ut dictum est, immineat, ne uel altero interempto, unū fiât oīa, nullaq; adsit quies, & permanentia entibus, in chaos itaq; pulcherrima quæ apparet mundi constructio, & pulcherrimus rerum delabatur ordo, Vtrūq;

naturæ exosum, quæ qualiaue constituit entia seruari uolenti omnia, prima præsertim corpora, & sui utrunq; gratia, fortè & alterius alterum neq; enim corrupta terra firmum quid, stabileq; habeat, circa quod uoluatur cælum, si firmo huiusmodi, ut Aristoteli placet, ad proprium peragendum motum, opus habet cælum. At id potius ab immobili habet terra cælū, quòd retentum ab illa loco dimoueri, & ueluti per inane uagari non potest, diuinitus itaq; firmamentum uideri queat dicta, At siue alterius tantum, seu sui etiam constituta gratia, seruari certè oportuit, & iuxta suam uniuersitatē seruari & ipsa uidetur, at longè ignobilissima, longè etiam constitui oportuit minima, longè maxima, quæ natura sunt præstantiora, diuinioraq; entia, & talia igitur constituta fuere.

At quoniã caloris expers uidetur Aristoteli cælum, & calorem suscipere omnino impotens, & suorum non nulli caliditatem, frigiditatēq; substantias esse negant, quæ igitur nec primorum corporum formæ, & multò mistorum minus, nec rerum principia omnino esse queant, quæ nimirum substantias constituentia, substantias esse oportet. Et, non id quidem Aristoteles, sed efficiencia esse principia, explicandæ uidentur, atq; examinandæ illorum rationes. Et illa imprimis, quæ calorem cælo abnegat, si siquidem non firma apparuerit, ipsi imprimis Aristoteli calidum uideatur summè calefaciens cælum, & eò etiam amplius, si nequaquam sublunaria commouens, conterensq; Sol, ut Aristoteli placet, calorem facere apparuerit potens, quòd suo itidem demonstrabitur loco, at neq; si à propria substantia calefacere uideatur Sol, ambigere oporteat amplius, num substantia, & forma existat calor, cæli ipsius, & ipsius forma uisa Solis, neq; enim aliam Soli attribuant formam, quam quæ sola agere, & operari uideatur sola, illud insuper ab Aristotele edocti, substantias uidelicet haud temerè, & nulla multiplicare necessitate, Age igitur Aristotelis ratio explicetur, qua & calorem, & sublunarium qualitates

reliquas

reliquas demit cælo, et penitus diuersæ ab illis cōstituit ipsū substantiæ.

Cap. 37.
2. de cælo,
T. 14.

1. de cælo
T. 17. &
18.

primometeor.
T. 22.

primometeor.
cap. 3.

Cælum quidem uniuersum, uniuersi uidelicet orbes, & Sol, & stellæ reliquæ in illis contentæ eiusdem Peripateticis esse uidentur naturæ, raritate igitur, ac densitate differre inter se tantum, at summè tamè calido apparente Sole, & summè calefaciente, minime calidum esse uolunt cælum, nec calorem omnino suscipere aptum, à natura constitutum longè à calore, frigoreq; diuersa, neq; igitur leuitatem inesse cælo, nec grauitatem, ea potissimum adducti ratione, quòd cælum circulo natura feratur, at non corpora, quæ calida sunt, aut frigida, leuiaq;, aut graua, quæ recto omnia motu, aut à medio ueluti ignis, atq; aer, aut ad medium ueluti terra, atq; aqua, quoniam igitur naturalis propriusq; cæli motus diuersus à sublunarium apparet motu, diuersa etiam à sublunari cælestis Peripateticis uidetur substantia. Obid præterea stellæ, orbesq; ex igne esse negat Aristoteles, quòd maximè actiuus ignis, iamdiu tantus existens, cætera corrupisset corpora, & materiam occupasset omnem, propterea uidelicet seruari à mutua actione prima uidetur Aristoteli corpora, quòd non alia se excedunt ratione, at qua tantum in se ipsa innuerti uidentur, illam uidelicet ad aerem uniuersum uniuersa aqua habere rationem, quam aquæ portio habet ad aerem ex ipsa factum, seruari igitur prima corpora, quasi exæquatis ipsorum uiribus, quæ ab uno exuperante corrumpantur omnia. Illud etiam inditio esse ait minime igneum esse cæleste corpus, quòd nequaquam in cælo fiant, quæ currere uidentur stellæ, impassibili nimirum, minimeq; à motu accendi potente, quale subiacens uidetur corpus, nam non in supremo ipsas fieri cælo, uelocissimus indicat ipsarum motus, quo momento temporis maximam semicirculi conficere uidentur portionem, et quam uix multis absoluit inerrans horis, neq; enim huius motum præuenire illas dixerit quis, non igitur igneum cælum, neq; igniri aptum, aut igneam omnino naturam suscipere, si siquidem accendi posset cælu, in ipso utiq; fieret stellæ, à longè uelocissimo accenso

accenso motu, Sol præterea, inquit, qui præcipuè calidus uidetur, albus apparet, non igneus.

Propterea igitur diuersum ab elementis uidetur Aristoteli cælum, & à proximo etiam, contiguoq; igne, quòd diuersus ipsorum naturalis apparet motus, circularis nimirum cæli, elementorum rectus, ad medium terræ, atq; aquæ, à medio ignis, uerisq; nam quem habet motum circulare ignis, qui è cometarum præcipuè colligitur motu, à cæli motu illi datus uidetur, neq; enim simplex corpus diuersis, aut pluribus natura moueantur motibus. Quòd autem & reliqua, & ipsa etiam moueatur terra, propterea uidetur Aristoteli, quòd natura motus principium uisa est, quæ igitur natura constant corpora omnia, omnia motus principium in se ipsis habentia, natura moueri uidentur, Præterea quia moueri apparèt, si siquidem natura nõ moueatur, ui moueri ipsa est necesse, et præter naturã, at si præter naturã est quispiã motus, et secundũ naturã necesse est esse, præter quẽ ille est, quòd nõ est præter naturã, posterius est eo, quòd est secundũ naturã, & excessus quidã est in ipsa generatione eius, quòd est secundũ naturã, tũ etiam quia quiescunt, nam aut ui, aut natura quiescant necesse est, ui autem ibi manent, quòd & ui feruntur, & secundum naturã itidẽ ibi manent, quòd & secundum naturã feruntur, cum igitur aliquid in medio manere uideatur, si secundũ naturã, patet & lationẽ qua huc fertur, secundũ naturã ipsi cõpetere, si scilicet secundũ naturã est quies, erit secundũ naturã ea latio, qua ad hunc itur locum. Tũ præterea quòd & terra, & ignis, quò propinquiora sunt locis suis, illa quidẽ medio, ignis uerò supero, eò celerius feruntur, natura igitur mouentur non ui aliqua, omnia. n. quæ ita mouentur, cum longius ab eo, quòd uim intulit, distant, tardius sanè feruntur, atq; unde ui pulsa sunt, illuc redeunt non ui sed suapte natura feruntur. At & tardius maior terra deorsum, & maior sursum moueatur ignis, si ui ita moueatur, nunc autem contrarium fit, ignis. n. maior, & maior terra celerius

Cap 38.

natura
primo de cælo
lo T. V.

3. de cælo T.
18. & 19.

1. de cælo
T. 88.

3. de cælo
T. 51.

celerius proprium locum petit, Igitur & terra atq; aqua deorsum, sursum ignis natura fertur, atq; aer, quoniã igitur natura Aristoteli sublunaria moueri uidentur, & diuerso à cœlesti moueri motu, diuersæ uidentur à sublunaribus naturæ, substantiæq; cœlam.

Cap. 39. Rectè quidem Aristoteles ignotam cœli substantiam ab operatione uenatur, & eius ad sublunaria differentiam, ab horum ad cœli operatione discriminè, Vnius siquidem substantiæ, ipse inquit Aristoteles, unica est operatio, Et illud insuper, substantiam quamlibet sustinim atq; ædita est, suam operari quamlibet, factus itaq;, inquit Aristoteles, ignis nullo temporis momento ignis operationem operatur, mouetur nimirum, & dum existit ignis, operari haud cessat unq;, & moueri prohibitus, nullo extinguitur temporis momento, nihilo quàm propria priuatus natura minus, at neq; penè aliud à propria natura propria uideatur operatio, non itaq; corrupas modo omnia, quibus propriam aufers operationem, sed & illius (ut dictum est) naturam assumere, cuius operationem operari cogis, calent itaq; à motu omnia, & à ualido ignescunt etiam, & ignis tandem fiunt, quòd nimirum caloris operatio motus, à non calida ædi non potest substantia, neq; enim terra existens ignis, cœliq; operetur operatione, nõ igitur à substantia manãs, & substantiæ unita, at substantiæ unũ propria uideri operatio queat, nihil igitur æquè, fortè & aliud nihil rei ullius indicet substantiam, at propria tantum operatio.

Cap. 40. Ea porro propria uideri potest operatio, quam entia operantur in proprio existentia loco, & in propria natura, & qua seruantur, & illa amplius, quam perpetuam operari uidentur, utq; incessantè, id enim uidetur natura, non omnino propria, quàm à proprio loco, & à propria abstracta operantur natura, quam nimirum propterea operari uideri possunt, quò ad proprium locum, propriamq; ferantur naturã, eòq; amplius, si ad proprium delata locum, & propriæ restituta naturæ, non illam operentur amplius, at ab illa diuersam, quæ nulla

ædita

ædita necessitate, iuxta propriam ædita uideatur naturã, ali ena omnino uideatur, contrariaq; qua corrumpi uidentur entia. Quæ igitur eandem operari uidentur operationem, eiusdẽ omnino uideri debent naturæ, quæ contrariam contrariæ, & diuersæ, quæ diuersã.

Recte igitur diuersa à sublunarium cæli Aristoteli uideatur substantia, si cæli motus, cæli nimirum operatio, diuersa à sublunarium apparet operatione, at sublunarium terra immobilis apparet, atq; in mota semper, & seruari immobilitate, corrumpi à motu, maximè mobilis sublunaris aer, & perpetuo gaudens motu, nihilo quam cælũ minus, qui itaq; motu seruari, moueri prohibitus corrumpi & ipse uideatur, extinguiq; ueluti & noster ignis quicunq; cognatus illi similisq; Terra itaq; Aristoteli penitus cælo contraria uideri debet, quàm simillimus sublunaris aer, terræ contiguus haud penitus dissimilis, perplacido quidem, at assiduò tamen agitari motu uisus, & corrumpi inclusus, motuq; prohibitus, & mare ipsum, & aquæ omnes assiduo moueri uisæ & ipsæ, & ipsæ itidem seruari motu, corrumpi immobiles factæ,

Cap. 41.

Nec uero diuersæ ab igne naturæ, & à reliquis mobilibus corporibus uideatur cælum, quòd diuerso ab illis mouetur motu, circulari nimirum cælum, recto illa, uel à medio, uel ad medium, & non terræ contrarium, sed & ab ipsa itidem diuersum, quòd illius partes ad medium ferri uidentur, primum enim nequaquam motui ulli motus contrarius, aut diuersus uidetur ullus, non igitur singulos illos singulorum esse simplicium corporum proprios, sed omnes substantiæ cuiuslibet mobilis communes, moueri itaq; posse omnibus, quod propria mobile est natura, & non hoc, quàm alio magis. Animalium igitur corpori inexistens anima propria ipsa mobilis naturã, non arterias tantum contrarijs commouet motibus, sed omnibus mota ipsa, moueri apta omnibus, circumpositum secum commouet corpus, neq; enim ab immota, & uolente tantum anima, ut Aristoteli placet, moueatur unq;

Cap. 42

corpus ullum, ut suo apertissimè demonstratum est loco. Motui igitur nulli, nullus contrarius, aut diuersus appareat motus, sed ab alio secundum situm, positionemq; & respectum differre alius, eadem omnes existentes operatio, ea itaq; ad contraria tendentes loca à se ipsis differant motus ratione, qua à Megaris Athenas ducens uia, à se ipsa ab Athenis Megaras ducente, uel scala ad superna, infernaq; iter præbens. At neq; ipsa forte loca contraria sibi ipsis existant, oppositaq; nisi contentorum gratia corporum. Non igitur motui contrarius motus, sed immobilitas, & immotio (si dicere liceat) à contraria Aristotelis etiã testimonio, ut declaratū est, manans substantia, & motum corrumpens, & corrupta à motu, & quàm longissimè à motu dissidens, at omnibus & cælum, & sublunaris aer moueri potens motibus, circulari mouetur solo, circulari solo gaudens, quo nimirū solo sibi unitus, collectusq; minimèq; à se ipso separatus, diuisusq; unq; et neq; alienis, contrarijsq; proximior factus quicquã, æterno, perenni, atq; uniformi moueri potest, moueturq; in proprio loco, & in se ipso, se ipso contentus, nullo indigens, & neq; appetens externum ullum. Eandem igitur aut contrariam sublunaris operans operationem, simile illis, contrariumq; uideri debet cælum, nõ ab illis diuersum, & nihil commune habens illis.

Cap. 43. Tum si id detur etiam Aristoteli, haud dandum omnino, contrarios uiz delictet inter se, diuersosq; esse motus, & uni simplici corpori motum conuenire unicum, non propterea declaret Aristoteles unq; diuersum à sublunaris cælum, quòd diuerso moueatur motu, neq; .n. proprium esse ignis motum, quo alieno genitus in loco ad proprium locū, & ad propriam fertur uniuersitatem, & non illum quo uniuersus ipse in se ipso, & in proprio circum uoluitur loco, & neq; corpora naturalia omnia, & terram etiam ipsum proprium habere, & naturalem motum, satis explicare Aristoteles unq; queat. Et summè admirari ipsum hoc facientem licet, qui penitus immobilem intuitus terrã,

& immobilem etiam esse oportere, multis declarans rationibus, eo potissimum argumentum naturalibus corporibus omnibus motum assignat, quod Natura motus uisa est principium. Naturam itaq; ipsam & proprium etiam sensum proprijs post habens positionibus, & sibi etiam dissentiens ipsi, Naturam sensumq; & proprias etiam sequuto Aristoteli positiones non minus immobilitatis, quam motus Natura principium uideri debuit, terra penitus immobili conspecta, atq; immota semper, & immobilitate gaudere, & seruari immobilitate, corrumpi à motu, & quæ ut dictum est, immobilis esse ipsi oportere uisa est, & à frigore constitui, cui, ut uisum est, ipse itidem immobilitatem assignat. At neq; quod terræ partes ui moueri uidentur, natura terra uniuersa uel ipsæ moueri uideri debent partes, quid. n. impedimento est, quominus propria terra immobilis natura, ab aliena moueatur ui, alienam itaq; ui operetur operationem, quæ in alienam uerti potest substantiam, motus nimirum corporum proprius at non omnium, ui omnibus dari potest, Neq; igitur quod præter naturam aliquo mouetur motu, natura huic contrario moueri uideri debet, quod. n. propria est immobile natura, ui & præter naturam mouetur, quocunq; moueatur motu, natura nullo omnino, Nisi igitur corporis naturalis nullius propriam esse immobilitatem declarat Aristoteles, quod ut uisum est, nunq; faciat, non sensui, & sibi etiam ipsi dissentiens, ui moto corpore quo uis, alterius quidem corporis proprium esse motum illum, & naturalem declaret, at non eius quod ui mouetur, illius contrarium, aut motum omnino ullum. At neq; à quiete sumpta ratio, satis uidetur firma, non si quidem natura itidem moueri uideri debent, quæ natura in proprio quiescere apparent loco, neq; . n. enti uni non plures modo at summè etiam contrariæ assignandæ sunt operationes, Aristoteli præsertim, unius substantiæ, ut dictum est, operationem esse unicam, affirmanti, longè absurdum sit minus, & minus etiam impossibile corpori

2. de cælo T.
 100. & sequentibus.

T. de celo . s
100 . 001
u. d. m. m. p.

uni duos largiri motus, quod abhorrere uidetur Aristoteles, quid duos: motus omnes, differre etiam inter se uisos quid, quam motū, atq; immobilitatem, quæ uerè, ut dictum est, & sola motui opponitur, nam quies non motui, at labori opponi uidetur, non igitur motus quoscunq; excipit quies, at laboriosos tantum, non proprios nimirum, & non naturales, ut suo amplius declaratum est loco.

Cap. 44. At neq; quod Terræ partes à proprio loco, & à propria abstractæ uniuersitate sponte delabantur sua, & uelocius quò maiores, et quò proprio loco factæ sint propinquiores, naturalis is Terræ partium uideatur motus, & ipsius igitur Terræ, non siquidem alia partium, alia totius sit uniuersitatis operatio, is. n. ut itidem expositum est, est entium omnium propriæ conseruationis, & cognatorum igitur appetitus, studiumq;, atq; amor, propriæq; destructionis, & contrariorū igitur auersatio, atq; odium, & utriusq; sensus, ut propriæ etiam nature inferre uideantur uim, quò hæc declinent, sectentur illa, atq; amplectantur, & immobilia igitur mouentur, & mobilia motu, si quidem naturali, insueto certè, Ferrum itaq;, uel propria immobile natura, uel motu ad medium gaudens, ipsa nihil minus Terra, ad super positum sponte sua eleuatur magnetè, simile nimirum sectans, cognatumq;, ab ipso ut foueatur, serueturq;. Et Aqua, & Terrestria quæuis ferè, contingui corporis contactu priuari nolentia, & ipsa sponte sua abstractum, ascendentemq; sectantur aerem, quæ igitur Aristoteli etiam nature inferre uideantur uim, quò ad cognata, à quibus fouentur, ferantur, proprio ipsorum, naturaliq; opposito, contrarioq; motu sectantia illa, & Terræ igitur partes non naturali moueri uideri debent motu, ad proprium locum, & ad propriam descendentes uniuersitatem, quæ ad ipsam delatæ, perpetuò ueluti & ipsa immobiles fiunt, sed & ipsæ nature inferentes uim, alienam operari operationem, quò ad cognata, & ad propriū ferantur locū. Neq; n. corpori uni plures motus assignare exhorrens Aristoteles, motū

uni assignet atq; immobilitatem. Et neq; aliud à se ipsa differre uideatur Terra, si à proprio dimoueatur loco, at uim modò, malumq; quod passa est, reijcere, & propulsare appetès, et quouis ipsum reijciens, propulsansq; pacto, propria igitur impotens id facere operatione nequaquam, quod & cætera facere uidentur entia, tantisper alienã pigretur operari, idq; Aristoteli imprimis uideri debet, cui proprius primorum corporum locus, propria ipsorum uidetur forma, propriaq; perfectio, & cui igitur extra proprium posita illa locum, propria uideantur orbata perfectione, & à propria dimota natura, cui itaq; ut restituantur, nihil facere auersentur, tentare reformident nihil.

4. de cælo T.
23. & 8.
phys. 32.

Quoniã igitur præter naturam mouentur Terræ partes, ad proprium delabentes locum, propterea uelocius mouentur, uehementiusq;, quò maiores existant, & quò diutius passæ fuerint, eò. n. maioribus præditæ sunt uiribus, & eò ipsas ueluti intendunt magis, ut malo, quod patiuntur se exoluant, liberentq;. Neq; aliter discriminis huius causa assignari posse uidetur, neq; enim propterea uelocius in fine moueri uideri potest lapis, quòd simili, cognatæq; Terræ proximior factus, propriæ naturæ, à qua recesserat alieno in loco à contrarijs immutatus, & quasi leuior factus, restituitur, ammissamq; recuperat grauitatem, ut Peripateticorum nonnullis placet, idem nanq; è quantumuis sublimi, remotoq; cadès loco, & detentus ibi quantumuis, se ipso, ex humili, terræq; proximo cadente, & nullo ibi immorato momento extremum illud, & terræ contiguum spacium longè conficit uelocius, et longè apparet grauior, non itaq; cadenti illi manum supponas, at huic pulcherrimè, non quidem si à Terra dimotus grauitate exuatur, & leuior fiat, neq; enim temporis illam recuperet momento, & momento propriæ restituatur naturæ, à qua recessit nunq;, nunq; à terra dimotus, sed à proxima ipsa assidue adiutus, & assidue in propria seruatus grauitate, qui tamen (ut dictum est) longè pigriore, et longè languidiore motu idem conficit spacium. Non igitur uelocius

Cap. 45.

in finè mouetur lapis, quòd à simili, cognataq; adiuuetur terra, & ammissam recuperat grauitatem. At neq; quòd multus suberat prius aer, quem itaq; ægrius descendens findat lapis, ualidius obluētantem, repugnantemq;, minorem itaq; factum, & resistens tem minus, facilius findere queat, impedimento itaq; minore facto moueri uelocius, idem siquidem subest aer, è remotissimo, & maxime propinquo cadenti loco, extremum tamen, & terræ contiguum spatium longè conficit uelocius è remoto cadens, quàm è proximo idem lapis, præterquàm quòd extremus hic aer crassiusculus, terræ nimirum proximus, & à descendente lapide conspissatus, præuenit enim lapidis, magni præsertim, motus, cedentis motum aeris, densari igitur inferriorem necesse est aerem, maius itaq; impedimentum lapidi præbere, longè certè maius è supremo, remotoq; cadenti, coactum ab ipso, spissatumq; quàm è propinquo, atq; humili, huius tamen motus longè apparet pigrior, ut dictum est, tardiorq;, secus igitur atq; oportebat, nullam itaq; hucusq; diuersitatis huius assignare Peripatetici potuere causam, quæ iuxta ea quæ à nobis exposita sunt, manifestissima apparet, alienum uidelicet exosa locum, atq; alienorum terra contactum, propriæ, ut dictum est, naturæ inferens uim, ad proprium delabitur locum, & ad cognatum corpus, quæ igitur, quò passa fuerit diutius, eò quasi uires intendit magis, & magis motum concitat, & ipsum itidem exosa pertæsaq;, ut quàm celerrimè in proprio loco, propria gaudeat immobilitate, forte & à motu calorem naçta Terra, facta itaq; ad motum apta magis, uelociore deferri potest, & uult motu, qui si naturalis existat, uniformis existat, perennisq;, neq; enim immutetur propriam, naturalemq; operans operationem ens, à qua nimirum, ut à propria seruetur natura, & summa etiam afficitur uoluptate.

Cap. 46. At & propterea fortè ad medium feruntur Terræ partes, quòd summè immobiles, sese in sublimi, & nulli firmo solidoq; innixæ sustinere haud

haud queant, ueluti. n. mobilitatis & inditium, & principium sese
sustinendi apparet facultas, sic id faciendi impotentia, immobilitatis
inditium uideri debet, & principium, & si id mobile uidetur, quod
sese mouere, & sustinere igitur nulli innixum queat, non siquidem
moueri omnino posse uideatur, quod sese sustinere impotens uidetur.
Quod immobile est, nec mouere sese, nec sustinere etiam queat, mo-
tus. n. quidam, seu motus, ut dictū est, principiū huiusmodi mansio,
& sustentatio apparet, Non igitur sponte sua, proprioq; ingenio
deorsum moueri Terræ uideantur partes, neq; operari omnino, sed
decidere, & pati quodammodo, sustinere sese impotentes, idq; non
à frigore fortè magis habere, quàm à crassitie uideantur, à materie
nimirum copia, quam neq; magnus etiam sustinere queat calor, staz-
bili, solidoq; omnino inniti uolentem, cuiuscunq; expertem motus, et
operationis cuiuscunq;, & ipse igitur ignis, & flammæ ipsæ in
crassiusculis quidem accensæ rebus, at quibus nullum omnino inesse
potest frigus, deorsum & ipsæ delabuntur, ueluti igitur delabentes
has nullus moueri, operari dixerit nullus, à crassitie cui adhærent,
detractas, sed decidere, & pati magis, sic Terræ partiū descensus, nō
motus, atq; operatio, sed casus, delapsusq; uideri magis debet, &
passio quædam, sustinet autem sese Terra uniuersa, neq; . n . quò
ulterius cadat, habet, tum sibi ipsi inniti uidetur uniuersa, & uniuersa
contrarium, quòad licet auersatur declinatq;. At siue dela-
bantur, decidantq; Terræ partes, seu sponte sua ad propriam
ferantur uniuersitatem, quando non naturali, nec proprio ferri uiden-
tur motu, & Terra uniuersa immobilis usquequaq; apparet, atq;
immota, nequaquam Terræ ullus assignandus uidetur motus.

At neq; igni immobilitas ulla, qui motu seruari, corrūpi immobilitas Cap. 47.
te, & assidue in proprio moueri uidetur loco. Et sui oblitus uideri
potest Aristoteles, ignis etiam uniuersitati non propriū, naturalemq;
assignans motū, at & ipsi itidem immobilitatem, ueluti & Terræ,

2. de cælo,
T. 18.

cui contrarius non iuxta contrarios magis motus uidetur ignis, quàm iuxta motum, atq; immobilitatem. Constituenda, inquit, fuit Terra, ut firmum quid, stabileq; circa quod uoluatur, habeat cælum, Terra autem constituta, & ignis itidem constituendus fuit, si siquidem contrariorum alterum natura, natura itidem & alterum, eadem. n. contrariorum materia & negatione affirmatio est prior, ueluti calidum frigidum, quies autem, & graue, iuxta leuitatis, & motus dicuntur priuationem, non igitur iuxta grauitatem, & leuitatem, & iuxta contrarios motus magis, quàm iuxta motum atq; immobilitatem, Terræ contrarius Aristotelis uisus ignis, nequaquam & ipse uniuersus propria natura in proprio immobilis ponendus fuit loco, ueluti & Terra, & eò etiam minus, motu seruari uisus, corrumpi immobilitate, quin maximè mobilis, moueri etiam non conspectus, naturæ intuitu industriam, bonitatemq;, quæ uel ignobilissimis etiam entibus operationem omnibus tradidit, modumq;, quo seruent sese, & oblectent etiam omnia, eamq; in se ipsis habere uoluit singula, prima præsertim corpora, non aliunde pendentem, & à propria singulorum manantem substantia, & quam ipsa ædant, nulla externi ullius ope indigentia, aut opera, multò igitur quò perpetuo moueri uidetur perenni; auferendus erat minus, & minus etiam alienus illi dandus, à quò Ætæ fatigaretur, & corrumpatur tandem, eoq; etiam promptius, quò præstantioris sit, diuinioreq; substantiæ. Et qui insuper nullo illi à cælo dari queat pacto, Primum. n. nec tactile existens cælum, nullis Aristoteli tactilibus præditū qualitibus, nec contingat omnino sublunarem aerem, & neq; igitur trahat ipsum, agitetq;, at neq; contingens sed longè læuissima superficie, longè læuissimum aerem, uoluntū quidem circa ipsum, at nihil deprimens tamen, commoueat ipsum, agitetq; quicq; immobilitate in proprio gaudentem loco, quòd si commoueat etiam quid, nequaquam uniuersum commoueat, secūq; trahat, longè tenuissimū, maximèq; fusilem, dissipabilem; nam si compactus

factus

paetus sit, solidusq; , quauis ipsius parte tracta , uniuersus sequatur, at qui nullo diuidi, dissipariq; queat negotio, suprema etiam à cæli motu tracta parte, quiescet inferior, ab illa seiunctus, diuisusq; , propria gaudens immobilitate, non uniuersus à Cæli motu trahetur, & bona etiam, magnaq; inferioris aeris pars . Nequaquam igitur in proprio loco propria immobilis natura, à Cæli motu circumuoluitur sublunaris Aer, sed, si non quilibet proprius est ipsius motus, is certè uideri debet, quo nimirum perpetuo uniuersus ipse, & in se ipso, & in proprio circumuoluitur loco, nihil ab ullo oblaesus, & contiguum exofus nullum, nullum itaq; declinans, & nullius indigens appetat, quæratq; nullum, qui igitur quod operatur, proprio operari uideatur ingenio, non quo à medio mouetur, quo temporis mouetur momento, uix sensibilis ipsius portiuncula, inter contraria, & alieno genita in loco, & nondum Aristoteli propria data forma, propriaq; perfectione, sed ad illam tendens, quam igitur quâ breuissima licet, & propria quærat uniuersitatè, quod, & immobilia facere uidentur entia .

Non igitur cælum modo uniuersum, & in proprio existens loco, eiusq; Cap. 48.
 æternus spectandus erat Aristoteli motus, sed ignis itidem uniuersitas, eiusq; perpetuus, perennisq; motus, et uniuersæ itidem Terræ in proprio existentis loco, perpetua, immutabilisq; immobilitas, Hæc intuito Aristoteli, non partium à propria uniuersitate abstractarum, momentaneos motus, summè immobili, semperq; immotæ Terræ penitus contrarium summè mobile, semperq; motum uisum fuisset cælum, quàm simillimum sublunari aeri, assiduo & ipsi perenni; delato motu, Terras ambientem, aquisq; & mari haud dissimile penitus, assiduo & ipsis gaudentibus, & seruatim motu, circulari igitur, uel circularemitante, quò nimirum perenni, incessantiq; atq; uniformi, & in se ipsis, proprioq; moueri possunt loco, quàm recto, quo ad aliena ferantur, & locum mutant, quo itaq; nullum moueatur unq; nisi à proprio loco, & à propria abstractum uniuersitate, malum igitur

atq; exitium ab alienis reformidans, qua breuissima potest, declinat illa, & ad propria fertur, cognataq; recta igitur, hoc & cæli itidem faciant partes, si à propria & ipsæ abstrahantur uniuersitate, neq; enim reliquis minus alienum locum, atq; alienorum auersentur cō tactum, nec proprium locum minus, & cognata appetant corpora, quæ igitur nequaquam illis minus, à proprijs seiunctæ, perpetuò in alienis esse uelint, insueto, aut non naturali etiam, at momentaneo pigrescentes moueri motu, non ea in reliquis entibus inertia spectatur; stupiditasq; at omnia ratiocinari penè uidentur, & peiora declinantia, grauioraq; libentia, uolentiaq; minora subire mala, & leuiora, breuioraq; sustinere incommoda, propriæ naturæ contrarias etiam operantia operationes, & cæli igitur partes à propria abstractæ uniuersitate, recta ad illam ferantur, longè omnibus sentientes, intelligentesq; magis, & magis ad motum promptæ, longè igitur abest Aristoteles, ut à recto sublunarium corporum partium motu, diuersum ab illis declaret cælum. At agè examinentur cætera.

Cap. 42. Si orbes inquit Aristoteles, stellæq; igneæ existant, iam diu corrupisset omnia ignis, atq; occupasset omnia, tantus existens, et neq; ea ignis ad reliqua seruetur proportio, qua mutuò in se ipsa inuerti uidentur corpora. Non quidem Cælo calorem abneget Aristoteles ueritus ne adeò cætera excedens corrumpat omnia, cui Aer uterq; à summo cōstitutus calore Terram, quam & ambit, & longè maxima exuperat mole, nequaquam ab ullo Aquæ defensam frigore, quæ in calidâ abijt Aristoteli rem, nec corrumpit, nec calefacere uidetur quicq; rigent itaq; Sole amoto omnia, At explicanda nihilominus causa cur uere ignei orbes, & sublunaris itidem Aer, calorem nullum facere apparent, Flammæ id quædam declarant, quæ contingentes etiam, & lambentes nos, non modo excurrunt nihil, at uix calefacere apparent, in quibus uidelicet longè tenuissimis multus colligi haud potest calor, at orbes non tenuissimi tantum, sed longè etiam remotissimi, non igitur

tur ob tenuitatem modo, ob exilem uidelicet calorem, sed ob immensam etiam distantiam debilissimè in hæc agunt, ob quam, at multò etiam maiorem, neq; solidæ stellæ, agit tantum solidissimus, maximusq; et non adeò remotus Sol, qui ne corrumpat, destruatq; omnia, impedimento est uelocissimus ipsius motus, ut dictum est, & nusq; per eadem pergens.

Prima porrò corpora, eo quidem cõstitui oportuit pacto, ut sese mutuo corrumpere, destruereq; haud queant, at non propterea ipsorum exæquari necesse fuit uires, & magnitudinem igitur, qua Aristoteli placet ratione, nam ualde etiam exuperante altero, seruari alterum potest, longissimè ab illo amotum, & non diu ysdem ab illo passum partibus, assiduo altero, uelociq; & uario insuper delato motu, quo factum uidetur pacto, & factum omnino oportuit, præstantiora enim quæ sunt, & diuiniora, longè conuenit esse maiora, longè ignobiliora minora, & tanta fortè tantum, quanta ad præstantiorum satis sunt conseruationem.

Cap. 50.

Tum & ignota uidetur illorum magnitudinis proportio, & neq; seruari omnino, propterea si quidem uideri potuit Aristoteli, ea ratione excedi oportere ab altero alterum, quia in se transmutantur, ut densioris, & ob id præpotentis uires tenuius, rariusq; & ob id debilius, maiore æquet mole, non sese igitur corrumpi, destruiq; sinat, At aqua non ea tantum proportione, qua in ipsam inuerti uidetur terra, sed terram non excedit omnino, non fluuij inquam, lacusq;, qui nullam habent terræ comparati magnitudinem, sed ipsum etiam mare, quod calidum, siccumq;, & salsum, atq; amarum, minimè aquam dixerit Aristoteles, frigidam, humidamq;, & dulcem, at neq; ipsum terra uideri potest maius, solida illa nequaquam latius existens, non ualde profundum mare, Aqua igitur mari etiam admisto, quam, iuxta Aristotelis proportionem, longè oportebat esse maiorem, longè terra apparet minor, & quæ uerè est aqua, nullius terræ comparata mas

Cap. 51.

gnitudinis, perijſſe itaq; oportuit iam diu à terra uictam, abſum-
ptamq;, eòq; etiam amplius, quò ipſius tantum inuertenda erat humi-
ditas, qualitatum debiliffima, maximèq; patibilis, At non à terra tan-
tum iam diu perijſſe oportuit aquam, ſed multò ab aere prius, & ab
igne etiam amplius, ſummè utroq; calido, nec aquam tantum, ſed ip-
ſam etiam terram, cuius nimirum globus, in quo omnis continetur aquæ
multitudo, nullius ferè eſſe uidetur quantitatis, ſi corpori comparetur,
inter ipſam, Lunæq; orbem collocato, cui ut dictum eſt, uniuerso
ſummam Ariſtoteles attribuit caliditatem. Neq; igitur propterea
non igneum uideri debet cælum, quoniam maximè actiuus ignis, qui
itaq; ad eò excedens cætera corrumpere, & neq; elementorum pro-
portio, qualis Ariſtotele placet ſeruari uidetur.

Cap. 52. At neq; non ex igne cælum, propterea quòd non in ipſo, at in ſublunari
ſunt aere, quæ currere uidentur ſtellæ, neq; enim ad cælum uſq; craſ-
ſiores efferantur uapores, e quibus à uelociſſimo motu, & ab ipſo
fortè accenſis Sole, ſtellæ fieri uidentur, at neq; cæli pars, uel à Sole
ipſo, uel ab ullo accendatur motu, longè tenuiſſimi, & quòd pro-
prio motu motum, in propria ab eo ſeruetur natura, non immutetur
quicq;, at neq; à cognato, ſimiliq; Sole, ſed & ab illo itidem foueat-
tur. Albus porrò, lucidusq; uifus Sol, ſummè uideri debet igneus,
nam purus, ſinceruſq; ignis, & ipſe apparet albus, ueluti & Sol,
punicæus, flauuſq; ibi tantum, ubi craſſiori admisceatur fumo, uel per
fumum etiam conſpicitur craſſiuſculum, quòd & ipſe itidem pati ui-
detur Sol, per uapores conſpectus craſſiores, Ariſtotele certè nihil ac-
cenſos uapores, & in ignis actos naturam à ſtellis differre intuito,
igneæ uideri debere ſtellæ,

Cap. 53. Nulla igitur Ariſtotelis ratio, aut ſignum impedimento eſſe uidetur, quin
igneum ponere liceat Solem, qualem eſſe & ſenſus nobis manifeſtat,
longè illum intuens lucidiſſimum, & ab illo contactus longè calidiſ-
ſimo, & rationes itidem longè Ariſtotelicis, reor firmiores, & ex ipſo
de promptæ

de promptæ etiam Aristotele. Primum enim, si, ut ipsi imprimis Aristoteli placet, in omni serie ad unum primum incurramus oportet, quod cum sua natura tale existat, causa est, cur cætera, quæ sub eadem serie continentur, talia euadant, et in calidorum imprimis serie ad unum primum deueniamus oportet, quod cum sua natura calidum sit, causa est, cur cætera calida sint, & calefaciendi potestatem habeant, huiusmodi ignis, atq; aer Aristoteli etiam esse non potest, non summe illos propria natura calidos iudicanti, sed accendi, atq; igniri à cæli motu circumactos, disgregatosq; & qui nulli cur cælum calefaciat, uideri queant causa, cælum igitur primum illud appareat calidum, à quò ut calida sint, cætera habent omnia, neq; enim corporum nulli calorem summum assignet Aristoteles, sed ex accidente fieri illum dixerit, quid enim absurdius, quàm rem omnium nobilissimam, & qua entia constant omnia, & quæ si non natura ipsa Aristoteli uidentur, omnium certè naturalissima uidetur, nulli hæere corporum, & nullius corporis esse proprium, sed ex accidente fieri? At & ueluti circulatio cælo assignanda. Aristoteli uidetur, quòd nobilissimus motus nobilissimo conueniat corpori, sic itidem & calor cælo est assignandus, quòd nobilissima qualitas nobilissimo debetur corpori, & eò etiam magis, quòd non qualitates modo, sed illæ cælo inesse uidentur, quæ caloris maxime propriæ sunt, & à calore constituuntur, tenuitas nimirum, & lux, summe præterea mobile uisum Aristoteli cælum, summe etiam uideri debet calidum, immobilitatem, ut uisum est, grauitatemq; frigori danti, leuitatem, motumq; calori, & calida à motu fieri affirmanti, ab immobilitate frigida, proprium itaq; caloris iudicanti motum, frigoris immobilitatem. Illud postremo nulli non persuadeat, qui ueritatem sequi, non positionem tueri uelit, quòd quæ calorem cælo abnegat ratio mille, ut uisum est, infringi potest modis, quo pacto non calidus Sol calorem generet, sublunarem contereas aerem, ut Aristoteli placet, nusq; ostendi queat, ut suo

7. metaphys.
T. 4. & 10
T. 7.

1. de cælo T.
12. & 13.

primo meteor.
or. cap. 4.

apertissime

apertissime declarabitur loco, id enim modò agendum uidetur, nimirum uidelicet substantiæ existant caliditas, frigiditasq; speculandum, quæ igitur & rerum formæ, & rerum esse queant principia, si quidem amplius demonstrari oportet, quoniam enim à propria natura, propria q; calefacere uidetur substantia Sol, non substantia modò, at longè nobilissima, longèq; diuinissima uideri queat calor, neq; enim alia Soli insit forma, quam quæ agere uidetur sola. At age tamen Peripateticorum rationes explicentur, examinenturq;.

Cap. 54. Non sunt, inquiunt, uerè ipsa principia, quæ nimirum substantias constituentia substantias esse oportet, quales caliditas, frigiditasq; uideri non possunt, accidentia in mixtis uisæ omnibus, neq; enim illis inexistens, illorum, inquiunt, forma sit calor, operationes operantium longè nobiliores, quàm quas uel frigus ædere queat, uel calor, qualitas igitur appareat, & formæ organum calor, non forma ipsa. At et multis accedens, & ab illis minimè corruptis, minimeq; immutatis recedens, accidens uideatur, quod porro accidens alicubi existit, nusq; forma appareat, & substantia. Atq; neq; contrariæ inter se existunt formæ, substantiæq;, quæ enim contrarietas in hominis, atq; equi spectari potest forma, pugnare inter se uidentur formæ, & sese mutuò interimere, quòd propriæ ipsarum qualitates, propria ipsarum organa pugnant, & decertant inter se, seseq; mutuò deturbât, atq; interimunt, aliæ à formis existentes, at quibus adherent formæ, & quibus ea est ad formas cognatio, connexioq;, ut ipsis genitis, constitutisq; formæ itidem nullo eluceant temporis momento, & pereant itidem ipsis interemptis, propriæ igitur qualitates, inquiunt, propria formarum organa inter se contraria existunt, oppositaq;, non formæ ipsæ, quæ à proprijs aliæ qualitatibus ipsarum tamen comitantur casum, At neq; intenduntur, nec remittuntur formæ, nec magis suscipiunt, minusq; termini existentes, nec sensu itidè percipiuntur, solo perceptibiles intellectu, quæ caliditatis propria existunt

existunt omnia, et frigiditatis. Propterea igitur non rerum principia, & rerum formæ qualitates hæc Peripateticis uidentur, & quòd accidentia uidentur interdum, & quòd sibi ipsis contrariæ, & quòd remittuntur, atq; intenduntur, magisq; suscipiunt, & minus, & quòd sensu percipiuntur, quorum formis, substantijsq; nullum euenire Aristoteli uidetur, Entibus autem inexistentes omnibus, & in omnibus operantes omnia propria apparent formarum omnium organa, quorum ministerio, & cætera omnia operentur formæ, & sese etiam ipsas educant, constituentq;. Vbi enim contrariæ, quæ inerant, educendæ formæ qualitates remotæ fuerint, deturbatæq;, & propriæ eductæ, constitutæq;, quod uel solarum opera fieri potest qualitatibus, materia igitur parata facta, propriaq; statim forma, inquit, elucet, è materia emergens sinu, in quò delitescibat, torpebatq;, ueluti aliena in sede, ubi se ostentare haud uelit, & organis etiam carens, sine quibus operari queat nihil, qualitatis itaq; exortum, & occasum itidem sequi uidetur forma.

Age igitur examinentur singula, & illud primùm, num uidelicet alia à
 qualitibus, primis etiam corporibus insit substantia, & longè illa
 præstantior, cui operanti inseruiat qualitas, operationes itaq; omnes
 quas operari uidetur, nequaquam qualitatis sint propriæ, sed formæ
 omnes, qualitate ut proprio usæ organo, at sine cuius ministerio, nèq;
 aliud operari quid, nec se ipsam constituere queat firma. Si quidem
 ueluti ab homine homo, & absq; homine homo nusq;, sic itidem,
 & ab igne perpetuò constituatur ignis, & absq; igne ignis generetur
 nullus, contendere queant, Peripatetici, nequaquam à calore,
 ut à propria ignis forma constitui ignem, sed uti ipsius formæ organo,
 at quoniam solus per se satis est calor, nulli inherens igni, & nullius
 igitur ignis formæ organum, quacunq; ille factus sit occasione, sum-
 mus modò existat, ignem constituere. Quæ igitur ualide, diuq; con-
 mouentur, ignescunt omnia, & quæ mutuò conteruntur, & in quæ
 diu,

Cap. 55.

diu, ualenterq; agit Sol, & Solis lux, nequaquam ignea illis uisa, nequaquam aliam à calore igni inesse asserant formam, substantiamq; & longè illam calore præstantiorem, & quæ calori etiam imperet. Nam & accidens substantiam generaret, & deterius omnino quod est, atq; ignobilius, præstantius, nobiliusq; & ex accidente insuper, sese enim constituere intendit calor, non formam educere, Nec uerò ignem constituere solus uidetur calor, at non solus in constituto illo operari, aut inesse omnino solus, sed alia aut operari substantia, aut inesse omnino res, quæ caloris non sit propria, tenuis existit ignis, lucidusq; & mobilis, at ut declaratum est, & tenuitas, & lux, & motus, propria existunt caloris, ubicunq; igitur, summus præsertim, ad est calor, adsunt illa omnia, & a calore seiungi non possunt, non igitur in illis, & in calore amplius, ut in proprijs qualitibus, ueluti in arce Rex, insidet ignis forma, illis imperans, & ut organis utens, ueluti Peripateticorum nonnullis placet, sed caloris propria sunt omnia, & omnia per se agere, & operari potest calor. Nulla igitur, uel operari, uel inesse omnino igni uisa substantia, neq; inesse omnino uideatur, si siquidem insit Aristoteli imprimis appareat, hac ratione plantis plantalem uirtutem inesse affirmanti solam, quòd alia non apparet, si siquidem alia insit, appareat, inquit, neq; hoc tantum, at & tactu etiam percipiatur tangibilis corporis existens forma, & tangibile constituens corpus.

de plantis.
de gen. T. 7.

Cap. 56. At neq; is uidetur calor, qui uel ignis, uel formæ omnino ullius, uel ipsius etiam animæ minister uideri queat, aut organum, qui nimirum, nequaquam quòd organorum omnium, omniumq; ministrorum proprium uidetur, iners ipse per se, ac deses, ipso utentis animæ arbitrio agat, & ijs uiribus, eaq; insuper ratione, qua utenti animæ collibitum fuerit, usquequaq; in quæ potest sponte delatus sua, & eodem in omnibus usquequaq; agens pacto, & effusis usquequaq; uiribus, est itaq; ubi immoderatus agens noster nos perdat calor, non extraneus inquam,

quam, & aliunde adueniens, sed uiscerum proprius, naturalisq; & nimis coquens, & nimiam faciens, educensq; tenuitatem, non quidē si animæ organum existat, aut minister, sed & inde illum amoueat, ubi agere non uult, & nimis agentis uim reprimat, imminuatq;, & alliciat etiam uniuersum, atq; intendat, ubi agere ualentius illum uult. At neq; ad noxia, molestaq; concoquenda aduolare uisus interdum calor, & agendi rationem immutare, quo ab anima alliciatur pacto, uel eius actio, et agēdi immutetur modus, ostēdant Peripatetici unq;, nusq; itaq; animæ agens arbitrio, & nusq; animæ morem gerens, at proprio usquequaq; ingenio, nequaquam animæ organum uideatur calor, at uera ipse, uel frigus omnium forma, neq;. n. ens ullum agere, aut operari, aut esse omnino uidetur quid, quod non caloris sit, uel frigoris opus, & quod per se calor, aut frigus haud queat, Nequaquam igitur forma alia Peripateticis enti indatur omnino ulli, quæ nimirum frustra insit, iners, ac deses, demortuaq;, nihil agens, constituens nihil, & nihil operans, multo simplicibus minus, quorū cōstitutionē edocens Aristoteles, materiale nimirū, & formale principiū. Principiū, inquit, primumq; materia est, inseparabilis quidem, sed contrarijs subiecta, non .n. calor frigori, nec frigus calori, sed quod subicitur utriq; materia est, Quare primo quod potētia sensibile corpus existit, principium est, deinde cōtrarietates ipsæ, ceu calor, & frigus, postremo ignis, & aqua, & quæ huiusmodi sunt. Tum formale tātum, ut ipsemet apertissime manifestat Aristoteles, & Peripateticorum negat nullus, Calidum, inquit frigidumq;, & sic cum, & humidum, principia apparent, quæ nimirum & agere uidetur, & pati, & prima esse, qualia primorū corporū, & quæ in sese mutuo trāsmutātur, esse oportet principia, sola igitur materia, & sola cōtrarietas ad primorū corporum constitutionem satis esse Aristoteli uidetur, substantiæ alterius nullam omnino fecisse mentionem, neq; hic, neq; alibi etiam unquam, quæ si alia primis etiam corporibus insit,

princeps præsertim, & quæ qualitatibus imperet, ut Peripateticis placet, & earum utatur ministerio, si manifestari non poterat, & sensui exponi, at admonendi eramus saltem, aliam omnino inesse substantiam, sed penitus incognitam, nullo perceptibilem sensu, per se itaq; manifestari ineptam, per proprias manifestari oportere qualitates, hoc saltem simplicium inquirenti principia, & simplicia componenti faciendum erat Aristoteli, at is nihil tale inueniens usq; tangibiles oportere esse ait, tangibiliu corporu specificas differentias, quonia, inquit, corporis sensibilis, hoc est tangibilis principia querimus, constat non omnes corporis contrarietates species, & principia facere, sed eas solas, quæ sub tactum cadunt, rectè sanè, neq; enim habeat corpus ullum quid, quod à sua non habeat forma. Et calor, inquit, prædicamentum quoddam, & species est, frigiditas priuatio, his autem differentys ignis, & terra differunt, substantialibus, ipsi inquit Peripatetici, neq; enim ad generationem pertineant, & corruptionem, de quibus ibi est sermo, non substantiales existentes, sed ad alterationem magis, & alibi similes, inquit, partes ex elementis constituuntur, ut igni, Aqua, Aere, & Terra, tum quasi sermonè corrigens, uerius, inquit, ex uiribus elementorum, quàm ex elementis, non tamè omnibus, sed ex calido, frigido, humido, & sicco, quæ nimirum elementorum uisæ sunt formæ, aliud, quod forma præsertim appareat, in esse nullum. Nec uerò id nobis magis, quàm Peripateticorum longè optimis uidetur, & longè præstantissimis, Caliditas, inquit Aphrodiseus, substantia est, quoniam ignis forma, idem, & reliqui Græci ferè omnes, At Amonius alter Peripateticorum Princeps, non id tantum, sed calorem etiam febrilem substantiam existere, qui nimiru corpus humanum in aliud immutat ens, necessariò . n . & substantia, & effectæ, constitutæq; rei forma fit, quæ illam constituit. Parmenidem, calidum frigidumq; ponentem principia nusq; incusat Aristoteles, quod accidentia quæ sunt, substantiarum ponat principia, sed pro

pterea

2. de gen. T.
7.

1. de gen. T.
18.

1. de partib.
animal. C, 1.

12. metaphy.
& de sensu et
sensili.
in predicam.

pterea interdum, quòd non uniuersalissimam adduxerit oppositionē, interdum quòd non aliam etiam uenatus est efficientem causam, quæ pati ipsa impotens, & ueluti arte, & ratione utens, illorum moderetur, & quasi cohibeat u m, aliam agentem substantiam nullam agnoscit Aristoteles simplicia constituens, & neq; mista etiam componens, ex elementorum ipsa constituens differentijs, non quidem integris, at mutuò passis, imminutisq;. Elementa, inquit, omnia contrarietatem habent, quoniam ipsorum differentiæ contrariæ existunt, differentijs porro à quibus constituuntur immutatis, immutantur & ipsa, ex aqua igitur aer fit, frigiditate in caliditatem uersa, at si neutra, inquit, differentia neutram uicerit, mutuò autem in se ipsas agentes, et mutuò patientes, sese mutuò imminuerint, debilitauerintq;, utriusq; igitur retusa appareat uis, & refracta, utrumq; immutatur, non igitur aqua amplius remanet, nec aer, & neq; aer constituitur, nec aqua, sed tertiū quoddam, ueluti ex utroq; compositum, quoniam autem uirium inæqualitas, non in indiuisibili, non unum modo generatur, sed infinita propemodum, carnes inquit, & ossa. Et rerum generationē, constitutionemq; edocens Aristoteles, est, inquit, simplex, & naturalis generatio, transmutatio facta ab actiuis qualitatibus, à caliditate uidelicet, & frigiditate, è subiecta materia. Nō igitur simplicium modò formæ, caliditas Aristoteli uidetur, & frigiditas, sed compositorum ex ipsis omnium, refractæ illæ quidem, et mutuò à se ipsis passæ, imminutæq;, at ipsæ eædem tamen, et neq; aliæ uideri queāt, neq; enim, ut dictum est, aliud à se ipsis constituant illæ: at neq; aliunde compositis forma alia superueniat ulla, quæ nimirum è cælo desfluere queat tantum, at è cælo nihil, præter calorem Peripateticis manat, et non ille à propria cæli substantia, sed in sublunari aere à cæli motu factus, qui igitur non alius ab elementari uideri queat, at quicumq; sit, calor certè superaddi è cælo mistis potest tantum, non igitur alia insit mistis forma, at calor, uel frigus tantum, & non cæ

2. de gen, T.

48.

4. meteor.
Cap. primo.

tera omnia à calore constitui Aristoteli uidetur, sed animalium etiã animæ, & non è putri tantum enatorum, sed è semine etiam constitutorum, neq; igitur in illius, neq; in huius constitutione aliam affert substantiam agentem ullam, at illam à Solis, ut dictum est, calore in corporeo humido, hanc à semini incluso spiritu, & à spiritui inexisterente natura, quæ quid sit aliud q̄ calor effingere nullus queat, in menstruo semineo sanguine generari, constituiq; affirmat Aristoteles, animam itaq; calorem esse, neq; enim aliud, ut sæpe dictum est, constituat calor, at se ipsum modo, uel integrum, uigentemq; , uel ab oblutante, repugnantemq; passum frigore, imminutum igitur, debilitatūq; , præstantius certè, nobiliusq; constituat nullum unquam. Aliam porrò inquirentes substantiam, quæ nobiliores, quam quas calor ædit, ædat operationes, non sensui modo, sed ipsi itidem repugnare uidentur Aristoteli, animam (ut dictum est) à calore constituenti, & necessario igitur animam calorem esse asserenti, sensum itaq; , & motum, operationes longè nobilissimas calori danti, & harum seorsum præstantiorem, motum uidelicet, cum leuitate, ut uisum est, ignis propriam agnoscenti. Substantia igitur, & Princeps appareat substantia calor, nisi accidens appareat interdum, multis accedens, & recedens ab illis minimè immutatis. At minimè accidens id declaret unq; calorem, sed non semper contrariam superantem, interimentemq; formam, & subiecto deturbantem, sed tentantem interdum, aggredientemq; ab inexistente contraria præpotente, & nihil passa, imminuta nihil forma, reiectum, fugatumq; , accidentis itaq; subire uisum uicem. Nequaquam igitur non rerum principia, & non rerum formæ caliditas uideatur & frigiditas, quod substantiæ non existunt.

Cap. 5.7 At neq; quod contrariæ existunt sibi ipsis. Quin propterea uel imprimis substantiæ uideri debent, quod sibi ipsis summè oppositæ sunt, contrariæq; , nec quicq; omnino absurdus, & contra propria etiam placita

dici Peripatetici magis queat, quam formis sibi ipsis contrarias non existere, unam appetentes, eandemque materiam, & in eadem esse aptas natas, at simul esse nolentes, impotentesque, sese itaque perpetuo oppugnantes, interimentesque, & subiecto deturbantes, & materiam contrario disponentes pacto, & operationes operantes contrarias, quæ igitur quæcumque illæ sint, etiam si à qualitatibus aliæ, qualitatibus, ut proprijs agant instrumentis, summè sibi ipsis oppositæ uideri debent, contrariæque, contrarias operantes operationes, & organis usæ contrarijs, neque enim iners artifex natura, quæ ad organorum operetur ingenium, aut non apta sibi, propriaque, & morigeram parauit organa, & quæ contrarijs gaudeant proximis subiectis, & simul omnino esse nolint, quales contrariæ omnino Aristoli uidentur, formalem repugnantiam omnem oppositam enuntianti. At neque generetur, nec corrumpatur quid, contrario carentibus formis, uel ab accidente substantiæ generatio fiat, corruptioque, & ex accidente insuper, neque enim non contrariæ sibi ipsis sese mutuo immutare, & corrumpere queant formæ, non igitur ipsarum, uel ab ipsis fiat generatio, uel ipsarum consequatur mutationem, quæ nulla in contrario carentibus fieri potest, iuxta qualitatum igitur passionum generationes euenient, & corruptiones, ab accidente igitur constituatur substantia, & ex accidente insuper, sese enim constituere intendit qualitas, non formam educere, quo nihil absurdius ipsis etiã uideri queat Peripateticis, nihil æquè nolentibus, ac quid extra proprium agere gradum, & iure ubi substantiæ fit generatio, id principaliter fieri, attendique uolentibus, ex accidente cætera. At quid in re immemor adeò manifesta, adeoque ipsis etiam probata Peripateticis, formalia inquirens Aristoteles rerum principia, ut uisum est, contraria illa oportere esse summè contendit, & nihil efficien-
tia minus. Quoniam, inquit, contrarius est generationi interitus, contrariorum autem, contrarias esse oportet causas agentes, propterea

contrariæ

T. 1. 1. 1. 1.

. 25

2. de anima

T. 26.

10. metaphi.

T. 12. 13.

ionè

primo phys.

Cap. 5. &

de gen. T.

57.

2. de gen. T.
22.

contrariæ sint oportet efficientes causæ, & primorum corporum cō-
stitutionem edocens. Nos autem, inquit, sensibilibus corporum quā-
dam esse materiam dicimus, sed eam separari non posse, sed semper
cum contrarietate, ab altera nimirum contraria detineri semper for-
ma, quod repetens, materiam, inquit, supponimus inseparabilem qui-
dem, sed contrarijs subiectam, tum corporibus constitutis, Aer inquit,
terre summè est oppositus, & aquæ ignis, quod nimirum summè est
opposita forma, nam si qualitas contraria existat, non aquæ ignis
contrarius existat, sed eius qualitas. Et propterea incorruptibile
enuntiat Aristoteles cælum, quod illius substantiæ nulla est contrac-
ria substantia, quod inde (ut dictum est) uenatur, quod propriæ cæ-
li operationi, circulari uidelicet motui, nulla contraria est operatio,
motus nullus, quæ igitur corrumpuntur, propterea corrumpuntur, quod
ipsum substantiæ contraria est substantia, & contrariæ omnino
substantiæ contrarias operantes operationes. Hæc reor intuentes Pe-
ripateticorum non nulli, nequaquam, inquit, substantiæ cuiuslibet
substantiam opponi quamlibet, negat Aristoteles, non si quidem sim-
plici simplicem, aperte huiusmodi sibi ipsis opponi asserens, sed com-
positam compositæ, haud quidem rectè, si si quidem simplicia compo-
nentiaq; contraria inter se existunt, oppositaq;, & quæ itidem ex
ipsis constituta sunt, non eadem ratione constituta, mensuraq;, quod
si fiat, unum sint composita omnia, sed alio in illis, in his uerò longè
superante alio, paulò ac simplicia minus, opposita inter se sint, con-
trariaq;. Melius itaq; alij, qui nequaquam, inquit, substantiæ
substantiam negans Aristoteles contrariam, formam formæ negat
contrariam, sed materiæ materiam, & subiecto subiectum, commu-
ne quod est, remotumq;, quod unum est, idemq; omnibus, nihil à se
ipso dissidens quicquam, nam proximum à contraria forma contra-
rio affectum est, dispositumq; modo, hoc enim uel in primis contra-
riæ inter se existunt formæ, seseq; mutuo oppugnant, deturbantq;
atq;

sedq; omniq;
de gen. T.
22.

atq; interimunt, quòd longè diuersis gaudent subiectis, neq; hoc negarint Peripatetici unq; proprijs constitutis qualitatibus, et proprijs itidem dispositionibus, formam elucere asserentes, & nequaquam educi posse, nisi materia educendæ formæ apta facta, propriaq;, quibus itaq; equi forma humanæ dissimilis uideri debet, contrariaq;, ex dissimili, contrariaq; proxima educta materia, siue à contrarijs proprijs qualitatibus huiusmodi sit illa facta, siue ipsamet illam sibi concinnarit anima, ab Aristotele præsertim edoctis, nequaquam quãlibet animam, cui libet immittendam esse corpori, sed proprio singulari, non scilicet materiam quamlibet, cui libet conuenire formæ, sed suas proprias singulis. Et illud (ut dictum est) amplius, formalem scilicet repugnantiam omnem oppositionem esse, impotentibus itaq; humana, atq; equina forma, animaq; simul esse, oppositæ, contrariaq; Peripateticis uideri debeant.

2. de anima
T. 26.

10. metaphi.
T. 12. 13,
14.

Et intenduntur igitur, & remittuntur formæ, contrariæ inter se existētes, & mutuò in se ipsas agentes, & à se ipsis patientes mutuò, neq; id ignotum, aut non dictum Aristoteli, mistis simplicia inesse asserenti omnia, at mutua actione remissa, imminutaq;, illorum uidelicet imminutis, remissisq; formis, non qualitatibus, neq; enim insint simplicia, quòd nullo admittat Aristoteles pacto, illorum qualitatibus tantum remanentibus, non formis ipsis. Nequaquam mistio, inquit, fit, ubi eorum, quæ miscentur, perit alterum, sed in eius, quòd exuperat accretio, ueluti si gutta uini decies millenis aquæ mēsuris infundatur, non miscetur, etenim forma uini perit, & uinum in totam aquam uertitur, cum uerò potentias habent quodammodo æquales, tunc utrūq; è sua mutatur natura, in id, quòd uincit, ac superat, non tamen fit alterum, sed inter utrunq; medium, atq; commune, inesse itaq; mistis simplicium formæ omnes Aristoteli uidentur, at non summæ uigentesq;, sed ueluti ad mediū actæ, remissæq;, atq; imminutæ, passæ omnino, eò autē altera, altera magis, quò robustiori cōmista sit magis, quæ

Cap. 58

1, de gen. T,
88, & 89,

igitur parum agat, patiatur plurimum, penitus interdum pereat, agat nihil, aut insensile quid. Modica, inquit, aqua plurimo infusa uino, uinum fiat, pereat igitur aqua, uini forma, & substantia nihil, aut insensile quid immutetur, at copiosiore assidue aqua infusa, patiatur assidue magis, & debilitetur assidue, & remittatur magis, & aqua etiam fiat, uel aquae similis res, & aqua omnino tandem. Remittuntur itaque, atque intenduntur rerum formae, & omnino quando formarum sunt actiones, longè ipsae uisae diuersissimae, longè uidelicet remissae, languentesque magis, & magis intensae, ualentesque, formarum manifestant robur, atque imbecillitatem, intensiorem nimirum, ac remissionem, longè itaque diuersissimis & entia quaelibet, & ipsa itidem eiusdem speciei animalia proprijs praedita uiribus, & longè igitur diuersissime proprium conficientia opus, quod nimirum diuersae sunt ipsorum formae, intensae uidelicet, uigentesque, & remissae, languentesque. Nec uero organi ineptiam inuident Peripatetici, animam corpore nequaquam ut organo uti uolentes, sed illius esse formam, cum illo itaque, ut cum proprio operari subiecto, tum reliqua uidere est interdum animalia, & ipsos praesertim homines, pulcherrimo quidem, aptissimoque corpore, at torpidos penè, & immobiles, stupidosque, & perpetuo stertentes formae, itaque, aut animae corpore utentis culpa, propriam prae operantis operationem, remissae igitur, aut remissis proprijs praeditae uiribus. At neque materiae seorsum inuident malignitatem, quae si operati obest formae, propterea obest, quod non a ualente occupata est, integraque, sed ab inexistente contraria repugnante, oblucenteque imminuta, debilitataque, remissa omnino, neque enim per se imminuat materia, aut repugnet omnino quicquam ipsa, sed inexisteris contraria forma. Tum manifeste ad occasum tendentes remitti uidentur, imminuique formae, languidissime operantes, & uix subiectum retinentes, intendi contra, augeuque, & uires sumere exorientes, & subiectum occupantes. Neque

hoc uideri debet minus, si qualitatibus ut proprijs agant organis, & à qualitatibus, quo Peripateticis placet constituantur modo, quæ nimirum qualitatibus sequuntur casum, cum illis itaq; exortæ, interremptæq; cum illis, refrangi & ipsas oportet formas, imminuîq; imminutis, refractisq; qualitatibus, siquidem, ut uel illorû uidetur optimis, cum propria qualitate imminuta stare queat forma, & cum nulla illa stare queat, conditionis eiusdem existentibus qualitatibus gradibus omnibus, quod itaq; uni competit, & omnibus competit, si igitur absq; uno caloris gradu stet ignis forma, & sine cæteris stet, absurdum omnino, cum imminuta qualitate integram stare formam, & formam eandem ualente ad proprium opus, languenteq; uti qualitate. Non itaq; huiusmodi formæ uidentur termini, secundorum præcipue corporum, quos nullo extendere, aut contrahere liceat pacto, sed bene magnum extensi, aut contracti spatium, rei, quam continet, & nomen seruant, & naturam, formamq;. Non igitur uinum quod uis infusa aqua, uinum esse cessat, remittuntur itaq;, & intenduntur formæ.

Auerrois *

Et sensu itidem percipiuntur. Nec uerè existentes, & materiæ immer-
ses formas sub sensum cadere, & sensu percipi neget unq; Aristoteles, qui tangibilis corporis principia, & species non omnes contrarietates facere affirmat, sed eas tantum, quæ sub actum cadunt, tangibili enim differentia, tangibilia inter se differre corpora, & qui passim formis omnibus actionem attribuit omnem, non igitur leuitatem, grauitatemq; primorum corporum ponit formas, quod in se ipsas mutuo non agunt, at caliditatem, frigiditatemq;, quod agunt, & patiuntur, non modo igitur sensu percipiuntur Aristoteli formæ, at solæ omnino, solæ agentes, cuius siquidem non percipitur actio, nec natura percipitur, nec substantia, & cuius actio percipitur, illius natura percipitur, & substantia, non siquidem aliud rei ullius existit in ullum actio, quam passi in agens inalteratio, assimilatioq;, actio-

Cap. 59.

2. de gen. T.

7. t

ibidem T. 8.

nem itaq; sentiens, naturam agentis sentit, & substantiam, nihil igitur aliud, at solam rerum sentientes actionem, solas sensu percipiamus formas, non quidem omnibus, neq; enim proprias omnibus percipimus actiones, at longè communissimo tactu, cui idem existit gustus, fortè & odoratus, ut declaratum reor, & suo amplius declarabitur loco, quædam igitur odorans animalis spiritus corrumpitur, ueluti & contingens, gustansq;, fortè & etiam magis, proximus contingens nudus ipse nullis contactus neruis, cutè nulla. Et iniqui omnino uideri Peripatetici queant, eandem sensibus omnibus percipi uolentes rem, longè diuerso percipiētibus, sentientibusq; illis pacto, & longè etiam diuersa, proxima, contiguaq;, quæ igitur ualentissime agentia, & in propriam naturam proxima uertere potentia, propriam proximis manifestent, communicentq; naturam, quod longissime posita facere haud queant, at spetiem tantum, uel motus medio datos aeri. Nulla igitur Peripateticorum ratio impedimento esse uidetur, quin caliditatem, frigiditatemq; prima rerum principia, & rerum ponere liceat formas, quales & solas esse ipse nobis manifestat sensus, solas omnia constituentes, immutantesq; intuentibus omnia, & in omnibus omnia operantes solas, quæ propria tantum, aut contraria queat forma, neq; igitur positionibus nostris obstare quicquam.

DE NATURA LIBER
SECUNDVS.

VONIAM autē non terra modò è Cap. 1.
sublunaribus primum Aristoteli uidetur
corpus, sed, & aqua itidem, & aer
uterq; & nequaquam à propria cælum
calescere natura, propriaq; substan-
tia, caloris omnino expers, & neq; ca-
lorem suscipere aptum, commune sublu-
naribus habens nihil, penitus diuer-
sa præditum natura, sed sublunarem aerem commouens, conte-
rensq; & neq; à propria omnino moueri forma, propriaq; substan-
tia, sed ab immotis motoribus, longè à nostris dissidentia, ipsius ex-
plicanda, excutiendaq; est de singulis sententia, neq; enim & alio-
rum etiam recensendæ sunt, atq; examinandæ opiniones, ab ipso sa-
tis reiectæ Aristotele, & non penitus etiam notæ nobis, & quæ
nulli acceptæ, è nullius amouendæ sunt animo; Vtinam & cum Pe-
ripateticis liceret idem, magno itaq; liberatis labore aliena exponen-
di, reiciendiq; nostra tantum explicanda esset sententia, sed non
admissis modo illorum placitis, decretisq; sed ea acceptis fide, ac re-
ligione, ut ex ipsius naturæ ore prolata, non igitur amplius rei ullius
natura inspicienda, indagandaq; uidetur cuiquam, at tantum quid
de quaq; Aristoteles senserit speculandum; Non id ignoscant morta-
les rogandi, quòd uidelicet in singulis examinandis Aristotelis sen-
tentys hæreamus, at quòd dissentire ab illo audeamus, & non illum
numinis instar ueneremur, nequaquam illius dicto audientes, ueritas
tem amicis etiam omnibus, præhonorandam prædicantis, nihil igitur
præceptorem etiam, amicūq; incusare ueritatis gratia uerentis, hu-
ius certè nos amore illecti, & hanc uenerantes solam, & diu rerum

oia

inspeximus naturam, nequaquam in ijs, quæ ab antiquioribus tradita fuerant, acquiescere potentes, & conspectam, ni fallor, tandem, aperire illam mortalibus uoluimus, nec probi, nec liberi hominis officio fungi iudicantes, si generi illam humano inuidentes, aut inuidiam ab hominibus ueriti ipsi, occultemus illam, Age igitur, ut clarius illa elucescat, quid de quaq; sēserit Aristoteles re, exponamus, excutiamusq;, & id igitur primum, quæ uidelicet, qualiaq; prima rerum agentia posuerit principia, quæ nimirum nisi uera indagarit, longè aberit, ut uerum quid, sibi constans proferre queat.

Cap. 2.

1. phys. T.
42. & sequē
tibus,

Contraria quidem illa oportere esse necessariò & ipsi uisa sunt, sublu-
naria omnia in se ipsa inuerti, corrumpiq; intuenti, neq; enim contra-
rio carens, immutetur quicquam. Omnes, inquit, contraria posuere
principia, & iure, oportet enim neq; ex se mutuo esse principia, sic
enim & principia sint singula, & non principia. Præterea, &
non ex alijs, nisi enim prima sint, principia haud sint, Et ex his esse
omnia, hoc enim uel maximè principiorum est proprium, hæc autè
omnia primis insunt contrarijs, quoniam enim prima existunt, ex
alijs haud sunt, & neq; ex se mutuo contraria existentia. Ex his
autem omnia, quibus nimirum materię accedentibus entia constituz-
untur omnia, generatio præterea omnis iuxta mutationem fit, at in
cōtraria immutatio omnis, neq; enim uel quodlibet agat in quodlibet,
uel à quolibet patiatur quodlibet, non igitur album è musico per se fi-
at, sed è nigro omnino, aut purpureo, aut medio alio calore, & neq;
corrumpitur quid in quodlibet sed in contrarium tantum, non ergo
per se album in musicum, at in nigrum modo. Quodcunq; igitur
fit, & quodcunq; corrumpitur, è contrarijs fit, & in contraria cor-
rumpitur, uel in media, quæ & ipsa à contrarijs primis generantur,
enuntiare itaq; liceat omnia natura constituta, uel contraria esse, uel
è contrarijs, contraria quidem extrema, è contrarijs autem media,
et hucusq; omnes ferè, inquit, conuenere, omnes enim elementa, &
quæ

quæ principia uocant, licet absq; ratione ponentes, contraria tamen ponunt, ueluti ab ipsa coacti ueritate. Quin & ipsi itidem unica satis esse oppositio uisa est, & neq; alia addi posse, in natura enim una, & genere uno, cuiusmodi substantia existit, cuius principia quærentur, unica tantum prima est oppositio, & unica satis agere, & constituere uidetur omnia.

1. phis. T.
50. 55. &
56.

Ea porrò contraria principia poni oportere existimans Aristoteles, quæ à nullis continentur, at ipsa reliqua contineant, formæ attulit, & priuationis oppositionem, quæ contrariorum oppositionem continere Aristoteli uidetur, contrariorum enim alterum præstantius uidelicet, nobiliusq; forma, atq; habitus Aristoteli uidetur, priuatio alterum, deterius uidelicet quod est, atq; ignobilius, quod nimirum, ueluti illius defectus apparet, passim itaq; & frigidum, & nigrum, & amarum, & graue, atq; immobilitatem, & deterius omnino contrarium priuationem ponit, & quæ igitur horum cuiusuis in alterum in præstantius scilicet fit immutatio, uera Aristoteli, & simplex uidetur generatio, at non quæ è præstantiore in deterius fit immutatio, ut ubi ex igne terra fit, sed ueluti corruptio, Cuius enim inquit, differentia hoc aliquid, habitum uidelicet, formamq; significant, id magis substantia est, cuius contra differentia priuationem magis, id magis non ens est, his autem discretis ignis, & terra differunt, & alibi, Prima, inquit, contrarietas habitus est, & priuatio, quod non ita multò post explicans, Si generationes, inquit, ex contrariis in natura fiunt, è forma autem fiunt, & formæ habitu, aut ex aliqua formæ priuatione, patet omnem quidem contrarietatem priuationem quandam esse, priuationem autem non omnem fortasse contrarietatem esse, Patet etiam per inductionem, omnis enim contrarietas contrariorum priuationem habet, tum sermonem quasi absoluens, Quare, inquit, per priuationem semper contrarium alterum dici patet, Quæ exponens Aphrodisæus, licet, inquit, in libro de generatione satis sit demonstratum,

Cap. 3.

1. de gen. T.
18.

10 metaph.
15. & 16.

monstratum generationem omnem, uel ex forma, & habitu, uel
 ex priuatione fieri, tamen hic quoque repetendum est, nam cum
 ex musico, aut albo fit immusicum, aut nigrum, ex forma, & habi-
 tu efficitur generatio, ut enim in libro, quem modo citauimus, docetur,
 Formarum præstantiores habitus sunt, & magis formæ, deterio-
 res uero priuationes, cum igitur ex immusico, aut nigro, musicum ef-
 ficitur, aut albū, ea generatio ex priuatione fit, quod si nigrū, &
 album contraria sunt, & nigrum est albi priuatio, & immusicum
 musici, dubitari non debet, quin omnis contrarietas priuatio sit, &
 habitus, at non omnis priuatio contrarietas est, quoniam priuatio
 multifariam dicitur, Inductione itidem palam esse ait omnem contra-
 rietatem priuationem esse, nam frigiditas caloris habet priuationem,
 albedinis nigredo, ex hoc autem priuationem non aliud esse colligi-
 mus, quam alterum contrariorum, hoc est unam partem contrarieta-
 tis, Nigrum, n. pars una contrarietatis est, quæ integra ex albo con-
 stat, & nigro, Contrarietas igitur omnis priuationem, inquit, ha-
 bet, & priuatio est alterum contrariorum, & alibi inquirens Ari-
 stoteles utrum omnium eadem principia sint, Sunt, inquit, & non
 sunt, ueluti corporum forsam sensibilibum, calidum quidem est ut
 forma, frigidum uero alio modo priuatio est, & materies id, quod
 hæc est potentia, primum per se, tum paucis interiectis, Similitu-
 dine, inquit, rationis omnium principia eadem dicere possumus, per
 inde atq; si quispiam dixerit tria principia esse, formam, priuationem,
 atq; materiam, uerum unum quodq; istorum circa unum quodq; ge-
 nus diuersum est, ut in calore album, nigrum, superficies, lumen, te-
 nebræ, aer, ex his autem dies emergit, & nox, Ad uniuersalissi-
 ma igitur spectanti Aristoteli, inquit Aphrodisæus formam dico,
 priuationem, & materiam, eadem omnium initia sunt, omnia .n.
 formæ, priuationi, & materiæ subijciuntur, quod quadam indu-
 ctione ostendit, Nam sensibilibum, inquit, corporum forsam id est exē-

pli gràtia, Calidum, ut forma est, Frigidum, ut priuatio, materia por-
 rò, quod calidum, uel frigidum effici potest, calidum igitur est for-
 ma, frigidum Priuatio, materia uerò, quod est utrunq; potentia;
 E quibus apertissimè patere uidetur nobilioris contrarij loco formam
 Aristoteli positam, ignobilioris priuationem, ut illius defectum, idq;
 propterea ipsi factum, quòd, ut dictum est, priora quæ sunt contra-
 ria, & quæ continent magis, & magis secundum rationem nota
 existunt, principia ponenda existimat, qualia par, & impar, ma-
 gnum, & paruum, & excessus omnino uidentur, defectusq;, non
 quæ continentur, & posteriora sunt, & secundum sensum notiora,
 qualia calidum, frigidumq; uidentur, & humidum, siccumq;, & de-
 sum, rarumq;, hæc ergo ponentes hoc ipso damnat, hoc ipso contra il-
 la ponentes, probans, admittensq;, haud fortè rectè; cur. n. ueris omif-
 sis, proximisq; rerum principijs, & uerè existentibus, & uerè res
 constituentibus, quæ uel Aristotelis testimonio sensibilia esse oportet,
 sensibiles constituentia res, ea ponamus, quæ ratione tantum percipi
 queant, quòd nimirum neq; agunt, neq; constituunt quid, & neq;
 uerè existunt, at à nobis imaginata, effictaq;, continere illa uidentur;
 quando illa ponentes nullum, ut uidetur, excipit nos incommodum,
 & omnium licet assignare causas, nibilo quàm ijs minus, at siue iu-
 re, siue iniuria, Aristoteles certè sè sui exposita reijcit principia, ea ad-
 mittit, quæ non sensu, at sola comprehenduntur ratione, Omnes, in
 quit, elementa, & quæ ab ipsis principia nuncupantur, quanquam
 sine ratione ponunt, contraria tamen, quasi ab ipsa ueritate coacti
 faciunt, sed differunt inter se, quòd alij priora, alij posteriora, &
 nonnulli ratione, alij sensu notiora accipiunt, Quidam. n. calidū,
 & frigidum, alij humidum, & siccum, alij par, & impar, nonnul-
 li concordiam, atq; discordiam generationis causas ponunt, quæ
 quidē inter se eo modo, qui dictus est, differunt, ut eadē quodammodo,
 & diuersa dicant, diuersa quidem quemadmodum & plurimis uide-

1. phys. T.

48.

T. 491

tur, eadem uerò proportionem, cum ex eadem serie accipiant, quod explicans, Contrariorum namq; , inquit, alia continent, alia continentur, sic igitur eadem, & diuerso modo, meliusq; , & deterius enuntiant, & alij quidem ratione, ut dictum est, alij sensu notiora, uniuersum enim ratione est notum, singula autem sensu, Nam rei uniuersæ ratio est, eius uerò, quæ in parte est, sensus, ceu magnum, & paruum ratione, rarum, & densum sensu; Vniuersalissima igitur oportere esse contraria, quæ principia ponuntur, & à nullis cõtenta, at ipsa cætera continentia iudicans Aristoteles, formam ipse attulit, & priuationem, quæ contraria omnia continere uidentur, nobilia illa quidem, præstantioraq; , ignobiliora hæc, & deteriora, Nequaq; igitur ut non ens posita Aristoteli uidetur priuatio, sed ut natura quædam & ipsa, deteriora contraria continens omnia, & omnino, ut deterius contrarium.

Cap. 4.

Nec uerò id obstet quicquam, quòd paulò post interna tantum singulari rerum principia inquirere uidetur, & quæ singulas cõstituunt res, & singulis inexistunt, quæ materia, & sola effectæ, constitutæq; rei uideri potest forma, & quòd priuatione, ut non ente ad singularum rerum utitur generatione, ut. n. id quoq; factum sit, & rectè etiam factum, rerum omniũ inuentis principijs, quæ necessario contraria diuisa fuere, & æquè utraq; agentia, res intuenti longè inter se diuersissimas, & longè dissimillimas, & quæ mutuò in se ipsas agant omnes, & mutuò à se ipsis patientur, & in se ipsas inuertantur omnes mutuò, quæ igitur à duplici æquè agente constitutæ sint contrario, non siquidem, quod Aristoteli placere interdum uidetur, sola formæ absentia constituet unq; quid, materia igitur sola, & per se ens appareat, forma quauis recedente, alia oportet adsit, si constituendum est quid, & materia per se existens non danda, at neq; subiecto ullo ulla unq; libens decedat forma, & intereat igitur libens, & non à contraria, & robustiore eiecta, extrusaq; , tum priuatio,

uatio, quæ ut non ens ponitur, non aliud Aristoteli quicquam, aut suorum ulli uideri potest, aut uidetur omnino, quam generandæ formæ, quæ inexistenti, & corrumpendæ contraria est, absentia, non siquidem materia ulla uspiam omnino informis, at & unum sint omnia unica existente forma, necessario igitur duplex afferenda Aristoteli fuit rerum omnium afferenti principia, qualia inquit apertissimè ipse affirmat, omnia ex ijs oriri oportere asserens, & duplicè omnino attulisse apertissimè declaratum reor. At, ut dictum est, ut singularum itidem rerum inexistentia inquirat principia, & è quibus singulæ res constant, quæ materia, & sola inexistens uidetur forma, & ut ad harum generationem priuatione, ut non ente utatur, & ut id rectè, & necessario etiam uideatur factum, quod nequaquam uidetur, neque enim ad generationem priuatio præbere uidetur quid, quod quæ recedit, & quæ corrumpitur non præstet forma, quæ in omni adest generatione, non si quidem, ut dictum est e materia penitus informi quicquam fiat unquam, quæ nimirum nullibi existit uspiam Formæ igitur, quæ sit absentiam, ut necessariam ad generationem rem inuehens, si non superfluus, nimis certe acutus uideri Aristoteles queat, at ut rectè id, & necessario etiam sit factum, Nusquam id negare ausint Peripatetici, Rerum uidelicet omnium agentia imprimis inquisita esse Aristoteli principia, omnia ex ijs, ut uisum est, constitui oportere asserenti, & contraria esse, quod non in quodlibet agat, nec à quolibet patiatur quodlibet, & tria esse satis affirmans, unum namque ad patiendum, & ad agendum igitur duo, & unicam ad rerum constitutionem satis esse ostendenti oppositionem, quod nimirum in omnia inuertantur omnia, quod nisi duplex adsit forma, & contraria, & æquè agens utraq; fieri nusquam queat, Nulli itaque dubium esse possit, deterioris loco contrarij priuationem esse Aristoteli positam, At ut horum etiam negent quid, illud certè nullus non admitteat, probetque, à duobus nimirum primis contrarijs substantiam in qua

1. phys. T.
56.

generationes fiunt, & corruptiones, detineri, & tria hæc satis esse Aristoteli principia ad rerum omnium constitutionem, & quæcūq; igitur fiunt à duobus fieri, constituiq; primis contrarijs, apertissime hæc omnia enuntianti, & longè firmissimis, ut uisum est, innixorationibus, quibus expositis, is igitur, inquit, qui partim hæc, partim eiusmodi alia considerant, tria esse elementa considerare cum ratione coniunctum, ut ante diximus, uideatur, sed; tribus plura minimè, nam ad patiendum satis est unum, & duo igitur ad agendum satis, uel Peripateticorum omnium testimonio, tum si quatuor positæ duæ erunt contrarietates, utriusq; separatim contrarietatis naturam quandam mediam esse oportebit, altera profectò superuacanea erit contrarietas, Rectè sanè, neq; enim, ut declaratum est, natura una pluribus subiiciatur oppositionibus, tum materiam unam, & unam satis esse ad omnium constitutionem oppositionem, mutua omnium in omnia satis manifestat inuersio, neq; enim quæ in diuersis constituta sunt subiectis; uel ab oppositionibus diuersis, mutuò in se agere, & mutuò in se inuerti unq; queant, quòd nimirum, ut sæpe dictum est, non quodlibet in quodlibet, at contrarium modo in contrarium agit, nec plura uni contraria, sed nec plures, inquit, possunt esse contrarietates primæ, quandoquidem substantia unum quoddam genus est eius quod est, principia igitur eo solum, quod prius est, & posterius, non genere inter se different, in uno enim genere una semper est contrarietas, omnesq; in unam uidentur contrarietates reduci, id nimirum innuens, nequaq; uidelicet multis etiam in substantia conspectis contrarietatibus, plura ponenda esse principia, uel à pluribus illam detineri contrarietatibus, neque. n. primæ existunt omnes, & genere inter se differentes, sed omnes ab una contineri uidentur, & reduci ad unam omnes, Natura igitur una, & contraria duo illorumq; media omnia constituere Aristoteli satis sunt, quicquid, inquit generatur è contrarijs profectò generatur, & quicquid

1. phys. T.
47.

interit

interit, in contraria interit, atq; in ea, quæ inter hæc locata sunt, è contrarijs autem fiunt, quæ in illorum medio locata sunt, ut colores ex albo, & nigro, Quæcunq; igitur natura fiunt, aut contraria sunt, aut è contrarijs, uel à primis nimirum, purisq; constituta contrarijs, uel ab ijsdem, sibi ipsis Aristoteli immistis. Substantia igitur, in qua generationes fiunt, & corruptiones, cuius principia inquirentur, natura una, & unum genus Aristoteli uidetur, & ab unica tantum detineri prima oppositione, & tria igitur rerum generatarum principia esse, materia nimirum una, & contraria agentia duo, uel ipsa non inquirenti, quæ in sese mutuò agentia, & mutuò è materia sese deturbantia, per uices ipsam occupent, informentq;, & longe diuersissimas constituent res, quòd non semper purum alterum Aristoteli materiam occupat, sed alteri commistum, & longe diuersissimo commistum modo, Rectè quidem principiorum naturam indagasse, & numerum uidetur Aristoteles, & qui igitur si sibi ipsi, & ipsis rebus consentiens reliqua posuerit, summè probandus uideri queat, sin minus, non admittendus, Age itaq; contraria, è quibus prima constituentur corpora, indagantem audiamus, & mutuò hæc inuertentem, & ex horum commistione reliqua componentem omnia.

Quoniam, inquit Aristoteles, sensibilis corporis inquiremus principia, sensibiles indagandæ sunt contrarietates, neq; illæ omnes, sed quæ maximè existunt communes, & omnibus insunt sensibilibus corporibus, tactiles igitur, neq; .n. quæ nõ omnibus insunt principia apparere queant, formæq; omnium. At neq; tactiles omnes, sed primæ tantum, quæ scilicet à nullis ortæ ipsæ, reliquas constituere uidentur omnes, hoc enim siquid aliud principijs conuenit, & quæ agere insuper, & pati queant etiam, nisi enim & hoc adsit, nequaquam corporum principia sint, quæ in se mutuò agere, & à se ipsis mutuò uidentur pati, & mutuò in se ipsa transmutari, Huiusmodi, inquit, caliditas uidetur, & frigiditas, tum & humiditas, siccitasq;. Nam

Cap. 5.

2. de gen. T.

7. & sequentibus.

agere caliditas, frigiditasq;, pati humiditas uidetur, siccitasq;, ut uel ex ipsorū uidere est rationibus, caliditas itaq; alienorū disgregatiua, cōgregatiua dicitur similiū, cōgregatiua omniū frigiditas, cōgregare porro, & disgregare agere est, Humiditas autem proprio indeterminata termino, bene ab alio determinabilis, indeterminabilis cōtra dicitur siccitas, proprio terminata termino. Terminabile porro passuum esse, & indeterminabile, uel ab ipso edocemur nomine. At & id etiam inest caliditati, frigiditatiq;, & humiditati itidem, & siccitati, quod à nullis ipsæ manant, neq; à se ipsis mutuò, neq; enim uel à caliditate manet frigiditas, neq; ab humiditate siccitas, aut e cōtra. At neq; quod humidum est, inquit, uel frigidum appareat, neq; itidem quod exsistit siccum, quin & qualitates reliquæ ab his manare uidentur, tenuitas nanq; & uiscositas, mollitiesq; humiditatis sunt, & sub humiditatem aguntur, sub siccitatem contra crassities, & ariditas, duritiesq;, & siccitatis uidentur propriæ omnibus igitur inexistentes corporibus caliditas, frigiditasq;, & humiditas, siccitasq;, & in se ipsas mutuò agentes, & mutuò patientes, et à nullis ipsæ constitutæ, & cæteras constituentes omnes, & generantes, immutantesq;, & corrumpentes omnia, primorum apparent principia corporum. Caliditas igitur siccitati iuncta ignem, humiditati aerem Aristoteli constituit, frigiditas autem siccitati terrā. Aquam uerò humiditati, quæ omnia prima Aristoteli uidentur, simpliciaq; corpora. Non plura autem à quatuor constituuntur principijs, neq; enim caliditati frigiditas coeat, aut siccitas humiditati, summæ præsertim summa, minimæq; remissis prædita uiribus, quales prima oportet, constituunt Peripateticis corpora, remissionem omnem per contrarij fieri uolentibus admistionē, quæ nequaquā primis, simplicibusq; insit corporibus.

Cap. 6.
T. 24. & se
quentibus,

A contrarijs porro, & mutuò in sese agētibus, & mutuò patientibus cōstituta prima corpora principijs, mutuò in sese inuerti, immutariq;

omnia,

omnia, at multò illa facilius, promptiusq; quæ alterum commune habent principium, in quibus nimirum alterum tantum inuertendum sit, immutandumq; multò itaq; facilius in aerem inuerti aquam, in quem scilicet ut inuertatur, sola inuertenda sit frigiditas, quam in ignem, ubi humiditas itidem extrudenda sit, atq; interimenda. Quin si in utroq; mutuò in sese agentium, altera inuertatur qualitas, & horum itidem migratio facilis appareat, at non in sese mutuò. Ex igne igitur, & aqua, huius humiditate, illius interrempta caliditate, terra fit, aer contra siccitate ex igne, ex aqua frigiditate deuicta, mutuò igitur inuerti prima corpora omnia, & è duobus tertium constitui ab oppositis præpotentibus qualitatibus, quocunq; id eueniat pacto, penitus illorum deiectis, interemptisq; constituentibus qualitatibus. At non si ueluti exæquatis agant uiribus, singulæ igitur, haud ualde in oppositas agant, quam patiantur plus, debilitentur itaq; singulæ, imminuanturq; penitus corrumpatur nulla, hoc ubi fit, nequæquam simplex constitui ullum, sed ex omnibus mistum, cõposituq; huiusmodi autem innumera penè fieri, neq; enim in indiuisibili primorum corporum uires, aut quæ unico sese excedere queant pacto. Carnes itaq; inquit, & ossa. Multò autem perfectiora composita esse, nobilioraq; ad quæ nimirum prima, simpliciaq; materiæ obtinent uicem, neq; enim, ut dictum est, penitus corrumpi illorum ullum, quod si fiat, nequaquam ex omnibus mistum fiat ullum, sed reliqua exuperans constituatur, insint igitur omnia, at remissis prædita uiribus, qualia contraria etiam, oppositaq; inexistencia, in eodem tamen subiecto, & simul esse posse Peripateticis uidentur, Inesse autem omnia simplicia mistis omnibus, neq; enim non terra insit omnibus, in proprio præcipuè terræ compositis loco, & aqua itidem opus esse, neq; enim terra, inquit, aqua non infusa terminari, & sese continere queat, sed consistere impotens diffluet, dilabaturq;. Et ignis igitur, & aer mistis insint omnibus oportet, non siquidem uel ter-

T. neg. sh. 2
sh. 2. 48
Pur. Cap. 1.

T. 48.
sh. 2
sh. 22

2. de part.
Cap. 1.

2. de gen. T.
49.

2. de gen. T.
84. & 2. de
part. Cap. 1.

ra inuertatur, uel aqua, nisi ignis adsit, & aer contrariis præditi, agētesq; uiribus. Mistorum autem corporum formam nullam esse, è quatuor qualitatibus puram, uigentemq; at neq; alteri commistam, atq; ab altera passam, immutatq; ut uideri posset, sed aliam omnino à qualitatibus, & longè perfectiorem, nobilioremq; operationes ædētem longè præstantiores, & uerè substantiam, quæ igitur a solis qualitatibus constitui haud queat, quæ Peripateticorum, quibus non uidentur accidentia, non ueræ uidentur substantiæ, at quæ ueluti mediæ sint inter substantias, atq; accidentia, ignobilissimæ certè, et quæ materiæ primæ proximiores, illius sapiunt imperfectionem. Ne quaquam igitur ueras ipsæ, & nobilissimas constituent substantias, neq; enim ens ullum extra proprium agere gradum aut queat, aut uelit, quod nimirum aliud à se ipso, licet se ipso producat nobilius, se ipsum perdat magis, quàm conseruet, Pati præterea à se ipsis mutuò uisæ caliditas, frigiditasq; & nulla in agendo ratione uti, arte nulla, nequaquam efficientia uideri queant principia, quæ & arte, ratio: neq; in agendo uti uidentur, & pati nihil oportet, immutari nihil; Aliud itaq; qualitatibus fortè ut organorum opera, ac ministerio usū, & ipsas perficiat, & nobiliores constituat formas, Cælum uidelicet ipsum, & cæli motus, obliquus præsertim, qui generatiuum adducens, abducensq; Solem, generationem facit, et ipsi contrariam corruptionem, contrariæ enim, oppositæq; sibi ipsis generatio, & corruptio à contrarijs fiant oportet agentibus causis. Hæc Aristoteles suiq; de simplicium, compositorumq; corporum generatione, quæ si & primis ipsius positionibus, & ys amplius quæ sensu percipiuntur conueniant, consentiantq; rectè uideri debent dicta, sin minus haud rectè, neq; enim aliunde horum spectanda est, aut petenda ueritas. Singula igitur quæ prima Aristoteli uidentur, simpliciaq; intuenda sunt corpora, & num qualia Aristoteli ponuntur, & qualia prima oportet esse, simpliciaq; corpora, considerandum, & num eo in sese

mutuò

2. de gen. T.

54.

55.

56.

mutuò immutentur, & sibi ipsis commista, cætera constituent omnia, quo Aristoteli uidetur pacto.

At summè illud primùm mirari licet, quòd duplici ad primorum corporum constitutionem oppositione utitur Aristoteles, tum præterea, quòd altera utitur, quæ & nihil agere, & manare ab altera ipsi itidem uidetur Aristoteli; Rationi congruum uidetur ipse, ut uisum est, inquit, (neq; . n. sæpius eadem repetere grauari oportet, quæ sæpe ante oculos posita, ueritatem manifestent magis) tria ponere principia, at non tribus plura, Nam ad patiendum satis est unum, duo satis ad agendum contraria, neq; alterā agentium licet addere oppositionem, si siquidem altera satis sit generare omnia, superflua sit, ociosaq; altera, si non omnia, at certa quædam, determinataq; primùm non omnium eadem erunt principia, tum & superflua itidem appareat oppositio altera, cuius contraria alterius coeant, & unum fiant contrarijs, quando enim in omnia, immutari uidentur omnia, & quod immutatur in contrarium tantum immutatur, & unum uni contrarium, in duo igitur immutari uisum contraria, in unum uideri debet immutatum. Tum nec plures, inquit, possunt esse contrarietates primæ, quandoquidem substantia unum genus est, eius quòd est, principia igitur eo solum, quòd prius, & posterius est, non genere differrent, in uno enim genere una est contrarietas, omnesq; in unam uidentur contrarietates reduci, & sermonem tandem absoluens, patet, inquit, contrarijs aliquid subijci oportere, & contraria duo esse, Aristoteli igitur imprimis materialis hæc, & generatilis substantia à contrarijs primis duobus tantum detineri uidetur, quæ insunt alia, nequaquam alterius generis, & prima esse, sed à primis illis manare, & constitui, efficiq; à primis, Mirari igitur licet ad primorum corporum constitutionem duplicem illum attulisse oppositionem, & æquè utranq; primam, & æquè agentem utranq;. Neq; enim ab oppositione alia, alysq; contrarijs prima constitui posse uideantur corpora,

Cap. 7.

1. phys. T.
56.

T. metaph. 5

+8

1. phys. 5

+8

pora, quàm à quibus materia detineri, pati, & figurari, in
 formariq; Aristoteli uidetur, non siquidem inexistentia, &
 agendi uis prædita constituere nihil, & nihil agere uideantur,
 frustra itaq; inesse torpentia, stertentiaq; agentia porrò quid;
 prima certè constituent, simpliciaq; corpora, quæ nimirum à
 primis constituenda sunt, atq; integris, non à medijs, imminutisq;, à
 qualibus secunda Aristoteli itidem constitui uidentur, mixtaq;, ab ijs
 dem itaq; contrarijs, & ab oppositione eadem, à qua materia hæc
 detineri, prima itidem constitui uidentur Aristoteli corpora, at non
 sola, quòd oppositio unica nequaquam duobus plura constituere que
 at, quasi igitur alterius adiectæ oppositionis causam assignans, si,
 inquit, una sit contrarietas, per quam mutationem subeant, duo sint
 prima corpora est necesse, nam insensibilis, inseparabilisq; materies
 medium est, non scilicet ipsa aliquod tertium corpus facit, quoniam
 est media, contrarietati uidelicet subiecta, & ueluti per uices utrunq;
 recipiens contrarium, insensibilis ipsa existens, & in formis, & per
 se subsistens nunq;, cum igitur plura, inquit, uideantur corpora, duc
 ad minimum contrarietates erunt, neq; enim principia duo duobus
 plura prima constituent, quæ, ut dictum est, à principio constituenda
 sunt, puro, impermixtoq;, atq; integro. Mirari, ut dictum est, licet,
 Quoniam enim à duobus tantum primis contrarijs, materialem hæc,
 & generatile substantiã detineri, multæ Aristoteli, & firmissimæ,
 demonstrarant ratione illud insuper demonstratum esse oportuit,
 prima nimirum hæc, summèq; contraria extremas communis mate-
 riæ occupasse partes, summè enim abesse oportet, summè quæ sunt
 contraria, pura itaq; in illis uigere, sibi ipsis commista nihil, & nihil
 imminuta, passa nihil, non talia in medijs uideri, sed sibi ipsis com-
 mista, uel à se ipsis muto passa, imminutaq; contrariorum omnium mo-
 re, & uisum est omnino, Quæcunq; sunt è contrarijs gigni enun-
 tiant, & quicquid interit in contraria interire, atq; in ea quæ inter

hæc

2. de gen. T.

34.

1. phys.

47.

hæc locata sunt, è contrarijs autem ea fieri, quæ in illorum medio locata sunt, ut colores ex albo, & nigro, & concludenti igitur, quæcunq; natura fiunt, aut contraria esse, aut è contrariis. Et illud igitur amplius, duo nimirum prima esse, simpliciaq; corpora à principijs constituta impermistis, purisq;, atq; integris, nihil passis, imminutis nihil, & in extremis posita esse illa uniuersi locis, quæ media sunt, nõ prima esse, à naturis constituta non puris, sincerisq;, uel non summis, integrisq;. Hæc cogitanti longè reor uerissima, & longè etiam manifestissima, uel non talia conspicienti aut extrema, aut media uniuersi corpora, duo illa tamen prima esse, simpliciaq; uideri poterat, hæc non prima, nec simplicia, sed ex illis manantia, & composita ex illis. Eò igitur amplius talia intuenti omnia, qualia esse oportere distulit ratio. In sola nimirum terra, & cælo solo summas, & contrarias uigere uires, & ex horum actione, & quasi complexa, cætera constitui omnia, aeri, & quæ quod prima esse, & ipsa declaret corpora inexistere nihil, at secunda esse, mistaq;, quæ insunt omnia, manifestè è terra à Sole educta, & languidissimis prædita uiribus, quæ igitur à calore quouis, & à quouis immutantur, & corrumpuntur etiam frigore, in terram, aut in cælum, nihil agere unquam queat, & quæ in medijs posita locis operationes operantur medias, & ipso etiam aspectu appareant media, quæ igitur pacto nullo prima uideri queant, & eò aqua seorsum minus, quòd nulla ipsius apparet unita, & stabilis moles, nisi mare ipsum, calidum Aristoteli imprimis, siccumq; uisum, Hæc intuito Aristoteli nequam altera adiicienda erat & princeps, & agens oppositior, quæ & ipsa prima constitueret corpora, at is manifestissima hæc nihil intuens, & ueluti sui oblitus, ab oppositione unica substantiam detineri, ut uisum est, summè contendenti, & pulcherrimè etiam demonstrantis, & ad omnia constituenda satis esse illam uidentis, & prædicantis, ab Hippocrate, ut uidetur persuasus, plura esse prima

corpora, alteram adiecit, & primam, & agentem, quòd oppositio unica, duo tantum constituat, non plura.

Cap. 8.

Nec uerò in simplicium constitutione humiditate, siccitateq; ut materia, & subiecto ussum dixeris Aristotelem, quòd utiq; innuere uidetur, pati illas, caliditatem agere asserens, & frigiditatem, & alibi materiae illas, & passui principij in mistorum compositione subire affirmans uicem, apertissime, ut uisum est, ennunciante ipso, ad primorum corporum constitutionem, haud quaquam duo satis esse agentia, constituentiaq; principia, quòd quatuor illa sint, Si, inquit, contrarietas una existat, duo sint prima corpora, at quoniam plura esse uidentur, duo ad minimum cōtrarietates erunt, agentes nimirum, & constituentes, nam materies medium est, inquit, impotens uidelicet, per se ipsa corpus constituere, at contraria per uices suscipiens, constituentiaq; prima corpora Aristoteli agentes omnino uidentur humiditas, & siccitas, nihilo quàm caliditas, & frigiditas minus. Et utraq; igitur proprium specificare elementum, ueluti & hæc, & inuertenti etiam illa, & commiscenti, Ex igne aer fit, inquit, siccitate depulsa, & ex aqua terra humiditate deuicta, deiecta q; deturbant autem se se, atq; interimunt, nullius usq; caliditatis, aut frigiditatis ope, quid enim, uel siccitatem interimat caliditas, uel humiditatem, cui utriq; in altero libens perpetuo coit? & mistis omnibus aerem inesse oportere contendit Aristoteles, qui contrarijs terræ præditus uiribus, terram inalteret, imminuatq;, & ignis itidem, à quo utroq; aquæ opposito principio castigetur, & refrangatur aqua, non quidem nisi ad humiditatem inalterandam, siccitatis opus habeat opera, & è contra, sed caliditas satis sit, & aeris sit opus opera, & ignis, sed solus aer ad mistorum constitutionem satis sit, uel ignis solus. At neq; humiditas, & siccitas & caliditatis, & frigiditatis, utraq; utriusq; materia uideri potuit Aristoteli, neq; enim contrariæ formæ, materiam unam, nec contrarias formas materia eadem suscipere apta, &

humiditas

2. de gen.

34.

23.

25.

49.

humiditas igitur, & siccitas agentes & ipsæ, in primorum constitutione corporum Aristoteli uidentur.

A duplici igitur oppositione, & æque agente, & æque prima utraq; detineri substantiam, quam, ut dictum est, & elegantissimis quidē rati onibus ab unica detineri demonstrat, hoc mirari licet primum tum nihilo id minus, quòd illam adiecit, quæ ipsi itidem agere uidentur nihil, at pati tantum, & constitui etiam ab altera, prima igitur componens corpora calidum, frigidumq; illorum ponit principia, & humidum, siccumq; illa quidem, quòd actiua sint, hæc uerò quòd passua, & mistorum edocens constitutionem, Calor, inquit, & frigus efficiendi uim habent, siccitas uerò, & humor patiendi, id quòd inductione probatur, calor enim, & frigus, cum ea quæ eiusdem, tum quæ diuersi generis sunt, determinare, coniungere, immutare, humefacere, exiccare, durare, mollire in omnibus uidentur, humida autem & sicca, tum ipsa per se, tum quæ communiter ex utrisq; cōcreta sūt, corpora terminari, & alijs quæ dictæ sunt, qualitatibus affici. Neq; aliud igitur agere humiditas, siccitasq; Aristoteli uidentur, nec se ipsas constituere, aut quæ ipsarum sunt propria, sed pati tantum, & à caliditate constitui, & frigiditate. Quæ solæ agere, & non se ipsas modò, sed & illas itidem, & quæ illarum propria sunt, & ueluti species constituere, & operari uidentur omnia. Et uideantur necesse est, nullam uel humiditatem intuenti unq;, uel siccitatem in oppositam agentem quid, & se ipsam in opposita constituentem, nusq; uidelicet illarum alteram, alteram materia deturbantem, & è materiæ eiusdem sinu se ipsam educentē, quo pacto Aristoteli agere, & qualitates uidentur, & formæ sed imminui tantum ab immixta altera alteram, neq; enim alia terra exiccare uidetur ratione, at ueluti inhauriens, inbibensq; humiditatem, & neq; alio aqua humefacere pacto, at sicciora corpora subiens, & se illis indens, quæ igitur subire nihil potest aqua, nihil aqua humefacit unq;, & nihil un-

Cap. 2.

2. de gen. T.

8.

4. meteor.

T. 1.

quàm arefit ab illis, at hoc non est humefacere, neq; exiccare illud, sed humidum sicco immiscere utrunq; quod uerè agit, & quod exiccandi præditum est uim, non immistum exiccet tantum Peripateticis oportet, passumq; & ipsum, et humidius factum, sed separatum etiã, & nihil, præpotens ubi existit, passum, immutatum nihil, humiditatem è materia deturbans, & siccitatem ex eiusdem educens potètia, remaneat, itaq; utrunq; & agens nihil immutatum, ex humido alterum, tenuiq; & fluxili, siccum factum, crassumq; & concretum, quod aqua quidem pati uidetur, at nequaquam à siccitate concreta, gelataq; ulla, sed ab exuperante frigore. Et quod itidem humefaciendi uim obtinet, non immistum tantum, & siccius factum, & ipsum, sed separatum nihilq; interdum passum, humefaciat oportet, id nimirum in quod agit è crasso, concretoq; & duro, tenue reddat, fluxileq; & molle. Hoc humiditas nulla, & multò quæ summa Aristoteli uidetur minus, at solus præstare uidetur calor, non igitur longè humidissimus aer, nihil à Sole calefactus, uel glaciem liquefaciat, uel ipsã etiam niuem, quem, si actiua sit humiditas, uel solidissima quæq; soluere oportebat, aqua certè multò omnia ualentius, aqua longè Aristoteli etiam uisum humidiorum, at is à Sole non calefactus soluere, atq; humefacere uidetur nihil. Aqua tantum, eaq; infusa, immistaq;, pauca quædam, quæ nimirum aquea existentia, tenuioribus eductis partibus, crassiora effecta fuere, & concreuere, nec tamen ualenter, modica igitur tenuitate, quæ effluxerat restituta, liquescunt rursus, & in aquam soluuntur, à qua id aberant tantum, huiusmodi nitrum uidetur, & sal, et si quæ alia talia existant, aliud à calore, uel Sole concretum, nec aqua liquefacit, nec aer, quouis etiã affecti frigore, neq; aliud ullum, at iuxta Aristotelis canonem oportebat omnia, non quòd illorum subire haud queant poros, nam multa uidere est, longè illa rarissima, et patentibus prædita poris, quos non aer modo, sed quiuis subeat humor, ab humiditate liquefieri nul-

2. de gen. T.

23.

4. meteor.

Cap. 7.

la, tum neq; in ualde inferiora permeet, agentis actio oportet, sed
 extrema contingat satis est, quibus uictis, uersisq; in interiora agat,
 & inuertat etiam illa quod agendi est præditum ui, non igitur non
 humefacit, attenuatq; humor, quæ à calore crassa sunt facta, & con-
 creuere, quòd non subeat illa, sed quod ignauissima ipsa, & pati est
 apta tantum, agere nihil, nihil itaq; agit unq; at calori tantum com-
 miſta, & frigori, & illis commiſta illorum ædit actiones, non igitur
 soluit tantum, atq; humefacit, emollitq; sed compingit etiam, duratq;
 & exiccat, quod in melle uidere est in frigidam coniecto, & con-
 creto, spiſſatoq; ab illa, humiditas certe nulla quantumuis infusa, &
 immorata quantumuis, rem nullam in uapores, aut in aqua tenuius,
 humidiusq; inuertat quid, nulla igitur humiditas humiditatem gene-
 ret summam, quouis agens modo, at solus illam faciat calor, in tenuis-
 simos uapores, ut dictum est, inuertens tandem omnia, longè quidem
 ægerrime, quæ propria crassa natura, inexistente tenuitate, & quæ
 ingenerari potuit, emuncta omni, crassiora ipse idem fecit calor, non
 quòd, ut Aristoteli placet, concreuere ab ipso, quæ igitur à frigore dis-
 soluenda forent, eoq; humido, quale, ut dictum est, soluere uidetur
 nihil, sed quòd summa obluſtantur crassitie, at soluuntur tandem
 omnia, & lateres igitur fornacibus superpositos soluit tandem, uer-
 titq; ualens, diuturnusq; calor, & cineres itidem, lapidesq; liquefaz-
 cit, & in uapores etiam attenuat, nec calore strenuè minus, compin-
 git, duratq;, & crassa omnia facit frigus, at siccitas nulla siccitatem
 nullam facit unq;, non illam inbibens; inhauriensq;, & illi commiſta,
 & passa ab illa, quod, ut dictum est, exiccare, & agere haud est,
 quod nimirum, ut ipsis etiam placet Peripateticis, non per iuxtaposi-
 tionem, at per alterationem fiat oportet. Caliditas igitur, frigiditasq;
 solæ humiditatem facere uidentur, & siccitatem, & tenuitatē,
 crassitiemq;, & mollitiem, duritiemq;, & reliquas illarum affectio-
 nes, neq; est, quòd manifestetur id amplius, sensui patens apertissu-
 me,

4. meteor.

me, & ab Aristotele ipso toto eo in libro copiosissime, apertissimeq; declaratum, cuius igitur successores humiditatem, siccitatemq; passivas appellant qualitates, actiuas caliditatem, frigiditatemq; Aristoteli non hoc tantum, sed sola interdum caliditas agendi uel prædicta uidetur, passiuas frigiditas, non propria omnino agens ratione, sed corrumpens, aut ex accidente agens, actiuum uniens, congregansq; calidum, aut quoquo adiuuans pacto, quæ aquæ inest, & terræ, è quorum siccitate, & humiditate, ut è materia, & passiuo principio constituentur corpora, mirari igitur licet passiuas omnino humiditatem, siccitatemq;, ubiq; Aristoteli uisas, & materię omnino uicem præbere in mistorum compositione, & constitui etiam à caliditate, & frigiditate, & primas, & agentes in simplicium constitutione uideri, quasi debilitentur hæc constituentes, & agendi uel exuatur, uel torpeant, quòd paucioribus in mistorum compositione sit opus agentibus. Et eò etiam mirari licet magis, quòd non tantum, ubi siccis immiscentur humida terminari, & constitui à caliditate, & frigiditate Aristoteli uidentur, sed ubi etiam ipsa per se sunt, Humida, inquit, ut uisum est, & sicca, tum ipsa per se, tum quæ communiter ex utrisq; cõcreta sunt corpora, terminari, et alijs quæ dictæ sunt qualitatibus affici, non igitur in mistis tantum materię, & passiuo principij præbere uicem, sed in simplicibus etiam Aristoteli uidentur, prima igitur constituens corpora ueluti sui ipsius oblitus uideri potest, ut primis, & agentibus utens illis, nihilo, quàm caliditate, & frigiditate minus.

4. meteor.

Cap. 1.

Cap. 10.

At nò hoc tantum mirari ipsum licet, sed illud fortè amplius, quòd caliditati siccitatem quoq; unit, & humiditatem frigiditati, quæ simul esse se nullo posse uidentur pacto, quæcunq; enim summus penitus occupat calor, tenuia illa facit omnia, non liquefacit tantum, emollitq;, quæ omnia humiditatis esse ipsi imprimis uidentur Aristoteli, Tenuitas, ipse inquit, mollitiesq;, & uiscositas principia non sunt, nam

2. de gen. T

10.

sub

sub humiditatem reducuntur, & humiditatis propriæ sunt species, humiditas nimirum illarum quælibet, at non pura, sinceraq; sed siccitati commista, & passa quid à siccitate, Durat contra, & compingit quæcunq; occupat frigus, & crassa, siccaq; facit, quæ omnia siccitatis propria Aristoteli uidentur, & ueluti siccitatis species. Durum est, inquit, Aristoteles, quod concretum, gelatumq; est, quod autem concretum, siccum est, propria igitur caloris, & caloris opus humiditas, quæ ubicunq; calor adest, agens, uertensq;, uel integra ad est ipsa, puraq;, uel imminuta saltē. Frigiditatis opus siccitas, & propria frigiditatis, quæ ubicunq; magnum est ad est frigus, adest, & ipsa, & humidissimis etiam inditur rebus. Et humidissima igitur aqua, & aqua humidiores uapores, & ipse interdum uaporibus tenuior aer crassescit, densaturq;, & compingitur à frigore, ferrum contra, & solidissima quæq; liquefiunt, & in tenuissimos etiam uapores à calore summo soluuntur tandem, à non summo, & non diuturno emolliuntur saltem, humidiora omnino fiunt, Quod si durare, atq; exiccare, & crassitiem dare uidetur calor, hæc etiam, ut itidem dictum est, attenuans, atq; humefaciens facere uideatur, quod uidelicet in longè crassissimam rem agens, haud ualens ipse, non igitur penitus uniuersam superans, inuertensq; quæ illius attenuari potuerit, attenuat omnia, & educit insuper, quod igitur reliquum fit, tenuitate omni educta, longè fit crassius, duriusq;, fictilia itaq; in ignem iniecta exudant, primum, & mollescunt omnia, & torquentur interdum, humore confestim, uiolenterq; exeunte, & non patentem, rectumq; nato egressum, non quòd calor ullus existat siccus, qui nimirum talis existens perpetuò exciccet, atq; omnia, at is ea tantum, quæ non penitus uincit, nec uertit penitus, seu non ualens ipse, seu summa illa repugnantia, obluentiaq; crassitie, at quæ ualēs, diuturnusq; inuertat tandem, attenuetq; omnia, nec calore strenuè minus compingat, duretq; frigus omnia, quæ sensui manifestissima,

ibidem T.

13.

2. de gen. T.
8.

Stiffima, uel Peripateticorū nulli amplius explicanda uideri possunt, at Aristotelis etiam testimonio declarentur illis tamen. Alienorū, inquit Aristoteles, disgregatiuus est calor, similium congregatiuus, at hæc non alia agere queat ratione, quam soluens, diffundensq; & liquefaciens, humiditatem nimirum à frigore concretam, gelatamq; quasi nodo exoluens, aditum igitur singulis, facultatemq; ad simile, ut ferantur, præbens, quin si uerum fateri uolumus, nihil operatur aliud calor, at liquefacit, attenuatq; tantum, quoniam autem, quæ eiusdem sunt naturæ, aut similia omnino, modo eodem, eademq; attenuantur, aut liquefiunt celeritate, in unum itaq; confluunt, & ab alijs secernuntur, quæ uel attenuari, & liquefcere nequeunt omnino, uel ut attenuentur diuturniore opus habent concoctione, non igitur omnia à calore secernuntur, non si quidem pix à cera, sed illi commiscetur magis, neq; hoc nobis magis, quam Peripateticorum placet optimis, calor itaq; disgregare tantum atq; attenuare, humefacere omnino uidetur. Frigiditas contra omnium est, Aristoteles inquit, congregatiua, termino igitur à se ipsis diuisa, separataq; claudens, et termino continens, compingensq; siccitatem dat rebus quibuscunq;. Tum quæcunq; uerè exiccantur, è quibus uidelicet uerè extrahitur humiditas, à solo exiccari calore, à quo solo educi, & qui cum solo elabi humiditas Aristoteli uidetur, quæ igitur à frigore exiccari uidetur, propterea ab ipso exiccari asserenti, quod calorem extrudat, qui cum elabatur humiditas. Quæcunq;, inquit, exiccantur uel calefacta exiccantur, uel frige facta, at siue hoc, siue illo, exiccentur modo, à calore exiccantur omnino omnia, uel ab externo humiditatem eliciente, uel ab interno à frigore eiecto, extrusoq; humiditatem secum educente, propterea igitur à calore exiccari Aristoteli uidentur omnia, quòd egrediens calor, siue à simili cognatoq; eductus, siue à frigore eiectus cum humore elabatur, egrediturq;, cum proprio uidelicet subiecto, neq; enim humidum, quod non hic modo, at passim a calore

4. meteor.
Cap. 5. &
6.

lore attrahi affirmat Aristoteles, alia attrahit ratione externus calor, quam quòd calorem attrahit, qui humori insidet, & quo cum elabitur humor. Quibus igitur humiditas multa, calor inest exiguus, cuiusmodi aqua existit, & aquea quæ sunt, nõ penitus Aristoteli excicantur, sed concrescunt tantum, quod non absolutum, sed quoddam exiccari est, quòd nimirum non uniuersam humiditatem educere potest elabens calor, at caloris propria humiditas, & sine calore esse impotens, calore spoliata, non remanet amplius humiditas, nec cædens, nec fluens amplius, at cedit, & fluit, & iterum fit humiditas calore rursus indito, Quæ aquæ, inquit, sunt, unius caloris exitu concrescunt, soluuntur itaq; unius caloris ingressu, & non aquea tantum, sed quæ ex aqua, & terra itidem sunt, quæ ad terram, inquit, & ad aquam, sed plus ad terram attinent, si ex eo quòd calor exierit concreta sunt, calore, ubi rursus aduenerit, liquantur, ueluti lutum cum gelu astrictum sit. Nusquam igitur ubi calor non adest, esse posse humiditas uidetur Aristoteli, & ibi nulla esse penitus, ubi nullus adest calor, ubi itaq;, ut uera generetur, magno opus sit calore, at à quocunq; ferè quædã fiat tamen; Quæ refrigeratione, inquit, concreuere, & caloris uniuersi expiratione ea non soluuntur, nisi caloris exuperantia, sed molliuntur, ut ferrum, & cornu, ubicunq; uidelicet calor adest agens, uertensq;, humiditas ibi fit, at ibi ægrius, ubi calore penitus elapso, interemptoq; nulla penitus remansit humiditas, & eò absoluta fit magis, quò magis uincit calor, caloris igitur propria, & caloris opus humiditas, quæ à calore constituitur, & perpetuò ad calorem fertur, & egreditur cum calore, & quæ calore spoliata non remanet amplius humiditas. Frigiditatis opus siccitas, & propria frigiditatis, quæ humidissimis etiam rebus à præpotente inditur frigore, humidissima igitur, maximæq; diffluens aqua, & tenuissimi, & humidissimi igitur uapores, & ipse interdum longè humidissimus aer cõpigitur crassefcitq;, & siccus fit à fri-

4. meteor.
Cap. 8.

4. meteor.
Cap. 6.

2. de gen.
animal. C. 3.

Cap. 6.

gore, at non quæ magno prædita sunt calore unq̄; ueluti album illud Aristotelis uinum, & oculis inclusus humor; Nullo igitur pacto & humiditas, & siccitas itidem primorum, & ipsæ corporum agentes uideri debere causæ, quæ & agere uidentur nihil, & à caliditate manare, & frigiditate, ueluti & qualitates reliquæ omnes, & ab altera insuper altera, quarum igitur neutra utriq̄; coire queat, et unum illi fieri, quod maximè oportet unum constituturas.

Cap. 11.

At non id modò quatuor Aristotelem supponentem prima corpora excipit incommodum, quòd uidelicet duplici ad ea constituenda opus habeat oppositione, sed aliud itidem, & nihilò fortasse minus, quòd nimirum duplici singula det forma oportet, neq̄; enim si ab altero tantum oppositionis alterius contrario constituta sint singula, in omnia inuerti queant, immutariq̄; omnia, at in contraria tantum singula, non scilicet in terram, aut in aerem siccitatis, humiditatisq̄; opera, aqua unq̄; aut ignis à caliditate constituti, ac frigiditate, at in se ipsos inuertantur tantum, & neq̄; illi in hos unq̄; sed in se ipsos tantum & illi, neq̄; enim in ullum agat quicquam, at in contrarium modò, nec plura uni contraria. Quoniam igitur in omnia immutari uidentur omnia, quatuor supponenti prima corpora, & à duplici omnia oppositione, & ab altero utriusq̄; oppositionis contrario constituenda fuere singula, duplici igitur danda forma ut singula, quibus non utroq̄; altero saltem opposita principio, in reliqua immutari queant omnia. Rectè quidem modum uenatus Aristoteles, quo à duplici constituta corpora oppositione, in se mutuò inuertantur omnia. At neq̄; suorum ullus, neq̄; ipse sibi concedat Aristoteles, reor, ut ens ullum à duplici constitutum sit forma, & forma igitur, naturaq̄; præditum duplici, quod nimirum, & unum uideri queat, & non unum, à forma enim esse habentibus rebus, duplicem habens formam, duplex itidem habeat et esse. At & perpetuò dissidere sibi ipsis oporteat entia, duplici prædita forma, utraq̄; materia ut propria re uti uo-

lente,

lente, nam si coeant, & unum fiant, superflua, ipse inquit Aristoteles, otiosaq; appareat oppositio altera, cuius contraria alterius coeant, & unum fiant contrarijs. Quod itaq; longè absurdissimum ipsis etiam uisiam Peripateticis, anxie inquirunt, quo seruari queat pacto. Num, inquiunt, non qualitas utraq; in singulis formæ uicè subit, sed materiæ altera, humiditas uidelicet, siccitasq;, quod & hic, ut dictum est, innuere, & alibi apertissime affirmare uidetur Aristoteles, utranq; autem utriq; subijci agenti qualitati, neq; enim eadem intensæ conueniat caliditati, summæq;, & remissæ itidem, imminutæq;, & neq; itidem frigiditati, diuersis præditæ uiribus, Siccitas itaq;, inquiunt, utriusq; est subiectum summæ, intensæq;, qualis humiditatem utraq; destruat, corrumpatq;, utriusq; itidem, at remissæ humiditas subiectum est, imminutæq;. At præterquam quòd, ut dictum est, nihil in simplicium constitutione humiditas, siccitasq; agentes Aristoteli, caliditate, & frigiditate uidentur minus, longè absurdus, penitus contrarijs formis subiectum idem assignare, idq; proximum, & eidem diuersis quidem præditæ uiribus, at eidem omnino, longè contrarium, & contrario effectum, dispositumq; pacto, quàm idem eidem non iisdem præditæ uiribus, summam frigiditatē nequaquam terræ attribuere uidetur Aristoteles, sed aquæ magis, Tum singulis summa, ut dictum est, oportet insit qualitas utraq;, forte, inquiunt, propterea duæ singulis corporibus assignatæ sunt qualitates, quia enim è qualitatibus duæ agere uidentur, pati duæ, & singula prima corpora pati, & agere, singulis actiuarum altera, qua agere, & passiuarum item altera, qua pati queant assignari oportuit, absurdum & hoc, neq; enim, ut dictum itidem est, uel actiua, uel passiuam tantum qualitas ulla in simplicibus Aristoteli uidetur, sed æquè agere omnes, & omnes æquè pati, Ignis igitur in aerem immutatur, siccitate interrempta, immutataq;, non quidem à caliditate, quæ uni contraria frigiditati, in siccitatem omnino nihil agat

unq; Aristoteli præsertim, cui æquè libens siccitati coit caliditas, atq; humiditati. Neq; ijs igitur acquiescentes Peripateticorum optimi, & neq; duabus formis, & naturis duabus, rem unam dari sustinentes, Altera, inquiunt, qualitas uerè formæ uicem præbet, quoniam autem non materiæ cuius, & quouis affectæ, dispositæq; modo forma insit, sed parata sit oportet, aptaq; facta materia ad huiusmodi succipiendam formam, hoc itaq; altera præstat qualitas, materiam nimirum disponit, aptamq; reddit, quæ igitur prius insit oportet, & materiæ omnino, ac dispositionis præbeat uicem, hoc autem nõ siccitas magis præstet, humiditasq;, quàm caliditas, frigiditasq;. Prima quidem incommoda uitantes, fortè & Aristoteli sententiæ hærentes magis, qui hoc ueritus, reor, haud æquè à qualitate utraq; singula asserit detineri prima corpora, sed unum quodq; unius esse, Terra, inquit, sicci potius est, quàm frigidi, aqua uerò frigidi magis, quàm humidi, aer humidi magis, quàm calidi, Ignis calidi magis, quàm sicci, non quidem, non utramq; summam inesse singulis, sed alteram fortè innuens, quasi materiæ, & dispositionis subire uicem, formæ alteram, quæ igitur dominetur magis, & magis etiam operetur, Incommoda illa quidem, ut dictum est, euitant, at alia subire uidentur haud fortè minora, primùm enim si materiæ uicem præbeat altera, nequaquàm in omnia inuerti queant omnia, at in opposita tantum singula, neq; igitur aer ab igne, aut ab aqua inuerti queat terra, quid enim alterius materia in alterius agat formam? qui præterea caliditas, frigiditasq;, si non solæ ubiq; maximè certè adiuuæ Aristoteli uisæ, dispositionis, ac materiæ uicem humiditati præbeant, ac siccitati? si non perpetuò passiuis uisis, at passiuis omnino, & longè ignauissimis, & perpetuò stertentibus, nihil certè agentibus unq;, quæ si formæ existant, agentesq;, non se ipsas modò constituent oportet, sed caliditatem insuper, & frigiditatem, proprias nimirum materias, & propria subiecta, neq; enim uel in non propria sede forma

2. de gen. T.

23.

ulla collocetur unquam, uel ab alio paretur illa, & aconcinnetur, quàm à forma eadem, quæ se in illa generat, cõstituitq;, non siquidẽ ignauæ formæ, inertesq;, quæ alterius ope indigeant, aut opera, quod ipsis domicilium paret, sedesq;, sed longè ipsæ grauissimæ, maximæq; actiuæ, sibi ipsis materiam concinnant, & propria aptam faciunt naturæ, nullius ministerio utentes, aut indigentes omnino, Calor itaq; humiditatem facit, tenuitatemq;, & siccitatem frigiditas, crassitiemq;, quòd humiditas, tenuitasq; propria est caloris sedes, frigiditatis siccitas, crassitiesq;, & humiditas igitur, si calor ipsius subiectum fiat unq;, calorem ipsa generet oportet, & frigiditatem siccitas, si siccitatis fiat subiectum frigiditas, & multò etiam Peripateticis, quàm nobis ponendum id magis, quibus materia apta, facta, dispositaq; forma elucet è materiæ emergens sinu, quæ igitur ab eo generari uidetur, à quo materia disponi, parariq;, non itaq; à simili generetur, si non à forma ipsa materia paretur, ignauissimæ igitur inertissimæq; humiditas uisæ, & siccitas, & non calorem modo, frigusq;, sed neq; se ipsas generare aptæ uisæ unq;, nequaquam formæ uideri queant, agentesq;, & quibus caliditas, frigiditasq; materiæ fiant, aut materiam disponant, nec pacto igitur Peripatetici effugiant ullo, quin à duplici natura, dupliciq; forma prima Aristoteli constituta sint corpora, quo neq; absurdus quicquam, neq; possibile minus, at necessariò, ut dictum est, Aristoteli factum, quatuor supponenti prima corpora, & à duplici igitur constituta oppositione, et in omnia inuerti uidenti, & uolenti omnia.

Agè uerò, num quæ Aristoteli prima uidentur, uerè prima uideri queant omnia, & aer igitur, & aqua, & num talia existant, qualia Aristoteli ponuntur, & illud insuper, primùmq; num eo locata sint ordine, quo locari debere entia, ipsi itidem uidetur Aristoteli, continentia nimirum contentis similia, cognataq;, proxima igitur quæ sunt, mutuo se se foueant, seruentq; contactu, & libentia itaq; uolètiaq; coeant,

Cap.

12.

4. de cælo T.

246

coeant, iungunturq; non sese mutuò exhorreant, auersenturq; , et aufugiant mutuò, interitum sibi ipsis molientia, & perhorrescentia igitur à se ipsis interitum, qualia & altera tantum dissidentia qualitate, proxima appareant Aristotelis corpora, quæ igitur contigua sibi ipsis à natura locata ne phas sit putare, id ante omnia prouidente, ut quàm diutissimè seruentur omnia, longissimè igitur contraria à se ipsis faciente. Nec uerò similia dicant proxima corpora, quòd alteram communem habeant qualitatem, nihil enim fere contraria apparent minus, quàm quæ utraq; dissident, quando altera tantum dissidentia interitum sibi ipsis, atq; internitionem mutuò moliantur.

At neq; illud necessariò uidelicet huiusmodi naturæ subeundum fuisse incommodum è duplici oppositione constituenti illa, necessariò igitur altera dissidentia qualitate, proxima collocanda, & non in extremo à terra loco aerem, terræ maxime oppositum, contrariūq; ne aquæ ignis proximus fieret, contiguusq; , à qua disfidere uidetur maxime, non si quidem in alio quouis naturæ opere, ea ipsius spectatur inertia, ut malum ullum, ullum ue sustinendum sit incommodū, quæ mala quælibet, & quælibet incommoda, in summa semper uertit bona, commodaq; , ut uel hinc tantum patere queat, non à duplici oppositione, & ab altero oppositionis utriusq; contrario singula, & quatuor igitur prima constitui posse corpora, quoniam ratione nulla talia existentia conuenire inter se queant, congruereq; , quin malū à se ipsis mutuò patiantur, & quæ maxime existunt contraria, non contraria, extremaq; sortiri queant loca.

Cap. 13. At neq; seorsum singula intuenti talia uideri possunt, qualia Peripateticis apparent. Primum enim quod in proprio aquæ existens loco mare, aquæ uniuersitas uideri queat, nulla præsertim alia apparente, uel magna unitaq; , uel stabili aquarum mole, calidum, siccumq; ipsi imprimis Aristoteli uidetur, & uideatur necesse est, salsum existens, crassumq; , nec uerò propria illud frigidum, & dulce, humidumq; , et

tenuē

tenue asserat natura, at tenuium, dulciumq; abscessus partium, & animal .
 calidæ, siccæq; exhalationis commixtione, à delabentibus delatæ Cap. 11.
 pluuys, in contrariam abyssæ naturam, siquidem, ut amplius in pro-
 prio declaratum est commentario, & ipsi itidem uidetur Aristoteli,
 aqua nulla à nullo crassescere nec salsa fieri uidetur calore, quæ ni-
 mirum parum quid à uaporum natura remota, modica data tenuita-
 te in uapores soluitur, & in aerem uniuersa, nulla existente crassi-
 tie, quæ uel ab exili calore attenuari haud queat, assidue itaq; uni-
 uersa attenuata magis, magis ad aeris uaporumq; accedit naturam, in
 quos soluitur, non dum eo data calore, à quo salsa fieri queat, eo itaq;
 aquæ uniuersitas à calore crassescat minus, quæ longè aqua omni ui-
 deri debet simplicior, humidiorq;, & tenuior. Quæ præterea tes-
 tuitas è mari à Sole extrahitur, in aquas coacta mari rursus restitui-
 tur, nec ipsa tantum, sed quæ etiam, è terrâ educta est, & in aquas
 coacta magna ex parte à fluminibus tandem in mare delatas. Non
 igitur à Sole tenues partes educente crassescere potest mare, at mul-
 to ab exhalatione minus, aqua omni longè tenuiore, longèq; leuior-
 re, à qua nec calidum fieri, & salsescere queat mare, neq; enim ex
 se delabatur exhalatio, superiora proprio petens ingenio, at pluuys
 commixta à pluuys deferatur, quæ omnes uel austrinæ ipsæ, atq; au-
 tumnales, quibus plurima huiusmodi Aristoteli admista uidetur ex-
 halatio, dulces apparent, nō dum ea salsedine, eaq; præditæ amari-
 tie, quæ tantam aquarum inuertere queat molem. A nullo itaq;
 immutatum calore mare, & nulla spoliatum tenuitate, & humidif-
 simum uideri debeat, & dulcissimum, uel longè potius accerbissi-
 mum; Hic enim, & austerus sapor à frigore oriri uidetur, ut Gale-
 nus, & ipse amplius docet sensus, & suo apertissimè demonstratū
 est loco, non dulcis, nec ipse etiam aqueus, qui & ipse à non ualente
 te quidem, at à calore fit omnino, aquea igitur modico adiecto
 calore, dulcescunt omnia, & saliuæ in longa inedia, magis uidelicet
 concocta

2. meteor.
Cap. 3.

concocta falsescit, mox & amarescit, qui à maiore, quam dulcis fuerunt calore sapes. At & quale existit, tale semper, & ueluti à principio extitisse mare uidetur Aristoteli, si siquidem potabile, inquit, prius, at dulcium abscessu partium à Sole eductarum salsum est effectum mare, cur restituitis illis in aquam coactis dulcem, tenuèq;, non iterum dulcescit, & tenue fit? æterno igitur tempore, & ueluti à principio crassum intuens Aristoteles mare, salsumq;, & calidum, quod itaq; tale à natura constitutum uideri queat, at humidum, tenuèq;, & dulce oportere esse contendens, id enim facit, summam aquæ tribuens frigiditatem, & humiditatem summam, & mare in proprio ponens aquæ loco, & aquæ faciens uniuersitatem, naturæ præscribere Aristoteles, & leges imponere, & ueluti errantem illà corrigere uideri potest, illud certè reformidasse Aristotelem oportuit, ne altero è frigidis primis corporibus in cōtrariam actō naturā, quocunq; id sit factum pacto, mundi constructio, & ipse dissolueretur mundus, qui nimirum propterea seruari Aristoteli uidetur, quòd nullum e principijs prima corpora constituentium, reliqua excedat, exuperetq;, quòd si fiat, in superatis, uincētisq; naturam inuertantur Aristoteli omnia. Aquæ igitur uniuersitate, cui uel summa assignata fuerat frigiditas, calida inspecta, ne longè exuperans calor omnia occuparet, reformidandum erat Aristoteli.

1. meteor.
Cap. 4.

Cap. 14.

At non marina tantum, sed aquæ omnino nulli summa inesse apparet frigiditas, quæ nimirum nullibi, in nulla apparet ipsius generatione, constitutioneq;, è uaporibus genitæ à Sole eductis, & superiora petentibus, ubi ad superiora patet aditus, calidis igitur, uel Aristotelis testimonio, & à sola in aquas uersis conspissatione, à nullo interdū adiuta frigore, Nam solam ad uapores in aquam cogendos satis esse illam, nullius ope indigentem frigoris, aquarum reor omnium manifestare potest generatio, ubicunq; igitur, quacunq; coeant occasione, & in ualde etiam calidis rebus, in aquas crassescunt uapores quilibet.

bet, at tenues dum sunt nusq̄, neq; à præpotente etiam frigore. Nusq; igitur tenuissimi, qui apparent uenti, quantumuis sæuientibus frigoribus in aquas coguntur tamen, nisi loci forte angustia pressi, in sese itaq; spissati, densatiq; crassiores omnino facti, quod ad Arabie delatos, impactosq; montes, sub ardentissimo etiam, maximeq; sereno pati asserunt cælo, in repentinas igitur, longeq; crassissimas necessariò coguntur pluias, plurimis in unū coactis, ubicunq; certè ab oppositis montibus coercentur uenti, & ueluti retinentur, ualde etiam tenues, & qui in aperto nequaquam crassescere uidentur loco, plures effecti, in angustius itaq; coacti, spissatiq; inter se, è tenuibus crassifunt, pluius igitur ubi aer, caliginosusq;, & sub quo madefias plerunq;, neq; alia ratioe è floribus, herbisq; odoratæ eliciuntur aquæ, è concoctis uidelicet, deustisq; elapsi uapores, & in angustum sublatis, & in se ipsos igitur collecti, coactiq;, aquæ fiunt, ueluti & reliqui serè omnes, è quacunq; eductis re à ualentissimo etiam calore, et in rem etiam sublatis, inclusi q; calidam, balneorum itaq; laquearia aqua madere uideas semper, & uasa quæcunq; fumum emittentibus superposita rebus, & qui è naribus diffluit humor, qui quid ab aqua interdum dissideat, uidere haud queas, è uaporibus componi uidetur è uentriculo ad cerebrum sublatis, & in cerebri cavitatibus coactis, compactisq;, sola igitur conspissatio à nullo etiam adiuta frigore, uapores in aquam cogere, satis esse uidetur, non siquidem in harum cõstitutione aquarum, frigus apparet ullum, nedum summum, quod in nullius omnino, non siquidem ros modo nequaquam in ualde sublimi fit loco, sed pluiæ multæ, æstiuæ præsertim, è uaporibus genitæ crassioribus, quæ præcipue in eadem cum grandine fiunt nube, quæ propterea crassiores uidentur Aristoteli, quòd in ambiente fiunt calido, à quo introacto nubis frigore, collecto itaq;, unitoq;, & ualentissimo facto propriam materiam in aquam uerti grandiozem, repentinas itaq; æstiuas pluias και λαβετο τοῦ αἰθ' nullū porro natiuum pro

1. meteor.
Cap. 12.

priumq; nubi inesse uidetur frigus, è uaporibus constitutæ calidis, ut
 dictum est, uel Aristotelis testimonio, ad superiora itaq; elatis, At
 nullæ omnino fieri pluuiæ a summo uidentur frigore, quod in aere in
 calido nimirum iuxta Peripateticos elemento reperiri non debet, &
 ubi magnum adest, in niues gelantur uapores, & in glaciem aqua,
 uel marina ipsa longè etiam calidior. Et neq; quæ è terra exoriun-
 tur, uel è uaporibus à Sole eductis constitutæ, ut Aristoteli placet, à
 summo oriri uidentur frigore, in iisdem in aquas coactis, uersisque ter-
 ræ partibus, è quibus educti fuere, uel in superioribus etiam locis, ne-
 què enim descendant uapores unquam, at superiora usquequaque
 petant, in illis igitur terræ locis, in aquas compacti, quæ peruadere,
 et califacere queat Sol, nequaquam à summo compingi uidetur frigo-
 re, quod ibi esse haud quaquam potest. Nulla igitur aquarum con-
 stitutio, generatioq; magnū inesse aquæ frigus indicare uidetur. At
 nequè operatio, uel actio ulla, quæ nimirum motu gaudere & ipsa ui-
 detur, & motu conseruari, torpens itaque, atquè immobilis facta
 corrumpitur uniuersa, & copiosissime exhausta, nullum infert ani-
 malibus malum, quibus uel præsentem paulò liberalius sumpti, nec
 ualde frigidi succi necem. Reprimit modò interdum immoderatum in
 illorum corporibus calorem, neq; proprio id frigore, non igitur nisi
 gelida facta, at neque huiusmodi magna appareat prædita frigiditas,
 neque enim caloris excessum reprimat, sed penitus illum extin-
 guat, quod multi, nec summè frigidi faciunt succi, ueluti igitur tepida
 in feruentem immissa, refrigerat illum, & pro ardente moderatum
 facit. Et neque ignem extinguens copiosa in ipsum iniecta ualde ui-
 deatur frigida, quando nihil id feruens ipsa facit minus, & summo
 data calore, & marina, quæ calida Aristoteli uisa, & sicca ampli-
 us, magis fortè, succi certè quilibet, longè etiam calidissimi, & qui-
 perbellè nutrire ignem uidentur, copiosi in illum non ualentem inie-
 cti, extinguunt illum omnes, quod nimirum liquidi etiam existentes,

tenuisque

tenuisque omnes, poros illinunt, è quibus tenuitas elabitur, flammam nutriens, & materiam uniuersam, cui adhæret calor, quoquo compingunt pacto, & crassiorem reddunt, quam cui summus hæere queat calor, qui non nisi tenuitati insit, haud ualdè à summa remotæ, & aqua igitur non propterea extinguit ignem copiosa iniecta, quòd summè frigida, sed quòd & poros illinit, & materiam cui hærebat compingit, & crassiore reddit, ubi igitur materia adest, quæ non ad eò ab infusa compingi queat aqua, quale bitumen uidetur, nequaquàm in illa accensæ flammæ extingui uidentur, sed nutriri magis, & neque incendia summa ab infusis aquis ullis, sed à superposita sola opprimuntur terra, neque igitur aquæ operatio, uel actio ulla magnum ei inesse declarat frigus. At nequè ulla passio, quæ nimirum feruens facta, & summo data calore, aqua esse haud cessat tamen, forte & aqua magis fit, tenuior facta, atquè humidior, non quidem si frigiditas, eaque summa ipsius sit forma, & substantia, ut Peripateticis placet, nullo enim corrumpatur temporis momento, à re occupata, detentaquè summè propriæ opposita, contrariaquè naturæ, nihilò quàm ignis minus, si quoduis ipsum occupet frigus, nequè enim penitus contrariæ, summèquè agentes formæ, in eodem unquam sint pacto ullo subiecto, quæ nimirum contrarijs, summisquè præditæ uiribus, si non altera statim opprimat alteram, sese mutuò saltem immisnuant, debilitentquè, ueluti itaquè nusquam frigidum uidere est ignem, quòd ipsius forma, & substantia calor, nullum pati potest frigus, & nullo coire frigori, sic nequè aqua calida fiat unquam, si frigiditas summa præsertim, ipsius existat substantia. Hoc cuius manifestare potest nequaquam à frigiditate, eaque summa constitutam esse aquam, illud à nulla reor, quòd summè aquæ naturæ contrarium, aduersumquè uidetur frigus, corrumpens illam, & in glaciem inuertens, cristallumquè, proprio termino contentas, & solidas, compactasquè, & ad motum ineptissimas, penitusque immobiles, res, fluxilem, li-

s. de gen.
animal. C. 3.

quidamquæ aquam, & quæ proprio contineri haud queat termino, & quæ motu gaudere, & seruari uidetur motu. Calida igitur uideri debet aqua à calore constituta, & seruata, perfectaquæ à calore, & cui quæcunquæ insunt tenuitas, albedo, & mobilitas caloris sunt propria, & cuius naturæ aduersum, contrariumque uidetur frigus, eò autem Aristoteli magis, cui, ut dictum est, calida uidetur aquæ uniuersitas, & cui nullus humor sine calore esse, at & ignis pabulû Peripateticis uisa omnibus, nequaquam igni contraria uideri debet Aqua, talia. n. quæ sunt ægerrimè inuertuntur contrarijs obluçtantia, repugnantiaq; uiribus.

Cap. 15. At neq; summa aeri inesse uidetur caliditas, oportet autem, si & ipse primum corpus, nisi enim, ut dictum est, summæ primis insint corporibus qualitates, nequaquam prima, simpliciaq; fuerint corpora, remissio enim omnis, uel contrarij fit admistione, uel actione contrarij, tum infinita fuerint prima corpora. At neq; Aristoteles summam aeri abneget caliditatem in ignem ipsum uertens, sola immutata humiditate, & è terra, atq; aere ignem constituens, illius siccitate, huius remanente caliditate. Ab eadem igitur caliditate, qua ignis, aer itidem Aristoteli constitui uisus, & à summa uterq;, æque igni calidus sit oportet, fortè & magis, in crassiore enim corpore copiosior colligi potest calor, in terram igitur agere posse magis, quam pati aer uideri queat, non inferioribus agens uiribus, & in debilitatâ agens, imminutamq; ab assidua Solis actione, at terræ proximus, ubi à reflexa non calefit luce, frigidissimus apparet, & eò frigidior assidue, quò à reflexa minus calefit luce, qui igitur calidissimos, tenuissimosq; uapores in aquam Aristoteli cogit longè frigidissimam, & in niues etiam gelat, non quidem si summus aeri insit calor, ut enim terræ proximus, contiguusq; à præpotente densissimæ terræ immutetur frigore, remotus itidem pati queat quid, quod enim infimis ipsius partibus à proxima terra inditum est frigus, nullo negotio à
longè

longè ampliore, longèq; robustiore proprio superioris aeris calore deturbetur, atq; interinatur, non modo ne ad superiora feratur reijcitur. At neq; ignis contactu, & commistione etiam calidus fiat aer, ab eodem illi constitutus principio. Et neq; à cælestium latione commotus, contritusq; non siquidem non per se primis corporibus summus insit calor, sed ex accidente fiat, qui si non natura ipsa, res certè Aristoteli etiam maximè omnium naturalis uidetur, & quo entia constant, seruanturq; omnia, & qui uerè uita sit entibus, at Aristoteli propterea inferiora hæc à celestibus calefieri uidetur, quòd ipsis commotis, & ignis itidem commouetur, agiturq; , & illius partes segregantur, descenduntq; , & aeri commiscentur, à quo calidior, & ignis contactu, & cælestium motu factò, calefiunt inferiora hæc, Aer itaq; non æquè igni calidus Aristoteli uisus, nequaquam à calore puro, atq; integro constitui uideri debet, nec primum igitur corpus, & neq; ignis, cui non per se, nec semper summus inest calor, At neq; iuxta Peripateticorum placita perpetuò humiditati summæ, summa coniuncta esse potest caliditas, quæ, ut ipsis placet, depopulatur illam, & depascitur assiduè, cur igitur non uniuersa tandè, quæ aeri inest, humiditate absorpta, non in ignem abit aer uniuersus, & sublimiora etiam petit, neq; enim humiditatem tantam in eo generari à uaporibus à Sole eductis, in ea præsertim ipsius parte, quæ extra montium est uertices, quantam ab inexistente caliditate consumi credibile est, humidi enim qui uidentur Aristoteli uapores, uniuersi ferè intra montium uertices in aquas coguntur, inepti ulterius progredi, & à frigore in ea aeris regione existente grauiores facti, & crassiores, si qui ulterius attolluntur nequaquam ad tantam superioris aeris illius molem inalterandam, ullius uideri queant roboris, qui præsertim longè calidissimi, non igitur ascendant & humidissimi. Mirum præterea, si penitus terræ aer opponatur, penitusq; existat contrarius maiorem terræ portionem ab aere contineri, & circumple-

Et, si quidem communi qualitate colligari prima corpora necessarium uidetur Peripateticis.

Cap. 16.

Et aquæ igitur summam assignantem Aristotelem frigiditatem mirari licet, & summam aeri caliditatem, at multò reor, amplius ignem siccitati dantem, ab altero igitur communi terræ principio ignem constituentem, nam præterquam quòd caliditati summæ summa itidem siccitas, aut siccitas omnino ulla, nullo, ut declaratum est, iungi, coireq; potest pacto, frigiditatis opus, & propria frigiditatis, & quæ à frigiditate seiungi non potest, nihil igne, puro illo præsertim, sinceroq; humidius ipsi etiam uideri debet Aristoteli, nec terræ dissimile, & contrarium magis. Siccum id, inquit Aristoteles, uidetur, quòd ægrè alieno, proprio termino optimè continetur, & quod nequaquam in sese refugit, ceditq; sed renititur, resistitq; humidum contra alieno pulcherrimè, minus bellè proprio, & quod in sese refugit, ceditq;, & non resistit, & tenuitas, inquit, mollitiesq; humiditatis sunt propriae, siccitatis contra crassities, duritiesq;, omnium igitur humidissimus ignis, minimè omnium proprio aptus contineri termino, alieno omnium aptissimus, & longè omnium tenuissimus ipse, mollissimusq;, & cedens maximè, & qui quæcumq; penitus superat, uertitq;, longè etiam crassissima, durissimaq;, & renitentia maximè, in summè tenuia, molliaq;, & summè uertit cedentia, in uapores nimirum, fumūq;, & flammam, attenuet saltem, emolliatq;, & liquefaciat, humidiora igitur, ineptioraq; reddat proprio contineri termino, & renitentia minus, quæ non penitus superat, uertitq;, Nec uerò proprio termino contineri uideatur ignis, quod non diffunditur ascendens, diffluitq;, at ueluti in pyramidem coit, qui ad propriam rectà breuissimamq; locum, & ad cognata tendens corpora, una eademq; tendit uniuersus uia, unitus igitur, nec tamen in orbè, globumq;, quod oportebat, si proprio sui natura contineatur termino, neq; enim alia partibus danda forma, quam quæ uniuersitatis est propria, at in pyramide

dem

2. de gen. T.
9. 10. &
13.

dem profusus, quòd è medijs rei, quæ accenditur, partibus, maxime in illis uigens calor plurimam educit tenuitatem, quæ igitur summo data calore in longius lucere queat, fortè & reliquis calidior, tenuiorq; iter conficiat celerius, non itaq; usq; quaquè pyramidalis apparet flamma, sed præcipuè è materia educta oblonga, erectaq;, uel circulari, aut quæ latitudinem habeat saltem, omnis certè alienum quemuis terminum, & alienam figuram nullo suscipiat negotio, quod unum satis Peripateticis humidum declarare est ignem, id itidem humidum asserente Aristotele, quod alieno facile terminari potest termino.

Atq; hoc humidum proprium uidetur magis, non siquidem ens ullum à se ipso libens diuidatur, segregeturq;, & corrumpatur igitur libens, at ibi tantum, quod tenue est, ubi in crassius incidit, obluētansq;, à quali & flamma quæuis nullo diuiditur negotio, & à propria remouetur figura, & omnis itidem contingenti, comprimentiq; renititur nulli, sed promptissime in se se refugit, ceditq;, quod humidum proprium, & quod humidum facere Aristoteli uidetur. At neq; siccus ignis, crassusq;, quòd exiccare interdum, compingereq;, & crassitiem dare uidetur rebus, concocta igitur quædam sicciora fiunt, crassioraq;, ea siquidem, ut declaratum est, crassescunt ab igne, quæ non uniuersa uertere potest ignis, uel languens ipse, impotensq;, uel siccissima illa, crassissimaq;, partibus igitur, quæ humefieri, attenuariq; potuerunt, humefactis, attenuatisq;, & eductis omnibus, quæ reliquæ fiunt longè crassescunt magis, propterea igitur exiccare uidetur ignis, quòd inexistentem humiditatem, & quam ipse ingenuit, educit omnem, cognatam nimirum, similem q;, neq; enim dissimilem constituat rem, aut eliciat, attrahatq; agens ullum, siccitas igitur, crassitiesq; ab igne facta, nequaquam ignis uideri debet opus, sed ignis impotentia, quæ nimirum superari non potuit ab igne, & in humiditatem uerti, tenuitatemq;, quam summam ubi potest, perpetuo facit ignis, quod humidum dissimile ipse, neq;. n. dissimile quid constituat agens ullum, at neq;

2, de gen. T,

13.

summè contrarium quod est, & non inferioribus repugnans uiribus inuertatur, supereturq; ab agēte ullo unq; propterea igitur quæcunq; **sunt** tenuitate omni educta summè crassa, summèq; effecta sicca, quocunq; id factum sit pacto, & ipsa longè omnium ægerrimè ab igne inuertitur terra, quòd longè humidissimus existit ignis, qui ab altero terre communi constitutus principio nihilo facilius terram Aristoteli immutet, quàm aerem, aquam longè ægrius utraq; oppositam qualitate, quæ nullo inuerti uidetur negotio, ignis itaq; pabulum Peripateticis uidetur, ob id inquent, quòd tenuis existit aqua, terra uerò crassa rectè sanè, tenuis namq; & humida igitur res, haud magno negotio tenuior fiat, atq; humidior, sed non quæ summa obluētatur crassitie, siccitateq;.

Cap. 17. At quis Peripateticos satis mirari queat, crassissimam intuentes, & prædicantes terram, longè ignem tenuissimum, longissimè igitur in ea disidentem à terra oppositione, quæ humiditatis est, siccitatisq; propria, siccitatem tamen dantes utriq; summam, & ab altero igitur communi principio utrumq; constituentes, terræ itaq; eundem ex dimidio ignem facientes, cui penitus illum dissimilem intuentur, contrariūq;, summè crassæ, summèq; opacæ, & summè nigræ, summèq; obscuræ, & summe denique immobili, summè tenuem, summèq; transpicuum, nihil itaq; cælestium adimentem, aut immutantem omnino aspectum, & summè album, nulli commistum fumo, summèq; lucidum, & summè deniq; mobilem, non adeò ab aere, at neque ab aqua ipsa differre uidetur ignis, tenui & ipsa, transpicuaq;, & alba, & non penitus motus experte, penitusq; inepta ad motum, sed & ipsa motu gaudente, & seruata motu, hanc ab utroq; igni opposito constitutā principio summè ab igne differre oportebat reor, terram ab altero communi, igni ex dimidio eandem esse, & uideri insuper, sensibili existente communi principio, & operationem ex dimidio operari eandem, quod enim sunt, & quod operantur entia, à proprijs sunt,

& operantur principijs, ijs porro, quæ dicta sunt omnibus terræ igne
 opponi, ipse manifestat sensus, qui ubi adest, nulla amplius inquirenda
 est ratio, at neq; ipsi in reliquis, at in eo tantum dissentiant Peripate-
 tici, quod & terræ interdum albedinem assignant, haud rectè reor,
 nisi enim, ut dictum est, alterius principij, & primi alterius corpo-
 ris proprius sit niger color, nullo compositis indi queat pacto, neq;
 igitur ex albis omnibus illum educentes, satis placere Peripatetici pos-
 sunt, ut in comentario de colorum generatione est expositum. Aristo-
 teles quidem ipse, est ubi nigram ponit terram. propria quidem sub-
 stantia, propriaq; operatione summe illam igni oppositam esse, con-
 trariamq;, & aerem, terramq; media illorum esse, multis declarat ra-
 tionibus. Ad propriū, inquit, locum ferri unumquodq;, ad suum si-
 mile, & suam spetiem est ferri, & sic utiq; quis existimabit id quod
 dicebant antiqui, simile ad simile ferri, hoc enim non accidit omni-
 no, non enim si quis terram transmutet, & iuxta lunam collocet, ad
 ipsam ferentur partes, sed ad eundem locum, ubi nunc existit, magis
 itaq; proprius Aristoteli terræ partibus proprius terræ uidetur locus,
 quam terræ ipsius uniuersitas, & ab illo foueri, seruariq;, & perfici
 magis, hanc omittentes, ad illum ut ferantur, & haud ita multo
 post, Vbi, inquit, è graui leue fit, in superum locum uenit, simul autē
 est leue, & non ulterius fit, sed illic est, id nimirum & necessario
 innuens, nequaq; uidelicet uerè leue id esse, quod non in supero est lo-
 co, quod nimirum id esse enuntiauit Aristoteles, quod reliquis super-
 stat, & supereminet, subdit itaq;, Manifestum est igitur potentia exi-
 stens ad actum proficiscens uenire illuc, & ad tantum, & ad tale,
 ubi est actus, & quāti et qualis, & ubi; ad cōtraria igitur loca, qualia
 mediū Aristoteli uidetur, extremūq;, ut ad proprios actus, propriasq;
 formas, & proprias perfectiones tendentia corpora, summè inter se
 contraria Aristoteli & uidentur, & uideantur necesse est, Quo-
 niā, inquit, id quod omnibus substat fertur ad medium, necesse est id,

in 1. de colo-
rib.

2. de gen.
animal. C. 2.

aquamq;

de cælo 1. 4.

T. de celo T.

10.

de celo T.

de celo T.

8. physisc.

4. de cælo T.

26.

4. de Cælo

T. 34.

37.

1. de cælo T.

10.

4. de Cælo

T. 36.

2. de Cælo

T. 17. &

18.

quod omnibus supereminet, ferri ad extremum regionis in qua faciūt motum, contrarium. n. est medium extremo, quod autem substāt, ei quod supereminet, quapropter & rationabiliter graue, & leue duo sunt, etenim loca duo sunt, medium, & extremum, id aperte asserens, quoniā à proprijs locis entibus proprij dantur actus, propriæq; perfectiones, propterea duobus tantum existentibus oppositis locis, duos tantum largiri oppositos actus posse, reliquos inter hos medios esse, subdit itaq; est igitur, & inter hæc medium, quod ad utrumq; ipsorum dicitur alterum, est. n. ut extremum, & medium amborū, quod intermedium est, ob hoc est etiam aliud graue, & leue, ut aqua, & aer, nihil enim prohibet, ut inter contraria sit unum, & plura, quemadmodum, & in coloribus, manifestè itaq; iuxta proprium actum, propriamq; perfectionem, & iuxta propriam igitur substātiā summè ignis terræ opponi uidetur Aristoteli, non aqua, quæ ueluti & aer illorum uidetur media, & iuxta proprium igitur motum, propriamq; uideatur operationem necesse est, quæ nimirum à propria manat substātia, & uidetur omnino, summè. n. motus, qui ad supera, ei qui ad infera contrarius Aristoteli uidetur, & hoc sola simpliciter moueri terra, sola simpliciter uisa grauis, solus illo ignis, solus simpliciter uisus leuis, aerem, & aquam & leues esse, & graues. At neq; iuxta leuitatem, & grauitatem, & iuxta proprios tantum motus terra igni opponi Aristoteli uidetur, sed iuxta motum itidem, atq; immobilitatem, & ex ys, quæ citata sunt manifestè apparet, & repetere nihil illa grauemur, quò melius eluceat ueritas, Oportet inquit, ut firmum quid, stabileq; habeat cælum, circa quod moueri queat, terram esse immobilem, & in medio positam, quod enim circulo mouetur, necessariò circa medium stabile mouetur, terra autem existente, & ignem necessariò existere, si. n. alterum contrariorum natura, natura & alterum, eadem enim contrariorum materia, & prior est affirmatio negatione, ueluti calidum frigidum,

frigido, quies autem, & graue dñr iuxta leuitatis, & motus priuationem; Non igitur iuxta leuitatem, & grauitatem, & iuxta contrarios tantum motus, terra igni opponi uidetur Aristoteli, at iuxta motum itidem, quo perenni gaudere uidetur ignis, atq; immobilitatem, in qua summa perpetuo quiescit terra, quæ longè maior uidetur oppositio, neq; n. motus quouis à quouis, si quidem differt, adeo differat motu, atq; ab immobilitate, & à contrarijs igitur constitutus uideri debet principijs, propria si quidem, ut dictum est, operatio, non substantiæ modo cognata, atq; unita, sed substantiæ unum, atq; idem uideri potest, contraria igitur, similisq; & diuersa Aristoteli imprimis uidentur entia, prout ipsorum tales existunt operationes, coelum itaq; à sublunaribus diuersum, quod diuersus ipsius à sublunarium motu, summè igitur, ut dictum est, Aristotilem mirari licet, suosq; omnes, propria imprimis operatione, tum & omnibus, quæ utriq; insunt, & quæ utriusq; propria uideri queant, dissidere inter se ignem, terramq; intuentes, & prædicantes etiam, ab altero comuni terræ principio, ignem constituentes, terræ itaq; è dimidio eundè facientes, & aerem itidem, atq; aquam prima ponentes corpora, in medijs posita locis, & medias nacta naturas, & quæ ipse, ut uisum est, ignis terræq; facit media, eò autem seorsum aquam magis, quod nulla ipsius apparet unita moles, nisi mare ipsum, quod calidum, siccumq; nequaquam à frigiditate summa, & summa uideatur constitutum humiditate, & neq; in aliam actum naturam primum existens corpus.

Nec uerò minus mutuo illa inuertentem, quam componentem mireris

Aristotelem, Singula, inquit, in sese mutuo transmuntur, quod uel ab utrisq; uel ab altero saltem contrario constituta sunt principio, quis enim imaginari queat, non summè modo ualentem, & penitus contrarijs præditam uiribus terram, uel quantulamuis ipsius portionem, sed ipsam etiam aquam, exile quid ab aeris natura dissidentem,

Cap. 18.

2. de gen.

T. 14.

& debilibus omnino præditam uiribus, ab ignauissimo inuerti posse,
 aut inalterari unquam aere. At neq; aqua uel in aerem agat ipsa
 quicquam, multoq; in terram minus, quæ aquæ cuius, & immista
 quantumuis, in minutissima quidem soluatur, at in aquam tamen in-
 uertatur nunquam, & neq; ignem inuertat unquam aer, quantulus
 uis igitur in quantumuis seruatur, uigetq; aere, quod nisi ad proprium
 locum, & ad cognatum tenderet corpus, pabulo etiam, nutrimetoq;
 dempto, haud extinguatur tamen, non ab integris uidelicet, & ni-
 hil passis constituta principijs aqua, & aer, nec prima igitur corpo-
 ra, nec summis prædita uiribus, haudquaquam in prima, & summè
 igitur ualentia agant, nec inuertant illa. Neq; igitur ex illorum al-
 tero terræ, aut igni quauis commisto ratione, horum fiat alterum, ut
 Aristoteli placet, nusquam igitur ex aqua, & igni terram uideas cõ-
 stitui, neq; ex aere, terraq; ignem, qui enim uel è calidissimo, tenuis-
 simoq; igne, & è minimè crassa, minimèq; frigida aqua, crassissima
 constituitur, frigidissimaq; terra? aut è summè frigida, summèq; cras-
 sa terra, & è non tenuissimo, nec ualde calido aere, tenuissimus,
 & longè calidissimus constituitur ignis? Haud igitur usq; quaq; et
 facile in sese mutuò inuertuntur prima corpora, quæ ab altero cõ-
 muni constituta sunt Aristoteli principio, & ex duobus tertium fit,
 sed quæ media ipsi etiam Aristoteli uidentur, nec sese mutuò, & mul-
 to extremorum ullum inuertunt minus, neq; ex ipsorum altero alteri
 extremorum commisto extremum fit alterum, Extrema, quæ nimirũ
 ab integris, purisq; constituta principijs, uerè prima sunt, simpliciaq;
 corpora, & summis igitur prædita uiribus, & media haud ualde dis-
 sidentia, repugnantiaq; haud magno inuertunt negotio, & sese etiã
 ipsa mutuò, at longè ægrius, contrarijs, magnisq; reluctancia uiribus
 magis, nullo igitur negotio aerem ignis, & ipsam etiam aquam, quod
 sensui manifestum haudquaquam negent Peripatetici, quin ipsi as-
 firmant maximè, ignis pabulum, ut dictum est, aquam asserentes,

at terram adeo ægrè, ut nec inuertere omnino potens uideatur interdum, quam iuxta Peripateticorum placita nullo oportebat negotio, nihiloq; quàm aerem minus, ab altero & ipsam communi constitutam principio.

At neq; corpora reliqua è quatuor horum componens commistione, & Cap. 19.

complexu, placere potest Aristoteles. primum enim nequaquam aqua inesse etiam ulla, aut alia omnino humiditas compositis uidetur multis, & neq; indenda est, ut sese illa contineant, neq; enim terra, è qua præcipue componi uidentur mista, aut siccum omnino quod est, dilabatur, diffluatq; non ab humiditate aliqua retentum, coercitūq; Aristoteli præsertim, id esse enunciante siccum, quod proprio continere queat termino, & id aridum, quod perfecte existit siccum, ut ob humiditatis defectum etiam concreuerit; Tum si uera sit ratio, humidum itaq; consistentiam sicco præbeat, & sese continendi uim, uel contineatur ab humido omnino siccum, summè humidum quod est, id maximè operetur, aer itaq; terram contineat maximè, cuius propria esse humiditas Aristoteli uidetur prima componenti corpora, & illorum inquirenti constituentes differentias, non aquæ, cuius propria frigiditas Aristoteli uidetur, neq; enim ubi sibi ipsis commiscantur prima corpora, alias sumant naturas, et ueluti proprii oblita ingenij, non iuxta proprias singula agant differentias, quod Aristoteli placere uidetur, aeris modo, modo aquæ humiditatem propriam esse asserenti, rerum itaq; naturam suo arbitrato immutanti. Nec uerò utriusq; propria uideatur, ut Peripateticorum nonnullis placet, quòd duorum quæ propria ipsius sunt, alterius sit alterum, summè uidelicet humidus uideatur aer, quòd omnium minimè proprio contineatur termino, omnium maxime diffluens, dilabensq; nam aqua quandam, ut in guttis habere uidetur consistentiam, cuius tamen ea ratione propria uideri queat humiditas, quòd alieno magis, quàm aer, contineri uidetur termino, quem nimirū magis diffluens, dilabensq; effugere

2. de gen. T.

12.

e.

effugere uidetur aer, at non æquè, crassior existens aqua. Nam
 quæ crassior uidetur res, siccior Peripateticis uideri debet, crassitiem
 siccitatis esse propriam ab Aristotele edoctis, & humiditatis ratio ab
 Aristotele assignata, quod magis diffluit, & promptius quemuis sus-
 cipit terminum, figuramq; id humidum magis declarat, non quod
 in alieno magis hæreat termino non effugiens illum, & parum dif-
 fluens, quod nimirum, non ægerrimè proprio contineri uidetur, neq;
 esse igitur omnino humidum. Vtrunq; igitur quod humidi proprium
 Aristoteli uidetur, multò aer, quàm aqua habet magis, nam & pro-
 prio termino continetur minus, diffluens, dilabensq; magis, & alie-
 num quemuis multò quàm aqua suscipit promptius, faciliusq; aqua te-
 nuior, & minus etiam quàm aqua hærens, & repugnans minus, cu-
 ius igitur perpetuò uideri Peripateticis debet humiditas, & qui ter-
 ram continere, si ab humido ullo continenda est; Neq; enim humido
 omnino siccum, ut contineatur opus habeat Peripateticis, at aqueo,
 non aereo, quòd aqua propter grauitatem descendat, & hæreat
 terræ, at aer propter leuitatè, tenuitatemq; effugiat, elaboraturq;,
 & præterlabatur mistionem, nisi enim modum ipsi inueniant Pe-
 ripatetici, quòd aer ad mista delabatur, & detineatur in illis, et ignis
 itidem longè aere leuior, tenuiorq; & promptius elabens, haud qua-
 quàm, uel terram inalterent, immutentq;, uel aquam, uel mistum
 omnino constituent ullum; Non igitur aqua quibusdam, ne diffluat,
 dilabanturue in causa esse uidetur, quoniam humida ipsa, diffluēsq;,
 sed quoniam & ipsa uiscositatis, & crassitiei, & siccitatis igitur nõ
 penitus expers, & quæ modica adiecta crassitie, uiscosa fiat, glis-
 craq; rei igitur infusa, quæ ut talis & ipsa existat, modica tantum
 indiget tenuitate, hac illam donans aqua, crassitiem ab illa accipiens,
 uiscosa fit, gliscraq; utraq;, iunguntur itaq; sibi ipsis commista, &
 unum fiunt, id enim uidetur uiscositas, gliscrotisq;, crassities nimirum
 attenuari cæpta, & attenuari obluctans, repugnansq;, uel quæ cõ-
 pingitur

pingitur humiditas, & ipsa compingi nolens, fluens igitur siccitas, & sese continens humiditas, non igitur arena infusa aqua coit illi, quod maxime iuxta Aristotelis oportebat dogma, nec uiscosa fit omnino, neque enim eius crassitie immisceri potest, siccitatiq; neque igitur crassitiem assumere, qua ut colla fiat indiget, ut neque ab aqua & arena gliscrotitem assumit ullam, nullam assumens ab illa humiditate, tenuitatemq;, & neque tenuia quæ sunt, sibi ipsis quantumuis commista, uiscosa fiunt unquam, neque itidem crassa quæ existunt, nec sibi ipsis coeunt, quæ coire, coniungiq; humore infuso uidentur, talia ipsa existunt, & talis infusus item humor, eoque sese inuicem habent modo, ut quod alteri deest, quin bene uiscosum existat, gliscrumq;, alteri insit, humiditatem igitur, tenuitatemq; alteri præbeat alterum, siccitatem alteri, crassitiemq; alterum; At siccum quod est, per se consistit, sibiq; coit, nulla usum humidi opera, quò igitur exiccatur quid magis, eò consistit magis, magisque densatur, & unum fit. At neque absurdius uideri quicquam queat, quam siccum, quod est, quod igitur id esse Aristoteli uidetur, quod proprio contineatur termino, hoc ut possit, re indigere, quæ minime id queat, cuius igitur ea est natura, et uis, ut sese contineat, minimeq; diffluat, ne diffluat à re contineri diffluente maxime. At sicca reor, solidaq;, & densa multa à præpotente calore humiditate emuncta concidere Aristoteli uisa, quæ igitur ab humiditate contineri uideri poterant, qua educta diffluunt, conciduntq;, è propria illum deiecere positione, & compulere inuitum, reor, ut siccum ne concidat, humido habere opus assereret, mirari licet & hoc, nam & multa intueri potuit, nulla penitus supersistere humiditate, se se ualentissime continentia, longèq; facta duriora, & longe compacta, densataq; magis, ferrum sæpius fusum, è quo igitur humiditas effluxit omnis, neque igitur fundi amplius potest, lateres, pumicesq;, omnia deniq;, quibus uel non multæ inerant tenues partes, uel è quibus amplius patuit elabentibus egressus, nõ igitur plurimis simul exe-

untibus.

untibus, uel per obseptum erumpentibus iter, dissoluta fuere, disrup-
ptaq; quod, quæ passa fuere, in minutissima quidem soluta fuere,
at omnia optimè proprio contenta termino, ut ex illis nihilo patere
queat minus, siccum quod est, per se consistere, nulli admistum hu-
mido, neq; enim idem & minutum appareat, & humidum, ter-
nueq;, & aridum, ipse. inquit Aristoteles, id est, quod per se
est siccum, ut concretum etiam sit, propter humiditatis defectum.

2. de gen. T.

12.

Cap. 20.

Nequaquam igitur aquam inesse mistis necesse est omnibus, & longè
abest, ut constituere queat quedam, quæ si ulla inexistat humiditas,
constitui omnino haud queant, At aer non hoc tantum, sed ut ad
ullius omnino ut agens & ipse delabatur, concurratq; generationè,
longè debilissimus, qui itaq; à quouis ferè penitus, nulloq; corrumpatur
momento, & neq; in terræ locis, in quibus præcipue mista com-
ponuntur retineri, includiq; potens, superiora proprio petens ingenio,
multoq; ignis magis, qui itaq; quo ad horum constitutionem defluat
pacto anxie inquirentes Peripatetici, inueniant nunq;, ut enim detur
ipsis à cæli motu commoto igne, deturbatoq;, deuolui aliquas ipsius
partes, non quidem ut ad terram usq; delabantur, dari potest, quæ
parum quid deuolutæ, ascendant, uel motum sistant, at non ad ter-
ram usq; delabi oporteat illas, sed ad maris fundum, & ad profun-
diores terræ partes, in quibus mista plurima generantur, & summo
prædita calore, salsa, nitrosa, sulfurea, bituminosaq;, non igitur eo
usq; à cæli motu deiciatur ignis, aut stellarum ui, & uirtute, ut Peri-
pateticorum nonnullis placet, uel illarum etiam uoluntate, quæ ele-
menta in proprio uelint manere loco, & sibi ipsis unita, seruari ni-
mirum, & neq; si secus uelint, e proprijs sedibus, propriaq; uniuersa-
litate euellatur, deuoluaturq; ignis pars, nequaquam stellarum uolun-
tatis conscia, stupida ipsa, brutaq;, & neq; parere uolens, neq; enim
corrumpi, & neq; delabi potens, nulla descendendi ui data. At
neq; illud dicere liceat Peripateticis, non scilicet ullius esse opus descē-
su

su ignis, qui nimirum mistis insit omnibus, è quibus componuntur mista, neq; enim euenire unq; ut è simplicibus constituatur quid, sed è mistis omnia, primùm enim si fieri illud nequit, neq; factum fuit unq;, nec unq; fieri potuit, tum assidue ad proprium locum, & ad cognata igne euolante corpora, & passo à contrarijs, imminutoq; assidue, nisi nouus assidue accedat, delapsus inde, deficiat tandem, uel iamdiu defecisse oportuit, & mistorum igitur generatio. Haud qua; itaq; Peripatetici inueniant modum, quò aer, atq; ignis deorsum ad mistorum deuoluatur generationem, & illorum dicta omnia hominum uideantur positionem tueri uolentium, non ueritatem inquirentium, ad illud itaq; confugiant necesse est, A cæli nimirum motu aerem, atq; ignem in penitioribus terræ partibus, & in maris fundo generari, è quibus mista fiant, At hoc minimè omnium Peripateticis liceat, quibus uel in primis mistorum, compositorumq;, gratia simplicia uidentur esse, longè illis imperfectiora, longèq; ignobiliora, nulla igitur elementaris ignis, & aeris itidem in compositorum constitutione opus habentibus opera, nequaquam prima illa, simpliciaq; appareant corpora, at alterum cælum ipsum, & ipse Sol, & sola ipsa alterum terra, in quam agens & quam uariè inuertens, immutansq; Sol, & uapores educit, è quibus aer Aristoteli fieri uidetur, & ipse amplius ignis, & quæ in cæli, terræq; conspiciuntur medio, constituit omnia, & quam plurima in maris fundo, & in profundioribus terræ partibus, sublunaris ignis ad hæc peragenda ineptus & ipse, longè tenuissimus, calore itaq; præditus longè debilissimo.

At neq; si coire queant simplicia corpora, quò insint mistis pacto, satis explicent Peripatetici unq;, oportet autem, hoc mistorum constitutionem, à simplicium generatione differre uolentibus, quòd in hac simplicium alterum corrumpatur, & generetur alterum, nullum in illa generetur, & corrumpatur item nullum, insint itaq; omnia, at non integris uiribus, mutuo à se ipsis passa, imminutaq;, quod quò fie

2. de partib.
Cap. 1.

Cap. 21.

1. de gen. T.
81. 88. &
89.

ri queat pacto, longè obscurissimum in diuersa itaq; feruntur, neq; ullus alteri placet. Quoniam, inquiunt, elementorum ratione amitterent simplicia, si in mistis corrumpantur, uolente Aristotele compositis elementa inesse omnino, insunt igitur, inquiunt aliqui, mistis elementorum formæ, nequaquam ipsæ imminutæ, quæ substantiæ existentes, remitti omnino nequeant, at proprijs qualitibus mutua actione passis. At hoc alijs non placet, & placere omnino non potest, qui enim cuilibet materiæ parti diuersæ insint formæ, & diuersæ igitur naturæ, aut una ipsa, eadèq; materiæ pars, diuersas suscipiat formas, non quolibet disposita, affectaq; modo, formam quamuis suscipere potens, quæ igitur contrarias eadem, & contraria operantes, & gaudentes contrarijs suscipiens formas, contrarijs eadem disposita sit modis, si igitur mistis simplicium insint formæ, nequaquam uere sit mistum, sed ad sensum tantum, minutissimis, atq; adeo sensum fugientibus, iuxta se positis partibus. Incommoda hæc uitantes alijs, formæ ipsæ, inquiunt, elementorum passæ sunt, imminutæq;, & remissæ, quales contrariæ, etiam existentes simul coire posse Peripateticis uidentur, remitti uero simplicium formas, & magis suscipere, & minus, & contrarias sibi ipsis esse, longè imperfectissimas, & parū quid à materiæ natura dimotas, quæ itaq; mediæ uideri possint inter uerè substantiales, accidentalesq;. At hoc minimè alijs probatur, neq; enim medium, quid inter substantiam existat, atq; accidens, ueluti neq; inter affirmationem, negationemq;, proprium enim accidentis est, inquiunt, in subiecto esse, substantiæ non esse in subiecto, quod nimirum ab ipsa sit constituendum, & nisi ab ipsa fiat, non sit omnino, ipsa itaq; non in subiecto, at in materia sit, & neq; medium quid inter ea sit, quæ eiusdem generis non sunt, alia itaq; ratione, atq; alio mistis indenda simplicia uidentur modo, non penitus ipsa corrupta, & unum facta omnia, è contrarijs inquiunt, mutuòq; in sese agentibus simplicium qualitibus, media constitui potest qualitas.

litas, quæ extremarum sapiat naturam, huiusmodi, inquit, qualitas propria existit ad formam corporis mixti dispositio, ueluti simplex, ad simplicis corporis formam, ueluti igitur extrema in medio inueniuntur, quod nimirum utriusque particeps est naturæ, sic qualitates simplicium corporum in corporis mixti qualitate. Si quidem qualitates simplicium formæ existant Peripateticis, simplicia mixtis quoquo inesse pacto asserere liceat, qualitatem asserentibus inesse qualitatum mediam, & ueluti ex omnibus conflata, at qualitates nequaquam simplicium ponentibus formas, sed dispositiones tantum ad formas, penitus interemptis simplicium formis, uel integra ad illas remanente dispositione, nequaquam simplicia corpora pacto ullo remanere, seruarique dixerint Peripatetici, quid enim remaneat, aut seruetur, cuius penitus interijt forma, si seruari, remanereque oportet elementa, quod Aristoteli imprimis placet, ipsorum quoquo remaneant oportet formæ pacto, non ad illas dispositio, eaque imminuta, immutataque, quæ materię est omnino, cuius uicem subire in mixtis elementa nequaquam Aristoteli placet, ipsas inesse uolenti formas, non integras quidem, intensasque, sed remissas, & mutua actione passas, at inesse omnino, non igitur satis explicare Peripatetici uidentur, quo inexistentibus simplicibus pacto, mixta constituentur, compositaque omnia, at neque explicent unquam, nusquam, ut dictum est, coire potentibus contrarijs agentibus naturis, quæ quantumuis remissis uiribus, at nequaquam depositis odijs tamen, ad internitionem pugnare uidentur usquequaque, et neutra cessare unquam, donec contrariam interimat, deturbetque, ipsa itaque subiecto potiatur sola, nequaquam eidem inesse potens, aut uolens utraq; , at longe diuerso disposito, affectoque modo, in diuersis itaque existentibus subiectis contrariæ naturæ, & non summis etiam præditæ uiribus, sese assidue oppugnare uisæ, & uel longe debilissima non pati à præpotente tantum, sed & ipsa agere in illam usquequaque, subiecto illam deturbare contendens, agens itaque omne pacto

2. de gen, T.
48.

2. de gen, T.

26.

2. phys.

ti, & ipsum Peripateticis uidetur, qui eidem inexistentes subiecto, quiescere illas imaginari queas, robustior præsertim ubi adest altera, qualis in mistis conspicitur longè plurimis, cur contrariam longè debiliorem, ac uictam iam, profligatamq; in eodem esse sinat, & uigere subiecto, quo sola potiri summè ipsa appetit, cur itaq; id potens, non deturbat inde illam?

Cap. 22.

At neq; unquam si simplicia inexistant omnia, remissis igitur singula uiribus, rationem Peripatetici assignent, cur mista multa non simplicium tantum exæquent uires, sed longè etiam exuperent illas, succi igitur longè plurimi, & nequaquam aqua crassiores, qualibus copiosior quàm tenuiori aquæ inest, indi queat frigiditas, longè aqua apparent frigidiores, quos omnes, aqua etiam crassiores quid, at aeris, ignisq; participes, rerum longè calidissimarum, longè oportebat ab aqua exuperari, neq; enim quod illis, non aquæ inest tantum, sed & terræ itidem frigiditas, quæ siccitati iuncta ualentius agere uidetur, quòd nimirum ueluti lima quædam existat siccitas, non caloris tantum, sed & frigoris itidem, quæ utriusq; actionem mirum adiuuet in modum, primum enim, non res eadem contrariorum agentium actionem adiuuare uideri debet, calorem itaq; exacuerè Peripateticis uisa siccitas, frigiditatem obtundere uideri debet, neq; enim propterea siccitas qualitatum uires augere, & actionem adiuuare Peripateticis uidetur, quòd crassior ipsa, densiorq; illas suscipit copiosiores, sed ipsa id facere per se uidetur siccitas, summè etiam tenui inexistens rei, nihil enim memores humiditati tenuitatem assignasse, & eandem humiditati fecisse, quæ igitur siccitati nihilo coire, quàm humiditas queat magis, sublunarè ignem tenuitate summa, et summa itidem donant siccitate, ab eadem igitur constitutus aeri caliditate (neq; enim, ut sæpe dictum est, ab imminuta qualitate primum, simplexq; constituatur corpus, quæ nimirum, uel contrariæ commista imminui potest, ut Peripateticis placet, uel à contraria passa, si neutrum con-

tingerit,

tingerit, qualis sui existit natura, appareat impermixta, atq; integra, & summis prædita uiribus) propterea igitur, ut dictum est, ualentibus aere calefacere Peripateticis uidetur ignis, nulla maiore datus caliditate, quòd illius uis ab humiditate retundi, huius exacui a siccitate uidetur. Illud præterea incusandus esset Aristoteles, si frigiditatem exacui uidetur siccitas, quòd humiditati summam illam copulauit, non siccitati, terra itaq; uideri debuit primò frigida, ueluti primò calidus ignis. At neq; si non frigiditas succorum appareat forma, sed substantia alia, aqua uideri debent frigidiores, à propria huiusmodi facti forma, quæ nimirum si alia sit à qualitatibus, & simplicibus, componentibusq; non insit corporibus, è solo manare potest cælo, at Peripateticis solus è cælo delabitur calor, si igitur mistis, illorumq; qualitatibus forma è cælo superadditur, calor existat, aliud esse queat nihil, qui igitur inexistentem imminuat frigiditatem, non augeat illam, intendatq;.

At neq; efficientia rerum principia inquirens, probari potest Aristoteles, rectè illa quidem contraria oportere esse asserens, quòd contrarius est generationi interitus, contrariorum autem contrarias esse oportere causas, & illud itidem, non aliam nimirum in naturalibus efficientem à formali esse causa, cui itaq; caliditas, & frigiditas formæ reru uisæ, efficientes itidè uideri debuerunt, solæ præsertim summè sibi ipsi oppositæ uisæ, contrariæq;, sese mutuò deturbantes, interimentesq;, & alterius demoliens, corrumpensq; opera altera, non obliquus Solis motus, accedens nimirum, & recedens Sol, qui accedenti nequaquam apparet contrarius, at debilius tantum agens, obliquus magis, non itaq; quæ accedens ipse constituit, genuitq;, corrumpat recedens unquam, & neq; corrumpantur omnino unq;, nisi alterum adsit principium, uerè Soli oppositum, contrariumq;, quod quæ à Sole constituta sunt, effecta q; perdat, corrumpatq;.

Terra nimirum, si rationes id sinant, quibus adductus Aristoteles,

Parmenidem

Capo 23

2. de gen. T.

26.

2. phys.

2. de gen. T.
55.

Parmenidem incusat, calidum & ipsum, frigidumq; principia ponentem, & ignem ab illo, ab hoc terram constitutam; Efficiens, inquit, Aristoteles, causa, quæ maximè princeps in efficiendis existit rebus, ratione uti uidetur, & ueluti arte, tantum uidelicet operatur, quantum oportet, at qui ignem, inquit, ponunt, præterquam quòd rem pro principio agente ponunt, quæ non agere modo, sed pati etiam uidetur, quod efficienti non conuenit causæ, simile quid, inquit, faciunt, ut si quis ferræ, et organis singulis effectorum attribuit causam, ferræ nanq; existat, necesse est, si secatur, non tamen ferræ secatur, sic & ignis, & peius etiam, quando nihil mouent non mota instrumenta, at calor, & frigus, nisi abutente ipsis moderentur, reganturq; subiectum corrumpunt. Duabus igitur de causis caliditas, frigiditasq; non uidentur efficiencia Aristoteli principia, & quòd nimirum nulla in agendo uti uidentur arte, quæ uel imprimis agenti insit, atq; efficienti oportet, & quod pati ipsæ uidentur, quod uerè agenti conuenire non uidetur, caliditas igitur, frigiditasq; agentia quidem apparent Aristoteli principia, solæ, ut uisum est, agere ipsi uisæ, & constituere item omnia, sed alio insuper opus esse illarum ueluti moderatore, rectoraq; qui pati ipse impotens, utriusq; quasi cohibeat, reprimatq; uim, ne in se ipsas effusæ, altera alterius corrumpat, destruatq; opera, & sese etiam ipsas interimant, perdantq;.

Cap. 24. Rectè quidem, neq; enim, quæ ratione in agendo nulla uti, & arte uideatur nulla, & quæ pati & ipsa posse, uerè agens uideri debet causa, non si quidem rectè constituatur quid ab agente temerè, atq; effusis agente usq; quaquè uiribus, At & generatio deficiat, si agens patiatum principium, & pati igitur impotens esse oportere agens uideatur principium, & mensura quadam, & ratione agere, At contra quæcunq; constituta sunt corrumpi uisa, interireq; pati ipsum manifestant, neq; enim si nō principium ipsum pati queat, quod ab ipso constitutum est, patiatum, aut immutetur quicquam unquam, non si quidem

siquidem integrum quidem, ualensq; agens principium, & ueluti
 magnitudinem, & robore munitum suo, pati impotens dixerit Ari-
 stoteles, at imminutum in genitis, debilitatumq; passibile factum,
 iam enim pati aptum dixerint, & à contrario repugnante passum,
 Non igitur propria natura impassibile agens Aristoteli uideri debet
 principium, sed si quid aliud pati, & ipsum, cui præcipue contrari-
 um, oppositumq; assignat Aristoteles. At neq; ex ipso ratione uti
 uideatur, non scilicet non tantum usquequaq; quantum & potest,
 agat; Quid enim agentis substantiæ ingenio conueniat minus,
 quam agendi uim, & propriam igitur prohibere, & reprimere na-
 turam, & se igitur ipsam seruandi, atq; amplificandi studium depo-
 nere, atq; appetitum. Propria igitur natura temere, & tantum
 agere usq; quaq; quantum & potest, utrunq; agens uideri debet
 principium, & pati ipsum potens, Quod igitur si æternum apparet,
 & nihil passum unquam, nusq; uel uniuersi constructione immutata
 quicquam, uel rerum quarumuis generatione, constitutioneq;, & si
 ratione agere, summa omnibus ratione effectis, mensuraq;, non ab
 ipsis sit contrarijs agentibus principijs, sed ab alio illorum moderato-
 re, & uere omnium principio, nequaquam illorum immutante natu-
 ram, aut uires reprimente, cohibenteq; unquam, sed alia longè diuini-
 ore ratione, & modo, effusis igitur usquequaq; uiribus, & quantum
 possunt usq; quaque agentia, cohibere se uideantur tamen, & uelu-
 ti mensura uti, neq; igitur sese mutuò perdant, & longè plurima eò
 stituant, & longè pulcherrima, & eadem semper ratione omnia;
 huiusmodi Deus ipse gloriosus, non obliqua Solis appareat latitudo, quæ
 eiusdem Dei uideri debet opus, & admirabili quidem constituta sa-
 pientia, illa igitur delatus Sol terras illustrat, fouetq; omnes, & om-
 nes animalibus omnibus, & humano etiam generi commodas præ-
 bet sedes, nullas exurit, qui recta obuolutus, uel minus etiam obliqua,
 nimis diu medijs imminens, ~~torrens~~ faciat medias, extremas minus illu-

stret, minusq; calefaciat, remotus nimis, & obliqua magis, ad alteram accedens nimis, nimis recedat ab altera, quam igitur nimis obsitam tenebris, nimioq; rigentem gelu, animalia sustinere queant nulla. Hæc non latio ipsa præstare uidetur, sed uel ipse illa delatus Sol, si uolens defertur, eligensq; uel ille rerum opifex, qui & Solem condidit, & illo etiam deferri instituit motu, eaq; ut dictum est, à terra ipsum locauit distantia, ut non exurere illam, & agere in illam queat, & substantiam ex illa haurire, unde aer constituatur, atq; aquæ omnes, plātæq; & animalia. Agens igitur principium Sol, uel Soli inexistentis calor, nulla agens ratione, at tātum usquequaque, quantum & potest, ratione tamen in agendo uti uidetur, & ueluti arte, eo locatus loco, atq; illis delatis motibus. At neq; utrunq; agens principium in se ipsa habere obliqua uidetur latio, neq; enim accedenti, directoq; Soli recedens, ut dictum est, contrarius uidetur, obliquusq; debilius quidem, languidiusq; at calefaciens omnino semper, non igitur recedens generare, atq; obliquus, quæ accedens queat, directusq; at nequaquam illa corrumpat tamen, perdatq; nequaquam sibi ipsi oppositus unq; factus, contrariusq; quæ igitur quoniam interire, corrumpiq; uidentur omnia, Soli oppositum inueniendum Aristoteli erat, contrariumq; ens, quod à contrario constitutum principio, & contraria præditum natura, contrarijsq; agens uiribus, quæ à Sole constituta sunt, genitaq; perdat, corrumpatq; & in quod agens constituat illa Sol, neq; enim, uel agere in aliud, uel ab alio pati licet, at in contrarium, & à contrario tantum, calefacienti igitur, & calore agenti Soli ens, erat Aristoteli opponendum, summa præditum frigiditate, terra nimirum, quæ inspecta, eiusq; natura, & ui, nullus amplius indagandus erat Aristoteli artifex, qui caloris, frigorisq; moderaretur uim, & ne ab altero alterius corrumpantur opera, aut se ipsa etiam mutuò perdant, prouideret, ab altero coerceri, moderariq; uiso altero, admiranda tantum erat, suspiciendaq; conditoris sapientia,

piencia, qui summè contraria, summèq; agentia, & longè potentissì-
sima, sic locavit entia, & illos alteri tradidit motus, ut nihil remissis
agentia unq; uiribus, at tantum usquequaq; quantum et possunt, mè-
sura tamen in agendo uti uideatur, & ueluti arte, nec mutuò igitur
corrumpantur, neq; ab altero interimatur alterum, longissimè à se
ipsis locata, breuiq; in easdem alterius agente partes altero, & lon-
gè constituent diuersissima, diuersissime ut dictū est, sese exuperan-
tia, & eadem tamen ratione semper omnia.

Et ut ad Solem redeamus, ea etiam ratione generationis accedens uideri Cap. 25.
non debet causa, & corruptionis recedens, quòd non ibi generet ma-
ximè, ubi directus sit maximè, & in singulis amplius terris, non ma-
gis, ubi accedit magis, at in omnibus, & in ualdè etiam borealibus ni-
hil generare uidetur maximè factus proximus, non id tantum in meri-
dionalibus, sed corrumpere etiam, quæ hybernus ipse constituit, uer-
nusq; , & nihilo in illis generare recedens minus, autumalisq; , &
hybernus etiam, quam accedens, uernusq; , nam æstiuus nihil ullibi
unq; , quem oportebat maximè, & qui uerè maximè etiam generat,
non quidem animalia, plantasq; , de quibus, ut uidetur, est sermo, sed
substantiam propriæ longè simillimam, maximis, & diuturnis agens
uiribus, & in terram agens summè exustam, summèq; arefactam,
uapores nimirum longè tenuissimos, quales neq; à ualente compin-
gi queant frigore, non itaq; in aquas, aut in plantas crassescere, &
neq; animal cōstituere in gliscra, uiscosaq; retenti materia, partibus,
quæ attenuari potuere, summè omnibus à ualentissimo attenuatis, et
egressum naētis calore, neq; ulla igitur gliscrotide superstite, mollitie
uè, summè & ipsa ad animal constituendum necessaria, molle nāq;
oportet, & flexile sit corpus, apprehensurum multa, & multis mo-
uendum motibus. Neq; igitur ubi diu directus imminet, fons ibi
emanat ullus, neq; ulla exoritur planta, neq; animal è putri enasci-
tur ullum, quæ omnia passim in temperatis sunt regionibus, & in

is amplius quæ propria natura humidiores existunt, mollioresq; .
 Nec uerò huiusmodi æquinoctialis appareat regio, neq; enim diu illi
 directus imminet Sol, uel parum à directo differens, proprio motu, qua
 si recta ad punctum uerticis accedens, & recedens ab illo, & diurno
 no longè uelocissimo, paucis horis maximum conficiens gyrum, quasi
 igitur temporis momento à Sole exusta directo, & quæ noctibus gau
 deat longissimis, & longè etiam frigidissimis, à maxima, latissu
 maq; constitutis terræ umbra, Sole in puncto existente ad uerticem
 opposito, temperata igitur, & beata æquinoctialis uideri potest pla
 ga, & qui illam incolunt homines nihil optimis deteriores; si cæli ni
 hil obsit inæqualitas, & à diurno calore ad nocturnum frigus transi
 tus. At non, quæ non longè ab illa abest, & quasi media est inter
 æquinoctialem, tropicosq;, à Sole maxime immorâte exusta maxime,
 et iam tardius diurnum conficiente motum, etiam diu parum a puncto ad
 uerticem remoto, dum scilicet ab æquinoctiali ad tropicum, tum à tro
 pico ad æquinoctialem retrofertur, & à breuioribus, neq; æquè friz
 gidis minus refrigerata noctibus, Arent igitur, squalentq; ultra tro
 picum omnia, & qui illam incolunt homines, colore atro, distortisq;
 cruribus, & stupidi, feriniq;, ut non homines, sed alterius speciei ui
 deri possint animalia.

Cap. 26.
 2. de gen. T.
 56.

T. 57.

Mirum præterea, si accedens generat, corrumpit recedens Sol, multis in
 multorum generatione opus esse accessibus, & recessibus igitur itis
 dem multis, qui iuxta Aristotelis placita, accessibus contrarij, cor
 rumpant horum opera, non conseruent illa, aut augeant, eòq; etiam
 magis, quòd recedente Sole, & summe etiam remoto, nihilo augeri
 uidentur illa minus, fortè & magis, innato calore ab ambientis friz
 gore introactò, collectoq; sibiipsi, & robustiore factò. Nequa
 quàm præterea in æquali tempore generatio fieri uidetur, & corru
 ptio, non scilicet summum adipisci uigorem animalia, & ad occasum
 declinare, quòd Aristoteli uidetur, neq; enim qui trigesimum excess

sere

fere homines annum, vires acquirere amplius imagineris ulla, prudentiores etiam fieri uident, et moderatos magis, rerum usu edoctos, emollitosq; uel melius etiam intelligentes, quòd imminutus calor non ulterius quasi præcipites agit, ad occasum itaq; declinantis uitæ, sapientiæ uideri queat incrementum, non uigoris aucti. Neq; igitur formalia rerum principia, nec efficientia recte indagasse uidetur Aristotiles, nec primorum corporum aut numerum, aut naturam, nec recte reliqua ex illis constituisse.

Agè porro, quod reliquum est, intueamur, num uidelicet calor ex pers cælum sublunaria commouens, cõterensq;, calorem Aristoteli generare queat, & num non à propria cælum moueatur substantia, sed ab immotis motoribus, licet utrunq; superfluum uideri queat. Quãdo enim immobili, semperq; immotæ terræ, summè mobile, semperq; motum, summè contrarium uisum est cælum, longè sublunari aeri simillimum, perpetuo, & ipsi, incessantiq; circulari moto motu, nequaquam diuersæ à sublunariis uideri potest naturæ, nec calor omnino incapax, at longè calidissimum, quale ipso apparet sensu, & quod igitur propterea moueatur, quòd motus propria ipsius est, naturalisq; operatio, qua & seruatur cælum, & oblectatur, & à qua si cesset unquam, & esse etiam cesset, & corrumpatur, ueluti & ignis quiuis. At age tamen, quò Aristoteli calorem fieri à cælo placet, exponatur modus, & quo itidem moueri cælum, fortè enim hac saltem ratione uicti, coactiq; Peripatetici, quòd nimirum nisi à propria agat natura Sol, nequaquam sublunaria calefacere queat, calorem Soli tandem, propriam tandem restituant naturam.

Calorem, inquit Aristoteles, cæli generat, astrorumq; motus, quo secum & ignem trahit cælum, & supernum etiam aerem, extra montium existentem uerticem, ea enim est motus uis, ut longè etiam solidissima, & summè propria frigida natura, calefiant omnia, & à ualido ignescant etiam motu, commouens igitur, agitansq; illos cælum, ac-

Cap. 27.

Cap. 28.

2. de Cælo

T. 42. &

1. Meteor.

Cap. 3.

cendit, & non accendit tantum, sed dispartitur etiam, disgregatq;
 & segregatas illorum partes ad inferiora ueluti detrudit, ac deiacu-
 latur, iuxta illorum igitur contactum inferiorem aerem calefieri ma-
 gis, quæ omnia cum nequaquam satis Aristoteli essent, semper enim
 æquæ aer, quicumq; extra montium existit uertices, à cælestium trahi-
 tur latione, æquæ igitur accendatur semper, & semper æquæ segre-
 getur, demittaturq;, & æquæ igitur inferiorem calefaciat aerem se-
 per; at Sole absente, est ubi rigere uidentur omnia, quæ à præsen-
 te, directo præsertim exuri uidentur, propterea igitur à cælestium
 omnium motu calefieri sublunaria placet Aristoteli, sed longè à Sol-
 le magis, non commouente tantum aerem, sed conterente etiam, et
 ob id calefaciente, at non propterea intermedios conteri orbis, ab hu-
 iusmodi immunes passione, non idem autem neq; à Lunæ, neq; à reli-
 quarum stellarum fieri motu, oportet siquidem quo aer conteri debet,
 & uelocem esse motum, & minimè remotum, quod utrunq; habet
 Sol, at Lunæ uicinæ quidem celeritas deest, propinquitas stellis ue-
 locissimo delatis motu, Solis præterea corpus non tantum lunari ma-
 ius, sed multò etiam uideri potest solidius, omnibus igitur aptissimum
 rationibus, quod sublunarem aerem ualentissime conterat, & cale-
 faciat igitur ualentissime, quoniam enim, ut dictum est, nullus ab uni-
 uersi cæli motu inferioribus dari uidetur calor, at exuri omnia præsen-
 te Sole, directoq;, commouens ignem cælum, accendensq;, & segre-
 gans, & ad inferiora etiam demittens illum, ad calorem genera-
 dum sufficere Aristoteli nequaquam potest, eo itaq; opus habet amplius,
 quod Soli inest, à reliquo seorsum cælo, soliditate nimirum, non cõ-
 mouente tantum, sed conterente etiam, itaq; aperte in libris de cælo
 calorem fieri à Sole conterente asserit, quod & sagittæ etiam in-
 nuit exemplo, tum in meteoris, Maxime, inquit, solidi motus aerẽ
 disicit, segregatq;, ubiq; igitur solidum conterens calorem Aristote-
 li generat, caloris expers cælum, atq; ipsum iudicanti Solem.

At,

At, ut id omittatur, quod Aristoteli ab Aphrodiseo obijcitur, cælum ni
 mirum penitus illi alienæ existens, diuersæq; à sublunaribus naturæ, Cap. 29.
 nihil itaq; commune ipsis habens nec contingere ipsa posse, neq; con
 tingi ab ipsis, tactile enim omne iuxta contrarietatem tale existit, et
 primum iuxta primas, neq; igitur sublunaris commoueri ab illo, &
 neq; conteri posse aer, & id itidem quod à Philopono, si uidelicet à
 Sole, ut à solido conteratur aer, à solido utiq; ut à duro, renitenteq;
 non siquidem ut à trifariam diuisibili, quale uniuersum existit cælū,
 qualitatibus itaq; à primis emanantibus affectum cælum, nequaquam
 diuersæ à sublunaribus uideri debere naturæ, quod igitur à propria ca
 lefaciat substantia, non aerem commouens, conterensq;. At, ut
 omittantur hæc, & dentur Aristoteli, contrario itaq; carens cælū,
 penitusq; alienæ à sublunaribus existens naturæ, & solidum esse,
 retinensq;, & sublunaria contingere, & conterere etiam posse.
 Illud certè dari non potest, ut sublunarem conterat aerem Sol, tam
 longè ab ipso distans, intermedijs orbibus nō contritis & ipsis, neq;
 enim uel imaginari queas, quo pacto contritio, passio uidelicet penis
 tus corporea, & quæ in nullum agens corpus, nihil sit omnino, esse
 igitur cesset, ubi agere desistit in corpus, à remotissimo Sole ad sublu
 narem transuoluet aerem, tot, tanq; uastos intermedios nihil afficis
 ens, nihil conterens orbes; nam si qualitas aliqua sit incorporea,
 possit forte, licet & perobscurum uideatur, & perdifficile, nec
 quod torpedinis explicare, & innotescere queat exemplo, torpedi
 ne siquidem in retibus deprehensa, retia contingentium obstupescūt
 manus, quòd nimirum qualitate aliqua retia afficit torpedo torporē
 inferre potente torpore etiam potentibus, frigiditatem uidelicet, aqua
 non torpent retia, ueluti neq; dormiunt frige facta, atq; humefacta
 etiam, at animalia, & cerebro id perpeso tantum, At esto, detur
 & hoc Aristoteli, possit itaq; incorporea qualitas ad aliquod per
 meare intermedio non communicata corpori. At penitus cor
 poreas,

porea, & id tantum existens contritio; quòd in corpora agit, agere itaq; , ut dictum est, in corpus, cessans, & esse etiam cessat, ut à remotissimo Sole aeri detur, ipse itaq; conteratur aer, tot tanq; vastis intermedys nihil contritis orbibus, mirum profectò, & maius, quàm ut humano concipi queat animo, uel igitur & ipsi itidè conterentur intermedy orbis, uel ipsis suppositus nihil tale perpetiatur aer, at orbis conteri nequaquam placere Aristoteli poterit, reor, à nihil ex se còmoto præsertim Sole, sed orbi infixò, immersòq;, & ab orbe delato. At nequè uires, & quasi robur suppositæ orbis parti subministret Sol, quæ igitur reliquis ualentius agat, robustiusq;, non propria tantum agens potentia, & extrema sui parte, qua aerem contingit, sed cum uniuerso superposito coelo, & cum maximo igitur, densissimoq; Sole, eius densitatis quoquo particeps facta pacto, maiore conterat suppositum aerem ui, ut Auerroi, Aristoteli iuramento astrictò, placet, impossibile nimirum iudicanti, asserentiq; Auerroi, locali quid ab aliquo moueri motu, intermedio non commoto corpore, nec moueri omnino uolenti aerem, à non contingente stella, nequaquam aere à Sole contrito calorem fieri placere debebat; At Aristotelis positiones tueri omnino contendenti, id placuisse reliquum fuit, Soli uidelicet suppositam orbis partem, ualentius suppositum conterere aerem, à superposito, ut dictum est, Sole quoquo densiorem factam pacto, minus forte absurdum, at absurdum omnino, primùm enim neq; si uniuersa cæli aerem contingens superficies, ueluti Sol solida existat, densaq;, suppositum ualentius conterat, se ipsa tenuissima, neq; enim circulo actum cælum, nihil itaq; eleuatum, depressum nihil, & longè læuissima, uniformi, æquabiliq; superfite, & nihil aeri cedente, longè læuissimum suppositum aerem, siquidè commouere, conterere etiam posse uideatur ulli, ut conteratur quid, motu opus est deprimente, & renitens etiam deprimente, robustius itaq;, quod densius est, duriusq; conterat, at neq; tamen immensa

opus est densitate, duritięq; , tanta enim tantum, ut nihil cedat, nihil inflectatur conterens, quod nulla orbis pars a tenuissimo pati aere Peripateticis uidetur, cuius itaq; solidior etiam, duriorq; pars, nihilo tenuiore, mollioreq; , at nihil cedente tamen, aut inflexa unquam conterat minus, Tum neq; si detur etiam Auerroi densiorem orbis partem ualentius suppositum conterere aerem, declaret propterea unq; suppositam Soli orbis partem reliquis conterere robustius, ueluti à Solis densitate adiutam, si siquidem agente ageret cælum qualitate, potentius ipsius pars Soli supposita ageret, cui nimirum longè densiori copiosior inexistat, & potentior agens qualitas.

At commouens, conterensq; tantum, nihil commouere, conterere nihil appareat magis, nihil à supposito inflexum, passum nihil aere, quantumuis magno, & quantumuis denso superposito Sole, at immensum à commouente, & conterente amotum parte, neq; enim densitas, ueluti agens, sese diffundet qualitas, & proxima propria afficiat natura.

At neq; si hæc etiam Aristoteli dentur, & iditidem amplius, ipsum nimirum Solem, & quauis præditum densitate per aerem quauis ferri uelocitate, propterea calefieri ab ipsius motu ostendat aerem, longè fugacissimum, longèq; mobilissimum, nec alicui resistens corpus. Ea siquidem tantum incallescere motu, & mutuo atritu uidentur, quæ solida existunt, densaq; , ac dura, nihil igitur sibi ipsis cedentia, & nihil altero alterius uitante, & fugiente ictum, sese mutuo attrunt, attenuantq; , & accedunt, uel interclusum aerem, neq; elabipotentem, nec illorum alterius subire poros. Quò igitur solidiora fuerint, densioraq; & duriora, eò mutuo attritu incallescunt magis. At non mobilissimus, fugacissimusq; aer, & facillimè corporibus, quæ per ipsum feruntur, cedens omnibus, neq; ullius excipiens ictus, & percussiones, sed effugiens, euitansq; omnes, qui igitur neq; mortario inclusus, & contritus quantumuis incallescere uidetur unquam,

quem

quem, si uera sit Aristotelis ratio, accendi oportebat, atq; igniri, à densissimo, durissimoq; corpore contritum ualentissimè. Nec uerò sagittæ per aerem delatæ ab ipso prius calefacto incendi uideantur, liquariue, ut enim incalescat à sagitta contritus aer, nequaquam ab illa incendatur tamen, nullo in calefacto immorans momento, à proprio igitur calore liquefit sagitta, quem à motu assumit.

Cap. 31. **At** & si calefieri queat à cælestium latione contritus aer, à Luna calefiat magis, quam à Sole, inimaginabile, ut dictum est, ab illo distante, & tot tanq; uastis intermediis orbibus, qui ne Solis motus ad aerem perducatur, & illum commoueat, impedimento sunt, neq; enim, ut dictum est, imaginari queas, quod motu, non qualitate agit, mouere quid posse, non contingens illud, & corpore, quod intermedium est, non commoto, nam ut, non æquè ac Sol, densa solidaq; sit Luna, cæteris orbium partibus densior est, solidiorq;, quæ nisi solidæ existât & ipsæ dissipentur, diffuantq; à rapidissimo illo motu, Aristoteli certè & ipsæ suppositum aerem conuellunt, diuelluntq;, & segregant, Luna igitur, si non æquè ac Sol, solida, densaq;, ea certè prædita est densitate, qua suppositum aerem conterere queat ualentissimè. Et nec Aristoteli Sole minus calefacere uidetur Luna, quòd Sole solida minus, minus conterat ualenter, sed quòd tardiore feratur motu, haud rectè reor, neq; enim ad aerem conterendum Sole tardior uideri potest Luna, quæ parum abest, quin primi mobilis cursu consequatur, id uidelicet tantum, quod retro proprio fertur motu, quod ad uniuersum collatum gyrum, non magni uideri potest momenti, nec rationabile est, tantum imminui posse calorem tarditate hac motus, quantum augeri solidi corporis propinquitate, siquidem Sol à sublunari aere, quem contingit Luna, inimaginabile quid abest, ueluti enim haud quaquam uelocius rotam circumuoluere uidetur iumentum, longissimæ allegatum trabi, magno itaq; circumuoluens spatio, quam contingens illam, & illi alligatum, longè quidem tardiore ipsu delatum

delatum motu, at totidem tamen, & simul conficiens gyros, sic itidē Sol, nequaquam propterea, quod in longē maiore delatus orbe, longē maiorem, quā Luna diurno etiam motu conficit circulum, uelociorem sublunaribus præbeat motum, tantum enim solummodo, ut & ipse sublunaris aer diurno feratur motu, si quidem hoc, tot intermedijs potest orbibus, quod item paulo minus & Luna præstat, paulo igitur Sole minus celeritatis ratione calefaciat Luna, at longē proximior, longē magis, non si quidem celeritate minus calorem facere uicinitas Aristoteli uidetur, propterea itaq; asserenti, non calefieri inferiora hæc à stellarum fixarum motu, quæ plurimæ, maximæq;, & in orbe feruntur longē omnium maximo, motu igitur longē omnium uelocissimo, quod maximè à sublunaribus distant, At neq; Luna, nec Sol itidem aerem etiam contingens aerem conterere posse uideatur, suis enim immerſi orbibus, suppositum, contiguumq; aerem in puncto tantum contingunt, nisi igitur & orbis conterant, nihil per illos moti, at fixi, immerſiq; in illis, & illorum existentes partes, delatiquè ab illis, suppositum conterere haud queant aerem.

Hæc fortè animaduertens Aphrodiseus, minimèq; torpedinis exemplo Cap. 32. contentus, neq; ijs, quæ ab Aristotele accæperat acquiescere potens, & rei cedens difficultati, Fortè, inquit, neq; impassibile omnino diuinum corpus, neq; enim inalterabile ipsum demonstrauit Aristoteles, cum id proposuisset tamen, sed ingenitum quidem, atq; incorruptibile, & similiter quòd incrementum capere non posset, at inalterabile non similiter, & solet Aristoteles non simpliciter impassibile diuinum asserere corpus, sed à molestia tantum ad mortem cōpellente, ab huiusmodi enim passionibus impassibile est cæleste corpus, & diuinum, sunt autem huiusmodi passionibus, quæ sunt iuxta mutationē, quæ est secundum formam, cuius mutationis, & cuius passionis immunia sunt diuina, at non propterea & omnis passionis, nā & motus passio quædam, quam suscipiunt, quin & si alienam lucē

suscipere passio existit, & Luna quid patietur à Sole, illustrata ab ipso, nihil igitur absurdum, & à Solis motu passam cæli partem ipsi proximam, non ita tamen passam, ut secundum formam, speciemq; immutetur, & ignescat, per hanc subiecto corpori passionem subministrari, ut & ipsum ignescat, cum præsertim diuinum corpus Soli suppositum, non sit æque purum, sincerumq; ut ipse itidem affirmat Aristoteles, tale autem quod existit, à se ipso differt, & reliqua, per quæ uidetur Aphrodiseus minimè quidem reformidare, cælum calefieri à Solis motu asserere, at illud abhorrere, nè scilicet propterea corrumpi ipsum fateri cogatur, corruptiuam nimirum pati passionem, at quo à Solis motu calefieri queant orbes pacto, ne imaginari quidem licet, neq; enim ullum ipsius largiri motum uidetur Sol, at neq; ipsos conterere, quos proprio immersus orbi in puncto contingit tantum, Qui igitur, si à Sole calefiant, à propria calefiunt Solis substantia, non à motu.

Cap. 33.

Et sublunaria amplius, non æque semper calefacta, at longè diuersissimè à semper æque distante, & æque semper moto Sole, & æque igitur conterente semper, neq; enim meridianum Solem matutino dixeris, uespertinoq; conterere robustius, & neq; hyberno æstiuum, nec directum obliquo, nullo inter ipsos apparente discrimine unquam, quo ualentius hic conterat, debilius ille, & quod si appareat nequaquam iuxta illud differre uideatur calor, ubi enim celerrimè mouetur Sol, contereret ibi maximè, maximè igitur æquinoctialis, breuiore enim tempore maius forte diurno conficit spatium motu; At tropicum circumuoluens longè apparet ardentissimus, non quidem quoniam diutius conterit, neq; enim ubi diutissimè, in subpolari uidelicet aere, quem plures iam assiduè conterit menses, ardens ibi apparet Sol. At neq; reflecti dixeris contritionem, directam igitur maiore reflexam ui, agere item ualentius, quæ nimirum si ad nos descendat, si scilicet hic etiam conteratur aer, sensu utiq; percipiatur, neq; enim

latere

latere queat, adeò contritus uehementer, adeoq; in terram uehementer deiectus, ut ab ipsa itidem resiliat agitatus, contritusq; etiam magis, oporteret autem, si ob resilientem contritionem maior fit calor. At non diuersitatis tantum huius, quæ quidem summa existit, rationem assignare nullam Peripatetici posse uidentur, calorem à Sole aerem conterente fieri asserentes, sed neq; cur montanæ, æditæq; terræ planis, humilibusq; longè appareant frigidiores, secus atq; oportebat, proximiores nimirum conterentibus, contritisq; calore magis, nec discriminum aliorum mille, quæ secus eueniunt omnia, ac contritionis postulat ratio. At oportebat omnium, rem præsertim enuntiantibus, non à sensu remotam, & sensui ignotam, obscuramq; sed contrariam, repugnantemq; sensui, omnium uerò pulcherrimè, qui ab ipso calefieri omnia asserunt Sole, & à luce, ab ipso emanante, quod ipse manifestat sensus, ab ipsa igitur non illustrata, longè calefiunt minus, neq; enim, ut Aphrodiseo placet, quoniam alius ab alio calefit aer, continuitate, & contactu, quod igitur obumbrat, continuitatem, & contactum calefacientis impedit aeris, non æquè igitur calefiat aer à superiore, calefactoq; non contactus; nam calefacienti continuus, proximusq; & contiguus etiam, à Sole non illustratus, nequaquam calidus fit tamen, qualis à Sole illustratus quicūq; ualde etiam à calefaciente remotus, extremus itaq; aeris aer, à Sole conspectus, qui ab ingrediente calefieri uidetur Aphrodiseo, æquè ingredienti calidus, at ingredienti proximus, contiguusq;, quem igitur calefacienti proximior, calefieri oportebat magis, nihil omino, non conspectus à Sole. Luce igitur agere uidetur Sol, à qua quæ non continguntur, non æquè calefieri queunt, nam si conterens calefiat, conterenti proximiora, aut etiam contritis, calerent magis.

Calida porro existens lux, summa summi perfectiq; caloris qualitas, Cap. 3^a
perfectioq;, quocunq; sibi ipsi unitur modo magis, magis etiam calefacit, unitur autem, & crassiora permeans corpora, & in se ipsam

resiliens, ea enim est lucis uis, atq; actio, ut tenuia quæcunq; nullo permeet temporis momento, propria illa donans, afficiensq; natura, obluantia nihil, & in illis sese amplificans, & generans, repugnantibus nihil, at ad solida delata, non ulterius progrediatur, nec tamen motum sistat suum, suamq; actionem, efficacissima lux, sed resiliat inde, & retroflectatur, & ad eos semper angulos, quibus ad illa delata est, directa igitur incidens, in se ipsam retroflectitur, & ueluti conduplicatur, forte & maiore resilit ui, ui terram feriens maiore, pilæ modo ad perpendicularum deiectæ, quasi enim, quod percussis commune est omnibus, terra ictum reddit, quem accipit, accepit autem integrum, ualidumq;, siquidem recto opponitur, proprioq; ipsius motui, Nam quæ obliqua cadunt, quasi igitur aliò tendentia, haud ualidè terram feriunt, neq; igitur referiuntur ualenter, attolluntur itaq;, at non strenuè, neq; contrario, oppositoq; motu, & ueluti in se ipsa retroacta, ut quæ directa cadunt, à terra repercussa ualentissime, sed in oppositam partem, & neq; ad æquales se per angulos, sed ad minores plerumq;, deorsum & propria tendentia grauitate, & inceptum, quo ad inferiora ferebantur, motum, quoquo prosequentia pacto, & lux igitur obliqua incidens, nequaquam in se ipsam resiliat, sed diffunditur, dissipaturq; ad æquales quidem angulos, at ad oppositam reflexa partem, nullas igitur resiliens sumens uires, nec tanta forte reflexa ui, directa longe apparet infirmior, languidiorq;. Hyberno igitur æstiuus Sol, & meridianus matutino, uespertinoq;, & obliquo omnino directus, longè apparet ardentior, ad meridiem igitur usq; quaquè, quam ad boream incolentibus, quòd directa, ut expositum est, lux, ualentius, & in se ipsam reflectitur, & ueluti conduplicatur. At obliqua, & languidius resilit, debiliusq;, minimeq; in se ipsam, & montanis, æditisq; terris planæ, atq; humiles calidiores, quòd à proximo lux innixu ualentior resilit, magisq; unita, collectaq;, ad superiora elata,

elata, & debilitatur, & diffunditur, dissipaturq; Montes itaq; ualde etiam lati, planiq; superficiem, frigidiores omnes, qui enim magnus etiam monti imminenti aeri, ab inde reflexa luce datur calor, imminuitur, atq; extinguitur à frigidissimo montem ambientem aere, ad quem reflexa ab imo lux, longè peruenit languidissima, à respercutiente terra remota maxime, maximeq; per latissimum diffusa aerem, in quò igitur nulla ipsius appareat uis; montanus itaq; aer omnis usquequaq; at noctu præsertim frigidissimus, nam interdiu est ubi à proxima a deo calefiat reflexione, ut circumstantis aeris repellat, superetq; frigiditatem, quò igitur sublimior ad quendam usq; terminum, eò frigidior, qui si à contritione fieret calor, contritus magis, uel contrito proximior, caleret magis.

Aspeculis ab æstiuo præsertim illustratis Sole, ea lux, atq; is resilit calor, quem nullus sustineat, & qui obuia quæq; exurat, non quidem quòd delatus ad illa aer, resiliat ab illis contritus etiã magis, nec quòd motum illum suum, passionemq; proximo communicet aeri, ueluti & sonos, non enim ad æquales tantum resileret angulos, quasi igitur per canalem delata contritio, resileret itidem per canalem, sed quaq; diffunderetur uersus, nec temporis momento, & neq; auctis, at imminutis uiribus, sed quòd ad speculũ, ad corpus nimirũ delata solidũ, densũq; & læue, tersũq; longè ab illo resilit potentissima, quòd nimirum nihil penetrare, subire queat nihil, non igitur ab illius affici opacitate, neq; debilitari ipsius uis, et neq; à tumoribus intercipi, obruariq; atq; imminui ullo pacto, ullis, sed ueluti nouas sumat uires, et robur nouũ, collecta, unitaq; in illo, & copiosior facta, diffundi, dissipariq; prohibita, non igitur à quacunq; uel superfite, uel speciali forma, & neq; æquè ardens uniuersa, sed ab incuruo tantum, rotundoq; uel ouali, à quali resiliens in unum, idemq; confluat omnis punctum, ueluti pyramidem constituens. Nam non à speculi tantum centro lucem, in oppositam centro flecti partem, sed ab uniuerso

Cap. 35.

Cap. 35.

uniuerso in illam confuere speculo, & inde manifestum fit, quòd si speculi centro ceream pilulam opponas, non igitur ab illo reflecti queat lux, ad quod nimirum deferri haud potuit, ab interposita reiecta pilula, illi tamen oppositam pilulae partem nihilo reliquis lique fieri uideas minus, quòd uidelicet ex alijs speculi partibus, ad illam reflectatur lux, & multò etiam apertius, clariusq; cartam speculo opponens, medijs eius partibus, & multis perforatis in locis, siquidem à foraminibus uniuersis parum à speculo amotis egredientem intuea re lucem, ab uniuersis resilientem speculi partibus, foraminibus oppositis, at quò à speculo amoueas magis, eò à paucioribus assidue, magis uidelicet, sese colligente luce, & ab uno tandem uniuersam, uni uersa tandem confluentem in unum, qui combustionis dicitur punctus, quòd ibi exurit quòdcunq; fere luci exponatur, at non aequè hybernae, atq; aestiuae tamen, quòd fieri oportebat, contritione agente Sole, uel luce etiam, non à propria calefaciente substantia, sed à reflexione calefaciendi sumente uires, ut iunioribus placet Peripateticis, neq; enim hyberna, q; aestiua lux ab incuruo speculo reflectitur directa minus, & neq; uespertina, aut matutina, quàm meridiana. At à propria agens natura, propriaq; substantia lux, longè frigidissimum permeans aerem, debilitatur, atq; imminuitur, non itaq; ijsdem praedita apparet uiribus, quae si reflexione calefaciat, aequè hyeme, atq; aestate à speculo directa reflexa, aequè itidem calefaciat, neq; enim modicus ille obsistat aer, qui inter combustionis punctum, speculumq; fit medius, qui à reflexione si non statim, nulloq; momento, paulò post calefiat omnino.

Cap. 36. At non à speculis reflexa tantum exurere uidetur lux, quòd sibi ipsi unitur, sed permeans etiam illa, aut aquam, quòd nimirum ea est lucis natura, ut per aerem ad aquam delata, à tenuiore uidelicet ad crassius medium, non directa feratur amplius, sed inflectatur, ueluti ab illius densitate uicta, inclinataq; si itaq; uacuum ita luci exponatur

tur uas, ut nequaquam ad illius fundum deferri queat lux, non igitur uniuersum illustrari uideas, aqua imposita multo descendet lux magis, quò uidelicet ab aere ad aquam delata, quasi deuicta à crassiore corpore ipsius ui, ac robore, inficētur lux, ad inferiores itaq; uasis descendit partes. Per aerem igitur ad aquam, & ad speculum delata rotundum, à densiore inflexa re, in unum coit tandem uniuersa, longè itaq; ibi ardentissima; conuexum autem oportet sit uas aquam continens, & speculum itidem, quò tale lucem recipit, & transmittit igitur copiosiore, & in unum transmittit punctum, nec tamen spherica omnino constituuntur specula hæc, è quibus uix penè trāsmissa coieret lux, at leniter conuexa, ut longius ab ipsis porrecta lux, maiore afficiat intuētes admiratione. E quibus id uidere Aphrodiseus potest, cur uidelicet uitrum, & aquam permeans lux, debiliter calefacit illa, at ualentissimè quæ attingit elapsa ex illis. Et id amplius Peripatetici omnes, luce scilicet agere Solē, nō contritione, et propterea calefacere lucem, quò calida ipsa existit, magis calefaciens, unita magis, si quidem contritio, si quidem aquam, speculaq; pertranseat, quod nullus Aristoteli credat, reor, longè pertranseat languidissima. At neq; iuniores Peripatetici, quò aquam, speculumq; pertransiens lux tantas sumat uires, declarent unquam, proprias non ~~descedentes~~ *descedentes* positiones.

Qui tamen nusq; luce itidem, aut radys agere Solem placuisse dicant Aristoteli, id etiam innuenti interdum, is enim ipsius est mos, ut proprijs tantum in locis iuxta propriam loquatur sententiam, in illis itaq; uidere est solis, quo singula fieri Aristoteli uideatur pacto, in alijs iuxta communē ut plerumq; loquuto opinionem; Vbi itaq; quo modo uisio fiat, tractat, edocetq; rerum imaginibus ad uisum delatis fieri illam demonstrat, enuntiatq; at alibi, est ubi ad uisilia deferri uisum supponit, & causam assignans, cur non iuxta terram, at in sublimi sunt pluuiæ, Quoniam, inquit, à reflexis calefit radys, qui iuxta ter

Cap. 37.

ram

ram est locus, qui ad superiora elati diffunduntur, At radios esse tenuissimorum uidelicet corpusculorum à Sole emanantium confluxum, nequaquam Aristoteli placet, & neque placere potest, neque enim Soli simile corpus, uel c. Sole Aristoteli egrediatur, uel orbes pertransiens omnes, & aerem uniuersum ad Terram usque deferatur, neque æqualis fiat calor, non uniuersum simul occupantibus aerem, cuius igitur partes radijs proximiores longè calerent magis, Mirum præterea si lucidi existentes ipsi à Sole separati nullo luceant momento, at et momento nullo generari ipsos oportet, nullo restitutos momento, quod oppositum est, amoto, neque est quod amplius reiciam illos, satis à Peripateticorum multis, & ab ipso præsertim reiectos Aphrodisseo; Et causam assignas Aristoteles, cur in Lunæ defectibus terræ motus fiant, Vbi, inquit, non multum abest quin Solis lumine sit priuata luna, & propterea lucem nequeat, & calorem, quem à Sole accipiebat, aeri communicare, refrigeratur circa terram locus, spiritus itaque, qui è terra egrediebatur, recedit, rursumque terram subit, conclusus igitur terram concutit, At Aristoteli, ut uisum est, nec Luna, nec quod inter ipsam, Solemque est corpus, calorem suscipere ullum placet, & id itaque Aphrodisæus inquirat, quo fieri queat pacto, motu tantum calefaciente Sole, & passionis huiusmodi impassibili existente Luna, & talia mille. Neque igitur si uel iuxta uulgus hominum loquutus, uel ab ipsa coactus re, noctes in plenilunio tepidiores esse asserit, propter Solis lucem à Lunæ corpore, ueluti à speculo reflexam, aut aliud tale quid, propterea luce calefacere Solem placuisse dicat Aristoteli, qui in libris de cælo, & in Meteoris, quo modo Sol calorem faciat, inquirens, tractansque à solo illam generat Solis motu, & contritione sola, nulla usus lucis opera, & neque uti potens. Neque enim si luce calefiat Sol, uel lucem, quod iuniores faciunt Peripatetici, calidam per negare audeat Aristoteles, aut ipsū, à quo Lux emanat, Solem, reformidandum itaque Aristoteli fuit luce

agere

agere uideri Solem, neq; hoc tantum, sed propriam esse Solis lucem, quæ nimirum, à summo, ut declaratum est, genita calore, & à calore separari impotens, nusq; igitur uera quæ existit, summaq;, at in solo conspecta igne, Solis uisa propria, calidum manifestè, atq; igneum indicet Solem, & reformidasse omnino uidetur, ueluti igitur hæc obijcanti respondens, Lux itidem, inquit, in aere fit à Solis motu contrito, ueluti & calor, id obiter innuens, nequaquam scilicet igneum existere Solem, lucere etiam uisum, & luce calefacere, neq; enim propriam esse Solis lucem, sed & ipsam à Solis motu fieri, ueluti & calor, adeò positionis tenax Aristotiles, ut neq; ipsi credibilem resor, proferre haud reformidarit rem, modo nè ex illa deturbetur, deijciaturq;.

2. de Cælo
T. 41.

Luce quidem agere Solem, nullus sibi unq; dixit Aristoteles, ubi oportebat maximè, antiquiorum itaq; Peripateticorum nullus, quo calor pacto à Sole iuxta Aristotelem fiat, inquirens, declaransq;, lucis meminuit unq;, at omnes à solo asserunt fieri Solis motu, & contritione sola, & Aphrodiseus ipse imprimis, anxie itaq;, ut uisum est, inquirat causam, cur non æquè calefiunt, quæ à Sole non illustrantur, ac quæ illustrantur, quæ, si lucem itidem agere uisus Aristoteli fuisset Sol, longè absurdissima uideri possit inquisitio, iunioribus postea, èt ipsi præsertim Auerroi in yis, quæ ab Aphrodiseo allata fuerant, ac quiescere haud potenti, nec ullam assignare causam, cur à Sole nõ conspecta loca, longè calerent minus, quæ omnia æquè calere. oportebat, æquè uniuerso contrito aere, & directum intuenti magis calefacere Solem, luce itidem agere uisus est Sol, quæ nimirum, & manifestè calefacit, & in se ipsam reflexa, & ueluti conduplicata calefacit magis, at quæ è Sole emanans non calido, nequaquam & ipsa existat calida, neq; igitur per se, & à propria calefaciat substantia, sed ueluti, inquit, calorem generat motus, neq; ipse calidus, sed ut calidi corporis conseruatio, & perfectio, summam itaq; adipiscis

Cap. 38.

2. de Cælo
Cap. 41.

tur perfectionem commotus, agitatusq; ignis, extinguitur non commotus, sic itidem & lux, ignei corporis existens perfectio, & ipsa itidem calefacere est potens. Reliqui non hoc tantum, sed illud insuper, lucem nimirum nequaquam propria calidam natura, non itaq; accedentem calefacere, sed à reflexione calefaciendi sumere vires, ueluti à reflexione irritatam illud alij, tenuitate uidelicet donari à luce aerem, & propterea etiam calore, siquidem tenuitas proprium caloris subiectum, ubi fit, calor etiam fiat oportet, non hoc alij, sed tenuiorem, amplioremq; factum aerem, non igitur in proprio contineri potentem loco, uarijs, mirificisq; moueri modis, maiore indigentem, & quærentem maiorem locum, & propterea calefieri, & accendi etiam, ad solida delatum, impactumq;, & resilientem ab illis, commotum, agitatumq; amplius, postremi nullum reor dictorum probantes modum, & meliorem ipsi inuenire desperantes, id tantum, eam scilicet esse lucis naturam, ut non calida ipsa, à reflexione calefaciendi assumat vires. Nullus, quod facere optimè poterant, Aristoteli iuramento obstricti, & nihil, quod Aristoteles protulit, uel summè sensui repugnans pernegare audentes, & non ea accipientes fide, ac si ex ipsius essent naturæ ore prolata, lucem aere & ipsam fieri dixit à Solis motu contrito, quæ itaq; calefaciens, & calida omnino existens, haud calidum indicet Solem, nequaquam ab ipso emanans, & nequaquam Solis propria, siue id obiter ab Aristotele dictum non animaduertentes, seu ueriti rem proferre, quam nullam credibilem minus imaginari queat quis. Per se quidem, & Auerrois absurda appareat, & aliorum positio, at age tamen examinentur singulæ.

Cap. 39. Non quidem non calida sit, calorem faciens lux, quòd illum, ut corporis ignei perfectio facit, ueluti & motus, nequaquam ipse calidus, non siquidem eadem ignei corporis perfectio apparet lux, quæ et motus, qui manifeste caloris existens operatio, seiungi ab illo non potest,

potest, neq; ab alia omnino ædi posse uidetur substantia, quæcunq; igitur commouentur caloris ædentes operationem, caloris naturam assumant necesse est, ut est sæpius declaratum, qui igitur nequaquam calidus ipse calorem generet tamen, quo expositum est modo, & corpori tantum quod mouetur, nullius ipse calidi corporis existens quid, at non lux propria ignei corporis affectio, & ab ipso emanans igne, & quæ calor omnino, ut expositum est, uideri queat, nõ quidẽ quiuis, at summus tantum, & in tenuitate magna, propterea igitur perfectio, quòd summum insequitur calorem, & in proprio existentem subiecto, maxime igitur igni unita, si non ignis ipsa, & summè uel remotissima quæq; calefaciens, nulli non calida ipsa uideri queat, ueluti igitur à re ipsa tandem, & ab ipsa admonitus, coactusq; Auerrois ueritate, Aut erit, inquit, causa consimilis, similis uidelicet rei genitæ, effectæq;, & per se calefaciet nimirum lux, quòd calida ipsa existit, neq; enim remotum est, inquit, ut forma ista calor scilicet, luci copuletur, reflectatur igitur cum luce, & cum luce abscindatur, licet enim neutra existant cælestia corpora, quatenus tamen corpora cum elementis communia habent quædam, transpauitatem uidelicet, atq; illuminationem, & obscuritatem itidem, Aristoteles itaq; in libris de animalibus Lunæ naturam terræ naturæ similem esse, asserit, propter Lunæ obscuritatem, luminosa igitur, inquit Auerrois, pars orbis ignis naturæ existit similis, idq; antiquorum etiam comprobatur testimonio, qui stellarum operationem considerantes, calorem nonnullis attribuere, & siccitatem; inuitus quidem, & à re, ut dictum est, coactus tandem, ipse itidem Auerrois stellas igneæ asserit naturæ, at Aristoteli iuramento astrictus, nequaquam libero, & aperto id proferre audet ore, ueluti igitur missitans, nimis omnino positionis tenax Auerrois, qui motum calidi corporis perfectionem asserens, ignem itaq; à motu perfici, extinguui ab immobilitate, & lucè itidem corporis ignei perfectionem, cælum intuens motu circumagi,

perpetuo, perrenniq; & longè lucidissimas, densiores quidem illius partes, at quæ non diuersæ à reliquis uideri queant naturæ, non igneum enuntiare audeat cælum, & illud insuper, sublunarem uidelicet aerem à summa constitutum caliditate, non proprio deferræ motu, sed propria natura in proprio loco immobilem à cæli circumuolui motu.

Cap. 40.

At reliqui Auerroë etiam deteriores, & qui manifestè positionis tuendæ, non ueritatis inquirendæ studio ferri uideantur. Non itaq; cur stupida lux à reflexione irriteretur, aut cur irritata calefaciendi, quas non habet, assumat uires, declarent unq; , at neq; quo attenuet lux pacto, Aristoteli imprimis, & omnibus incorporea uisa Peripateticis, & quæ si aerem calefaciat, accendatq; , diuerberans illum, consterensq; , non corporea sit oportet tantum, at longè etiam solidissima, qualis nequaquam contactos latere queat, Incorporea porrò lux, si tenuitatem facere Peripateticis uidetur, non alia à primis quatuor uideri potest qualitatibus, qualitates omnes, & ipsam imprimis tenuitatem, ab illis manare, & constitui ab illis manifestè asserente Aristotele, neq; hoc tantum, ut declaratum est, sed proprium esse caloris opus, proprium sibi concinnatis subiectum, si itaq; attenuare uideatur lux, calida uideatur necesse est, & propterea attenuare, quòd calida est, non calefacere quòd tenuitatem faciat, neq; enim à secunda prima constituatur Peripateticis qualitas, nec à subiecto omnino forma, quæ si parato, dispositoq; subiecto statim aduenire, nulloq; uideatur momento, propterea aduenit, quòd forma adest, quæ subiectum sibi comparauit, neq; enim aliud, at ipsa tantum sibi subiectum constituat forma, & nequaquam ubi summa adest tenuitas, summus ibi adest calor. Non igitur nec sublunaris aer, neq; ipsi ualenter calefacere cælestes uidentur orbis, à summo omnes constituti calore, quòd in longè tenuissimis nequaquam multus colligi queat calor.

Nostrer quidem quò tenuior, eo etiam frigidior apparet aer, languis

diffusæ

diffimæ, quæ tenuissimæ existunt flammæ, at longè ardentissima Solis lux, per aerem delata crassiolem, uaporesq; , & per ipsas etiã nubes, si igitur nihil aliud aeri præbeat lux, at tenuitate illum modò donet, nequaquam caliditate donet ulla, sed innatum magis, propriumq; aeris calorem, imminuat etiam, in maius diffundens spatium.

Mirum præterea adeò aeris portionem quamuis, nullo attenuari tẽporis momento, et tantum à tenuitate calorem assumere, momento enim nullo non quæuis admiffa lux, at exoriens etiam uix conspectus calefacere uidetur Sol, momento itaq; temporis aer uniuersus, qui inter nos, Solemq; existit medius à luce attenuatur, et calefit à tenuitate, res non mira modò, at quæ humano concipi haud queat animo.

At, & æquè æstiuæ directæ à montibus Soli oppositis, & multo à speculis magis, hyberna resiliens lux, & æquè igitur in se ipsam collecta, æquè æstiuæ attenuet, & si attenuans calefacit, æquè æstiuæ calefaciat, neq; enim illius imminuat uim, modicus ille aer, qui si non statim at paulò post, ab in se ipsam reflexa luce summa detur tenuitate, accendatur itaq; & ipse.

Incommoda hæc omnia, & illa itidem subire uidentur, qui non à tenuitate à luce aeri data calefieri aerem uolunt, sed à motu, quo differtur, agitaturq; attenuatus aer, ampliolem quærens locum, illud uitantes modò, quòd non à tenuitate calorem generant, sed à motu, qui uerè calorem efficere est potens, at hoc effugientes malum, alia propria habent, nequaquam reor minora, primum enim nusquam satis declarent reor, cur non illustrata minus calefunt loca, si siquidem à luce amplificatus aer commouetur, diffunditurq; , & propterea calefit, æquè uniuersus calefiat oportet, & nihil non illustratus, quam à luce conspectus minus, nò siquidem amplificatus à luce aer, & maiore quærens locum, in se ipsum modò, at quaq; comouetur uersus; Tum lucem necessario calorem suscipere, & calidam fieri fateantur necesse est, à luce aquam, & solidissima specula permeante, & exiguum
quod,

Cap. 41.

quod, à speculis progressa, quodcunq; exponatur, comburi intuen-
 tes, neq; enim uel specula, uel aquam, id etiam innuentes, adeò à lu-
 ce attenuari, commoueriq; & calefieri credant à motu, ut ipsa ignis
 assumant uires, & externo illas communicent, at neq; exiguus ille
 aer, qui rei, quæ accenditur, atq; aquæ, aut speculi fit medius, si qui-
 dem attenuatus à luce, & propterea commotus, in solidum certè im-
 pactus nullum, & qui proprio non contentus loco, quaquè diffundi
 potest uersus, adeò calefiat à motu, ut nullo exurat igne minus; Nullo
 præterea intermedio aere, omnia exurere satis ipsa appareat aqua,
 & specula ipsa satis, si illorum forma protrahatur quid, ad illum ni-
 mirum punctum, in quem, ut expositum est, inflexa confluit omnis
 lux, nihil etiam ipsa aut insensibile quid calefacta, quòd nimirum nõ
 collecta aquam, speculaq; permeat lux, per tota illa diffusa, at pau-
 lum quid progressa, sibi coit uniuersa, à densiore, ut dictum est, in-
 flexa corpore, ibi igitur tantum, quodcunq; attingit exurit lux, alyis
 in locis quibusuis speculo etiam proximioribus, & nihil quod uidere
 queas à luce illustratis minus, multò languidior, ut manifestissimè pa-
 tere queat, propterea calefacere lucem, quòd calida ipsa existit ubi
 magis colligitur, calefaciens etiam magis, quæ si aerem attenuans,
 commouensq; calefaciat, non illustratum modò omnem æquè calefa-
 ciat, sed uniuersum, lucido præsertim contiguum, proximumq;, qui
 caloris nullius fieri uidetur particeps, aerem cõtingens à reflexa sum-
 mè calefactum, atq; adeò accensum luce. At & illud addere lice-
 at, si ab huiusmodi motu incalescat aer, nequaquam nos latere
 illum posse.

Cap 24.

Nusq; igitur satis Peripatetici declarent, quo pacto calorem generet nõ
 propria calida lux natura, sed aerem attenuans, commouensq;, at
 ferendi omnino, rationem afferentes aliquam, non illi certè, qui huius-
 iusmodi asserunt esse lucis naturam, ut non calida ipsa existens, nõ
 igitur accedens calefaciat, à reflexione calefaciendi, u sumat uires,

housp

primium

primum enim minus quidem, at calefacere omnino accedens uide-
 tur lux, momento itaq; nullo conspecta, aut admissa calefacit nos, tum
 reddenda omnino est ratio, cur non accedens, at resiliens tantum ca-
 lefacere est potens, neq; enim aliud ab accedente reflexa habet am-
 plius, nisi quod robustior facta est, sibi ipsi collecta magis, & ueluti
 duplicata, propriae igitur auctae uires, non alienae assumptae, quae igi-
 tur si accedens non calefacit, simplexq; neq; resiliens calefaciat, &
 ueluti duplex facta, uel igitur a reflexione ostendant lucem oportet
 quid assumere, & calefacere illud potens, uel calidam fateantur lu-
 cem, quae reflexa calefacit magis, quod sibi unitur magis, non igitur
 quocunq; reflexa pacto, at in se ipsam modo, & non reflexa tan-
 tum, sed quocunq; sibi unita, collectaq; pacto, ualentior fit, & cal-
 lefacit robustius, crassiolem igitur, ut dictum est, permeans aerem,
 & per nubes delata, & per aquas, & per longè solidissima specu-
 la, longè fit robustissima, & non a Sole emanans tantum, sed &
 ignea itidem, quae & ipsa specula quaedam permeans, uires sumere
 uidetur & ipsa, collecta, unitaq; in illis, a qua igitur Solaris differ-
 re uideatur nihil, eadem operata, passa eadem. Lucem porro,
 non aere fieri à Solis motu contrito, sed ab ipso emanare Sole, &
 Solis esse propriam, ueluti ignis, nequaquam declarari oportere ar-
 bitror, neq; enim ulli creditum reor, & neq; Aristoteli ipsi, at es-
 fictum, prolatumq; Soli calorem attribuere reformidanti, at si hoc
 quoq; declarandum uidetur, inde manifestari potest, quod ubi prope
 adest, ut Lunae immineat Sol, quae illius lucet pars, nequaquam luce
 lucere potest, in aere à Solis motu contrito facta, qui nimirum nullus
 ibi inter Solem, Lunamq; fit medius, ea praeterea tantum Lunae il-
 lustrari uidetur pars, quae & à Sole conspici, at uniuersam oportet
 bat semper, si à luce illustretur in aere facta, non ab ipso emanante
 Sole. Ab ipso itaq; emanant Sole lux, & propria calida existit na-
 tura, & calefacit igitur quaecunq; quouis attingit modo.

Cap. 43.

Calidus igitur propria natura Sol, et reliquæ itē stellæ, atq; uniuersū cæ-
 lū, eiusdē naturæ uniuersū, atq; eiusdē substātiæ, et raritate tātū, dēsi-
 tateq; à se ipso differens, et sacræ illud diuinæ testari uidētur literæ.
 Itaq; ἔμπροσθεν supremum appellant cælum, & igneos Dei
 gloriosi ministros, & Deum ipsum ex ignea columna Moysin allo-
 quutam testantur, ueluti è propria ipsius sede, è proprio ipsius doz-
 micilio. At longè reliquis orbium partibus calidior Sol, quòd ex il-
 lis ueluti in se ipsos spissatis, collectisq; constitutus sit, in quo igitur co-
 piosior sit collectus calor, neq; enim in crassitiem acta tenuitas ullā,
 quæ inclusum calorem ueluti suffocet, & quam ferre haud queat ca-
 lor, sed, ut dictum est, ueluti in se ipsam conglobata tantum, neq; ad
 eò tamen, ut auerfetur ipsam inexistentis calor, & neq; explicare etiā
 curet, non in crassitiem actam, at in conglobata, conspissataq; se ip-
 sum fouens magis, qui si proprium separetur, distrahaturq; subiectū,
 & ipse à se ipso separetur, distrahaturq; calor, Solis itaq; & stella-
 rum reliquarum corpus non alio calore, quam orbis reliqui, neq; alia
 datum uideatur tenuitate, at id tantum ab illis differens, quòd ex il-
 lis constitutum sit in se ipsos actis, & conspissatis quid, nec tamen
 crassis factis, quòd igitur tenue minus, & multò appareat calidius, et
 multò etiam lucidius, calore in ipso collecto copiosiore, & reliquis itis-
 dem stellis Sol ipse, quòd illis etiam solidior fortè Sol, multò certe om-
 nibus maior, & multò magnis proximior. Ea igitur datus solidita-
 te uidetur Sol, in qua plurimus colligi calor, & quam ferre queat
 summus, & in qua summa, puraq; lucere queat lux, quæ & ipsa,
 ut expositum est, à crassitie obscuratur, uel fædatur, cum tenuitate
 summa languet, ueluti & calor, à calore emanans, & constituta à
 calore, & propria summi, perfectiq; caloris affectio. Qui igitur si
 spissetur etiam quid, si non suffocetur calor, atq; imminuatur,
 lux certè fædatur quid, & pro alba punicea fiat, si explicetur, &
 ueluti à se ipso segregetur, & calor langueat, & lux, huiusmodi,
 itaq;

itaq; ab uniuersi conditore factus uidetur Sol, ut summus in eo calor, & summa, purissimaq; uigeat lux, qua & illuſiret, & uiuificet etiam omnia, neq; aliud quid ab homine inquirendum ulterius, cuius cognitio omnis à sensu pendet, cœlestium autem nihil sub sensum caedit. præter stellarum motum, coloremq; lucidum, splendidumq; ; è quibus & orbis esse ratiocinamur, si si quidem per se moueantur stel
 læ, rationale uidetur eosdem circa terram conficere omnes circulos, *ratio*
 ut circa proprium circulorum centrum, quod quia non apparet, cœlesti ratiocinamur affixas corpori. . At licet densus appareat Sol, non tamen non ex solo componi uideri debet igne, sed è terra etiã, à qua τὸ αἰτιώσις habeat, ut Timæo conterraneo nostro, Plato
 niq; placet, nam & aer in utre collectus habet, τὸ αἰτιώσις, at non propterea terram illi commixtam dixerit quis, & absurdum omnino uidetur, ut cœtera in præsentia silentio prætercantur, non assignare singulis primis naturalibus corporibus, singula propria loca, & non ipsorum seorsum ponere uniuersitates, quando & diuersa, & contraria inter se penitus prima uidentur corpora, & singula sua propria appetere loca, propriamq; uniuersitatem, ad eandemq; maximo impetu sponte sua ferri, & quando, ut ipsi etiam uidetur Platoni, diuersæ sunt ignis, terræq; operationes, ueluti & substantiæ, summus illius motus, summa huius immobilitas, infelicissime igni iuncta esset terra illa nobilissima, perenni, uelocissimoq; cum illo mota motu, perpetuò itaq; alienã, atq; adeò contrariã operata operationem; Sed ad Solem redeamus, cælumq; dabitur enim commodior fortè occasio, ut quæ ab illis dicuntur, examinentur diligentius. Quoniam igitur summè calidum existit cælum, propterea summè est mobile, & sublunaris item aer, quoniam & ipse summè est calidus, propterea motu & ipse gaudet perrenni, & motu conseruatur, propria enim calidi operatio motus, calida oblectat, conseruatq; ; & seperari non uult à calidis, quæ igitur calida non sunt, calore doz

nat, à propria itaq; dimouet natura, corrumpitq; , solus motu seruetur ignis, & ueluti uiuificatur, corrumpuntur cætera omnia, & ignescunt etiam à ualido, diuturnoq; motu, at neq; alienam cælum operetur operationem, quam ens nullum, nisi ui, & coactum, à qua nimirum summum patitur malum, à propria uidelicet recessum natura, corruptionemq; , atq; interitum, at cælo quis uim inferet, quis immutabit, aut interemet cælum? quoniam igitur assidue moueri uidetur cælum, minimeq; à motu defatigari, aut immutari unq; , aut cessare omnino, propria cæli operatio uideri debet motus, & ipsum igitur igneum.

Cap 44.

At obijciat fortè quis, si propterea mouetur, quod calidum existit cælum, caloris autem propria operatio existit motus, & quòd motu oblectatur, & seruetur calor, calidissimis orbium partibus, celerrimum conuenire motum, Soli igitur, stellisq; . Et uniuersum insuper æquè calidum cælum, eodem deferri oportere motu, non has eiusdem etiam orbis partes uelocissimo, tardissimo illas, penè & immobiles esse, polo nimirum proximas, & polum ipsum. Horum reor, taliumq; , haud permagnum sit rationem assignare, at neq; illud unq; profiteri tamen, cælestia uidelicet omnia, aut pleraq; esse nobis nota, aut multa, diuina constituta sapientia, & longissimè à sensu amota, cæli nos naturam, substantiamq; in Sole inspexisse contenti, quæ sese ipsa nobis manifestauit, sentiendamq; præbuit apertissimè, & eius operationem, & ipsam sensu perceptam, & propriæ conformem naturæ, & pauca quædam talia, cætera quæ longè supersunt plurima, & longè scitu dignissima, ne inquirenda quidem uidentur, ut quæ homini innotescere nullo queant pacto; at ad institutum redeamus, & horum quamlibet causam assignemus. Calidissimus fortè primus orbis uelocissimo itaq; defertur motu, inferiorum nullus æquè uelox, quod nec æquè fortè calidus, nec ipsum calidissimum Solè deferens, neq; enim si illi infixus est Sol, nulla existens illius pars illius imutet, aut

immutare

imutare uelit motum, satis ab orbis seruatus, oblectatusq; motu; at
 fortè non orbi infixus immobilis ipse, at in illo circumuoluitur Sol,
 propriusq; est is Solis motus, quo longè uelocissimo, & oriens circum
 uolui uidetur, & occidens, & meridianus interdum, aere uaporibus
 oppleto, non igitur uisum ualenter feriente Sole, & sese conspi
 ci non sinente, non circumuoluitur autem Luna, nusq; igitur den
 siores illius partes, quæ uirginis faciem figurare uidentur, situm im
 mutare apparent, fortè enim, neq; stellæ est Luna, sed densior
 orbis pars, quæ igitur non propria ui, propriaq; luceat natura, haud
 quaquam ea data densitate, in qua lucem faciens colligi queat calor,
 at quæ tantum Solis lucem remittere, quod nubes præstat in qua
 ἄλλιοσ constituitur, & Solis demere aspectum queat, quod
 tenuissimi etiam posse uidentur uapores, stellæ reliquæ, si non &
 ipsæ Solis lucent luce, & uelocius moueri appetunt, calidiores exi
 stentes, & uelociore opus habent motu, in proprijs & ipsæ circum
 uoluuntur orbibus, ueluti & Sol; Polis proximæ partes non usquè
 quaquè immobiles, non proprio tantum circumuolutæ motu, sed à
 primo etiam delatæ, circumactæquè omnes, non reliquæ igitur tan
 tum moueri uideantur orbium partes, sed ipsi etiam reliquorum orbi
 um poli, id itaq; amplius diuersa præstet polorum positio, quod &
 polos ipsos, & proximas polis partes uelociore, quam proprius est,
 opus habentes, uelociore commouet motu. At neq; primi forte pe
 nitus existunt immobiles, sed & ipsi huc illuc aguntur, quid enim
 non & primo is etiam, uel illi similis assignari queat motus, qui nus
 per in stellato est deprehensus cælo, trepidationis ab eius inuentor
 ribus dictus, quod nimirum & non circulo ferri uidetur stellatus or
 bis, sed in hanc modò, modo in illam, trepidantium more, agi partè.
 Sphærico certè existente cælo, & circulari circumuoluto motu, qua
 le esse, & quo moueri oportuit pacto, nec æquè omnes ipsius moues
 ri queant partes, & neq; fortè necesse sit; illum certè omnibus datū

esse motum, quo opus habent, dubitandum haud quaquam uidetur, At quo sit illud factum pacto, homini haud inquirendum, ut quod nulla innotescere queat ratione, nequaquam, ut dictum est, uel cæli constitutionem, uel illius omnes intuito motus, Nequè hoc nobis quàm Peripateticis dicendum magis, neq; enim negare aut queant, aut uelint, propterea moueri cælum, quod proprius sit, naturalisq; cælo motus, & quod motu proprium consequitur bonum, & deniq; quod seruetur motu, simile igitur & ipsis existens stellis carens cælum, & eiusdem naturæ uniuersum, uniuersum quod stellis caret, eadem uelocitate, & iisdem deferri oportet motibus, densiores stellas, in quibus igitur copiosior cælestis collecta sit natura, quæcunq; existat illa, longè uelocius, uel si libet pigrius, non æquè cælo puras, sincerasq;.

Cap. 45.

Circulari porro mouetur cælum motu, quoniam is spherico est, æternq; atq; immutabili, & diuino conuenientissimus corpori, quippe qui solus æternus, regularisq;, atq; idem penitus, & in se ipso esse possit, nihil itaq; extraneum sectari uideatur, se ipso contentus, tum necessarius etiam terræ in ipsius medio, stabili existente, atq; immota, cui proximius fieri parte ulla haud uult cælum. Non igitur, ut intellectus imitetur qui circulo intelligit, qui si unum, atq; idem perpetuo intelligit, se ipsum scilicet, ut Peripateticis placet, nequaquam circulo, cuius eadem at innumeræ ferè existunt partes, sed puncto potius, & centro uideatur intelligere. At neq;, ut ubiq; partibus saltem fiat, quando uniuersum ubiq; simul esse non potest, ueluti & intellectus, stultum enim cælum, quod corporeum existens, incorporeo simile fieri studeat, igitur non corpus, idq; labore æterno, alienam nimirum operans operationem, nam si propria sit motus, non aliam oportet ipsius inquirere, & afferre causam.

Cap. 46.

Quoniam igitur propria cælum mobile uidetur natura, abstracti, separatiq; atq; immoti, nequaquam quærendi, indagandiq; sunt motores

quos

quos intelligens, appetensq; cælum, & ipsis simile fieri studens, motu circumuoluatur æterno, res non obscura tantum, & quæ nequæ imaginatione concipi queat, at quæ fundamento innitatur omnis lōge infirmissimo, & quod insuper, quæ in libris de cælo enuntiauit Aristoteles, sustinere minime uelit, nihil enim æquè in illis contenzit, ut uisum est, ac corpora omnia proprium, naturalemq; habere motum, nec cælestia modo summè mobilia, at ipsam etiam summè immobilem terram. Is autem uel Aristotelis testimonio proprius uidetur, naturalisq; motus, qui à propria rei forma, propriaq; natura, & à propria manat substantia. At inde præcipuè immotos uentur Aristoteles motores, quòd nimirū, omne quod mouetur, ab aliquo moueatur, quod quidem mouens minimè moti sit forma, propriaq; natura, & substantia, at nequæ unum uideatur moto, sed ab eo diuisum, distinctumquæ, & omnino immobile, fuerit itaque operæ precium, quibus, ut peripateticis placet, demonstrationibus, hoc astruat Aristoteles, exponere, atq; explicare, tum illas examinare, ut ueritas, quam solam amplecti, & colere conuenit, elucescat.

8. phys. T.
27.

Omne quod mouetur, ab aliquo moueri manifestum est, inquit Aristoteles, nam quæ contra naturam mouentur, manifestum habent aliud mouens à mouente, externa enim uis agat necesse est, ut contra naturam moueantur, quin & ex ijs, quæ natura mouentur, nonnulla itidem distinctum habent mouens à moto, ut animalia, quamuis enim non ab alio, neq; extrinsecus moueantur, diuersum tamen habent mouens à moto, nequæ hoc omnino dubitare contingit, moueantur ab aliquo animalia, nec ne, constat siquidem ab anima moueri, sed id inquiritur magis, quo in ijs diuersa sunt pacto mouens, motumque, uidetur siquidem ueluti in nauibus, & in ijs quæ minimè natura constant, sed arte, sic & in animalibus, diuisum esse mouens à moto, & propterea dicitur totum animal se ipsum mouere, quòd in se ipso habet mouens, & motum, non quòd totum se ipsum moueat totum, quod

Cap. 47.
8. phys. T.
28.

quod uerissimè dictum, Aristoteli dicere nequaquam licet, longissimè à proprijs remotum, dissidensquè placitis, nolenti omnino corpore animam uti, & corpori insidere, ut nauta naui, id itaque asserentes reijcienti, damnantiquè, at animal ex anima, corporeq; componèti, ut è forma, materiaquè, quæ ubi coeunt, ita ipsi etiam coalescere uidentur, & unum fieri, ut nihil penitus in composito sit uniuerso, quod alterum sit tantum, aut non utrunquè, necessariò itaque operationes nequaquam solius esse animæ contendentis, sed compositi omnes. Altera igitur deserenda est Aristoteli positio, nequè enim utraq; simul stare potest, sed altera interemit, tollitquè alteram.

Non siquidem si corporis forma sit anima, & anima mouet, distinetum esse in animalibus à moto potest mouens, nam forma à sua esset distincta, separataquè materia, & subiecto; nec si anima moueat à corpore distincta, diuisaquè, corporis sit forma anima, quæ nimirum cum sua unum, siquid aliud est, materia. At esto liceat Aristoteli sui ipsius oblito, distinctam à corpore, separatamquè ponere animam, non igitur corporis formam, at corpore animam, ueluti organo, & tegumento quoquam utentem, & ab ipsa moueri corpus, & illud hinc astruat, quod solum astruere potest, animalium nimirum corpus nequaquam ex se mobile ab inexistentè moueri, impelliq; anima, & reliqua considerentur.

Cap. 48.

ibidem.

29.

Postquam igitur declaratum Aristoteli uidetur, animalia etiam quæ per se moueri uidentur maximè, ab alio moueri, item & quæ ui, & præter naturam mouentur, Dubitare, inquit, contingit, à quò nam moueantur, quæ natura mouentur, non animata corpora, ueluti leuia, & grauia, hæc enim ad aliena quidem loca ui, & præter naturam, ab alio itaq; ad propria, & naturalia natura, non igitur manifestum est, ueluti cum mouentur præter naturam, hoc, inquit, maximè dubitare contingit, moueri enim ignem ab alio sursum, absurdum uidetur, qui sursum secundum naturam mouetur, motus principium,

existentem,

existentem, quando igitur in se motus habet principium, cur ab alio dicemus naturalem moueri motum? At nequè à se, uitale. n. hoc, & animatorum proprium. Præterea & irrationabile uidetur, unam tantum moueri motionem, non & contrarias, ueluti & animalia, quæ longè diuersissimis mouentur motibus, quin & consistendi potètia inesse ipsis oportebat, non itaque ascendere ignis tantum, sed & descendere, & sistere etiam posse motum, si per se, ut animalia moueantur. Sibi ipsis præterea continua sunt elementa, adeoque copulata, ut nullo diuisa appareant genere, sed eadem penitus semper, nõ ut quæ se contingere dicuntur, talia autem quæ sunt, quæ scilicet eadem, atq; unum omnino, minime à se ipsis pati possunt, quatenus enim unum quid est, & continuum, & non contactu, impassibile à se ipso existit, nam quod separatum est, propterea hoc agere, pati illud aptum natum est, Nequè igitur inanimorum, inquit, quæ natura mouentur, ullum se ipsum mouet, continua enim, & coniuncta, nequè aliud continuum ullum, sed necesse est, in singulis mouens a moto diuidi, & ueluti in inanimis uidemus, ubi animatum quid ipsa mouerit.

30.

Non quidem non ex se ipsis moueri uideri debent simplicia corpora, neq; in se ipsis motus sui auctorem habere, ueluti & animalia, quòd non ut illa multis mouentur motibus, at unico tantum, & sistere illū haud queunt, neq; enim cælum nihilo quam animalia animantum Aristoteli uisum minus, minusq; in se ipso motus sui habens auctorem, uel multis moueri motibus uideri Aristoteli potest, uel à motu cessare; At & sumopere mirari ipsum licet, id ex se moueri iudicantem, quod & sese mouendi, & cessandi itidem à motu in se ipso principium habeat, quod itaq; & natura moueatur, & natura immotū fiat, unū itaq; atq; idem ens, & contrarias operetur operationes, & contrarias habeat naturas, neq; enim multas una, & oppositas etiam ædat, Aristoteli præsertim, cui nec motus quilibet, at unicus tantū uni dandus, uidetur

Cap. 49.

videtur corpori, eò igitur & motus, & immobilitas minus, uerè mo-
 uui, ut declaratum est, contraria, oppositaq; Mobile quod est, perpe-
 tuò iuxta propriam operetur naturam necesse est, moueatur itaq;
 semper, et à motu cesset nunq;, & nunq; immobile fiat non corrup-
 tum, & non à propria dimotum natura, & neq; è contra immo-
 bile moueatur ullum usquam, nisi ab aliena impulsus ui, & in alie-
 nam actum naturam, à motu igitur calorem omnia, & ipsa etiam as-
 sumit terra, at moueri prohibitus ignis nullo extinguitur temporis mo-
 mento. Quælibet nimirum substantia suam habet operationem, et
 perpetuò illam operetur necesse est, sine illa esse impotens, & ab ali-
 is corrupta omnibus, ignis igitur moueri usq; quaq; ubilibet, & accen-
 di, seruariq; à motus, ab immobilitate corrumpi uisus, uerè ex se mo-
 ueri uideri Aristoteli debuit, at non animalia, cessare à motu conspe-
 cta interdum, uel illud magis, Nequaquam scilicet simplicia esse ani-
 malia, & uerè unum, sed uerè è mobili, & sese mouente composita,
 & ex immobili, at mota tantum re, è corpore nimirum graui sui na-
 tura, atq; immobili, terrestriq; ad cognatam itaq; terram procidente,
 & penitus factò immobili, à nullo subleuato, aut commoto spiritu, &
 è spiritu ipso, ex ignea uidelicet, cælestiq; substantia, quæ corpori in-
 clusa, & sustinet ipsum, subleuatq;, & quibus uult commouet motis-
 bus, ad propriam uidelicet tendens ipse uniuersitatem, & summè
 propria mobilis natura, ueluti & illa, quæ igitur non assidue cū cor-
 pore moueri uisa, seorsū ipsa moueri assidue uideri debet, neq; enim
 à motu cessare posse, occulti itaq; inquirendi erant ipsius motus, qui
 nequaquam omnes indagantem latuissent, nequaquam obscuri om-
 nes, ut uidebitur, latentesq;. Neq; animalis igitur totius motus,
 sed mouentis tantum partis, & neq; cum simplicium omnium, sed
 cum solius conferendus erat ignis motu, qui nimirum solus uideri pos-
 test mobilis, uniuersus ipse, & in proprio existens loco, perpetuò cir-
 cumuolui uisus, non cum momentaneo terræ delapsu, & non uniuersus

se proprio terræ, sed partium modo à propria abstractarum uniuer-
 sitate, qui itaq; non proprius uideri queat, naturalis q; sed ab illis ædi-
 tus propriæ inferentibus uim naturæ, quò ad cognata delabantur,
 delatæ itaq; ad illa nullo amplius moueantur motu, at & ipsæ uelu-
 ti terra uniuersa perpetua gaudent immobilitate; Hæc intuito Ariz-
 stoteli, & spiritus motus omnes, non eos tantum, quibus circumpos-
 situm corpus loco dimouet, & neq; ignis partium à propria uniuer-
 sitate seiunctarum momentaneas modo lationes, quibus ad illam con-
 feruntur, sed perpetuum uniuersi, ipsius in proprio existentis loco
 motum, & conferenti eos simul, qui uerè erant conferendi, nò alio
 à spiritu pacto moueri ignis uisus foret, & uterq; ex se moueri, om-
 nibus uterq; moueri aptus uisus motibus, at eo tantum assidue motus,
 quo seruari optime, atq; oblectari queat pulcherrime, & neuter à mo-
 tu cessans unq; Spiritus itaq; alieno in loco, atq; inter contraria geni-
 tus, & in illis se seruare contendens, studensq; ad cognata elabi nec
 potens, nec uolens, retentus, reiectusq; à multis, propria ipse natura
 mobilis, & omnibus moueri aptus motibus, omnibus itaq; motus, &
 oblectatus omnibus, ut suo amplius expositum est loco, multis moue-
 tur, uarijsq;, quòd multa sunt declinanda, & sectanda itidem multa,
 & diuersis utraq; posita in locis, & longè itidem plurima, & mo-
 tu illa peragenda omnia, et non omnibus usq; quaq; mouetur motibus,
 non omnibus usquequaq; opus habens, & neq; etiam potens, non
 se ipsum modò commouens spiritus, sed circumpositum etiam corpus
 secum trahens graue, ac terrestre, & propria immobile natura, à
 quibusdam igitur motibus cesset interdum necesse est, corporis mole
 oppressus, debilitatusq;, quod nisi fiat, si non omnibus usquequaq;
 moueatur motibus, inceptum certè sistat nunq;, nisi quò decretum
 est, delatus, at neq; tamen penitus immobilis fit unq;, neq; enim ser-
 uetur, à motu, à propria nimirum cessans operatione, ueluti neq; iz-
 gnis, commouetur itaq; usq; quaq;, uel ubi in soporem deiectus, deses

apparet demortuusq; , & arterias igitur usquequaq; attollit , deprimi-
 mitq; , & thoracem dilatat , comprimitq; , & alia operatur multa ,
 & motu omnia , ut in eo declaratum est comentario , in quo corpus
 uniuersum ab unica animæ substantia gubernari expositum est ; nusq;
 igitur quiescere , & immobilis esse uidetur spiritus , at non unico ,
 quod præstaret moueri motu , quòd multis , ut dictum est , opus habet ,
 & ijs itaq; mouetur usquequaq; , quibus usquequaq; opus habet , Hoc
 & ignis itidem facere uidetur nihilo , quàm spiritus minus , ubicunq;
 igitur existat assidue moueri , & seruari uidetur motu , extingui im-
 mobilis factus , quòd nimirum propria orbatus operatione , propria or-
 betur natura necesse est . At non libens alieno in loco , atq; inter cõ-
 traria immoratus entia , omnibus & ipse moueri aptus motibus , ser-
 uatus itaq; omnibus , recto moueri uult solo , quo solo , quod unum ex-
 petit , queritq; , quàm citissimè ad cognata deferri potest , nec motum
 hunc sistit unq; , à nullis retentus , reiectusq; à nullis , & nulla aliena
 oppressus mole , & nunq; à motu , à propria nimirum defatigatus ope-
 ratione , & neq; uel proprium opperiri malum , uel proprium non se-
 ctari uolens bonum , quin motum assidue concitat magis , magis assis-
 duè alienorũ exosus , pertæsusq; contactum , & cognata appetens as-
 siduè magis , at ad illa delatus non recto amplius , sed circulari usque-
 quaq; , quo usq; quaq; perenni moueri potest , incessanteq; , atq; unisor-
 mi , & in proprio loco , & in se ipso , alienis , contrarijsq; nihil proz-
 ximior factus , neq; à se ipso diuisus , diuulsusq; quicquam , longè om-
 nia mobili gratissima substantiæ . Et ignis igitur , & animalia mo-
 uens spiritus usquequaq; moueri uisus , & ijs usq; quaq; uterq; moti-
 bus , quibus usq; quaq; opus habeat , & quibus seruari optimè , & ob-
 lectari queat pulcherime , uterq; ex se mobilis , & in se ipso efficiens
 motus sui principium habens uideri debet , & nihilo quàm spiritus
 ignis minus , aut alio omnino modo , multò certè quàm animalia ma-
 gis , uniuersus ipse uisus mobilis , & uniuersus se ipsum mouens , nulla
 ipsius

ipsius quiescente, & mota tantum parte, uere itaq; ex se, non ab alia inexistente substantia, ueluti animalia; At neq; alio quam terra pacto moueri uidetur corpus, quiescente igitur, uel elapso spiritu, concidit, & penitus immobile fit corpus, ueluti & terra ad proprium delapsa locum, terræ simile, cognatumq;, & neq; delabens cessat unq;, ueluti neq; illa, in alienis quiescere impotens, forte & sese, ut dictum est, sustinere haud ualens, neq; igitur simplicia alio quam animalia moueri uidentur pacto, si similia, & quorum conferri debet, conferratur motus, & neq; non ex se moueri illa, neq; in se ipsis motus sui habere auctorem, ueluti & animalia, quod unico Aristoteli moueri uidentur motu, & illum sistere haud posse, sed mobilia, quæ sunt, ueluti illorum motor spiritus, uere ex se moueri uisa, & eodem quo spiritus pacto, illis similis, cognatusq;.

At neq; quod continua existentia simplicia corpora, maximèq; sibi ipsis unita, non in agentem, patientemq; diuisa sunt partem, quam longissime enim abest motus, ut passio uideri queat ulla, proprius qui existit, naturalisq;, non modò nihil quod mouetur à propria immutans substantia, at neq; è proprio quicquam loco, neq; enim locum mutare uidentur, quæ circumuoluta quantumuis, in proprio usquequaq; existunt loco, at neq; si id fiat, nihil autem motorum substantia immutetur, passio uideri debet motus, quid enim pati dicas ens, aliud immutatum nihil, at à proprio tantum dimotum loco? qui propterea fortè sua quæ continet seruare uidetur quilibet, quòd cognata tantum continet, similiaq;, quæ sese mutuò fouent, seruantq;, & propterea fortè ad proprium deferri uidetur quodlibet locum, quòd ad cognata fertur, similiaq;, ferrum itaq; à proprio recedit loco, & immobile, uel motu ad medium gaudens, ueluti naturæ inferens uim, ad superpositum ascendit magnetem, ad cognatam nimirum, similemque rem, nihil igitur motorum immutans substantiam, at perficiens illam, & seruans magis, nequaquam passio ulla uideri debet motus, proprius

Cap. 5e.

ut dictum est, qui existit, naturalisq; is si libet passio quantumuis Aristoteli uideatur, & agente, pacienteq; habere opus, qui ab externa fit ui, cum operatione aliena alienam quoq; inferens naturam, corrumpitur itaq; & à propria dimouetur natura immobile quodcuq; agitatum, comotumq; at neq; in aliud actio apparere potest motus, nihil aliena immutans quicquam, non siquidem quantumuis commotum ens, eò quòd mouetur, in proxima agit quicq; non secum illa commouens, rapiensq; & aliena illa cogens operari operationem. Operatio itaq; appareat motus, quam a se ipsis, & in se ipsis operantur entia, nulla externi ullius actione, & neq; passione, aut opera omnino indigentia ulla, neq; in agens ipsa diuidi, patiensq;, et sola forte, nobilissima certè, maximèq; suprema, & rectè coelo ipsi ab Aristotele assignata, cui sensum adimit, ut præstantissimo indignum animali, quæ igitur & suprema, & ab omni penitus immunis passione uideri Aristoteli debeat, diuinissimo, penitusq; inalterabili data enti. Multò igitur quam animalia magis ex se moueri uideri debent simplicia, moueri assidue, ut dictum est, uisa, & maxime simplicia, maximèq; sibi ipsi unita, atq; unum, nequaquam è diuersis, & è mouente tantum, & è tantum mota composita partibus.

Cap. 51.

At age satis etiam reiectis, reor, rationibus, quibus non ex se moueri simplicia contendit Aristoteles, quod ipsis alienum uenetur, separatimq; mouens, consideremus, num uerè aliud ab ascendenti ignis existat substantia, & num uerè illum moueat, à quo igitur non motus, non moueatur ignis amplius, & num huiusmodi etiam coelo assignari queat. Cotingit & hæc, inanima scilicet, inquit Aristoteles, quæ natura mouentur, ab aliquo moueri semper, fiet autem manifestum, causas diuidentibus, Mouentium, itaque inquit, hæc quidem præter naturam mouentur, mota & ipsa, quæ scilicet non ob id mouent, quòd propria sint motiua natura, sed aliena ui, atque extranea, ueluti ubi claua ferrea lapidem mouet, non enim quia ferrea, neque quia grauis

32.

neque

neque omnino à principio intrinseco, sed extrinsecus uim mouendi accipit, hæc autem natura, ueluti quod calidum est, motiuum est eius, quod potentia calidum existit, nam calidum actu, quotiens calefacit, proprio motu, & propria calefacit potentia, & mobile item natura similiter, quod potentia calidum est, per se & non per accidens. Ignis igitur, inquit, & terra ab aliquo mouentur ui quidem, cum præter naturam, natura autem ubi ad proprias ipsorum actiones, potentia existentes, ubi scilicet actu fiunt, quod potestate prius erant, leue enim è graui fit, ueluti aer ex aqua, at factus aer, nisi quid obstet, statim proprio moueatur aeris motu, ab eo igitur mouetur aer, à quo aer est factus, & aeris datus natura: Manifestissimam, reor, negare ueritus Aristoteles rem, ignem nimirum sursum natura ferri, qui à nullo commotus, incitatus à nullo, sponte sua, suoque id facere uidetur ingenio, positionis tenax alienum quod potuit mouens, & qua potuit adduxit ratione, non igitur quod genitum, constitutumque moueret ignem, cui tale nullum attribuere poterat, manifestè sponte sua, & à se ipso ascendenti, igni igitur nondum actu, sed potentia existenti, nec quod ipsum uerè moueret, aut moueret omnino unquam, sed quod potentia existentem, actu ipsum faceret, quod nimirum in ignem lignum uerteret, quia enim dum potentia ignis, dum scilicet lignum existit, nunquam ignis mouetur motu, at ubi è ligno ignis est factus, nisi quid obstet, statim, ab eo moueri uideri potest, à quo è ligno ignis est factus, & ignis forma datus, à quo enim formam habet, & actum, & motum formæ illius habere uidetur, & propterea igitur ab alio, quod ab alio fit, nequè enim se ipsum constituere ignis potest, & quoniã insuper factus etiam, constitutusque, at ab aliquo coercitus, retentusque moueri haudquaquam potest, ab eo etiam moueri uideri quoquo potest pacto, à quo, quod ne moueatur impedimento est, remouetur, licet ex accidente, nequè enim è remotiore potentia, actu mobilem facit, ueluti generans, sed è proximiorè, & quæ ueluti media est,

inter potentiam, actumque, quæ igitur actui proxima, et iuncta actui, ex se in actum exeat, à nullo retardata, retentaque, non igitur sese mouendi facultatem, naturamque præbens igni, sed remouens tantum, quod proprium illius impedit motum.

Cap. 42.

Non uere igitur ab alio, sed à se ipso, & à propria natura, propriaque forma ad proprium moueri locum ignis Aristoteli uidetur, at qui ab alio itidem moueri uideri, & dici queat, quod ab alio generatur, & quod itidem ab alio, quod ipsius proprium impedit motum, remouetur, neque enim dum non est ignis quid, uel etiam ignis existens, at coercitus, retentusque ab aliquo, ignis moueatur motu, ab alio itaque, quod ab alio è ligno, ex immobili nimirum, aut nequaquam ignis motu ferri apta re, ignis est factus, ea uidelicet forma, eaque datus natura, cuius propria operatio is existit motus, non quod uere ab alio moueatur. At neque aliter uideri queat, non si quidem generans locali mouere motu quid, at propria tantum dare queat forma, propriaque substantia, & sui omnino simile facere, hoc facto nihil quod genitum est, constitutumque immutare amplius apparet generans, nec mouere omnino quicquam, nihil ulterius eius ope, aut opera indigens, & nihil ulterius tribuere ipsum potens, propria natura, & uiribus, quas habet, dato omnibus, quod igitur nihil à generante contactum amplius, & neque presente, aut existente etiam generante, quæ generans poterat, operetur illa omnia, alia nulla unquam, at multo etiam minus impedimentum remouens mouere ipsum uideri queat, quod aliud egit nihil, at subtraxit tantum, quod proprium prohibebat, naturalemque, ut dictum est, motum, & ipsi igitur Aristoteli, est ut mouere uideatur, & est ut, non sed secundum accedens tantum; Summopere itaque mirari licet enuntiantem ex his Aristotelem mobilia, quæ sunt entia, nequaquam efficiens motus sui in se ipsis principium habere, nec faciendi omnino, sed patiendi tantum, & illud insuper, omnia uidelicet & quæ natura etiam mouentur, non à se ipsis, sed ab al-

32.

33.

quo

quo ab ipsis separato moueri & ipsa, ueluti quæ ui, & præter naturam. Primum enim passim formis actiones tribuens Aristoteles omnes, & omnes manare à formis asserens passim, & hoc à materia differre formas, quòd agere hæc, pati tantum illa queat, sui oblitus uideri potest, stertentes faciens, desidesq; formas, nihil agentes, at patientes tantum, huiusmodi enim uideantur, & sint omnino, si ignis non efficiens sui motus, neq; faciendi omnino habeat principium, sed patiendi tantum. Tum nusq; à separato ullo, aut ab alio omnino, quàm à propria natura, quæ natura mouentur, moueri ostendit Aristoteles, admonere est uisus modò, nequaquam ignis motu moueri posse lignum, priusq; è ligno ignis sit factus, & neq; factum etiam igne, at coercitum ab aliquo, retentumq;, nisi amoueatur, quod naturale impedit, propriumq; ipsius motum. Ignis, inquit, & terra, ab aliquo mouentur uiolentia quidem, cum præter naturam, natura autem cum ad suas ipsorum proprias actiones, ubi uidelicet actu sunt, quod ante potestate erant, & proprias accipiunt actiones, quæ à propria manant substantia, non igitur à generante usquam locali moueri illa motu declarat Aristoteles, sed ea dari natura, eaq; forma, cuius propria actio is existat motus. Vbi inquit, è graui leue factum est, confestim operatur, nisi quid obstet, à se ipso nimirum, & proprijs uiribus, & quod prohibens dimouit, est inquit, ut moueat, est uerò ut non, sed secundum accidens; quod nimirum aliud præstat nihil, at impedimentum remouet tantum, & ueluti in facultate ponit iuxta propriam operandi naturam. Quæ igitur potentia existant quid, actu ab alio fieri declarat Aristoteles, at actu facta nequaquam à generante locali illa moueri motu, quod demonstrari oportuit, ab alio moueri omnia enumeraturo, neq; enim id mouens hic inquiritur, quod lignum in ignem uertit, sed quod ignem actu existentem locali moueat motu, hoc ni fiat, nequaquam non à se ipsis, sed ab aliquo separato, distinctoq; moueri omnia, & quæ natura

31.

32.

etiam mouentur enuntiet Aristoteles unquam. Nequaquam igitur tot diuisionibus, apparatu tanto, aliud à propria natura, propriaque forma ascendenti igni indagauit Aristoteles mouens, at, ut dictum est, id admonuit tantum, oportere nimirum actu ipsum existere, & ab impedimento insuper liberatum, quæ quoniam per se nequaquam posse uidetur ignis, neque enim se ipsum constituere, aut quæ proprium ipsius impediunt motum, amouere usquequaque, à generante moueri, & à remouente prohibens uideri potest. At non homini, ut dictum est, propositum erat alienum inuenire, separatamque mouens, sed à quo uerè, & locali moueretur actu existens ignis motu, ueluti à proyiciente proiecta, & ab anima animalium corpora, nequaquam ipsorum existente forma, sed separata ab ipsis, distinctaque, & nauæ more insidente ipsis, à quo itaque non amplius commotus, impulsusque non moueatur ignis amplius, id. n. euenire oportet ipsis, quæ non à se ipsis, sed aliena, atque extranea mouentur ope, quod facere nequaquam uidetur ignis, sponte motus sua, nihil à generante impulsus, aut contactus omnino; neque igitur alia ulla, quæ natura mouentur non ex se ipsis, sed ab aliquo moueri enuntiet Aristoteles, separato ab ipsis, distinctoque, & multò cælum minus, nullum habens prohibens, neque igitur remouens illud nullum, & nullum itidem generans, cui itaque à propria natura aliud nullum adijcere queat Aristoteles mouens, at reliqua prosequamur, et quale motuum, à quo motus prouenit, esse oporteat inquirentem audiamus.

Cap. 53.

T. 34. 38.

& 49.

Quoniam, inquit, declaratum est, omne quod mouetur, ab aliquo moueri, ne in infinitum procedatur, necesse est deuenire ad primum mouens, quod ab alio non moueatur, sed se ipsum moueat, aut immobile sit, aliter enim in infinitum fieret processus. Per se igitur mobile id erit omnino, cuius pars altera moueatur, moueat altera, non autem moueatur, aut quod totum se ipsum moueat totum. At hoc, inquit, demonstrabitur contingere non posse, quomodo enim uel imas-

ginari

ginari poterit quis, eodem motu deferre, deferriq; aliquid, alterare al-
 terari, docebit igitur, & discet eandem rationem, eandem sanitatem
 curabit, & curabitur, Præterea quoniam determinatum est, omne
 quod mouetur potentia id esse, ad quod mouetur, quod enim calefcit,
 potentia erat calidum, & quod frigescit, potentia erat frigidum, at
 omne mouens actuiam esse, quatenus mouet, per se igitur mobile,
 quod scilicet totum à toto mouetur, simul & potentia, & actu esset
 ad idem, potentia quidem quatenus mouetur, actu uero quatenus mo-
 uet, igitur perfectum simul, & imperfectum, & calidum, & frigidū,
 calidum igitur, & non calidum, quæ cum absurdissima sint, reliquū
 est, ut per se mobile id esse dicatur, cuius pars mouet tantum, pars
 tantum mouetur, & quæ mouet, ut sit ipsa penitus immobilis, quæ
 mouetur moueat interdum aliquid extrinsecus, interdum moueatur
 tantum, quod in animalibus uidetur facillimè, quæ per se mobilia sūt,
 quo definitum est modo, & est in ipsis mouens anima, immobilis ip-
 sa, ab anima motum corpus, non amplius mouens semper, at interdū
 tantum. Quin & inde, inquit, si non necessario, rationabiliter ui-
 deri queat immotum oportere esse quod mouet, quoniam enim est
 quod mouetur tantum, & est quod mouetur, & mouet, & id itidē
 esse rationi est congruum, quod mouet tantum, & non mouetur,
 quod nimirum ubi componentium quid per se existit alterum, & al-
 terum per se existere oportet.

Satis & hæc, ex ijs quæ dicta sunt, reiecta reor omnia, quæ nimirum om-
 nia ab alio moueri quæ mouentur, & pati omnino supponunt, fortè
 & quod quæritur insuper, at reicere tamen amplius, & eadem re-
 petere ne grauemur, fortè enim sæpius eadem repetita, tractataq;
 manifesta fiât magis, at & erroris causa manifestetur magis, si quod
 quæritur supponi interdum ostendatur, age itaq; hoc examinetur pri-
 mum. Propterea uel imprimis ab alio moueri quæ natura mouen-
 tur iudicanti Aristoteli, quod impossibile uidetur idem mouere, &

moueri, & deferre, deferriq; ueluti & calefacere & calefieri, &
 agere omnino, & pati, & immobile oportere esse mouens declaran-
 ti, quòd existente quòd mouetur tantum, & eo itidem quòd mouet,
 & mouetur, id etiam esse rationi sit congruum, quòd mouere queat
 tantum, diuersa in ijs etiam quæ natura mouentur moueri, & moue-
 re uideri Aristoteli manifestum esse, & hoc supponenti distin-
 ctum à moto declarari mouens, quòd quæritur itaq; supponi, in quib;
 bus siquidem mouere, & moueri diuersa sunt, ueluti in animalibus,
 in mouens, & in motum diuidi illa summa est necessitas, neq; enim
 idem secundum idem & moueat, & moueatur, & agat itaq;, &
 patiatur, diuersa igitur illa supponens, ut dictum est, quòd quæritur,
 mouens nimirum à moto distinctum esse, ponit, non igitur supponen-
 dum id erat, sed declarandum, & non aliunde reor, sed uel è partiù
 diuersitate, uel è motus cessatione, non siquidem diuersarum eadem
 sit aut substantia, aut operatio, at neq; simplex, atq; unum, quòd à
 propria interdum cessat operatione, summè igitur similem intuitus
 Aristoteles sublunarem uerem, & nunq; cessante delatum motu.
 nequaquam in mouentem distinguere, & in motum queat partem,
 & neq; igitur mouere, & moueri diuersa in illo. Age uerò, ut
 res manifestetur magis, singula, quòd maximè conuenit, maximèq;
 est necessarium, suis proprijs appellentur uocibus, non amplius itaq;
 & quæ ex se ipsis, & natura mouentur, & quæ itidem natura ip-
 sa immobilia ab aliena agitantur ui, moueri utraq; eodem dicantur
 pacto, passiuè nimirum utraq;, sed quæ natura mouentur actiuè, ex
 se ipsis mota, & se ipsa mouentia, & alia interdum secum trahen-
 tia, passiuè, quæ ab aliena impelluntur ui, & patiuntur omnino, uel
 illud magis, ea nimirum moueri tantum, quæ ex se ipsis, & natura
 mouentur, impelli illa, quæ ab alio agitantur, & impellere igitur,
 quæ alia agitant, His, distincta quæ sunt, distinguenti uocibus, unum
 idemq; secundum idem impelli, & impellere penitus uideatur impos-
 sibile.

sibile, sed quodcunq; impellitur impellente opus habere, ueluti quod
 cunq; patitur agente, at non quæ natura, mouentur, & cõtina exi
 stüt in quibus mouere, & moueri penitus idẽ uidetur, nequaquam ab
 alio moueri uisis, at à se ipsis, & neq; è diuersis constitui partibus,
 uocum itaq; forte inopia, mouere, & moueri diuersa in ijs etiam, quæ
 ex se ipsis mouentur, & distinctum in ijs mouens ostendit à moto,
 quia. n. moueri hæc dicuntur, ueluti quæ ui, & passiuè mouentur, di
 uersa in illis itidem mouere, & moueri uidentur, & propterea in
 mouentem distingui oportere, & in motam partem, & è motorum
 tantum, & mouentium, motorumq; commistione immotum exoriz
 tur Aristoteli mouens, quale nullum uideatur suis proprijs singulas
 res appellanti uocibus, eo nimirum existente quod impelli tantum
 queat, & eo itidem quod impelli, & impellere, colligere hinc liceat
 quidẽ, et id etiam esse posse, quod impellere tantum queat, at nequa
 quam immotum tamen, quin motu delatum longe uelocissimo,
 & quo reliquorum omnium fugere motus queat, atq; ictus, quod si li
 beat rem in aperto ponere etiam magis, ipsas intueamur res, & quo
 à se ipsis differunt illæ, eo illas distinguamus, diuidamusq; pacto, in
 mobiles uidelicet, atq; in immobiles, hoc facto id tantum uidere erit,
 reor, immobiles nimirum à mobilibus commoueri, impelliq; interdum,
 & mobilium è contra, cohiberi retineriq; interdum ab immobilibus
 motum, immobile quod est, immotumq; aliud impellere, nec uidere
 est unq; & neq; imaginari unq; queas, non sui desiderio impellens,
 aut odio, quod mouens hic non queritur, & ne inquirendum uide
 tur, aut declarandum omnino, quis enim neget quæ ob impulsum mo
 uentur, ob immoti alicuius moueri interdum appetitum. Ipsas igitur
 intuenti res, et eo diuidenti pacto, quo natura diuisæ sunt, & singu
 las suis proprijs appellanti uocibus, non una eademq; summè inter se
 dissimiles, contrariasq;, quod immotum uerè moueat, & uerè est
 ficiens sit motus causa, nullum uideatur omnino uspiam, nullum exi

stens, & esse omnino impotens. Quæ igitur ex se ipsis mouentur, tota se ipsa mouent tota, quod nimirum idem in ipsis existit mouere, & moueri, & horum motus non passio uideri ulla potest, quæ ut fiat agente etiam opus habeat, Fortè & nihil æquè mirari Aristotelem licet, ac eandem & motui, & alterationi assignantem rationem, motum itaq; idem alterationi facientem, cui nihil ille penitus cõmune habere uidetur, res immutanti, minimèq; in propria natura esse sinenti, & agente igitur patienteq; opus habenti, à solo æditus operante motus, nulla externi ullius, uel passione indigente, uel actione, uel ope omnino ulla, & nequaquam à motu immutato, aut passo unq; sed perfectio magis, & non in propria modo natura, sed in proprio etiam seruato loco, ad ipsum actum, si ibi haud existat, ibi existens nunq; inde dimotū, quod etiam si fiat, aliud immutetur nihil, non propterea ueluti quæ alterantur, actu fieri à motu, quod potentia erat prius enuntiare Aristoteli liceat, eoq; actu, quem ut consequatur alio opus habeat agente, neque enim eius immutatur substantia, ut dictum est, aut ab alijs passum quid locum mutat, aut aliorum usum opera, sed ex se ipso, & propriam operans operationem, quæ non aliud quicquam, at loci existit mutatio, si quæ in se ipsis, & in proprio circumuoluuntur loco, locum mutant, ut placere Aristoteli uideatur, nusq; ab illa defatigatum, aut immutatum quicquam, sed in propria seruatum natura, & robur uiresq; adeptum, & corrumpatur si cesset ab illa, ut si quod locum mutat, id fieri actu uideatur, quod potentia erat prius, in propria se seruare natura, corrumpi sit, & à natura recedere, hoc enim patiuntur entia, quæ potentia quod uis existentia, actu id fiunt, illud adipiscuntur, quæ mobilia existentia mouentur usq; quaq;, & locum itaq; usq; quaq; mutant. Per se itaq; mouetur, quod propria est mobile natura, & totum se ipsum mouet totum, à propria motum forma, quæ ubi materiæ coit, ita unū illi fit, ut uel Peripateticorum testimonio nihil magis sit unum, nihil

itaq; in composito inuenire liceat ullo, quod alterum sit tantum, uel non utrunq; simul, nequaquam igitur operatio ulla solus sit formæ, quæ nullibi sola, & per se existit, sed compositi omnes. Neq; igitur mouens tantum seorsum ulla appareat pars, eaq; immota, nec mota tantum ulla seorsum, sed æquè omnes mouentes, et motæ æquè omnes. At neq; imaginari queas alio fieri posse motum pacto, ut scilicet immota altera pars moueat tantum, moueatur tantum altera, uidetur hoc inquit, in animalibus apertissime, at mihi quidem nihil æquè obscurum uidetur, non inquam si compositum sit animal ex anima, & corpore, ut è materia, & forma, qualia in mouens, motumq; diuidi, & separari nullo possunt pacto, sed si anima etiam corpori insideat ut nauta nauis, ut hic Aristoteli placere uidetur, & placeat necesse est, separatum, distinctumq; enuntianti mouens à moto, quid enim inintelligibile magis, ac brutum per se, stupidumq; corpus, & sui natura graue, terrestrèq; atq; immobile ab incorporea, immotaq;, & tantum uolente, atq; intelligente moueri anima, uel alterari omnino quicq;, & singula Aristotelis hoc astruentis dicta eæ, ut suo expositum est loco, excipiunt difficultates, quas euadere, atq; explicare nusq; Aristoteles queat, quæ, si ab inexistente illud, ut nobis placet, et moto moueatur, & circumferatur spiritu, nullæ occurrunt usquam, & ipsis penè oculis, quo motus fiat intueri liceat pacto, qui ueluti Aristoteli placet, æditus, nulla concipi queat imaginatione. Nequaquam igitur ex is, quæ sensu percipiuntur, quibus ratio omnis inicitur summa est necessitas, alio à se ipso, & incorporeo, immotoq; motore, à quo moueatur opus habet cælum, sed satis sibi est ipsum, & propria natura satis.

At neq;, ut semper moueatur corporeum finitumq; existens cælum, in corporeo opus habet, immotoq; motore, à quo longè potentissimo, penitusq; immutabili senescens, aut ueluti debüscens resarciatur cælum, aut ab assiduo debilitato motu robur subministretur, aut dirigatur
motus,

Cap. 55.

motus, nam ipsi imprimis Aristoteli nunq̄; ægrotare, senescere nunq̄;
uidetur cælum, & à propria operatione seruari, & robur sumere
entia, Non scilicet ut æterno, atq̄; infinito tempore sit quid, & tẽ
pore infinito iuxta propriam operetur naturam, incorporeum, uel in
finitum esse oportet, uel alio huiusmodi, opus habere, sed quantu-
lum existat cunq̄; à contrario modo nihil patiat, immutetur nihil,
per se æternum sit illud, & nunq̄; à propria cesset operatione, nul-
lius, ad illam ædendam opera indigens. aut ope; Finitum itaq̄; exis-
tens cælum, at à contrario passum nullo, infinito sit tempore, &
à motu cesset nunq̄; nunq̄; à propria defatigatum operatione, at ab
ea præcipue in propria seruatum natura, & iuxta illam operandi
uires assidue & robur sumens.

Cap. 56. Neq̄; igitur ut moueatur, neq̄; ut semper moueatur separato, atq̄; incor-
poreo opus habet cælum motore, sed satis sibi est ipsum, & propria
natura satis. Deum esse, & rerum omnium conditorem, non cæli mo-
tus, at is cæli motus, eaq̄; cæli à terra manifestet distantia, quibus, ut
dictum est, pro uisum uidetur, ut longissime etiam exuperans terram
Sol, nullam ipsius partem exurat tamen, & nullam non illustret, ui-
uificetq̄;, & nulli non sua largiatur bona. Et ipsum per se cælum,
longè maximum, longeq̄; conspectum pulcherrimum; Et paulò reli-
qua entia quæuis minus, animalia præsertim, eorumq̄; constructio,
& partium singularum usus, hæc quæcunq̄; intuitus fuerit, quantum
uis ferus, impiusq̄;, & stupidus etiam, nequaq̄; fortuito, aut casu cõ-
structa suspicari, aut queat aut uelit, sed uerè diuino omnia consilio.
Hæc & Deum esse, & rerum omnium conditorem, ut dictum est,
manifestare queant, ipsius substantiam, aut operationes alias inquire-
re, non arrogans magis, quam stultum uidetur, ut quæ homini inno-
tescere nullo queant pacto, quæ sui sciri uoluit, ea ipse nobis manifes-
tauit Deus, ijs contenti nequaquam nostris alia uiribus, nostrisq̄; in-
quire audeamus rationibus, longè animi nostri aciem exuperantia,

&

Et longè lucidiora, quàm quæ humanus intueri queat oculus, ibi spero intuenta omnia, ubi corpore exolutus animus, ad ipsum, à quo est factus, euolarit Deum. At ad propositum reuertamur, neq; enim uel, Dei sapientiam, bonitatemq;, Et potentiam hic demonstrandi, celebrandi admirandiq;, Et adorandi est locus.

Quando igitur satis declaratum reor, ex se ipso moueri cælum, quod reliquum est consideremus, num scilicet non sui ipsius gratia, Et ob id moueatur cælum, quod propria ipsius operatio existit motus, sed separatum quid, immotumq; ens intelligens, amansq;, Et simile illi fieri, Et illius consuetudine frui appetens, ueluti Et animalia, quæ ob impulsum, Et ob alicuius moueri uidentur appetitum, ut Aristoteli placet, Et suorum longè optimis, longèq; præstantissimis, hinc etiã Deum ipsum gloriosum indagantibus, Quòd nimirum si cæli motus continuus est, æternusq;, Et ipsum sit æternum oportet cælum, Et animatum insuper, æternum existens, optimumq;, Et motu delatum longè præstantissimo, Et id itaq; sit necesse est, cuius desiderio moueatur cælum, nam quæ per animam mouentur ob impulsum omnia, Et ob alicuius mouentur appetitum. Et non æternum modò oportere esse huiusmodi mouens, summèq; simplicem, atq; actu, æterni, continentisq; motus causam, sed immotum itidem, iuxta rationem in phisicis positam, Et superius à nobis examinatum, quòd nimirum eo existente quod mouetur, Et mouet, quale inerrans uidetur cælū, suppositum uagum, erransq; secum rapiens, commouensq;, Et eo quod mouetur, quale errans apparet, uagumq;, Et id esse oporteat quod mouet tantum, Et non moueatur, altero enim, ut dictum est, e componentium quid per se existente, Et alterum per se existere oporteat, quæ ratio, ueluti reliquæ omnes ab Aristotele ibi positæ, id indagasse uisæ sunt mouens, quod uerè moueat, Et uerè efficiens sit motus causa, non quòd sui desiderio moueat, Et ut finis, Et si hæc uera sit, illud omnino ostendat, non si quidem quod mouet, Et mouetur.

Cap. 57.

Alex.

12. metaphys. T. 29. Et sequentibus.

mouetur, è moto compositū est, & eo mouente, quod ut finis, & sui
 mouet desiderio, sed ex eo, quod uerè mouet, & uerè impellit; Nec
 uerò eandem cæli motus causam efficientem, finalemq; Aristoteli ui
 deri dicant, manifestissime asserenti, ab inexistente immota substā
 tia moueri cælum, ut ab amata, quod igitur ab alia moueatur substā
 tia necesse est, à propria nimirum anima, intelligente illam, atq;
 amante, appetenteq;, aliud enim diuersumq; sit amans, appetensq;
 ab amato oportet, ac desiderato, quod præsertim amati gratia opere
 tur quid, At age id consideremus, num scilicet propriam operandi
 operationem, & sui seruandi oblectandiq; gratia, & à propria for
 ma, ut nobis uidetur, moueatur cælum, an ab anima nequaquam, ut
 Aristoteli placet, cæli forma, & cum cælo, ut cum propria mota
 materia, (quo pacto neq; animalia, neq; aliud ullum moueri conten
 dit Aristoteles, & si sit, nullus præterea uel efficiens, uel finalis cæ
 lo adyiciendus sit motor, tanto uterq; labore ab Aristotele inuentus,
 sed satis sibi sit ipsum, & propria ut moueatur natura, & propriā
 operandi operationem, propriæq; conseruationis appetitus, studiz
 umq;) at separata ab illo, distinctaq;, & immota, nihilq; impellenz
 te, at intelligente tantum, appetenteq;, ueluti & animalia à suis,
 ut Peripateticis placere uidetur, At modus ante omnia explicandus
 erat, quo & cælum hoc moueri queat pacto, Illa enim, ut suo ampli
 us expositum est loco, moueri Aristoteli uidentur, spiritu ab anima
 appetente, uel auersante quid, calefacto, frigefactoq; maiore itaq;, &
 minore facto, & propterea corpus impellere, & retrahere po
 tente, neruorum præcipuè uso ministerio, hæc nequaquã; cælo euenire
 dixerit Aristoteles, summè simplici, summèq; uniformi, & nullis
 prædito organis, partibus distincto nullis, penitusq; inalterabili, mo
 dus itaq;, ut dictum est, ante omnia explicandus erat, quo à propria
 moueatur anima cælum, separata à cælo distinctaq;, & immota in
 super, & appetente tantum.

At neq; si animalia reliqua ob impulsu, & ob alicuius interdum moueri uidentur appetitum, et cælum ad eundem moueri uideri debet Aristoteli modum, illa enim propterea ipsi moueri uidentur, quòd declināda sint illis multa, & multa itidem sectanda, quod euenire cælo nusq; dixerit Aristoteles, à nullo oblæso, in proprio loco, & se ipso existēti uniuerso, & bonum omne in se ipso habenti, quod itaq; nihil quod declinare uelit propinquum habens, & nihil quod appetere queat remotum, nequaquam ob alicuius appetitum moueri uideri queat, sed quòd motus propria est ipsius operatio. At illud fortè dixerint, moueri nimirum cælum, quòd Deus ipse gloriosus moueri ipsum uelit, uelle autem Deum, quòd summè bonus, quod boni præcipuum est munus, sua omnibus communicare uelit bona, esse itaq;, proprium Dei bonum, communicare, & largiri omnibus uolentem Deum, moueri uelle cælum, eius motu esse præbentem omnibus, libens autem moueri cælum, Dei gloriosi uoluntatem intelligens, & Dei bonitatis particeps, & simile omnino fieri Deo appetens, neq; igitur cessare à motu unq;, ab amato motum incomprehensibili, & uniuersam eius bonitatem nunq; adipisci potens; Hæc si dixerint, nulli non credita, aut ignota, reor, dixerint, nemo enim non summam Dei & intueatur, fateaturq; bonitatem, & nemo itidem non omnia, quæcunq;, in terræ, cæliq; medio constituuntur, non à cælo è terra educta omnia, & nemo non quæcunq; uult facere, potentem Deum. At Dei sapientiam, bonitatemq; in reliquis contemplatus, illud itidem intueatur simul, potentem quidem, quæcunq; uult, Deū, & mundum itaq; ipsum uniuersum è nihilo constituentem, non eo illum constituisse patet, ut quæ operantur entia, ipsius noua assiduè indigeant uoluntate, sed propria natura, & proprias operandi operationes à Deo ipso data singula facultate, iuxta propriam singula operari naturam, nusq; non à summo Deo dependentia, & nusq; Dei conditoris ope non indigentia, at æquè singula, quorum igitur nullius non à proz

pria itidem natura, & non sui ipsius, uel aliorum interdum agere, operariq; uisi gratia, ea enim in singulis ipsius operibus conditoris nostri industria elucet, sapientiaq; ut quod necessario est factum, consultò, & melioris gratia uideri queat factum, & singularum operatio partium ad aliarum omnium, & singularum etiam spectare conseruationem, singula itaq; animalium uiscera, singulaq; partes proprium conficientes opus, & proprias ædentes actiones, non se ipsas seruant, oblectantq; modo, at reliquas adiuuant, & seruant etiã omnes, seruatæ & ipsæ ab omnibus, at nullis non propriam operantibus operationem; Nequaquam igitur eorum gratia, quæ ab ipso generatur moueri uideri debet cælum, uel omnibus, quæ in cæli, terræq; existunt medio, ab illius constitui, seruariq; uisis motu, sed Dei gloriosi id indicet sapientiam, qui necessario motum cælum, & sui ipsius gratia, eo ipsum deferri instituit pacto, ut longè etiam maximũ, longèq; ut dictum est, potentissimum, longè minimam, longèq; debiliorem, non exurat terram tamen, & longè plurima ex ea educat, & longè pulcherrima, at quorum gratia nusq; moueatur cælum tamen, nisi necessarius, salutarisq;, & longè etiam iucundissimus sit ipsi motus, & quo ut propria operatione seruetur, & oblectatur cælum; ueluti alibi à ueritate coactus, edoctusq; ipse itidem affirmat Aristoteles; Mouetur, inquit, cælum circulari motu, est enim ipsi bonum moueri, quam manere magis, quoniam operari magis, quam non operari, æterno autem corpori conuenientissimus circularis motus, qui neq; principium habet, neq; finem, rectè sanè; Non alia igitur inquirenda motus causa, quæ præsertim finis habeat rationem, non igitur aliud appetens, neq; alteri simile fieri studens, neq; ullius consuetudine frui quærens, sed ob id mouetur cælũ, quoniã operari præstat, propriam quidem operationem, nam aliena, & laboriosa est, & molesta, & corrumpit deniq;, ut propria & conseruat, & oblectat, in ea itaq; entia quiescunt uniuersa, eaq; contenta nihil prætes

rea appetunt, & neq; appetere possunt, non sui ipsius internitione appetentia, atq; interitum; Et alibi, moueri cælum, inquit Aristoteles, quoniam proprium est ipsius opus, neq; hoc tantum, at esse etiam propter motum. Singula, inquit, quorum opus est, esse operis gratia, Dei autem actio immortalitas, hæc autem uita est sempiterna, quare, inquit, necesse est diuino uitam existere sempiternam, quoniam autem cælum tale, diuinum enim corpus, propterea habet circulare corpus, quod natura circulo mouetur semper. Motus igitur iuxta Aristotelem cæli est opus, & propter motum insuper est cælum, à propria igitur substantia, neq; ob alium finem mouetur cælum, at propriam modo operandi operationem gratia, quæ nimirum ab ente nullo externi alicuius opera, aut ope æditur, et finis est eti omni operati; tū alibi, Moueri, inquit, cælū, quoniā bonū appetit, ueluti & eti omnia, illud autem motu consequi, & propterea diuersos orbis diuersis moueri motibus, non enim iisdem omnes posse bonum consequi, pluribus itaq; quosdam, quosdam moueri paucioribus; nullis omnino terram, quia scilicet bonum consequi non potest, exemplo demortui iam hominis; Si propterea mouetur cælum, quoniam bonum appetit, proprium nimirum, nec enim alienum appetit bonum, & si motu illud consequitur, motus est propria cæli operatio, qua, ut dictum est, seruantur, & oblectantur entia, absurdum porro non moueri terram, quia bonum consequi non potest, propterea si quidem non mouetur terra, quoniam motu bonum amitteret, propria siquidem terræ immobilitas, itaq; à motu, ab aliena uidelicet operatione corrumpetur, alienum adeptum bonum, ab immobilitate igitur conseruatur, & immobilitate gaudet, si quid sentit, stupida terra, & propterea non mouetur, neq; moueri potest, At potest, & mouetur cælum, quoniam mobile existit natura, & quoniam motu, propria nimirum operatione, proprium consequitur bonum; Neq; igitur perperam Auerrois, cælestes, uidelicet, orbis à motoribus moueri, &

2. de Cælo
T. 17.

2. de Cælo
T. 64.

12. Metaph.
T. 36.

sui ipsorum gratia, & formarum insuper materialium, propter se
 quidem, inquit Auerrois, orbis mouent motores, quoniam intelligunt
 quòd perfectio, & substantia eorum in motu, sicut facit ille qui mo-
 uetur ad conseruandam sanitatem suam, mouet enim non propter fi-
 nem acquirendum, sed propter habitum finem conseruandum, pro-
 pter formas etiam materiales, quia intelligunt, quòd propter ipsorum
 motum è potentia materiæ extrahuntur formæ, at propter hoc non
 primò, sicuti propter propriam conseruationem, sed ueluti per conse-
 quens; Propria igitur cæli operatio motus Auerroi uidetur, quo nimi-
 rum seruari uidetur cælum, neq; enim aliud, at propria tantum ope-
 ratio uel seruet, uel oblectet entia. Cur non & illud? à propria
 uidelicet, moueri orbis natura, propriaq; forma, non ab abstractis,
 separatisq; intellectibus, quibus nihil opus habeat, ut moueatur cælum,
 si propria mobile existit natura, & à quibus non tale existens nequa-
 quam uolentibus tantum, aliud operantibus nihil, moueri queat cæ-
 lum; Ex se igitur, & à propria natura, et propterea moueri uidetur
 cælum, quòd propria ipsius operatio existit motus, qua & seruan-
 tur, & oblectantur Entia.

FINIS.

Fac. I prooem. PROAEMIVM PROOEMIVM	Fac. 61 ver. I Peripatetici Peripateticis
Ver. 25. tam diu iamdiu	13 oppositam oppositionē
26 hinc hanc	62 18 apponi opponi
5. prooe. 23 nec ne	65 18 immerfes immerfas
fac. I ver. 16 desidente dissidente	21 actum tactum
20 inetrimendi interimendi	67 11 longe à nostris longè omnia à nostris
21 decertantq; decertant	71 11 quam iis minus quam iis minus?
33 patiatur potiatur	73 6 inquin inquire
3 1 mutò mutuò	76 13 manere manare
7 12 stirpesq; stipesq;	77 24 inexistencia existencia
8 9 obstrictis obstrictas	80 28 muto mutuò
9 30 ipsæ ipsa	81 11 poterat poterant
11 6 vsq;uaq; vsqueuaq;	82 11 duo duæ
13 4 vsqua; vsqueuaq;	87 10 magnum est adest magnum adest
17 30 Sole solo;	24 confestim confertim
19 7 media mediæ	91 4 visiam visum
9 effectaq; effectæq;	94 1 iungunturq; iunganturq;
28 maltos multos	95 1 abscessus abscessu
20 22 a at	96 1 qai qui
21 7 his is	17 constituentium constituentibus
22 7 valensq; valentiusq;	100 16 eductis educti
23 19 magna magno	105 27 corpera corpora
27 24 Aristotele Aristoteles	107 3 effecta sicca effecta sunt
30 aliis displicet alii displicēt	108 11 terramq; aquamq; (sicca
19 19 violeneter violenter	112 22 placre placere
30 3 debeant debent	113 17 elaboraturq; elabaturq;
31 1 Cap. 31	28 commista commistæ
11 Cap. 21 Cap. 32	120 3 valentibus valentius
33 16 deteneriq; detineriq;	121 11 abutente ab vrente
38 30 fieret fierent	122 4 dixerint dixerit
39 10 vi natura	10 prohibere cohibere
43 2 argumentum argumēto	30 terræ faciat torrefaciat
29 operatione operationē	124 25 gliscrotide gliscrotite
46 24 Terræ Terra	
47 8 propriaq; proprioq;	
55 22 firma forma	

Fac. 125 ver. 14 etiam & iam

- 128 23 explicare explicari
- 134 8 calore calere
- 21 acrii acrii
- 136 3 reflexu reflexu
- 26 speciali speculi
- 137 8 intuerere intueare
- 138 21 descedentes deserentes
- 25 videatur videantur
- 26 ut plerumq; plerunq;
- 140 13 sibi sibi

- 19 lucem luce
- 145 1 quod quid
- 148 6 ratricinamur ratiotina
- 155 12 motus motu (mue
- 158 20 dilatus delatus
- 160 22 statum statim
- 165 6 esse est
- 18 motum motam
- 166 25 ab ob
- 168 19 uobis nobis
- 169 7 operationes operatione.

Cætera, quia leuiora visa sunt, lectoribus corrigenda relinquimus.

R O M A E.

Apud Antonium Bladum Impressorem Camera-
lem. Anno. M. D. LXV.

AE T E R N A

F I T

Q V I B V S,

R O M A E

Apud Antonium Bladum Imperatorem Camera
lem. Anno. M. D. LXXV.

